

บันทึกข้อความสำคัญประกอบด้วยอุทธรณ์

และคำแนะนำ

แห่ง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บรรพ ๑

โดย

หลวงประดิษฐมนูธรรม

(ปรีดี พนมยงค์)

เนติบัณฑิตสยาม

คองเคอร์กฎหมายฝรั่งเศส

ประกาศนียบัตรชั้นสูงในทางเศรษฐวิทยา

ผู้ช่วยเลขาธิการกรมร่างกฎหมาย

อาจารย์โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม

พิมพ์ที่โรงพิมพ์นิติสาส์น

ถนนสีลม เลขที่ ๕๗๖ จ.ง. พระนคร

พ. ศ. ๒๔๗๑

ค.ย.
๑๖/๓/๗๑

คำนำ

สมาชิกหนังสือนิติศาสตร์หลายท่านได้ปรารถนา คำอธิบาย
ประมวลกฎหมายแพ่ง และ พาณิชย์ ที่ได้ลงในหนังสือนิติศาสตร์ นั้น
คราวหนึ่งเพียง ๔ - ๕ มาตรา ถ้าจะคอยจนจบเป็นเวลานาน แต่
ความจำเป็นที่จะทราบข้อความในประมวลกฎหมายใหม่ย่อมมีเพิ่มขึ้น
ทุกวัน จึงขอให้ข้าพเจ้าจัดทำคำอธิบายโดยย่อให้เสร็จไปเสีย
คราวหนึ่งก่อน

เมื่อความจำเป็นมีอยู่แก่ท่านที่สนใจในวิชากฎหมายดัง
ข้าพเจ้าก็ยินดีปฏิบัติตามจึงได้นำคำอธิบายที่ลงมาในหนังสือนิติศาสตร์
แล้ว กับจัดทำบันทึกข้อความสำคัญซึ่งควรต้องทราบ พร้อมทั้ง
คุณาหารณ์ อันเป็น ความ เห็นส่วนตัว ของข้าพเจ้า จนจบ บรรพ ๑ แล้ว
รวบรวมพิมพ์ขึ้นพอเป็นเค้าแห่งแนวประมวลกฎหมาย ฯ ใหม่

ส่วนข้อความพิสดารนั้น ข้าพเจ้าจะได้ อธิบายต่อไปใน
หนังสือนิติศาสตร์

อนึ่งในหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าได้นำปัญหาบางข้อมาลงไว้
ด้วย ซึ่งจะประโยชน์แก่การเล่าเรียนกฎหมาย และข้าพเจ้า
จะได้ อธิบายปัญหาเหล่านี้โดยพิสดารในหนังสือนิติศาสตร์

การเขียนบันทึกและจัดทำคุณาหารณ์ในหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้า
ได้อาศัยเทียบเคียงกับกฎหมายต่างประเทศซึ่งเป็นที่มา ของประมวล
กฎหมาย ฯ ใหม่ หรือซึ่งมีข้อความคล้ายกัน

กฎหมายใดที่ภาษาในทางราชการไม่ใช่เป็นภาษาฝรั่งเศส หรือ
ภาษาอังกฤษแล้ว ข้าพเจ้าได้พยายามที่สุดที่จะสอบทาน กับฉบับ
ที่เป็นภาษาในทางราชการ เช่น กฎหมายเยอรมัน เป็นต้น ได้มี

ผู้แปลมาเป็นภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส แต่ปรากฏหลายแห่งว่า
ฉบับที่แปลมานั้นมีข้อความผิดกัน ดังเช่น ในเรื่องอายุความเป็นต้น
หม่อมหลวงเดชสนิทวงศ์ณอยุธยา ดอกเตอร์เศรษฐวิทย์มหาวิทยาลัย
ลัยกรุงเบอร์น (ที่นั่นการเรียนเศรษฐวิทยาเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิท
ลัยแพนกกกฎหมาย) อันเป็นดินแดนที่ใช้ภาษาเยอรมัน ได้ช่วย
เหลือ ข้าพเจ้า สอบ ทาน กับ ต้น ฉบับ และ คำ อธิบาย ที่เป็น ภาษา
เยอรมันว่าความหมายที่แท้จริงเป็นอย่างไร ข้าพเจ้าจึงขอขอบใจไว้
ในที่นี้ด้วย

หนังสือเล่มนี้เต็มไปด้วยแนวแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ดังกล่าวข้างต้น จะหวังให้ ครบถ้วนบริบูรณ์ไม่ได้

อนึ่งการใช้สกตการ์นต์ในหนังสือเล่มนี้ ถ้าในที่ใดเป็นบท
กฎหมาย ข้าพเจ้าใช้ตามบทนั้น ๆ ถ้าในที่ใดเป็น คำอธิบาย,
บันทึก, อุทาหรณ์, คำแนะนำอันเป็นส่วนตัวของข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้า
ได้พยายามอนุโลมให้ เป็นไปตามปทานุกรมของกระทรวงธรรมการ
ถึงกระนั้นก็อาจมีพลาดพลั้งได้บ้าง เพราะหนังสือเล่มนี้ได้พิมพ์ขึ้น
โดยด่วน เพื่อให้ทันความประสงค์ของสมาชิกนิติศาสตร์ ที่จะใช้
เป็นเครื่องมือในการเตรียมสอบไล่วิชากฎหมายบ้าง เพื่อการอาชีพ
ถ้าหากมีข้อความใดที่พลาดพลั้ง ขอท่านผู้อ่านจงให้อภัยและ
เตือนมายังข้าพเจ้า จะเป็นพระคุณมาก เพื่อข้าพเจ้าจะได้จัดการแก้ไข
ไขให้ดีขึ้นในคำอธิบายพิสดารซึ่งจะลงในหนังสือนิติศาสตร์

ก
347.0104
ป/1715 ข
ค.1
ด-2

ปรีดี พนมยงค์

๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๑

169132

	<u>สารบัญ</u>	มาตรา
ข้อความเบื้องต้น		๑ - ๓
	บรรพ ๑	
	หลักทั่วไป	
ลักษณะ ๑ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป		๔ - ๑๔
ลักษณะ ๒ บุคคล		
หมวด ๑ บุคคลธรรมดา		
ส่วนที่ ๑ สภาพบุคคล		๑๕ - ๑๙
ส่วนที่ ๒ ความสามารถ		๑๕ - ๔๓
ส่วนที่ ๓ ภูมิตำเนา		๔๔ - ๕๒
ส่วนที่ ๔ สถาปสุญ		๕๓ - ๖๗
หมวด ๒ นิติบุคคล		
ส่วนที่ ๑ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป		๖๘ - ๘๐
ส่วนที่ ๒ มูลนิธิ		๘๑ - ๙๗
ลักษณะ ๓ ทรัพย์สิน		๙๘ - ๑๑๑
ลักษณะ ๔ นิติกรรม		
หมวด ๑ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป		๑๑๒ - ๑๑๖
หมวด ๒ แสดงเจตนา		๑๑๗ - ๑๓๒
หมวด ๓ โมฆะและโมฆียะกรรม		๑๓๓ - ๑๔๓
หมวด ๔ เงื่อนไขและเงื่อนไข		
เริ่มต้นฤเวลาสิ้นสุด		๑๔๔ - ๑๕๕
ลักษณะ ๕ ระยะเวลา		๑๕๖ - ๑๖๒
ลักษณะ ๖ อายุความ		๑๖๓ - ๑๕๓

ข้อความเบื้องต้น

มาตรา ๑

กฎหมายนี้ให้เรียกว่า ประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์

คำอธิบาย

บทที่ ๑

“ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์”

คืออะไร ?

ประมวลกฎหมาย
คืออะไร ?

“ประมวลกฎหมาย” คือ การ รวม กฎหมาย
ประเภทหนึ่งหรือหลายประเภทให้ เป็นพระราช
บัญญัติอันเดียวกัน ซึ่งต่างกับการรวมบทกฎ-
หมายที่กระจัดกระจายอยู่ เข้าเป็น เล่มเดียวกัน
ถึงแม้ว่า การรวบรวม จะทำโดย ผู้มีอำนาจ สูง
สุดในแผ่นดินก็ดี ถ้าบทบัญญัติต่าง ๆ ที่อยู่ ใน
เล่มนั้น ยังมี ลักษณะ เป็น พระราชบัญญัติ แยก

จากกันอยู่แล้ว การรวบรวมนี้ก็ไม่ม่ลักษณะ
เป็นประมวลกฎหมาย^๑

เพราะฉะนั้น “ประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์” ก็คือการรวบรวมกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ เข้า เป็น พระราชบัญญัติ อัน เดียว กัน
กฎหมายแพ่ง และกฎหมายพาณิชย์ ทั้ง ๒ ประ
เภทนี้ เป็นสาขาของกฎหมายเอกชน (ไปรเวท
ลอว์) ซึ่งบัญญัติถึงสภาพและความเกี่ยวพัน
ของเอกชนในระวางกันเอง

กฎหมายแพ่ง
คืออะไร ?

กฎหมายแพ่งบัญญัติถึง สิทธิ และ หน้าที่
สภาพของเอกชนโดยทั่วๆ ไป มีอาทิ สภาพ
ของบุคคล ทรัพย์สิน หนี้ สัญญา ผัวเมีย มรดก
โดยไม่เลือกว่าบุคคลเหล่านั้นมีอาชีพอะไร

กฎหมายพาณิชย์
คืออะไร ?

กฎหมายพาณิชย์ บัญญัติ หลัก พิเศษ
เฉพาะพ่อค้าและการค้าขาย เช่น รับชน
ตัวเงิน หุ้นส่วน บริษัท ฯ ล ฯ

๑. บัญญัติว่ากฎหมายเก่า ๒ เล่มของไทย ซึ่งได้ชำระสะสาง โดยสมเด็จพระรามาธิบดี
ที่ ๑ เมื่อ จ.ศ. ๑๑๖๖ นั้น จะมีลักษณะเป็นประมวลกฎหมายหรือไม่?

ข้าพเจ้ามีความเห็นเป็นส่วนตัวว่าไม่มีลักษณะ เป็น ประมวลกฎหมาย เพราะ เหตุที่
กฎหมายลักษณะต่าง ๆ ที่รวมอยู่นั้นยังคงมี วัน เดือน ปี ต่าง กัน และ ออกโดย พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต่างพระองค์กัน ถึงแม้ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ จะได้ ทรงแก้ไขข้อความ
ในฉบับเดิมของกฎหมายลักษณะต่าง ๆ นั้น ก็ ตาม แม้พระองค์ก็ได้ทรง ประกาศ ยกเลิก
ลักษณะต่าง ๆ นั้น โดยประกาศรวมกันเข้าเป็นพระราชบัญญัติใหม่

บทที่ ๒

เหตุที่รวมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
เข้าเป็นประมวลเดียวกัน

ประเทศสยามได้รวมกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์เข้าเป็นประมวลเดียวกันคล้ายกับ ประเทศ
สวิตเซอร์แลนด์ แต่ต่างกับ ประเทศ
ฝรั่งเศส เยอรมันนี ญี่ปุ่น อิตาลี ฯลฯ
ซึ่งแยกกฎหมาย ๒ ประเภทนี้ออกเป็นคณะ
ประมวล ทั้งนี้ก็เพราะการพาณิชย์ของประเทศ
สยามได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายเหมือน
ในทางแพ่งธรรมดา ไม่ผิดแปลกจากกัน ส่วน
ประเทศที่แบ่งออกเป็น ๒ ประมวล มีอาทิ
ประเทศฝรั่งเศสนั้นถือว่าการพาณิชย์จะต้องได้
รับความคุ้มครองจากกฎหมาย เป็น พิเศษ กว่า
ในทางแพ่ง คือ

การพาณิชย์
ต้องการความ
เร็วมากกว่า
ทางแพ่ง

๑. พวกพ่อค้าย่อมมีการกระทำเกี่ยวข้องกับ
กับสาธารณชนมาก เพราะฉะนั้นการพาณิชย์
จึงต้องการความเร็วกว่าทางแพ่ง กล่าวคือ
ถ้ากิจการต่าง ๆ ในทางพาณิชย์ จะต้องคอย

ปฏิบัติให้ถูกต้องตามแบบแผนเหมือนในทาง
 แพ่ง แล้ว การพาณิชย์ก็จะดำเนินไปไม่ สะดวก
 เช่นกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสบัญญัติว่า สัญญา
 ซึ่งมีราคาเกินกว่า ๑๕๐ แฟรงค์นั้นจะพิสูจน์ไม่
 ได้ ถ้าไม่มีลายลักษณ์อักษรลงลายมือ ลุกหนึ
 เพราะ ฉะนั้น ถ้า จะ บังคับให้ พวก พ่อค้า คอย
 ปฏิบัติดังนี้เสมอไปแล้ว การค้าขายของเขา
 ก็จะดำเนินไปไม่สะดวก จึงควรที่จะผ่อนผัน
 ให้พวกพ่อค้าพิสูจน์หนี้เช่นนี้ได้ โดยหลักฐาน
 อื่น ๆ

อนึ่ง การพิจารณาคดีมีศาลพิเศษ สำหรับ
 การพาณิชย์ ผู้พิพากษาของศาลนี้เลือกเอา
 จากพ่อค้าที่มีความสามารถ เพราะการพาณิชย์
 ย่อมมี ธรรมเนียม ประเพณีที่ ปฏิบัติกัน มามาก
 ซึ่งไม่ปรากฏในต้วบท เช่นในเรื่องกฎหมาย
 ทะเลเพราะฉะนั้นถ้าจะใช้ผู้พิพากษาที่ไม่ค่อย
 สันทัดในการพาณิชย์ ก็จะทำให้ การพิจารณา
 ชักช้าโดยเหตุที่ต้วง หา พะยาน ผู้ชำนาญการ
 พิเศษ มาเบิกความโต้แย้งซึ่งกันและกันทำให้
 เสียเวลา

การพาณิชย์
ต้องการความ
ป้องกันใน
เรื่องหนี้สิน
เป็นพิเศษ

๒. ลูกหนี้ ซึ่ง ทำการพาณิชย์ไม่ชำระหนี้
แล้วก็อาจนำความหายนะมาให้แก่สาธารณชน
ได้มากกว่าลูกหนี้ในทางแพ่ง เช่นธนาคาร
หนึ่งไม่มีเงินชำระหนี้ ก็จะทำให้ห้างและพวก
พ่อค้าอื่น อีก หลายคน ต้องพลอยล้มจมไปด้วย
เพราะฉะนั้น พวก พ่อค้า หรือ คน ที่ ทำการ
พาณิชย์เท่านั้นอาจจะถูกพิพากษาให้ล้มละลาย
ได้ และมีโทษทัณฑ์ เป็น พิเศษ ถ้าผู้
ล้มละลาย กระทำ การ ทุจริต ส่วน ลูกหนี้
ชนิดอื่นจะถูกพิพากษาให้แต่ให้ขายทอดตลาด
ทรัพย์สินทั้งหมดเพื่อใช้หนี้ และไม่เรียกว่า
เป็นคนล้มละลาย หรือถูก ตัดทอนสิทธิในการ
เมือง ๆ ใด ๆ

ในประเทศสยาม
ฐานะของการ
แพ่งกับการ
พาณิชย์ไม่แตก
ต่างกัน

อนึ่งพวกพ่อค้าถูกบังคับให้มีสมุดเอกสาร
บัญชีการพาณิชย์ ซึ่งให้ประโยชน์คนภายนอก
ที่จะอ้างเป็นพยานต่อสู้พ่อค้า
เหตุพิเศษต่าง ๆ เหล่านี้ไม่มีใน กฎหมาย
ไทยเช่นการกู้ยืมเงินเกินกว่าห้าสิบบาทขึ้นไป
จะเป็นการพาณิชย์หรืออย่างอื่นก็ตาม ถ้ามิได้
มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งลง
ลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญแล้ว ท่านมิให้

พิสูจน์ (ประมวลกฎหมายแพ่งฯ มาตรา ๖๕๓) และศาลแพ่งของเรามีอำนาจชำระคดีแพ่งและคดีพาณิชย์ อนึ่งบุคคลจะเป็นพ่อค้าหรือคนธรรมดา ก็ตาม อาจถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายเช่นเดียวกัน ๆ ล ๆ และพวกพ่อค้าก็ไม่จำเป็นต้องมีบัญชี ๆ ล ๆ เพราะฉะนั้น การที่รวมกฎหมายทั้งสองประเภทนี้เข้าเป็นประมวลเดียวกัน ก็เป็น การ สมแก่สภาพของกฎหมายไทยปัจจุบันนี้

มาตรา ๒ ให้ใช้ประมวลกฎหมายนี้ตั้งแต่วันที่ ๑ เดือน มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๘ เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันที่ใช้ประมวลกฎหมายนี้สืบไป ให้ยกเลิกบังคับตามกฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในประมวลกฎหมายนี้ ฤๅซึ่งแย้งกับ บทแห่งประมวลกฎหมายนี้

คำอธิบาย

มาตราที่ ๒ นั้นมีความคาบเกี่ยวกัน รวมความจัดเป็นหลักได้ดังนี้

บทที่ ๑

กิจการใน
ภายใน

กิจการใด ๆ ซึ่ง จะ เกิด ขึ้น ตั้งแต่วันที่ ๑
มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๘ เป็นต้นไป ต้องใช้
ประมวลกฎหมายนี้บังคับ (มาตรา ๒)

กฎหมายใหม่
มีข้อความทับ

เพราะฉะนั้นข้อความในกฎหมายเก่า ซึ่งมี
ลักษณะดังจะกล่าวต่อไปนี้ต้องเลิกใช้สำหรับ
กิจการที่จะทำขึ้นในภายใน (มาตรา ๓) คือ

ก) เมื่อประมวลกฎหมายนี้ได้บัญญัติข้อ
ความทับหรือมีข้อความเช่นเดียวกันกับกฎหมาย
เก่า เช่นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
บรรพ ๓ ซึ่งมีข้อความทับพระราชบัญญัติเข้าหุ้น
ส่วนบริษัท ร.ศ. ๑๓๐ เป็นต้น

กฎหมายเก่า
แย้ง, ขัดกับ
กฎหมายใหม่

ข) ถ้ากฎหมายเก่า มีข้อความแย้งหรือขัด
ตรงกันข้ามกับประมวลกฎหมายนี้ เช่น
กฎหมายลักษณะกู้หน้ บทที่ ๔ และประกาศ
ว่าด้วยทำสารกรรมธรรมบัญญัติ ๑๒๓๒
บัญญัติว่าด้วยการกู้หน้ ยืมเงินเกินกว่า ๔ บาท
ขึ้นไปต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร ประมวล
กฎหมายแพ่งฯ มาตรา ๖๕๓ บัญญัติว่าการกู้
หน้ ยืมเงินเกินกว่า ๕๐ บาท ขึ้นไป ถ้ามิได้มี

หลักฐานเป็นหนังสือ อย่างหนึ่ง อย่างใด ซึ่งลง
ลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญแล้ว ท่านมิให้พิสูจน์
ตั้งกฎหมายแก่นั้นก็ต้องยกเลิก

บทที่ ๒

กิจการที่ทำ
มาแล้วจน
มีผลสำเร็จ

กิจการ ที่ ทำมาแล้ว จนมีผลสำเร็จ บริบูรณ์
ต้องบังคับตามกฎหมายเก่า บุคคลจะรื้อเรื่อง
ขึ้นฟ้องร้องอีกไม่ได้ เช่นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕
นายแดงกู้เงินนายดำไป ๕๐๐ บาทโดยลงลายนิ้ว
มือใน หนังสือ สัญญา มีพะยาน แต่คน เดียวรับ
รอง ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ นายแดงได้
ชำระหนี้ให้นายดำ ไปเสร็จแล้ว ตั้งนี้ภายหลัง
นายแดงจะรื้อเรื่องขึ้นว่ากล่าว โดยอ้างเหตุ
ว่าหนังสือสัญญานั้นได้ทำผิดต่อ ประมวลกฎ-
หมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕ ไม่ได้

หลักนี้เนื่องมาจากเหตุธรรมดาที่ว่า ราษฎร
คงจะทำอะไรไม่ได้ ถ้ากิจการซึ่งได้กระทำ
ไปโดยเป็นการถูกต้อง และมีผลตามกฎหมาย
ในขณะนั้น อาจที่จะถูกลบล้างโดยกฎหมายใหม่

ข้อยกเว้น

ข้อยกเว้น แต่หลักตั้งที่ว่านี้ อาจมีข้อ
ยกเว้นในเมื่อกฎหมายใหม่ มี ข้อความบ่งไว้ว่า
ให้มีผลย้อนหลัง

กิจการที่ทำ
มาแล้วแต่ยัง
มีผลต่อไป

ปัญหาว่า กิจการซึ่งได้ทำลงสมบูรณ์ก่อน
ใช้ประมวลกฎหมายแพ่ง ฯ แต่มีผลต่อไป
ภายหลังการใช้ประมวลกฎหมายแพ่ง ฯ จะใช้
กฎหมายใดบังคับ ?

การวินิจฉัยปัญหาข้อนี้ ในยุโรปมีผู้ได้
เถียงกันมากมาย และจะวางเกณฑ์เป็นยุติได้
ยากแต่อย่างไรก็ดี การวินิจฉัยปัญหาเช่นนี้ เรา
อาจอาศัยหลักตั้งกล่าวข้างต้นได้บ้าง กล่าวคือ
ตาม ธรรมดา เขตต์ของกฎหมายเก่า มีเพียงกิจ
การที่ได้ทำมาแล้ว ส่วนกิจการที่จะเกิดขึ้นใน
ภายหลังตกอยู่ในเขตต์ของกฎหมายใหม่

หลักวินิจฉัย

เพราะฉะนั้น ตอนใด ของ กิจ การ สมบูรณ์
ขึ้นในเขตต์ใดก็ต้องใช้กฎหมายนั้นบังคับ นอก
จากประมวล กฎหมายนี้ บังข้อความไว้เฉพาะ
หรืออาจเห็นได้โดยปริยาย

อุทาหรณ์ ๑. นายดำกู้เงินนายแดง ๑๐๐ บาท
เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๗ โดยทำ สัญญา

ลงลายพิมพ์นิ้วมือ มีพะยาน แต่คนเดียวรับ
 รอง นายคำสัญญาว่าจะส่งต้นเงินคืนวันที่ ๑
 มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ครั้นถึงกำหนดนายคำทำ
 ผิดสัญญาตั้งนั้น นายแดงสามารถนำเอาสัญญา
 ที่ทำไว้ก่อนไว้ประมวลกฎหมายนี้มาพิสูจน์ได้
 ๒. ก. ทำสัญญากู้เงิน ข. ไปเมื่อวันที่ ๑
 มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๔ เป็นจำนวนเงิน ๑,๖๐๐
 บาท ดอกเบี้ยชั่งละ ๑ บาทต่อเดือน ก. ขาด
 ส่งดอกเบี้ยตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๕
 ข. จึงยื่นฟ้อง ก. เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ.
 ๒๔๗๕ ก. จะมีสิทธิได้รับดอกเบี้ยค้างส่งก็
 แต่เพียง ๕ ปี ตามมาตรา ๑๖๖ ก. จะอาศัยพระ
 ราชบัญญัติรัชกาลที่ ๕ บั่มะโรง สัมฤทธิ์ศก
 จุลศักราช ๑๒๓๐ ขึ้นอ้างขอเรียกดอกเบี้ยที่ค้าง
 เกินกว่า ๕ ปีไม่ได้

อายุความที่ตั้งต้น
 มาก่อนประมวล
 กฎหมายนี้

ปัญหาที่ยากอาจมีในเรื่องอายุความที่ตั้ง
 ต้นมาก่อนประมวลกฎหมายนี้ เช่น
 เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๓ นายคำ
 แพทย์ ติด พันทองทำให้ นายแดง ๑ พัน เป็น
 ราคา ๕๐ บาท ครั้นวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ.

๒๔๗๑ นายดำ พ้อง เรียก ค่าการงาน ทั้งนี้ จาก นายแดง ซึ่ง ถ้า หากตาม กฎหมายเดิม อายุ ความ ของนายดำ มี กำหนด ๑๐ ปี แต่ตาม ประมวลกฎหมายแพ่ง ฯ มาตรา ๑๖๕ (๑๔) นั้น มีกำหนดเพียง ๒ ปี ดังนั้นศาลจะตัดสิน อย่างไร ?

ตาม ประมวลกฎหมายแพ่ง ฝรั่งเสศมาตรา ๒๒๘๑ บ่งไว้ว่า อายุความ ที่ตั้งต้นมาก่อนประมวล ฯ นั้น ให้ ถ้อยตามกำหนดในกฎหมายเก่า (นอกจาก อายุความ ซึ่ง ถ้าจะ ถ้อยตามกฎหมายเก่าแล้วจะถึงที่สุดอีกกว่า ๓๐ ปี นับแต่วันใช้ กฎหมายใหม่ จึงให้ ถ้อยอายุความตามกฎหมายใหม่) แต่ตามประมวลแพ่งของไทยไม่มีตัวบท บ่งไว้ เพราะฉะนั้นความเห็น จึงอาจเกิดขึ้น ได้หลายอย่าง

ความเห็นที่ ๑

ความเห็นที่ ๑ ถ้า จะ ถ้อยตามหลักกฎหมาย อย่างเฉียบขาดแล้ว อายุความ ซึ่ง พังตั้งต้น นับนั้น ยัง ถ้อยว่า เป็น กิจ การที่ สมบูรณ์ไม่ได้ เพราะฉะนั้น ต้อง นับตาม กำหนดใน กฎหมาย ใหม่ นายดำจึง ไม่มี สิทธิฟ้องร้อง

ความเห็นที่ ๒

ความเห็นที่ ๒ สิทธิของนายดำในการฟ้องร้องนั้นได้เกิดแล้วตามกฎหมายเก่า ซึ่งนายแดงก็จำเป็นต้องผูกพันตามกำหนดในกฎหมายเก่า เพราะฉะนั้นกฎหมายใหม่จะตัดสิทธิของบุคคลที่ได้ไว้ตามกฎหมายเก่าแล้วไม่ได้ นายดำจึงคงมีสิทธิฟ้องร้อง

ความเห็นที่ ๓

ความเห็นที่ ๓ บุคคลจะอ้างสิทธิอย่างใดๆ ของตนขึ้นขัดต่ออำนาจของกฎหมายไม่ได้ เพราะฉะนั้นนายดำจะอ้างกำหนดอายุความตามกฎหมายเก่าไม่ได้ อนึ่งในเรื่องเช่นนี้ก็ไมควรรู้กำหนดตามกฎหมายใหม่ทั้งหมด เพราะเป็นการอยุติธรรมเกินไป กล่าวคือกรณีที่นายดำยังไม่ฟ้องตามกฎหมายเก่า นั้นเป็นเพราะสิทธิฟ้องร้องของเขายังไม่ขาดอายุความ เพราะฉะนั้นถ้าจะให้ยุติธรรมควรคิดเวลาอายุความที่นับมาก่อนใช้ประมวลกฎหมายนี้แล้วว่าเท่ากับที่ส่วนของอายุความ และคงยังเหลืออีกก็ส่วน แล้วจึงคิดเทียบส่วนที่เหลือนี้กับกำหนดในกฎหมายใหม่ เช่น

อุทธรณ์ที่กล่าวมาข้างต้น อายุความที่นับมา
แล้ว ๕ ปี คงเท่ากับ ครึ่งหนึ่งของอายุความ
เพราะฉะนั้นอายุความของนายดำคงเหลือเมื่อ
วันใช้ประมวลฯ อีกครึ่งหนึ่ง และอีกครึ่ง
หนึ่งต้องคิดเทียบกับอัตราอายุความตามมาตรา
๑๖๕ (๑๔) แห่งประมวลซึ่งบัญญัติไว้ว่ามี
กำหนด ๒ ปี เพราะฉะนั้น ครึ่งหนึ่งก็เท่ากับ
๑ ปี โดยเหตุนี้ นับตั้งแต่วันที่ใช้ประมวลนี้
นายดำต้องฟ้องร้องเสียภายใน ๑ ปี ไม่ใช่ ๕ ปี
(ดูคำอธิบายของศาสตราจารย์ปลานีโกลเด็ม ๑
ข้อ ๒๔๘)

สำนักหอสมุด

บรรพ ๑**หลักทั่วไป****ลักษณะ ๑****บทเบ็ดเสร็จทั่วไป**

มาตรา ๔ อันกฎหมายนั้น ท่านว่าต้องใช้ในบัณฑ
กรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมาย
ตามตัวอักษร ฤตามความมุ่งหมาย ของบท
บัญญัตินั้น ๆ
เมื่อใดไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้
ท่านให้วินิจฉัยคดีนั้น ตามคลองจารีตประเพณี
แห่งท้องถิ่น
ถ้าและไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้น ท่าน
ให้วินิจฉัยคดี อาศัย เทียบ บทกฎหมาย ที่ใกล้เคียง
อย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้น ก็ไม่มี
ด้วยไซ้ ท่านให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป

คำอธิบาย

บทที่ ๑

ข้อความทั่วไป

คำวิเคราะห์ศัพท์
“กฎหมาย”
ตามประมวลแพ่ง
ฉบับ พ.ศ. ๒๔๖๖

มาตรา ๔ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ ฉบับ พ.ศ. ๒๔๖๘ ซึ่งให้อยู่ใน
ทุกวันนี้มีความหมายแตกต่างกับมาตรา ๔ ของ
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับ
พ.ศ. ๒๔๖๖ ซึ่งได้ยกเลิกไปแล้ว นั้น กล่าวคือ
มาตรา ๔ แห่งฉบับเดิมเป็นบทวิเคราะห์ศัพท์
ของกฎหมายว่า ให้หมายความเฉพาะแต่
ประมวลกฎหมายพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา
หรือ พระราชกำหนด อันซึ่ง พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมี พระบรมราชโองการ
โปรดเกล้าฯ ให้บัญญัติขึ้น และประกาศไว้
เป็นกฎหมาย เพราะฉะนั้นตามประมวลกฎหมาย
แพ่งฯ ฉบับเดิม คำว่า “กฎหมาย” จึง
หมายความว่า คำสั่ง คำบังคับของรัฐบาลซึ่ง
ซึ่งได้ประกาศไว้ หรือเรียกตามสำนวนในกฎ-
หมายโรมันว่า “กฎหมายที่ได้จารึกลงไว้”

(ยุสศกร์พตุม) โดยไม่กิน ความหมาย ถึง
จารัต ประเพณี และ หลัก กฎหมาย อันมิได้ขีด
เขียนจารึกไว้ (ยุส นอนสกร์พตุม)

- นัยของคำ
“กฎหมาย”
ตามประมวลฯ
ฉบับ พ.ศ. ๒๔๖๘
- กฎหมายที่
ได้ประกาศ
- กฎหมายที่ไม่
ได้ประกาศ
- แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับ
ปี พ.ศ. ๒๔๖๘ นี้ หาได้วิเคราะห์ศัพท์คำว่า
“กฎหมาย” ไว้โดยตรงไม่ มาตรฐานบัญญัติไว้
แต่ว่ากรณีแพ่งทั้งปวงจำต้องมีกฎหมายบังคับ
และกฎหมายที่ใช้บังคับนี้ อาจเป็น
๑. คำสั่ง คำ บังคับ ของ ผู้มีอำนาจ บัญญัติ
กฎหมายได้ประกาศไว้ (ยุส สกร์พตุม) ซึ่งเรียก
ตามสำนวนของมาตรา ๔ นี้ว่า บทกฎหมายหรือ
บทบัญญัติ ซึ่งศาลต้องพิจารณาตามตัวอักษร
และตามความมุ่งหมายหรือโดยอาศัยเทียบเคียง
 ๒. จารัตประเพณี หลักกฎหมายทั่วไป
ซึ่งมิใช่คำสั่งคำบังคับที่ได้ประกาศไว้ โดยผู้
มีอำนาจบัญญัติกฎหมาย (ยุส นอนสกร์พตุม)
- เพราะฉะนั้นน่าจะคิดว่าประมวลกฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์ฉบับใหม่นี้ มีนัยไปในทางที่
ว่าคำ “กฎหมาย” นั้น มีความหมายกว้างกว่า
ฉบับเดิม คือรวมทั้งบทกฎหมายและหลักซึ่ง

ราษฎรต้องประพฤติตาม ถ้าขัดขึ้นก็เป็นผิด
ในทางแพ่ง ถึงแม้ว่าหลักนั้นจะมีได้ประกาศ
ไว้ก็ตาม

กฎหมายแพ่ง
 ต่างกับกฎ
 หมายอาชญา

เหตุฉะนั้นคดีแพ่งจึงต่างกับคดีอาชญา กล่าว
 คือในคดีอาชญา นั้น กฎหมายที่ศาลจะใช้ ลง
 โทษต้องเป็น บทกฎหมาย ศาลจะอาศัยจารีตร
 ประเพณีลงโทษจำเลยไม่ได้ (ดูกฎหมาย
 ลักษณะอาญามาตรา ๗)

ในคดีแพ่งศาล
 จะไม่รับฟ้อง
 ยกเหตุว่าโดย
 ไม่มีบทกฎหมาย
 ไม่ได้

แต่ในคดีแพ่งนั้น ถึงแม้จะไม่มีบทกฎหมาย
 โดยตรงหรือโดย ความมุ่งหมายที่จะใช้ บังคับ
 คดีก็ตาม ศาลจะไม่รับฟ้องโดยยกเหตุว่าไม่มี
 บทกฎหมายหาได้ไม่ (ในกฎหมายฝรั่งเศสนั้น
 ถึงกับมีบทบัญญัติไว้ในประมวลแพ่งมาตรา ๔
 ว่า ผู้พิพากษาซึ่งปฏิเสธการตัดสิน โดยอ้าง
 เหตุว่าไม่มีบทบัญญัติ หรือบทบัญญัติมีข้อ
 ความ คลือบคลุม หรือไม่มี ข้อความพอเพียง
 มีความผิดฐาน ปฏิเสธความยุติธรรม)^๑ กล่าว
 คือเมื่อไม่มีบทกฎหมายศาลต้องยกจารีตร ประ
 เเพณีแห่งท้องถิ่น ขึ้นปรับคดี ถ้าไม่มีจารีตร

๑. ประมวล อาชญาฝรั่งเศสมาตรา ๑๘๕ กำหนดโทษปรับตั้งแต่ ๒๐๐ แฟรงก์ ถึง
 ๕๐๐ แฟรงก์ และให้ พัดราชการมีกำหนดตั้งแต่ ๕ ปี ถึง ๒๐ ปี

ประเพณีศาลจะต้องวินิจฉัย คดีโดยอาศัยเทียบ
บทกฎหมายที่ใกล้เคียง อย่างยิ่ง ถ้าไม่มีบท
กฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง ศาลจะต้อง
วินิจฉัย ตามหลักกฎหมายทั่วไป

ลำดับแห่งการ
ใช้กฎหมายสำ-
หรับคดีแพ่ง

การที่จะใช้กฎหมายประเภทต่าง ๆ บังคับ
กรณีแพ่ง ศาลต้อง ถือตามลำดับที่บัญญัติ
ไว้ในมาตรานี้ อย่างเคร่งครัด กล่าวคือ เมื่อ
กรณีแพ่งใดมีบทกฎหมายกล่าวไว้ ศาลจำ
ต้อง อ้าง บท กฎหมาย ขึ้น ปรับ คดี ศาลจะ
อ้าง หลักกฎหมาย ทั่วไป ขึ้น ปรับ คดีใน เมื่อ มี
กฎหมายแล้วไม่ได้ (ในประเทศฝรั่งเศส
ประมวลแพ่ง มาตรา ๕ ห้ามมิให้ผู้พิพากษาตัด
สิน คดีโดยอ้าง หลัก กฎหมาย ทั่วไป และโดย
ออกกฎหมายเอาเอง) ความเห็นจึงเกิดขึ้น
ว่า ถ้าศาลแพ่งได้ อ้างหลัก กฎหมาย ทั่วไป ขึ้น
ปรับคดีโดยไม่อ้างถึงบทกฎหมาย ที่มี อยู่ สำ-
หรับ กรณีแห่งนั้นแล้ว ก็ย่อมจะเปิดโอกาส
ให้คู่ คดี ประวิงความจนถึงทุกเกล้าฯ ถวายฎีกา
เพราะได้ เชื่อว่า เป็นปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่ง

ทุนทรพีย์ จะเท่าใดก็ดี ผู้แพ้ คดีมีสิทธิที่จะ ทูล
เกล้า ฯ ถวายฎีกาได้

ข้อยกเว้น

ข้อยกเว้นในการ
ใช้บทกฎหมาย

๑. กฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณ ๗
หัวเมือง ร.ศ. ๑๒๐ ข้อ ๓๒ มีความว่า ความ
แพ่ง ซึ่งเกี่ยวกับ ศาสนาอิสลาม เรื่องผัวเมีย
ก็ดี เรื่อง มฤตกก็ดี ซึ่งคนนับถือศาสนา
อิสลามเป็นทั้งโจทก์จำเลย หรือเป็นจำเลย ให้
ใช้กฎหมาย อิสลามใน การพิจารณา พิพากษา
กล่าวคือ ถึงแม้ประเทศสยาม จะมีบท
กฎหมายเรื่องผัวเมียและมฤตกแล้วก็ดี กฎ-
หมายยัง คง ยก เว้นให้ใช้กฎหมาย อิสลามซึ่ง
เป็นประเพณีใน บริเวณ ๗ หัวเมืองนั้น
๑. บริเวณ ๗
หัวเมือง
๒. รับขนของ
ทางทะเล
๒. ประมวลแพ่ง ฯ มาตรา ๖๐๕ วรรค
๒ บัญญัติว่า “รับขนของทางทะเล ท่านให้
บังคับ ตาม กฎหมาย และข้อบังคับว่าด้วยการ
นั้น”
๓. ประกันภัย
ทะเล
๓. ประมวลแพ่ง ฯ มาตรา ๘๖๘ บัญญัติ
ว่า “อันสัญญาประกันภัยทะเล ท่านให้ บัง
คับตามบทบัญญัติ แห่งกฎหมายทะเล”

กฎหมายทะเล

ในกรณี ๒ และ ๓ นี้ จะเห็นได้ว่า เรามีบทกฎหมาย เรื่องรับขน (ป.พ.พ. ๖๐๘-๖๓๕) และเรื่องประกันภัย (ป.พ.พ. ๘๖๑-๘๘๗) อยู่แล้ว แต่จะนำมาใช้ไม่ได้ คือต้องพิจารณาตามกฎหมายทะเล แต่ในเวลานี้ เรายังไม่มีบทกฎหมาย ทะเล เพราะฉะนั้นจึงต้องใช้จารีตประเพณีหรือหลักกฎหมายทะเลไปพลางก่อน

บทที่ ๒

บทกฎหมาย

บทกฎหมาย
คืออะไร ?

ข้อ ๑. บทกฎหมายคืออะไร ?

บทกฎหมายหรือบทบัญญัติ คือคำสั่ง คำบังคับของผู้มีอำนาจบัญญัติกฎหมาย ซึ่งได้ประกาศไว้ (ยูส สคริปตุม) บทบัญญัติเหล่านี้บางชนิดออกโดยพระ บาท สมเด็จพระ เจ้า อยู่หัว แต่เรียกชื่อต่างกัน เช่น พระราช บัญญัติ พระราชกฤษฎีกา พระราชกำหนด และบางชนิดออกโดยเสนาบดี แต่เรียกชื่อ

ต่างๆ กัน เช่น กฎเสนาบดี ประกาศเสนาบดี
ข้อบังคับเสนาบดี ฯลฯ

ผู้มีอำนาจออก

ทั้งนี้ ก็เนื่องมาจาก เหตุ ที่ ว่างบท กฎหมาย

บทกฎหมาย

เหล่านั้นได้ออกโดยอาศัยอำนาจต่างกัน เพราะ
อำนาจออกบทบัญญัตินั้นอาจ แยก ออกได้ เป็น
๒ ชนิด คือ

๑. อำนาจนิตินิติบัญญัติ^๑

๒. อำนาจบริหารบัญญัติ^๒

๑. อำนาจนิตินิติบัญญัติ

อำนาจนิตินิติบัญญัติ

อำนาจนิตินิติบัญญัติ คืออำนาจที่จะวางหลัก
คำสั่งค้ำบังคับ อันเป็นข้อสำคัญยิ่ง ซึ่งราษฎร
จำเป็นต้องปฏิบัติตาม ผู้เป็นรัฐาธิปัตย์ย่อม
ทรงไว้ซึ่งอำนาจนี้ สำหรับในเมืองไทยก็คือ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว บทบัญญัติ
ซึ่งออกโดยอำนาจนิตินิติบัญญัตินี้ เรียกว่า พระ
ราชบัญญัติ ตรงกับคำว่า แอคท์ ในภาษา
อังกฤษ ลัว ในภาษาฝรั่งเศส

๑. ภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า ปูว์วีร์ เลจิสลาตีฟ

๒. ภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า ปูว์วีร์ เอกเซ็ก ค็ือตีฟ

๒, อำนาจบริหารบัญญัติ

อำนาจบริหาร
บัญญัติ

อำนาจบริหารบัญญัติ คืออำนาจของผู้ปกครองประเทศที่จะบัญญัติคำสั่ง คำบังคับ เพื่อปฏิบัติการให้ เป็นไปตามกฎหมายอันเนื่องมาจากอำนาจนิติบัญญัติ ในเมืองไทยผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจเหล่านี้คือ

- ก. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- ข. เสนาบดี
- ค. พนักงานอื่น ๆ

ก. บทกฎหมายซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงตราขึ้นไว้ เนื่องจากพระราชอำนาจบริหารบัญญัตินี้ เรียกว่า

พระราชกฤษฎีกา

พระราชกำหนด

พระราชกฤษฎีกา

พระราชกฤษฎีกา เป็นบทบริหารบัญญัติ ซึ่งใช้บังคับราษฎรทั่วไป พระราชกฤษฎีกานี้ อาจออกโดยอาศัยอำนาจพระราชบัญญัติที่ประกาศให้ใช้แล้วก็ได้ เช่นพระราชกฤษฎีกาจัดการ วางรางรถไฟ สายต่าง ๆ ที่ได้ ออก

โดยอาศัยอำนาจพระราชบัญญัติจัดการ วางราง
รถไฟ และทางหลวง พ.ศ. ๒๔๖๔ มาตรา
๑๕, ๒๒ ๆ ล ๆ

อนึ่งพระราชกฤษฎีกา อาจ ออกโดยอาศัย
หลักกฎหมายซึ่งไม่ได้ประกาศเป็นลายลักษณ์
อักษร (ยูนอน สคริปตุม) ก็ได้ เช่นพระราช
กฤษฎีกา ให้ใช้บทบัญญัติแห่ง ประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๑ และ ๒ ที่
ตรวจชำระใหม่ ลงวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘
ซึ่งได้ออกโดยไม่มีพระราชบัญญัติบังคับไว้แต่ใด
ว่า เมื่อได้บัญญัติ ประมวลกฎหมาย แล้วให้
ออกพระราชกฤษฎีกาเช่นนั้น

แต่พระบาท สมเด็จพระเจ้า อยู่หัวซึ่งทรง
เป็นประมุขในทางบริหารอำนาจ ย่อมทรงไว้
ซึ่งพระราชอำนาจในการที่จะออกพระราชกฤษฎ
ีกาอันเป็นคำสั่งของพระองค์ให้ปฏิบัติการให้
เป็นไปตามกฎหมาย •

๑. ในบางประเทศ เมื่อได้มีบทบัญญัติแล้ว จะใช้เป็นกฎหมายบังคับราษฎรยัง
ไม่ได้ จนกว่าจะได้มีบทบัญญัติของผู้ซึ่งเป็นประมุขแห่งบริหารอำนาจ ประกาศให้ ใช้ บทนิติ
บัญญัตินั้น ๆ

แต่ในเมืองไทยไม่จำเป็นเช่นนั้น เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นประมุข
ในทางนิติบัญญัติ และในทางบริหารบัญญัติ โดยเหตุนี้พระราชบัญญัติจึงอาจใช้ได้ โดย คำสั่งไม่
จำต้องมีพระราชกฤษฎีกาอีกฉบับหนึ่ง

แต่พระราชกฤษฎีกาซึ่งได้ออกโดย เนื่อง
จากหลักกฎหมายที่ยังไม่ได้ประกาศนั้น มี
ลักษณะคล้ายกับพระราชบัญญัติมาก ข้อสำคัญ
ซึ่งควรสังเกต ก็คือว่า พระราชบัญญัตินั้นได้ออก
โดยอำนาจนิติบัญญัติ เพราะฉะนั้นจึงมีข้อ
ความที่เป็นหลักสำคัญ ส่วนพระราชกฤษฎีกา
นั้น ออกโดยอำนาจบริหารบัญญัติ จึงเป็น
แต่เพียงอุปกรณ์ของหลักสำคัญอันได้ออกโดย
อำนาจนิติบัญญัติ

พระราชกำหนด

พระราชกำหนด เป็นบท บริหาร บัญญัติ
คล้ายกับพระราชกฤษฎีกา แต่โดยมากพระ
ราชกำหนดเป็นบัญญัติที่เกี่ยวข้องแก่บุคคล หรือ
ข้าราชการบางจำพวก เช่นพระราชกำหนด
ในเครื่องการแต่งกาย ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรง
แก่ราษฎรทั่วไป

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ก็เป็นแต่เพียงแนวที่
จะทำให้เรา เข้าใจ ความแตกต่างระหว่างพระ
ราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา พระราชกำหนด
เท่าที่ได้สังเกตเห็นส่วนมากของ พระราชบัญญัติ
นั้น ๆ ได้มีขึ้นในสมัยนี้ แต่ที่จะให้วาง

บทวิเคราะห์ศัพท์ที่ต้องบริบูรณ์ไปทั้งหมดนั้น
เป็นการยากมาก เพราะในกาลก่อน ๆ เรา
จะเห็นว่า บางเรื่องพระราชกำหนดมีลักษณะ
ดังเช่นพระราชบัญญัติ เช่นพระราชกำหนด
อาญาการกระทำผิดสัญญา ร.ศ. ๑๑๗

ประกาศกระแส
พระบรมราช
โองการ
อนึ่งยังมีประกาศกระแส พระบรมราชโอง
การ เป็นข้อความ ซึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวได้ ทรงบอกกล่าวแก่ราษฎรเช่นในโอกาส
พิเศษ มีอาทิ ในคราวประกาศสงคราม พ.ศ.
๒๔๖๐ เป็นต้น

กฏเสนาบดี
ข. บทบัญญัติที่ออกโดยเสนาบดี
บทบัญญัติที่ออกโดยเสนาบดีนั้น คือ กฏ
เสนาบดี ข้อบังคับเสนาบดี ประกาศเสนาบดี
กฏเสนาบดี คือบทบัญญัติซึ่งได้ออกโดย
เสนาบดี เพื่อรักษาการให้ เป็นไปตามพระ
ราชบัญญัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้า อยู่หัว
เสนาบดีจะพึงมีอำนาจออกกฏได้ ก็ต่อเมื่อ
พระราชบัญญัตินั้น ๆ ได้ให้อำนาจไว้ และ
การออกกฏเสนาบดีนั้น จะต้องไม่เป็นการนอก
เหนือ พระราชบัญญัติ ที่เสนาบดีได้รับ อำนาจ

เช่นเสนาบดีไม่มีอำนาจที่จะกำหนดโทษจำคุก
ผู้กระทำผิด

แต่มีข้อที่ควรสังเกตว่า ถ้าเสนาบดีได้ออก
กฎโดยอ้างพระบรมราชานุญาตให้ ไซ้ เป็นกฎ -
หมายแล้ว เสนาบดีอาจที่จะกำหนดโทษผู้
กระทำผิดเกินไป กว่าที่ได้กล่าวมาแล้วได้ ดัง
เช่นกฎเสนาบดีว่าด้วยที่กุศล สถานชะนิตศาล
เจ้า พ.ศ. ๒๔๖๔ (ขอให้ดูข้อ ๒๒ ถึงข้อ ๒๕)
ได้มีบัญชาขึ้นมาสู่ศาลฎีกาว่า กฎเสนาบดีนั้น
จะพึงใช้ ลงโทษผู้กระทำการขัดขืนได้ หรือไม่
พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ได้
ทรงประทานพระบรมราชวินิจฉัยว่า กฎเสนา
บดีนี้ ไซ้ บังคับ แก่ผู้ ที่ กระ ทำ การ ขัด ขืน ได้
เพราะได้ออกโดยที่ได้ อ้างพระบรมราชานุญาต
จึงมีผลเหมือนดังเช่นบทบัญญัติที่ได้ ออกโดย
พระบาท สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว (ให้ดูคำ
พิพากษาฎีกาที่ ๒๔๘, ๒๔๙, ๒๕๐, ๒๕๑ พ.ศ.
๒๔๖๖)

ประกาศเสนาบดี

ประกาศเสนาบดี คือ ข้อความที่เสนาบดี
ได้แจ้งให้ราษฎร ทราบถึงระเบียบหลักเกณฑ์

ที่เสนาบดีได้วางไว้เพื่อปฏิบัติ ตาม บทบัญญัติ
 ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เช่นประกาศ
 เสนาบดีกระทรวงพาณิชย์ฯ ใช้พระราชบัญญัติ
 ชั่ง ตวง วัด ในตำบลต่างๆ ซึ่งบังคับให้ ผู้เป็น
 เจ้าของเครื่องชั่ง, เครื่องตวง, เครื่องวัด ตาม
 วิธี เมตริก นำไป ให้ เจ้าพนักงานใน กระทรวง
 พาณิชยกรรมฯ สํารวจและทำการให้ คํารับรอง หรือ
 เพื่อปฏิบัติตามกฎเสนาบดี เช่น ประกาศ
 เสนาบดี กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ลง
 วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๖ กำหนดตั้งคลัง
 ออมสิน เพื่อปฏิบัติการ ตาม ความในข้อ ๔
 แห่งกฎ ข้อ บัง คับ คลัง ออม สิน ของ เสนาบดี
 กระทรวงพระคลัง ฯ ลงวันที่ ๑ เมษายน พ. ศ.
 ๒๔๕๖

ข้อบังคับเสนาบดี ข้อบังคับเสนาบดี เป็นบทบัญญัติซึ่งเกี่ยวแก่
 การวางระเบียบการราชการในกระทรวงที่เสนา
 บดี บัง คับ บัญชา เช่น ข้อ บัง คับ เสนาบดี
 กระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยหน้าที่อัยการ
 หัวเมือง พ.ศ. ๒๔๕๕

ข้อบังคับ ก. เจ้าพนักงานอื่น ๆ

เจ้าพนักงาน

เจ้าพนักงาน หรือ สภาใด ๆ มีอำนาจที่จะ
วางระเบียบข้อบังคับโดยอาศัย อำนาจจากหลัก
กฎหมายการปกครอง หรือโดย อำนาจแห่ง
พระราชบัญญัติใด ๆ เช่น ข้อ บังคับ มรรยาท
หมายความว่าด้วยเครื่องแต่งกายสุภาพ พ.ศ.
๒๔๕๗ ซึ่งได้ตราไว้โดย เนติบัณฑิตยสภา
อาศัย อำนาจตาม พระ ราชบัญญัติ ทนาย ความ
พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๘

ข้อ ๒๒ การ ใช้ บทบัญญัติบังคับคดี

ใช้บทบัญญัติ
ตามตัวอักษร

การใช้ บทบัญญัติบังคับคดีนั้น ศาลจะ
ต้องพิจารณา

๑. ตามตัวอักษร

๒. ตามความมุ่งหมายของบทบัญญัติ

๑. ตามตัวอักษร ถ้าข้อบังคับในบทบัญญัติ
ใดชัดแจ้งอยู่แล้ว ศาลจะต้องวินิจฉัยไป
ตามนั้น จะแปลให้นอกเรื่องไปไม่ได้ เช่น
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๗
บัญญัติว่า หญิงมีสามีนั้นในส่วนที่เกี่ยวข้องด้วย
สินส่วนตัว ย่อมมีฐานะอย่างบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะ

นิติภาวะ ศาล จะแปลว่า หญิงไม่มีความ
สามารถทำสัญญาในสิ่งที่เกี่ยวกับ สิ้น ส่วนตัว
เช่นนี้ไม่ได้

ใช้กฎหมายตาม

๒. ความมุ่งหมายของบทบัญญัติ

ความมุ่งหมาย
ของบทบัญญัติ

แต่ถ้าในคดี ข้อความในบทบัญญัติทำให้
เคลือบคลุมสงสัย ศาลจะต้องพิจารณาว่า
ความมุ่งหมายของ บทบัญญัติ นั้น เป็นอย่างไร
และ การที่จะทราบถึงความมุ่งหมายได้ ก็ต้อง
ดูพระราชปรารภเทียบเคียงกับบท กฎหมายอื่น
ประวัตต์แห่งการที่มีบทบัญญัตินั้น ๆ ล ฯ อันจะ
ต้องพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป

เช่น ประมวลกฎหมายแพ่ง และ พินัย
มาตรา ๑๐๕๕ อนุมาตรา ๕ บัญญัติไว้ว่า ห้างหุ้น
ส่วนสามัญ ย่อมเลิกกันเมื่อผู้ เป็น หุ้น ส่วน
คนหนึ่งคนใดตาย มาตรา นี้ ทำให้ สงสัยว่า
บทบัญญัติเช่นนี้ จะเป็นบทบังคับหรือเป็นบทที่
ไม่เกี่ยวกับศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของ
ประชาชน ซึ่งคู่ สัญญามีสติจะตกลงกัน
แก้ไขว่า ห้างหุ้นส่วนไม่ต้องเลิก เพราะผู้
เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดตาย

การวินิจฉัยความมุ่งหมายของบทบัญญัติ
ข้อนี้ เราอาจเอาประวัติของกฎหมายเรื่องนี้
มาสนับสนุนได้ กล่าวคือ ตามพระราชบัญญัติ
ห้างหุ้นส่วน บริษัท ร.ศ. ๑๓๐ มาตรา ๔๕
ข้อ ๔ ซึ่งให้อยู่ก่อนประมวลแพ่ง บ่อมให้
คู่สัญญาเปลี่ยนแปลงแก้ไขตกลงกันว่า ห้าง
หุ้นส่วนไม่ต้องเลิก เพราะผู้เป็นหุ้นส่วน
คนหนึ่งคนใดตาย เพราะฉะนั้นประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๕๕ อนุ
มาตรา ๕ ก็คง เช่น เดียว กับ พระราชบัญญัติ
เดิม (ถ้าอยากทราบถึงการเปล่งกฎหมายโดย
ละเอียดขึ้นไป ขอให้ดูคำอธิบายธรรมศาสตร์
ของพระยานิติศาสตร์ไพศาล)

บทที่ ๓

จารีตรประเพณีแห่งท้องถิ่น

ข้อ ๑. จารีตรประเพณีคืออะไร ?

จารีตรประเพณี คือความประพฤติของ
บุคคลที่ได้ปฏิบัติต่อ ๆ กันมา โดยมีใช้เป็น

บทบัญญัติ จารีตประเพณีอื่นจะพึงใช้บังคับกรณีใดนั้น มีอยู่ ๒ ชนิด คือ ที่กฎหมายระบุไว้โดยตรงอย่างหนึ่ง และที่มิได้ระบุไว้โดยตรงอีกอย่างหนึ่ง

ก. จารีตประเพณี ที่กฎหมายระบุนามไว้โดยตรงนั้น เช่น กฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณ

จารีตประเพณี
ที่กฎหมายระบุ
นามไว้

๗ หัวเมือง ร.ศ. ๑๒๐ ข้อ ๓๒ ซึ่งมีความว่า ความแพ่งซึ่งเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม เรื่องฝังเมื่อกดี เรื่องมฤตกก็ดี ซึ่งคนนับถือศาสนาอิสลามเป็นทั้งโจทก์จำเลย หรือเป็นจำเลยให้ใช้กฎหมายอิสลามในการพิจารณาพิพากษา

ข. ส่วนจารีต ประเพณี ที่ กฎหมายไม่ได้ระบุไว้โดยตรงนั้น จำต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้

ลักษณะของจารีต
ประเพณี

๑. ต้อง เป็นความประพฤติกฎที่ได้ปฏิบัติกันมานาน

๒. ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย

๓. ต้องไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี และความสงบเรียบร้อยของประชาชน

๔. ต้องเป็น จารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นที่
กรณีนั้นเกิดขึ้น

ปฏิบัติมานาน

๑. ต้องเป็นความประพฤติกฎที่ปฏิบัติกันมานาน
ความประพฤติกฎของบุคคลที่ได้ ปฏิบัติ กันมา
ช้านานแล้วนั้น เป็นบ่อเกิดแห่งจารีตประเพณี
เหตุฉะนั้นความนานจึงเป็นหลักสำคัญอันหนึ่ง
แต่อย่างไรจะเรียกว่านานนั้น ก็ต้องพิจารณา
เป็นเรื่อง ๆ ไป

ไม่ขัดต่อบท

๒. ต้องไม่ขัดต่อบทกฎหมาย

กฎหมาย

ดั่งที่ได้เห็นแล้วในตอนต้นว่า จารีต
ประเพณีจะพึงยกขึ้นปรับคดีได้ ก็ต่อเมื่อ
ไม่มีบทกฎหมาย เหตุฉะนั้นถ้าจารีตประเพณี
ใดขัดต่อบทกฎหมายแล้ว จารีตประเพณี
นั้นจะใช้ปรับคดีไม่ได้

อุทาหรณ์

ก) คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๑๖/๒๔๖๖ (ธ.ศ.
๒๕๖)

โจทก์ ฟ้อง ขอให้จำเลยรื้อสพานและร้าน
ตากปลา ซึ่งปลุกกลงในทะเลกีดขวางทางหลวง

จำเลยต่อสู้ว่า ได้ทำเป็นธรรมเนียมประเพณีมานานแล้ว และไม่ได้ กีดขวางทางเรือ

ศาลฎีกาตัดสินว่า จำเลยปลุกสะพานเป็นการกีดขวาง ทางสัญจรสำหรับ มหาชน อัน เป็นทางหลวง และ ประเพณีที่จำเลย ยกขึ้นอย่างนั้น ขัดกฎหมายลักษณะอาชญา มาตรา ๓๓๒ ข้อ ๒ ไร้ไม่ได้ จึงบังคับให้จำเลยรื้อ

ข) คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๕๒ / ๒๔๖๗ (๘ ธ.ศ. ๗๖๐)

โจทก์ฟ้องเรียกขังจำเลยให้แก้กองมฤตกของ เจ้าผู้ครอง นครลำปาง โดยกล่าว ว่า จำเลยเป็นผู้ดูแลรักษาขังนั้น

จำเลยต่อสู้ว่า เจ้าผู้ครองนครลำปางได้ยกให้แก้จำเลยแต่ไม่ได้ไปโอนตัวพิมพ์รูปพรรณ เพราะเป็น ประเพณี ของ เจ้า ประเทศราช ฝ่ายเหนือ ว่า การยกสัตว์ พาหนะให้ แก่กัน ไม่ต้องไม่ต้องไปโอน ทะเบียนก็ไร้ได้

ศาลฎีกาตัดสินยืนตามศาลล่างว่า ประเพณีที่จำเลยอ้างนั้น ไร้ไม่ได้ เพราะขัดต่อ

พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ ร.ศ. ๑๑๕

๓. ต้องไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี และ

ความสงบเรียบร้อยของประชาชน

ไม่ขัดต่อศีล

ธรรมอันดี

และความสงบ

เรียบร้อย

จารีตประเพณีจะพึงถือได้ว่าเป็นการสมควรนั้น ต้องไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี ความสงบเรียบร้อยของประชาชน เพราะการอันใดจะพึงได้รับ ความคุ้มครองของกฎหมายก็ต่อเมื่อ การนั้นไม่ขัดต่อศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชน ขอให้เทียบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา

๑๑๓, ๑๑๔

แต่การอย่างไรเรียกว่า ไม่ขัดต่อศีลธรรมหรือความสงบเรียบร้อยของประชาชนนั้นเป็นการยากที่จะวางหลักลงไปให้ชัด เพราะในบางคราวการเช่นนั้นเป็นผิดต่อศีลธรรม ความสงบเรียบร้อย และอีกในสมัยหนึ่งอาจจะ

ไม่เป็นก็ได้ จึงต้องพิจารณาตามกาลเทศะ

ตัวอย่าง ๑. ถ้าจะมีจารีตประเพณีว่า ชายต้องออกเงินเลี้ยงบุตรซึ่งเกิดโดยหญิงซึ่งไม่ได้

แต่งงานเช่นนี้ น่าจะเป็นจารีตประเพณีที่
ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี

๒. ถ้ามี จารีตประเพณีว่า ลูกจ้างในโรงส
ไฟ ทำงานให้นายจ้างครบ ๒๕ ปีแล้ว ลูก
จ้างมีสิทธิได้รับเบี้ยบำนาญเช่นนี้ ก็น่าจะไม่
ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือ
ต่อศีลธรรมอันดีแต่อย่างใด

ใช้ได้ ใน ท้อง
ถิ่นที่กรณีนี้ได้
เกิดขึ้น

๔. ต้องเป็นจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น
จารีตประเพณี ก็คือกฎหมาย หลัก ของ
กฎหมายมีอยู่ว่า กฎหมายจะต้องใช้ บังคับ
ในท้องถิ่น ที่คดีนั้นได้เกิดขึ้น กล่าว คือ อำนาจ
ของรัฐธรรมนูญปีติยนั้น มีอยู่ภายในอาณาเขตต์ของ
ประเทศแห่งรัฐธรรมนูญปีติยนั้น ๆ เช่นกฎหมาย
ไทยตามธรรมดาจะต้องใช้ บังคับคดีที่ เกิดขึ้น
ในเมืองไทย ไม่ว่า คนผู้กระทำผิด จะเป็นคน
สัญชาติใดก็ตาม (นอกจากมีสัญญาทาง พระ
ราชไมตรีว่าไว้เป็นอย่างอื่น เช่นเมื่อคราวที่
ชาวยุโรป ยังมีศาลกงสุล หรือ ตามธรรมเนียม
ระหว่างประเทศ แผนก คดี—บุคคลคือความ
สามารถของบุคคล ย่อมวินิจฉัยตามกฎหมาย

ของประเทศที่บุคคลนั้น มีสัญชาติ) เหตุฉะนั้น
 คำว่า จารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นก็คง จะหมายถึง
 ถึง ความ ประพฤติ ที่ ปฏิบัติ กันใน ที่ ซึ่ง กรณี
 นั้นได้เกิดขึ้น

ในประเทศหนึ่ง จารีต ประเพณีอาจมีเช่น
 เดียวกันทั่วประเทศก็ได้ หรือมีต่างกันตาม
 ตำบลจังหวัดก็ได้ แต่ข้อสำคัญคงมีอยู่ว่า
 บุคคลจะอ้างเอาจารีตประเพณีในตำบล ที่ตน
 มีภูมิลำเนาติดตัวไปใช้ในท้องถิ่นอื่น ๆ ที่ไม่มี
 จารีตประเพณีอยู่ เช่นนั้นไม่ได้ เช่นในตำบล
 พระพุทธบาท มีจารีตประเพณีว่า เมื่อถึง
 วันสงกรานต์พระในคราวสงกรานต์ ราษฎรย่อม
 ถูวิสสาสะรดน้ำสาดกันได้ไม่เป็นผิด คือถือ
 เสียว่าได้มีการยินยอมโดยปริยาย สมมุติว่า
 ราษฎรในตำบล พระพุทธบาท คน หนึ่ง เข้า มา
 กรุงเทพฯ จะอ้างจารีตประเพณีของตนสาดน้ำ
 รดคนในกำแพงพระนคร ซึ่งไม่มีจารีตประ
 เเพณีเช่นนั้นเสียแล้วไม่ได้ ราษฎรผู้นั้นจัก
 ต้องมีความผิดฐานละเมิด

ขอให้เทียบ

ก) คำพิพากษา ศาลแพ่งคดีแดงที่ ๗๗๑
๒๔๘๓ (๓ บ.พ. ๑๔๐)

“บทกฎหมายที่จะใช้บังคับคดีมฤตก ของ
ชนผู้ถือศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นสังหาริมทรัพย์
อยู่นอกเขตที่มีผลบังคับตามนั้น คือ กฎหมาย
ลักษณะมฤตก หาใช่ประเพณีศาสนาอิสลาม
เพราะประเพณีเช่นนั้น จะใช้ได้ก็แต่ใน มณฑล
ปัตตานี”

ข. คำพิพากษา ฎีกาที่ ๗๘๒/๒๔๖๑ (๒
ธ.ศ. ๘๗๐) ชนชาติที่ถือศาสนาอิสลามตาย
ถ้ามีมฤตกเป็นที่ดินอยู่ในประเทศสยาม การ
แบ่งทรัพย์สินมฤตกขณะนั้น จะยก กฎหมาย
ศาสนาอิสลามนั้นใช้ไม่ได้ ต้องบังคับตาม
กฎหมายของกรุงสยาม

๑. คดีนี้ได้ตัดสินโดยพระยาจินดาภิรมย์ ๑ เมื่อครั้งดำรงตำแหน่ง อธิบดีศาลแพ่ง
และโดยพระยาอรรถกฤตนิรัต

บทที่ ๔

กฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง

บทกฎหมายไทย
ที่ใกล้เคียง

เมื่อกรณีใด ไม่มีบทกฎหมายและจารีต
ที่จะใช้บังคับ ศาลจำต้องวินิจฉัยว่า กรณี
นั้นมีลักษณะใกล้เคียง คล้าย กับบทกฎหมาย
ของไทยใน ลักษณะใดบ้าง ไม่ใช่กฎหมาย
ต่างประเทศ

เช่น ไม่มีบทกฎหมายว่า ความเกี่ยวพัน
ระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งลงแรงงานเป็น การลง
ทุนในห้างหุ้นส่วนสามัญ จะใช้กฎหมายใด
บังคับ เราก็วินิจฉัยได้ว่า ผู้เป็นหุ้นส่วน
ที่ลงแรงงานนั้น มีลักษณะคล้ายกับลูกจ้าง
ซึ่งทำงานให้แก่นายจ้าง เพราะฉะนั้น เราก็
อาจที่จะเอาบทบัญญัติในเรื่องจ้างแรงงาน หรือ
จ้างทำงานมาบังคับถึงความเกี่ยวพันแก่ผู้เป็น
หุ้นส่วน มีวาทิ ในเรื่องการเลิกสัญญาในเมื่อ
ผู้เป็นหุ้นส่วนที่ลงแรงไม่สามารถ ที่จะทำการ
งานให้แก่ห้างหุ้นส่วนได้

บทที่ ๕

หลักกฎหมายทั่วไป

คำว่า หลักกฎหมายทั่วไปในที่นี้ ก็คือ หลัก ซึ่ง มนุษย์ ที่ รวบรวม กัน อยู่ เป็น หมู่ คน หรือเป็นประเทศก็ต้องประพุดต่อกัน ถึง แม้ว่าหลักนั้นยังมีได้ประกาศเป็นบทกฎหมาย หรือได้ปฏิบัติกัน เสมอมา จน เป็น จารีตร ประเพณีก็ตาม เพราะ บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ใด ๆ จะหวังให้มีข้อความ บริบูรณ์ ครอบงำไป ถึง การ กระทำ ของ ราษฎร ทุกชนิด นั้นไม่ได้ กิจการบางชนิด ซึ่งในประเทศสยามไม่เคยมี จารีตรประเพณีปฏิบัติกันเลย แต่ด้วยความ เจริญได้นำสิ่งใหม่มาให้จำต้องเกิดกิจการนั้น ขึ้น ดังเช่นในเรื่องเศรษฐกิจและการโรงงาน อุตสาหกรรมอื่น ๆ ดังมีตัวอย่างปรากฏตามคำ พิพากษายุ่กาที่ ๑๖๕/๒๔๖๕ (๖ ธ.ศ. ๘๔) ระวังหลวงเทพประชาโจทก์ นายหวัง จำเลย โจทก์ พ้อง ขอให้ห้าม จำเลยไม่ให้ปล่อย เท้า แกลบ โรงสีไฟ คดีเช่นนี้ ตาม บทกฎหมาย

ของเราที่มีอยู่ในเวลานั้นไม่กล่าวถึง เพราะ
เป็นกฎหมายเก่า ยังไม่รู้จักโรงสีไฟ และ
จารีตรประเพณีก็ยังไม่เกิดขึ้นสำหรับ กรณีนั้น
เมื่อเป็นเช่นนี้ศาลก็จำต้องอาศัยหลักซึ่งมนุษย์
ที่รวมกันอยู่ จำต้องประพุดต่อกัน กล่าวคือ
หลักที่ว่า มนุษย์จะต้องงดเว้นไม่กระทำอะไร
ให้เป็นการตัดสิทธิของผู้อื่น เพราะฉะนั้น
ศาลก็อาจที่จะสั่งให้ห้ามจำเลยได้ •

แต่ข้อยังยากอยู่ที่ว่า มนุษย์ ๆ จะต้อง
ประพุดต่อกันอย่างไร ?

ใน เบื้อง ต้น เรา อาจ อาศัย คำอธิบาย ของ
นักปราชญ์กฎหมาย, คำพิพากษาของศาลที่ได้
เคยตัดสินมาแล้วว่าความประพุดต่อกัน อย่าง
ไร ศาลได้เคยยกขึ้นปรับคดี ยอมให้มีผล
ตั้งเช่นกฎหมาย ๒

๑. ทั้งนี้เป็นแต่เพียงตัวอย่าง แต่คดีเช่นกล่าวแล้วใน เวลานั้นเรามีบทบัญญัติว่าด้วยละเมิด
ขอให้ดู ป.พ.พ. มาตรา ๔๒๐ และต่อไป

๒. ตามประมวลกฎหมายแพ่งสวีตส มาตรา ๑ วรรค ๒ บัญญัติว่า ถ้าไม่มีบทกฎหมาย
ปรับคดี ผู้พิพากษาต้องตัดสินตามจารีตรประเพณี ถ้าไม่มีจารีตรประเพณี ผู้พิพากษา
ต้องตัดสินตามหลัก ซึ่งถ้าหากผู้พิพากษาเป็นผู้ออกกฎหมายก็คงจะได้ตราข้อบังคับหรือหลัก
เจานั้นขึ้นไว้

แต่อย่างไร ก็ตาม ความเป็นอยู่ ของ มนุษย์
 ในประเทศหนึ่งอาจแตกต่างกันไปอีกประเทศ
 หนึ่ง หรือการปฏิบัติในประเทศหนึ่งอาจผัน
 แปรไปตามสมัยก็ได้ เพราะฉะนั้นการที่จะ
 ทราบว่ามนุษย์จะพึงปฏิบัติต่อกันอย่างไร จึงจะ
 รวมกันอยู่ได้เป็น ปกติสุข สมกับกาลเทศะนั้น
 ก็จำต้องทราบถึงวิทยาศาสตร์ ที่ว่าด้วยความ
 สัมพันธ์ ของ ผู้ชน ที่ รวบรวมกัน อยู่เป็นหมู่
 คน^๑ วิทยาศาสตร์ นี้ แยก ออก เป็น หลาย
 สาขาสำคัญ มีอาทิ

๑. วิชา ที่ว่า ด้วย กำเนิด, การดำรง,
 การสืบทอดแห่งความเกี่ยวข้องของมนุษย์ชาติ^๒

๒. วิชาที่ว่าด้วยศีลธรรม

๓. ศาสนา

๔. รัฐประศาสน์

๕. เศรษฐวิทยา

ฯ ล ฯ

วิทยาศาสตร์เหล่านี้ อาจ เป็น เครื่องช่วยให้
 ทราบหลักกฎหมายทั่วไป

๑. โซเชี่ยลไซแอนส์

๒. อังกฤชเรียกโซซิโอลจี

มาตรา ๕ ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระ
หนี้ก็ดี ท่านว่าบุคคล ทุกคนต้อง กระทำโดย
สุจริต

คำอธิบาย

บทที่ ๑

ความสุจริตคืออะไร ?

หลักสำคัญของ
ประมวลนี้

“ความสุจริต” เป็นหลักสำคัญของประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ดังเช่น “เจตนา
ทุจริต” ซึ่งเป็นหลักสำคัญของ ประมวล กฎ
หมาย ลักษณะอาชญา) กล่าวคือ ความ ประ
พฤติของบุคคลในการใช้ สิทธิและในการ ชำระ
หนี้ นั้น จำต้อง จำกัต้องอยู่ภายใน เขตต์ แห่ง
ความสุจริต

แต่อย่างไร เรียกว่า “สุจริต”

ประมวลกฎหมายแพ่ง ๆ หาได้ให้คำ
วิเคราะห์ ศัพท์ไว้ไม่ ปทานุกรม ของ กระ
ทรวงธรรมการให้ความหมายไว้อย่าง กว้าง ๆ

ว่า “ประพจน์ดีไทยเราหมายถึง ประพจน์ด้วย
ตั้งใจดี, ประพจน์ข้อ ตรงต่อ ความดีด้วย”
(ดูปทานุกรม กระทรวงธรรมการ พิมพ์ครั้งที่
๒ หน้า ๑๑๑) แต่การกระทำอย่างไรจึง
จะเรียก ประพจน์ดี ตั้งใจดีความดี? ปทา
นุกรม ก็ไม่อธิบายให้ทราบ

การที่ประมวลกฎหมายแพ่งฯ มิได้ให้คำ
วิเคราะห์ศัพท์ ก็คงจะปล่อยให้ อยู่ในอำนาจ
ศาลที่จะ วินิจฉัย ดังเช่น ประมวลกฎหมาย
แพ่งสวีตส์*

บทที่ ๒

หลักแห่งการวินิจฉัยคำสุจริต

แต่อย่างไร ก็ตาม การ วินิจฉัย ความหมาย
ของคำซึ่ง มิได้มีวิเคราะห์ ศัพท์นั้น มีวิธีที่
พอจะอาศัยได้บ้างดังนี้

๑. วินิจฉัยโดยเอาคำที่มีความหมายตรง
กันข้าม^๑ เป็นหลัก กล่าวคือพิจารณาว่า คำ
“สุจริต” มีความหมายตรงกันข้ามกับคำ อะไร

๑. ให้ดูประมวลแพ่งสวีตส์ มาตรา ๒

๒. วินิจฉัยอย่างที่เรียกว่า อาคองกรารีโอ

บ้าง และคำที่ตรงกันข้าม นั้น มีความหมาย
หรือมีคำวิเคราะห์ศัพท์ว่าอะไร ดังนั้นแล้ว
การกระทำซึ่งเป็นการตรงกันข้าม ก็ไม่เรียกว่า
“สุจริต”

คำ “สุจริต” นี้ ตรงกันข้ามกับคำว่า “ทุจริต”
และคำว่า “ทุจริต” นั้น กฎหมายลักษณะอาญา
มาตรา ๖ ข้อ ๓ วิเคราะห์ศัพท์ไว้ว่า

ความไม่สุจริต

“ผู้ใด กระทำ การ แสวงหาประโยชน์ เพื่อ
ตนเองก็ดี เพื่อผู้อื่นก็ดี อันเป็นประโยชน์
ที่มิควรได้ โดยชอบด้วยกฎหมาย และเกิด
เสียหายแก่ผู้อื่นด้วย ไซ้ ท่านว่าผู้นั้นกระทำ
การทุจริต”

เพราะฉะนั้น การ กระทำ ดัง ที่ กฎหมาย
ลักษณะอาญาได้วิเคราะห์ศัพท์ไว้ ไม่เรียกว่า
เป็นการกระทำโดยสุจริต

๒. วินิจฉัยโดย หา คำ ที่มีความหมายเช่น
เดียวกันเป็นหลัก ° คำเหล่านี้สำหรับกฎหมาย
ไทยเรา จะพบได้จาก คำพิพากษา ของ ศาล
ฎีกาซึ่งวินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานในบางเรื่องคือ

๑. วินิจฉัยอย่างที่เรียกว่า สนิมิมุส

ความไม่รู้ในข้อ
เท็จจริง

(ก) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๓๐/๑๒๗ (ฎีกา
บางเรื่องเล่ม ๕ หน้า ๒๒๔) “ที่ดิน มีเจ้าของ
๒ คนไม่มีโฉนดตราแดง เจ้าของได้มาทาง
มรดก เจ้าของคนเดียวได้ปกครอง และได้
ใช้อำนาจมาเหมือนหนึ่งว่า ตนผู้เดียวได้เป็น
เจ้าของที่ดิน เจ้าของผู้นี้ได้ขายที่ดินให้ผู้
ซื้อไปโดยผู้ซื้อเข้าใจว่า ผู้ขายมีกรรมสิทธิ์
แต่ผู้เดียว ผู้ซื้อได้ที่ดินเป็นสิทธิ เพราะซื้อ
ไปโดยซื้อหรือสุจริต”

ให้เทียบคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๑/๒๔๗๐
ซึ่ง ผู้ซื้อได้ซื้อทรัพย์ไว้โดยเข้าใจว่า ผู้ขาย
มีอำนาจ

ตาม นัย แห่ง คำ พิพากษา ทั้ง ๒ นี้ เรา
จึงถือได้ว่า

การกระทำโดยเข้าใจผิดในข้อเท็จจริง เป็น
หลักอันหนึ่งซึ่งทำให้ ศาลฟังว่าเป็นการกระทำ
โดยสุจริต

หลักอันนี้ให้ ประโยชน์ แก่เราในการที่จะ

วินิจฉัยกรณีที่สำคัญ ๆ ในประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ มีอาทิ

ตัวอย่าง

ก) มาตรา ๔๒ บัญญัติว่า “สามีจะถอน
คืน หรือจำกัดข้ออนุญาตอันตนได้ให้ไว้ นั้น ก็
ได้ แต่การถอนคืนหรือจำกัดเช่นว่านี้หาอาจ
จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลผู้ทำการโดยสุจริต
ได้ไม่

เพราะฉะนั้น ผู้ซึ่งไม่ทราบว่ามี ถอนคืน
หรือจำกัดข้ออนุญาตให้ภรรยาทำกิจการอันใด
อันหนึ่งแยกเป็นส่วนต่างหากจากสามี จึงถือ
ได้ว่าเป็น ผู้ซึ่งทำการโดยสุจริตอย่างหนึ่ง

ข) มาตรา ๖๖ “ถ้าพิสูจน์ได้ว่า บุคคลที่
สาบสูญนั้นยังมีชีวิตอยู่ก็ดี หรือว่าตายใน
เวลาอันผิดไปจากเวลาที่ระบุไว้ในมาตรา ก่อน
นั้นก็ดี เมื่อบุคคลผู้นั้นเองหรือผู้ใดผู้หนึ่ง
ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการร้องขอ
ต่อศาลๆ จะต้องถอนคำสั่งแสดงความสาบสูญ
นั้นให้ แต่การถอนคำสั่งนี้ ย่อมไม่ กะทบ
กะทัง ถึง ความสมบูรณ์แห่งการทั้งหลายอันได้
ทำไปโดยสุจริต ระยะเวลาตั้งแต่ศาลมีคำสั่ง

แสดงความสาบสูญจน ถึง เวลา ถอน คำสั่งนั้น
แต่อย่างหนึ่งอย่างใด”

เช่น ก. ไป จาก ภูมิลำเนา หรือ ถิ่น ที่อยู่
ล่องพ้นเจ็ดปีแล้ว ไม่มีใครทราบแน่ชัดว่าตาย
หรือร้ายดีประการใด ศาลจึงสั่งให้ ก. เป็น
คนสาบสูญตาม มาตรา ๖๔ ก. มีภรรยา ค. คน
หนึ่งตกลงมาเป็นมรดกแก่ ข. น้องชาย แล้ว ข.
ยกภรรยา ค. นี้ ให้ แก่ ค. ถ้า ข. ค. ไม่ทราบ
ว่า ก. มีชีวิตอยู่ ก่อน ที่ ศาล ถอน คำสั่ง แสดง
ความสาบสูญแล้ว การให้ รายนี้ ก็ ได้ ชื่อ ว่า
กระทำไปโดยสุจริต ภายหลัง ก. จะ พ้อง
ร้องใครไม่ได้ แต่ ถ้า ข. หรือ ค. ทราบว่า
ก. ยังมีชีวิตอยู่ โดยเห็น ก. กลับมาบ้านแล้ว
แต่ยังมีที่ที่ศาลถอนคำสั่งแสดงความสาบสูญ
ข. จึง ยกภรรยา ค. นี้ ให้ แก่ ค. ดังนั้น การ
ให้ นั้น ไม่ เรียกว่า กระทำไปโดย สุจริต ก. มี
สิทธิที่จะขอให้ เพิกถอนได้

(และยังมีอีกหลายมาตราที่ประมวลกฎหมาย
นี้ยอมให้บุคคลอ้างความสุจริตขึ้นเป็นข้อแก้ตัว
เช่นมาตรา ๗๘, ๑๑๘, ๑๓๘ วรรค ๒, ๑๔๘ ๑ ๓ ๔)

มาตรา ๒

ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลกระทำการโดยสุจริต

คำอธิบาย

หน้าที่ต้องนำสืบ

ตามธรรมดากฎหมายสันนิษฐานว่า จำเลยที่ถูกกล่าวหาเป็นผู้ที่บริสุทธิ์ หรือได้กระทำการไปโดยสุจริต เพราะฉะนั้นเมื่อโจทก์หรือผู้ใดคัดค้าน ตนก็ต้องเป็นผู้นำหลักฐานพยานมาสืบจนเพียงพอ จึงจะหักล้างข้อสันนิษฐานนี้ได้

เช่น นายแดงกับนายดำ ทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรเปิดเผยต่อคนภายนอกว่า นายแดงขายเรือสำปั้นลำหนึ่งให้นายดำ แต่มีสัญญาลับระวาง เขาทั้งสองว่า ความจริงนายแดงฝากเรือสำปั้นไว้ยังนายดำเท่านั้น ภาย

หลังนายดำเอาเรือลำนี้ไปยกให้นายเขียว ดังนั้น กฎหมายย่อมสันนิษฐานไว้ก่อนว่า นายเขียวได้กระทำการไปโดยสุจริต ถ้านายแดง ประสงค์จะเรียกเรือจากนายเขียวคืน ตาม

นัยแห่งมาตรา ๑๑๘ (ดูเรื่องนิติกรรมอำพราง
ซึ่งจะอธิบายต่อไป) โดยอ้างว่านายเขียวไม่
สุจริตแล้ว นายแดงก็ต้องนำหลักฐานมา
สืบก่อนว่านายเขียวได้ทราบความจริงในระหว่าง
นายแดงกับนายดำ

ข้อยกเว้น แต่พระราชบัญญัติล้มล้าง—

ละลาย พ.ศ. ๒๔๕๔ (ร.ศ. ๑๓๐) มาตรา ๔๕

บัญญัติว่า

ผู้ถูกกล่าวหาต้อง
พิสูจน์ก่อน

“การที่ผู้ล้มละลายได้โอนทรัพย์สินสมบัติ—
อย่างหนึ่งอย่างใดในระหว่างเวลา ๒ ปี ก่อน คำ
พิพากษาให้ล้มละลายนั้น ถ้าเจ้าพนักงาน
รักษาทรัพย์ร้องขอ ก็ให้ศาลมีคำสั่งแสดงว่า
การโอนนั้น จะใช้ ยืนยัน เจ้าพนักงาน รักษา
ทรัพย์ไม่ได้ เว้นแต่ ผู้รับโอนจะ แสดงให้
เห็น ที่พอใจของศาลได้ว่า การโอนนั้นได้
กระทำโดยสุจริต และโดย มี สิ้นจ้าง ตาม
กฎหมาย”

ตามมาตรานี้ นำที่ต้องนำสืบตกอยู่แก่
ผู้รับโอน หาได้ตกอยู่แก่เจ้าพนักงานรักษา
ทรัพย์ฝ่ายที่กล่าวหาไม่

ปัญหาจึงมีว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้จะ
ถูกแก้ไขโดยประมวลแพ่ง และพาณิชย์ หรือไม่
เพราะเหตุว่าประมวล กฎหมายแพ่งและพา
ณิชย์ได้ออกภายหลัง พระราชบัญญัติ ฉบับนี้
และทั้งมาตรา ๓ แห่งประมวล กฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์ ก็บัญญัติข้อความว่าให้ยกเลิกบท
ตกกฎหมายซึ่งแย้งกับ บทแห่งประมวล

ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า ประมวลแพ่ง
และพาณิชย์ ไม่ลบล้าง พระราชบัญญัตินี้
เพราะ พระราชบัญญัตินี้ เป็น กฎหมายพิเศษ
ให้ตุลาการพิพากษาฎีกา ๖๕๕ ๒๔๗๐๐ เจ้า
พนักงานรักษาทรัพย์ โจทก์นายเจ้าชัยลักล้าเลย

- ถ้าพิพากษายังไม่ได้พิมพ์จำหน่าย

สำนักหอสมุด

มาตรา ๗

ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กัน และดอกเบี้ย
นั้นมิได้กำหนดอัตราไว้โดยนิติกรรม หรือ
โดยกฎหมายอันใดอันหนึ่งชัดเจนไว้ ท่าน
ให้ใช้อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี

คำอธิบาย

บทที่ ๑

ดอกเบี้ยจะมีได้ในหนี้ชนิดใด ?

หนี้เงิน

“ดอกเบี้ย” จะพึงมีได้ก็แต่ในหนี้เงิน เช่น
ในเรื่องกู้ยืมเงิน หรือในหนี้อันแต่เดิมมีวัตถุ
เป็นทรัพย์สินอย่างอื่น แต่ภายหลังได้กลับกลายเป็น
หนี้เงิน เช่นวัตถุแห่งหนี้สูญไปในระหว่าง
ที่ลูกหนี้ได้ผิดนัด และลูกหนี้จะต้องใช้ค่า
สินไหมทดแทนวัตถุแห่งหนี้ จึงกลายเป็นเงิน
ลูกหนี้จึงอาจที่จะต้องเสียดอกเบี้ยตามอัตรา
ร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี นับแต่วันที่กะประมาณ
ราคา คือนับแต่วันที่วัตถุแห่งหนี้นั้นได้แปลง
มาเป็นหนี้เงิน (ดูมาตรา ๒๒๕) เช่นนายสา

วัตถุแห่งหนี้กลายเป็นเงิน

ทำสัญญาขายขามลายครามเก่าใบหนึ่งให้นายสี
กำหนดส่งมอบวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐
ถึงกำหนดนายสีไม่ส่งมอบ ภายหลังขาม
ใบนั้นแตก ดังนี้ เมื่อนายสีจะต้องใช้ค่า
สินไหมทดแทนเป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท ตั้งแต่
วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐ แล้ว นายสีก็มี
สิทธิที่จะเรียกดอกเบี้ยในจำนวนเงิน ๑,๐๐๐
บาท นั้นได้ ด้วย เพราะหนี้ซึ่งเดิมเป็นขามลาย
ครามได้กลายเป็นหนี้เงินแล้ว แต่ถ้าหนี
มีวัตถุเป็นทรัพย์สินอย่างอื่น และยังไม่กลับ
กลายเป็นหนี้เงิน แล้วดอกเบี้ยหาเกิดขึ้น
ได้ไม่ เช่นในร่องเช่าทรัพย์สิน ค่าบวการซึ่ง
เจ้าของทรัพย์สินจะได้รับนั้น เรียกว่า “ค่าเช่า” และ
ถ้ามิได้กำหนดอัตรากันไว้แล้ว ศาลจะถือ
อัตราตามความในมาตรา ๗ นี้ไม่ได้ ศาลต้อง
วินิจฉัยตามจารีตประเพณี หรือตามเหตุผล
อย่างอื่นซึ่งฝ่าย เจ้า ของ ทรัพย์สิน จะนำมาพิสูจน์
เช่น นายมาให้นาย มี เช่า แกะ ๑๐ ตัวโดย
มิได้กำหนดอัตรา ค่าเช่าในสัญญา นายมี

ไม่ใช่ค่าเช่า นายมาจึงฟ้องนายมีต่อศาลที่ราคา
ค่าเช่า ๑๐๐ บาท และขอเรียกค่าเช่า ปี ละ
๗ บาท ๕๐ สตางค์ ตามมาตรา ๗ ดังนั้นยังไม่ได้
นายมาจำต้องนำหลักฐานมาพิสูจน์ ว่าค่าเช่า
เก่านั้นคิดกันในอัตราอย่างไร ศาลจึงจะ
กำหนดค่าเช่าให้ตามหลักฐานในคดี

บทที่ ๒

อัตราดอกเบี้ย

มาตรานี้ เป็นบทสันนิษฐาน อัตรา ดอกเบี้ย
กล่าวคืออัตรา ร้อยละ ๗ ครั้งต่อปี จะพึงใช้ได้
ก็ต่อเมื่อคู่สัญญามิได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น
โดยนิติกรรมหรือมีบทกฎหมาย บัญญัติไว้เป็น
อย่างอื่น

๑ โดยนิติกรรม

ดอกเบี้ยเงินกู้ ในเรื่องดอกเบี้ยนั้นคู่สัญญาอาจตกลงกัน
คิดอัตราอย่างไรก็ได้ แต่ถ้า เป็นเรื่องกู้ยืมเงิน
ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา

๖๕๔ มิให้คิด ดอก เบี้ย เกิน ร้อยละ สิบห้าต่อปี
ถ้าในสัญญากำหนดดอกเบี่ยเกินกว่านั้น ก็ให้
ลดลงมาเป็นร้อยละ สิบห้าต่อปี

ดอกเบี่ย
โรงรับจำนำ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา
๖๕๔ นี้เนื่องมาจากพระราชบัญญัติ เรื่องกู้เงิน
และขายตัว บั๊มะโรง จุดศักราช ๑๒๓๐

ข้อยกเว้น ตามพระราชบัญญัติโรงรับจำนำ
ร.ศ. ๑๑๔ มาตรา ๑๓ การจำนำทรัพย์สิน ตามพระ
ราชบัญญัตินี้ อาจจะเสียดอกเบี่ยเกินกว่าร้อย
ละ สิบห้าต่อปี คือ

ก) เงินต้นไม่เกินกว่า ๑ บาทขึ้นไป ดอก
เบี่ย สลึง ละ ๑ อัฐต่อ เดือน หรือ บาท ละ ๑๕
สตางค์ต่อปีเท่ากับร้อยละ ๑๕

ข) เงินต้นเกินกว่า ๑ บาทขึ้นไป และไม่
เกินกว่า ๕๐ บาทขึ้นไป ดอกเบี่ยบาทละ ๓ อัฐ
ต่อเดือนหรือ ๕๖ สตางค์ต่อปี คือ เท่ากับร้อย
ละ ๕๖

ค) เงินต้นเกินกว่า ๕๐ บาทขึ้นไปจน ๔๐๐
บาท ดอกเบี่ยบาทละ ๒ อัฐต่อเดือนหรือ ๓๗
สตางค์ต่อปี คือ เท่ากับร้อยละ ๓๗

๒, โดยบทกฎหมาย

บทกฎหมาย ที่ กำหนด อัตรา ดอกเบี้ยไว้

เป็นพิเศษก็คือ

ก) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๖๘ บัญญัติว่า

“ผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยน ° ชอบที่จะเอาเงินใช้ จากบุคคลซึ่งตนใช้ สิทธิไต่เบี้ยได้คือ

ดอกเบี้ยร้อยละห้า (๑) ดอกเบี้ยอัตราร้อยละ ๒ นับแต่วัน
จำเงินถึงกำหนด

(๒)

(๓)

๑ ตัวแลกเปลี่ยน คือ หนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้ส่งจ่าย ส่งบุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่าผู้จ่ายให้ใช้ เงินจำนวนหนึ่งแก่บุคคลคนหนึ่ง หรือให้ ใช้ ตามคำสั่งของบุคคลคนหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าผู้รับเงิน (หนังสือตราสารชนิดนี้โดยมากใช้ในการพาณิชย์หรือเศรษฐกิจ)

๒ เช่น นายมีออกตัวแลกเปลี่ยนส่งให้นายขอนแก่นจ่ายเงินให้นายมา ๓๐๐ บาทที่กรุงเทพฯ ๑ วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๑ นายมาเสกหลังโอนให้นายเขียว ๆ ก็ยอมเป็นผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยนนั้น ครั้นถึงกำหนดนายเขียวไปขอแลกเปลี่ยนที่นายขอนแก่น ๆ บอกบัดไม่ใช้เงินเพราะนายขอนแก่นไม่เกี่ยวข้องแก่นายมีผู้ส่งจ่ายอย่างใดอีก ดังนั้นนายมีผู้ส่งจ่าย และนายมาผู้ลงนามในตัวแลกเปลี่ยนนั้นเป็นผู้รับผิดชอบ และอาจดูนายเขียวผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยนฟ้องเรียกดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ ๕

ข) พระราชบัญญัติล้มละลาย ร.ศ. ๑๓๐
มาตรา ๕๔ ซึ่งบัญญัติไว้ว่า ในเรื่องหนี้สิน
ที่เป็นเงินนั้นถ้าไม่มีสัญญาหรือไม่ได้ตกลงเรื่อง
ดอกเบี้ย เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะขอพิสูจน์เรียกเอา
ดอกเบี้ยไม่เกินร้อยละ ๗ ครั้งต่อปี และถึงแม้
จะได้กำหนดไว้ก็ตาม เจ้าหนี้ก็ยังมีโอกาส
ที่จะได้ชำระ เพียง ร้อย ละ เจ็ด ครั้ง ต่อปี ก่อน
วัน ไร่ แต่บรรดาหนี้สิน อัน ได้พิสูจน์ ใน คดี
ล้มละลาย นั้นได้รับใช้ โดย เต็ม จำนวน หมด
แล้ว เจ้าหนี้ จึงจะมี สิทธิ ได้รับ ดอกเบี้ย ใน
อัตราสูงกว่านั้นไป

ชำนาญกหอสมุด

มาตรา ๙

คำว่า เหตุสุดวิสัย หมายความว่า เหตุใด ๆ อันจะเกิดขึ้นก็ดี จะให้ผลพิบัติก็ดี ไม่มีใครจะอาจป้องกันได้ แม้ทั้งบุคคลผู้ต้องประสพ หรือใกล้จะต้องประสพเหตุนั้น จะได้จัดการระมัดระวังตามสมควร อันพึงคาดหมายได้จากบุคคลนั้น ในฐานะเช่นนั้น

คำอธิบาย

เหตุสุดวิสัย เป็นข้อแก้ตัวของลูกหนี้ให้ต้องรับผิดชอบ ให้ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๑๕ และ ๔๓๗ ฯ ๓ ฯ เว้นแต่มีสัญญาบ่งไว้ว่า ลูกหนี้ จะต้อง รับผิดชอบเสมอถึงแม้เหตุสุดวิสัยเกิดขึ้น หรือในกรณีที่เกิดเหตุสุดวิสัยนั้นเกิดขึ้นในระหว่างที่ลูกหนี้ ผิดนัด หรือเป็นเพราะความผิดของลูกหนี้ ฯ ๓ ฯ ให้ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๑๗, ๒๑๘, ๒๐๒, ๓๗๒ ฯ ๓ ฯ เพราะฉะนั้น คำว่า เหตุสุดวิสัย ก็ตรงกับคำว่า ภัยนอกอำนาจ หรือภัย ๔ ประการ ตามกฎหมาย

ลักษณะเบ็ดเสร็จ บทที่ ๘๔ คือ ราชภัย โจรภัย
 อัคคีภัย อุทกภัย ซึ่งมีความหมายรวมไปถึง
 ภัยอื่นๆ อันบุคคลไม่สามารถป้องกันให้เกิด
 ขึ้น เช่น พายุ (ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๕/
 ๒๔๖๓) ข. ส. เล่ม ๔ หน้า ๑๒๘)

การที่จะเป็นเหตุสุดวิสัยได้ต้อง ประกอบ
 ด้วยเหตุ ๒ ประการ

๑. เหตุนั้นต้องเกิดขึ้นโดยมิใช่การกระทำ
 ของผู้ต้องประสพ มีอาทิ น้ำท่วม แผ่นดิน
 ไหว หรือไฟไหม้ แต่ไฟนั้นเป็นเพราะลูก
 หนีได้จุดขึ้นเองแล้ว ไม่เป็นเหตุสุดวิสัย
๒. ผู้ประสพหรือใกล้จะต้องประสพ
 เหตุนั้นไม่อาจจะป้องกันมิให้เกิดขึ้นได้ เมื่อ
 ใช้ความระมัดระวังตามสมควร เช่น นายแดง
 จอดเรืออยู่กลางแม่น้ำโดยเอาสมอลงหนึ่งตัว
 ซึ่งเป็นการเพียงพอตามธรรมดา ครั้นเห็น
 พายุจัดพัดมา นายแดงก็จัดการป้องกันเอาสมอ
 ลงอีกหนึ่งตัว แต่ก็ไม่สามารถต้านทานพายุ
 นั้นได้ เรือจึงหลุดลอยมาโดนบ้านริมแม่น้ำ
 เสียหาย ดังนั้นเรียกได้ว่า นายแดงได้ใช้

ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว (ฎีกาที่ ๑๕
๒๔๖๓ ที่อ้างข้างบน)

มีคดีเรื่องหนึ่งในประเทศฝรั่งเศส คือ

ก. ทำสัญญาจะขายข้าวในนาให้ ข. ก่อนถึงกำหนด ค. เจ้าหนี้ของ ก. นำยึดข้าวในนานั้น ครั้นถึงกำหนดสัญญาระหว่าง ก. กับ ข. ก. แก้วว่าตนไม่สามารถเก็บเกี่ยวข้าว กล่าวคือข้าวได้ถูก ค. เจ้าหนี้ยึด ตั้งศาลวินิจฉัยว่า เหตุที่เจ้าหนี้ยึดไม่เป็นเหตุสุดวิสัย เพราะ ก. สามารถที่จะป้องกันมิให้เหตุนั้นเกิดขึ้นได้ คือชำระหนี้แก่ ค. เจ้าหนี้เสีย เจ้าหนี้ก็คงจะได้ถอนการยึด

(ดูคำพิพากษา ศาลสูงฝรั่งเศสส่วนแพ่ง
ลงวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๕๕)

ชำนาญหอสมุด

มาตรา ๔

เมื่อมีกิจการอันใดซึ่งกฎหมายบังคับให้ทำ

เป็นหนังสือไว้ ท่านว่าบุคคลผู้จะต้องทำ
หนังสือไม่จำเป็นต้องเขียนเอง แต่หนังสือนั้น
นั้นต้องลงลายมือชื่อของบุคคลนั้น

ถ้าบุคคลผู้ใดใช้ตราประทับแทนลงลายมือ
ชื่ออยู่เป็นปกติ การประทับตราเช่นนั้น ท่าน
ว่าเสมอกับลงลายมือชื่อ

ลายพิมพ์นิ้วมือ แกดไต หรือเครื่องหมาย
อื่นทำนอง เช่น ว่านั่นก็ดี ทำลงในเอกสาร
หากมีพะยานลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วยสองคน
แล้ว ท่านว่าเสมอกับลงลายมือชื่อ

คำอธิบาย

มาตรานี้ เป็นบทบัญญัติที่ว่า ด้วยการทำ
หนังสือ หรือเอกสาร ซึ่ง กฎหมายบังคับให้
จำต้องทำ มีอาทิ ในเรื่อง กู้ยืมเงินเกินกว่า
๕๐ บาทขึ้นไปตามมาตรา ๖๕๓

หลัก

หลักในเรื่องนี้มีอยู่ว่า บุคคลผู้จะต้อง

ทำหนังสือ ไม่จำเป็นต้องเขียนข้อความเอง แต่
 บุคคลนั้นจำเป็นต้องเขียนนามของตนเองลงไป
 หนังสือหรือเอกสารนั้น ซึ่งเรียกว่าลงลายมือ
 ชื่อโดยไม่จำเป็น ต้องมี พะยาน รับ รอง การลง
 ลายมือนั้น แต่หลักอันนี้ มีข้อยกเว้นว่า

ข้อยกเว้น

๑. ถ้าบุคคลใดใช้ตราประทับแทนลงลาย
 มือชื่อเป็นปกติเสมอมา ดังเช่นพวกพ่อค้า
 จีนเป็นต้น กฎหมายถือว่า การประทับตรา
 เช่นนั้น มีผลเท่ากับลงลายมือชื่อ

๒. บุคคลอาจลงลายพิมพ์นิ้วมือ แง่ใด
 หรือเครื่องหมายอื่น จะเป็น ชัด กากะบาด
 หรือวงกลมก็ตาม ถ้าการกระทำดังกล่าวนี้ มี
 พะยานลงลายมือชื่อรับรอง ๒ คนแล้ว การ
 กระทำ เช่น นั้น ก็มีผลเหมือนดังได้ลง ลาย
 มือชื่อ

ปัญหา

ปัญหาเมื่ออยู่ที่ นายแดงได้ลงลายนิ้วมือ
 บนเอกสารว่า กู้เงิน ของ นายดำไป ๒๐๐ บาท
 และมี นายเขียว นายขาว ลงนาม ใน หนังสือ
 สัญญานั้นในช่องพะยาน โดยไม่มีข้อความ

บันทึกไว้ว่านายเขื่อนนายขาวได้รับรองลายนิ้ว
มือนายแดงตั้งนี้ จะพึง ถือว่าหนังสือสัญญา
ฉบับนั้นใช้ได้หรือไม่

ก่อนที่จะวินิจฉัยปัญหาข้อนี้ จำต้องสังเกต
ในเมืองต้นว่า การรับรองลายนิ้วมือนั้น
กฎหมายหาได้บังคับไว้ว่า ผู้ที่จะเป็นพะยาน
รับรองจำต้องบันทึกข้อความบนหนังสือสัญญา
หรือบนเอกสารว่า การที่ตนเป็นพะยานนั้น
ตนได้เห็นในฐานที่รับรองลายนิ้วมือ

ก็ เมื่อกฎหมายไม่ได้บังคับให้ทำเช่นนั้น
ศาลก็ยังไม่ควรที่จะด่วนวินิจฉัยว่า เอกสาร
สัญญานั้นใช้ไม่ได้ คดีควรจัดอยู่ในประเภท
ที่เรียกว่าเอกสารนั้น ยังขอความไม่ชัด
ศาลควรเปิดโอกาสให้คู่ความนำสืบว่า พะยาน
ได้เห็นลงไปนั้น ในฐานที่ได้เป็น ผู้รับรอง
ลายนิ้วมือนั้นด้วยหรือไม่ เมื่อพะยานประพฤติก
เหตุแวดล้อมกรณีนี้ ส่อให้เห็นความจริงได้
อย่างไร ศาลก็ควรวินิจฉัยไปตามนั้น คือ
ถ้าหลักฐานปรากฏว่า พะยานได้รับรองลายนิ้ว
มือนั้นแล้วเอกสารนั้นก็ใช้ได้ แต่ถ้าพะยาน

หลักฐานที่คู่ความได้นำมาสนับสนุนยังทำให้เกิด
สงสัย ศาลก็จำต้องวินิจฉัยตามมาตรา ๑๑
ตั้งจะกล่าวต่อไป คือ คู่ความให้เป็นประโยชน์
แก่นายแดงผู้ต้องเสียในมูลหนี้ในกรณี
หลังนี้ ก็ควรถือว่าเอกสารนั้นไม่สมบูรณ์ที่
จะใช้บังคับลูกหนี้ได้

ตัวเงิน

แต่การลงแต่เพียง เครื่องหมาย อย่าง หนึ่ง
อย่างใด เช่น แกงไต หรือลายพิมพ์นิ้ว
มือนั้น ถ้าหากเป็นในเรื่องตัวเงินแล้ว ถึงแม้
จะมีพะยานลงชอรับรองก็ตาม การลงแต่
เพียงเครื่องหมายห้ามผลเป็นการลงลายมือชื่อ
ในตัวเงินนั้นไม่

๑. ให้คู่มาตรา ๕๐๐ ซึ่งบัญญัติไว้ ดังนี้

บุคคลผู้ลงลายชื่อของตนในตัวเงิน ย่อมจะต้องรับผิดชอบเมื่อความในตัวเงินนั้น
ถ้าลงแต่เพียงเครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น แกงไต หรือลายพิมพ์นิ้วมือ อัน
เอาเป็นลายมือในตัวเงินนั้นใช้ แม้ถึงว่าจะมีพะยานลงชอรับรองก็ตาม ท่านว่า
หาให้ผลเป็นลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้นไม่

วิธีตีความในเอกสาร

มาตรา ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๔ ซึ่ง จะกล่าวต่อไปนี้เป็นบทบัญญัติที่ เกี่ยว ด้วย วิธีตีความในเอกสาร บทบัญญัติเหล่านี้จะใช้ได้ก็ต่อเมื่อใจความใน เอกสารไม่แน่ชัด ซึ่ง ศาลมีอาจที่จะพึงเล็งถึงเจตนาอันแท้จริงของ ผู้ที่ ทำเอกสารนั้นได้

การตีความในเอกสารนั้น เป็น ส่วน หนึ่ง ของ การ วินิจฉัยเจตนาของผู้ทำนิติกรรม เพราะฉะนั้น จึง จำต้อง อาศัยหลักทั่วไปนั้น มา ประกอบด้วย

หลักสำคัญในเรื่องนี้มีอยู่ว่า ในเบื้องต้น ศาลจะต้องพิจารณา ตาม ตัวย่อที่ปรากฏใน เอกสารนั้น หรือ อย่างที่นิยม กันเรียกเป็น ภาษาอังกฤษว่า กรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา (ฎีกา ที่ ๒๒๕ / ๒๔๖๔, ๖๓๔ / ๒๔๖๔) หลักนี้คง ปรากฏอยู่ในมาตรา ๑๑๗ ซึ่ง เป็นบทบัญญัติว่า ด้วยการแสดงเจตนาของนิติกรรมโดยทั่ว ๆ ไป

คือรวมทั้งที่ทำเอกสารและที่ไม่ได้ทำเป็น
เอกสารมาตรา ๑๑๗ มีข้อความดังนี้ “การ
แสดงเจตนาใด แม้นในใจจริง ผู้แสดงจะมีได้
เจตนา ให้ตนต้องผูกพันตาม ที่ตน
ได้แสดงออกมานั้นก็ดี ท่านว่าหาเป็นมูลทำ
ให้การแสดงเจตนาอันตกเป็นโมฆะไม่ เว้นแต่
คู่กรณีอีก ฝ่ายหนึ่ง จะได้รับรู้ถึงเจตนาอันซ่อน
เร้นอยู่ในใจของผู้แสดงนั้น”

อุทาหรณ์ ต. ทำหนังสือ ยกตึก และ
ทำนาให้เป็นสิทธิแก่ พ. และ ม. ลงชื่อเป็น
พะยาน ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ม. จะนำสืบว่า
ความตั้งใจของต. เป็นแต่ให้ พ. ปกครองแทน
ไม่ได้ เพราะขัดกับความในหนังสือที่มีอยู่อย่าง
ชัดเจนแล้ว (ดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๑๘๖/
๒๔๖๒, ธ.ศ. เล่ม ๓ หน้า ๖๕๗)

เพราะฉะนั้น ถ้าเอกสารใดมีข้อความชัด
อยู่แล้ว ศาลต้องวินิจฉัยตามตัวอักษร เพราะ
กฎหมายสันนิษฐานได้ว่า ผู้ทำเอกสารได้
มีเจตนาตั้งที่ปรากฏนั้น เว้นไว้แต่คู่กรณี

อีกฝ่ายหนึ่งจะได้รู้ว่า เจตนาอันแท้จริงของผู้
ทำเอกสารมิได้ เป็นไปตามที่แสดงออกมา ผู้
ทำเอกสารก็ย่อมมีสิทธิที่จะนำพะยานหลักฐาน
มาสืบได้

แต่ถ้าเอกสารมีข้อความไม่แน่ชัด ศาล
ก็ต้องแปลเอกสารนั้น เพื่อหยั่งให้ทราบว่
ผู้ทำเอกสาร นั้นมีเจตนาอย่างไร • ซึ่ง คู่กรณี
มีสิทธิที่จะนำพะยาน มา สืบ ผลของ การ
พิจารณาในเรื่องนี้ คงมีอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. โดยหลักฐานพะยานที่คู่กรณีได้นำมา
สืบนั้น ทำให้ศาลสามารถ ทราบ ถึงเจตนา
อันแท้จริงของผู้ทำเอกสารได้แล้ว คดีก็ไม่
มีปัญหา ศาลย่อมต้องตัดสินไปตามนั้น

อุทาหรณ์ นายมีทำเอกสารว่า ข้าพเจ้า
ขายหนังสือ หนึ่ง เล่ม ประจำไว้ ให้ นาย มา
เอกสารนี้ มีข้อความไม่แน่ชัดว่าจะเป็น ขาย
หรือ ขายฝาก แต่ เมื่อ ศาล ได้ พิเคราะห์ ตาม

๑. มาตรา ๑๓๒

“ในการตีความแสดมเจตนา นั้น ท่านให้ฟังเสียงถึงเจตนาอันแท้ จริงยิ่งกว่าถ้อยคำ
สำนวนตามตัวอักษร”

หลักฐานในคดีแล้ว ฟังได้ว่าเป็นการขายฝาก ศาลก็ต้องวินิจฉัยไปตั้งนั้น จะตัดสินยกฟ้อง เพราะเหตุที่ข้อความไม่แน่ชัดไม่ได้ (ให้ดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๒๓๕/๒๔๖๓ ช.ส. เล่ม ๔ หน้า ๓๐๕)

๒. เมื่อศาลได้พิจารณาหลักฐาน พะยานแล้ว ยังมีอาจที่ฟังลงไปได้ว่า ผู้ทำเอกสารได้มีเจตนาอย่างใด เช่นเอกสารนั้นตีความได้หลายนัย หรือตีความยังไม่ได้แน่ชัดเลย ๆ ล ๆ ตั้งนี้แล้ว ศาลจึงจะตัดสินคดีตามหลักที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ใน มาตรา ๑๐-๑๔ ซึ่งจะอธิบายต่อไป

ชำนาญ หอสมุด

มาตรา ๑๐

เมื่อ ความ ข้อใด ข้อ หนึ่งในเอกสารอาเจต
 ความได้ เป็นสองนัย นัยไหนจะทำให้เป็น
 ผลบังคับได้ ท่านให้ถือเอาอันนั้นดีกว่าที่จะ
 ถือเอาอันที่ไร้ ผล

คำอธิบาย

ความหมายของมาตรานี้ ก็คือว่า เมื่อศาล
 ได้ตีความลงไปแล้ว คงได้ความเป็นสองนัย
 หรือกว่านั้นขึ้นไป แต่มีอยู่นัยเดียวเท่านั้น
 ที่จะพึงบังคับได้ในกรณีเช่นนั้น นัยไหนที่
 จะบังคับได้ ศาลก็ต้องถือตามอันนั้น เพราะ
 กฎหมายสันนิษฐานไว้ว่า ผู้ทำเอกสารยอม
 มีเจตนาที่จะให้ เอกสารที่ตนทำนั้นใช้บังคับได้

อุทาหรณ์ นายแดงทำเอกสารไว้คำว่า
 ข้าพเจ้า ขอมยกโฉนดที่ดินให้กับนายดำ เป็น
 สิทธิขาดตั้งแต่หน้าหนังสือพินัยกรรมนี้ไป แต่
 นายแดงได้ หรโอบโฉนดให้นายดำไม่ ดังนั้น
 เอกสารนี้อาจแปลความได้เป็น ๒ นัย คือ

๑. ให้ โดยเสนาหา หรือ
๒. ให้ โดยพินัยกรรม

แต่นัยที่ว่ามีโดยเสนาหาไรผล เพราะ
เมื่อยังไม่ได้ โอนโอนด การให้ใช้ไม่ได้
แต่นัยที่ว่ามีโดยพินัยกรรม นั้นใช้บังคับได้
(ให้เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ ๒๕๗/๑๒๐, ฎีกา
บางเรื่องเล่ม ๑ หน้า ๕๒๕)

แต่ถ้าเอกสารใด อาจตีความได้หลายนัย
และทุก ๆ นัยอาจที่จะบังคับได้ ฉะนั้นแล้ว ศาล
ก็ต้องตัดสินตามมาตรา ๑๑ กล่าวคือกรณีนี้ เช่น
นตกอยู่ในฐานะสงสัย

ชำนาญหอสมุด

มาตรา ๑๑

กรณีที่มีข้อสงสัย ท่านให้ตีความไป
ในทางที่เป็น คุณ แก่คู่กรณี ฝ่าย ซึ่งจะเป็ น ผู้
เสียในมูลหนี้ นั้น

คำอธิบาย

ตามนัยของมาตรานี้ ก็คือว่าถึงแม้ศาลจะ
ได้ฟังหลักฐานพยานประกอบ คดี แล้วก็ตาม
เอกสาร นั้น ก็ ยัง มีข้อความเคลือบคลุมสงสัย
ศาลมีอาจที่จะตีความให้บังคับได้ตามมาตรา ๑๐
ฉะนี้ ศาลจะต้องวินิจฉัย คดีให้ เป็น คุณ แก่
คู่กรณี ฝ่าย ที่ จะต้องเป็นผู้เสียใน มูล หนี้ นั้น
ตั้งเช่นการพิจารณาคดีอาชญา ถ้า คดี เป็นที่
สงสัย ศาลก็ย่อมยกประโยชน์แห่งการสงสัย
ให้แก่จำเลย

อุทาหรณ์ นายแดงฟ้องนายดำขอเรียก
เงินกู้ตามเอกสารที่นายดำได้ทำไว้ ความใน
เอกสารปรากฏแต่ว่า ข้าพเจ้านายดำขอขบใจ
นายแดง ๑๐๐ บาท ดังนั้นนายดำได้นำหลักฐาน

๗๑

พะยานมาสืบแล้ว ก็ไม่ได้ความ ใดๆ ยิ่งไป
กว่านั้น กล่าวคือศาลมีอาจ จะตีความว่า เป็น
หนังสือ สัญญา กู้ หรือ หนังสือ สัญญา ให้
ฉะนั้นศาลก็ต้องตีความว่า นาสดำ มิได้ เป็น ลูก
หน นายแดง

ชำนาญ หอสมุด

มาตรา ๑๒

ลงจำนวนเงิน ฤๅ ปริมาณใน เอกสาร ด้วย
ตัวอักษรและตัวเลข ถ้าตัวอักษรกับเลขทั้ง
สองอย่างนั้นไม่ตรงกัน และศาลมีอาจหยัง
ทราบ เจตนา อันแท้จริงได้ไซ้ ให้ฟังเอา
จำนวนเงินหรือปริมาณ ซึ่งเขียนเป็นตัวอักษร
นั้นเป็นประมาณ

คำอธิบาย

มาตรานี้บัญญัติถึงจำนวนเงิน หรือปริมาณ
ซึ่งได้เขียนไว้เป็นตัวเลข แตกต่างกับที่เขียน
ไว้เป็นตัวอักษร

อุทาหรณ์ ๑. ในหนังสือสัญญาข้อความ
ว่า ข้าพเจ้านายเขียวได้กู้เงินนายขาวไป ๑๐๐๐
บาท (ร้อยบาท) ถ้าศาลมีอาจหยังทราบว่า
ความจริง นายเขียวได้กู้เงิน นายขาวไป ๑๐๐๐
บาท ตั้งนี้แล้ว ศาลก็ต้องวินิจฉัยว่านายเขียว
ได้กู้เงินนายขาวไปร้อยบาท

๒. ในหนังสือสัญญาข้อความว่า “ข้าพเจ้า

นายสีชาย เก้าอี้ ให้ นายสา ๑๐๐ ตัว (พันตัว)
ราคาตัวละ ๑๐ บาท คิดเป็นเงิน ๑๐๐๐ บาท
(พันบาท)” ดังนี้ ศาลย่อมหยั่งทราบถึงเจตนา
ของ คู่กรณีว่า ได้ตกลงขายเก้าอี้กัน แต่ ๑๐๐
ตัว หาใช่พันตัวไม่เพราะราคา ๑,๐๐๐ บาทนั้น
ได้แสดงไว้ชัดว่าเป็น ราคาเก้าอี้ ๑๐๐ ตัวๆละ
๑๐ บาท (เทียบฎีกาที่ ๔๐๓/๑๒๕ ฎีกาบาง
เรื่องเล่ม ๕ หน้า ๓๐๕)

THAMMASAT UNIVERSITY
สำนักหอสมุด

มาตรา ๑๓

ถ้า จำนวน เงิน ฤๅ ปริมาณ ได้แสดงไว้เป็น
ตัวอักษรหลายแห่ง ฤๅตัวเลข หลายแห่ง
แต่ที่แสดงไว้หลายแห่งนั้นไม่ตรงกัน และ
ศาลมีอาชยั้งทราบเจตนาอันแท้จริงได้ ไซ้รให้
พึงเอา จำนวน เงิน ฤๅ ปริมาณ น้อยที่สุด เป็น
ประมาณ

คำอธิบาย

มาตราบัญญัติถึง

๑. ตัวเลขที่ได้เขียนไว้ หนึ่ง ชัดกับ
อีกแห่งหนึ่งหรือหลายแห่ง เช่น จำนวนเงินใน
หนังสือ สัญญา เขียนไว้แห่ง หนึ่งว่า ๑๐๐ บาท
อีกแห่งหนึ่ง ๑,๐๐๐ บาท

๒. ตัวอักษรที่ได้เขียนไว้ หนึ่ง ชัด
กับอีกแห่งหนึ่งหรือหลายแห่ง เช่น กำหนด
เวลาในหนังสือสัญญาเขียนไว้แห่ง หนึ่งว่าสอง
ปี อีกแห่งหนึ่งสามปี

ดังนี้ ถ้าศาลพิจารณาไม่ทราบถึงเจตนาอัน
แท้จริงของคู่สัญญาแล้ว ก็ต้องถือเอาจำนวน

ที่น้อยเป็นประมาณ คือ ตามอุทาหรณ์ที่ ๑ ต้อง
ฟังว่า ๑๐๐ บาท ตามอุทาหรณ์ที่ ๒ ต้องฟังว่า ๒๕
การที่กฎหมายบัญญัติเช่นนั้น ก็คงเนื่อง
มาจาก หลักใน มาตรา ๑๑ กล่าวคือ ใน กรณี
ที่มีข้อสงสัย ศาลต้องตีความไปในทาง ที่เป็น
คุณแก่คู่กรณี ฝ่าย ซึ่งจะต้องเป็นผู้เสียหายใน มูล
หนั้น

THAMMASAT UNIVERSITY
สำนักหอสมุด

มาตรา ๑๔.

ถ้าเอกสารทำขึ้นไว้เป็นสองภาษา เป็น
ภาษาไทยภาษาหนึ่ง ภาษาอื่นภาษาหนึ่ง
แต่ข้อความในสองภาษานั้นแตกต่างกัน และ
ศาลมีอาจ หยั่ง ทราบ เจตนา ของ คู่กรณี ได้ว่า
จะให้ใช้ภาษาใดบังคับไว้ ท่าน ถือเอา ภาษา
ไทยบังคับ

คำอธิบาย

มาตรานี้จะใช้ได้ ต่อเมื่อ

๑. เอกสาร อัน เดียว กัน ได้เขียน เป็น
ภาษาไทยฉบับหนึ่ง และ ภาษาอื่น ฉบับ
หนึ่ง คำว่า “ภาษาอื่น” นี้ อาจ เป็น ภาษา
ต่างประเทศ เช่น อังกฤษ, ฝรั่งเศส ฯลฯ
หรือ อาจ เป็น ภาษาที่ ใช้ พูดในบางมณฑลของ
ประเทศสยามแต่มีใช้ภาษาไทย เช่น ภาษา
มลายู, ภาษาลาว, ภาษาเขมร ฯลฯ

ถ้าเอกสาร ทำ ไว้ เป็น ภาษา ต่าง ประเทศ
หรือ ภาษาอื่น ทั้งสองฉบับแล้ว จะใช้มาตร
นี้บังคับ ย่อม เป็น ไป ไม่ได้ อยู่เอง

๒. ข้อความที่ทำไว้เป็นภาษาไทย แตกต่าง กับภาษาอื่น เช่นภาษาไทยพูดถึง “ขาย” แต่ภาษาฝรั่งเศส แปลได้ความว่า “ให้”

๓. ศาล ไม่อาจ ที่จะ หยั่งรู้ถึง เจตนา อันแท้จริง ของ คู่กรณี ได้ว่า จะ มีความ ประสงค์ “ขาย” หรือ “ให้” หรือ จะ ให้ ถือเอา ข้อความในภาษาใด

ใน ตัวอย่าง ต่อไปนี้ จะ ส่อ ให้ เห็น ได้ว่า ศาลอาจรู้ เจตนา อัน แท้จริง ของ คู่กรณี และ มาตรา ๑๔ จะ ใช้ บังคับ ไม่ได้ คือ

ก. เอกสารที่ ทำขึ้น ต้นฉบับ เป็น ภาษาอื่น เช่น ภาษาอังกฤษ และมี ภาษาไทย อีก ฉบับหนึ่ง ซึ่งเป็น คำแปล โดยมี ใจ เป็น ต้นฉบับ ดังนั้น ศาล ต้อง วิจัย ตาม ต้นฉบับ ใน ภาษา อังกฤษ เพราะ เป็น ที่ เห็น ได้ว่า คู่กรณี มี เจตนา ให้ ใจ ต้นฉบับ ที่ ทำ เป็น ภาษา อังกฤษ.

ข. ต้นฉบับ ของ เอกสาร ได้ ทำ เป็น ภาษาไทย ๑ ฉบับ และ ภาษาอังกฤษ ๑ ฉบับ แต่

มีข้อความกล่าวไว้ในเอกสารว่า ถ้าเกิดสงสัย
ในข้อความ ให้ถือ ภาษาอังกฤษ เป็นใหญ่ตั้ง
ศาลก็ ต้องถือ ตามภาษาอังกฤษ เพราะ ผู้ทำ
เอกสารได้แสดงเจตนา ไว้แต่ต้น

ชำนาญ หอสมุด

ลักษณะ ๒

บุคคล

ข้อความทั่วไป

บุคคล คือสิ่งซึ่งสามารถมีสิทธิและหน้าที่ กฎหมาย แบ่ง บุคคลออกเป็น ๒ ชนิด

๑. บุคคลธรรมดา ได้แก่มนุษย์ สัตว์เดือยรัจฉาน ไม่เป็นบุคคล เพราะ ฉะนั้น เราจะทำสัญญา ขายหญ้าให้ แก่ม้า ไม่ได้

หนึ่งในทุกวัน นี้มนุษย์ทุกคน เป็นบุคคล ไม่ใช่ทรัพย์สิน เช่นทาสในครั้งโบราณ

๒. นิติบุคคล ได้แก่ กองทรัพย์สิน คณะมนุษย์ ฯลฯ ซึ่งกฎหมายสมมุติว่าเป็นบุคคล ยอมให้มีสิทธิและหน้าที่ได้ โดยเฉพาะไม่ปะปน กับ สิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ที่รวมกันเข้า หรือของมนุษย์ที่ได้อุทิศตั้งกองทรัพย์สินนั้นๆ เช่น ทบวงการเมือง, วัดวาอาราม, ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนแล้ว, บริษัทจำกัด, สมาคม มูลนิธิ ได้รับอำนาจแล้ว (ให้ดูมาตรา ๖๘ และต่อไป)

หมวด ๑

บุคคลธรรมดา

ส่วนที่ ๑

สภาพบุคคล

มาตรา ๑๕

สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้ว
อยู่รอดเป็นทารก และสิ้นสุดลงเมื่อตาย
ทารกในครรภ์มารดา ก็ สามารถ จะมีสิทธิ
ต่างๆ ได้ หากว่า ภายหลังเกิดมารอดอยู่

คำอธิบาย

มาตรา ๑๕ บัญญัติถึง

๑. การเริ่มมีสภาพบุคคล
๒. การสิ้นสุดสภาพ เป็นบุคคล

บทที่ ๑

การเริ่มสภาพบุคคล

มนุษย์จะพึงมีสภาพ เป็นบุคคลต่อเมื่อ

๑. คลอดจากครรภ์มารดาแล้ว
๒. รอดเป็นทารก

ข้อ ๑ คลอดจากครรภ์ มารดาแล้ว

ทารก ถึงแม้จะปฏิสนธิแล้ว แต่ยังอยู่ใน
ครรภ์ มารดานั้น ตาม ธรรมดากฎหมาย ยัง ไม่
ถือว่า เป็นบุคคล

อย่างไร เรียกว่า คลอดนั้น ก็ต้อง อาศัย
วิชา แพทย์

โดย เหตุนี้ กฎหมาย ลักษณะ อาชญา จึง
ไม่ลงโทษ ผู้ที่ กระทำ ให้ ทารก ตาย ใน ครรภ์
ฐานฆ่าคนตาย แต่คง ลงโทษฐานรีด ลูก ซึ่งมี
กำหนดโทษเบากว่า

ข้อยกเว้น แต่ หลักที่ว่า ทารก ใน ครรภ์
มารดา ไม่เป็นบุคคลนั้น มีข้อยกเว้น อัน แจ่ม
อยู่ใน วรรค ๒ ของ มาตรา ๓ ซึ่ง บัญญัติ ไว้ว่า
ทารกในครรภ์ มารดาก็สามารถมีสิทธิต่าง ๆ ได้
หากว่าภายหลัง เกิดมารอดอยู่

กล่าวคือ กฎหมาย ขอมให้ ทารกที่เกิดมา
รอดอยู่นั้น มีสิทธิ ย้อน ขึ้น ไปถึงเวลาที่ยังอยู่
ในครรภ์มารดาได้

แต่บัญญัติว่า สิทธิที่ทารกจะ ฟังมีได้ เช่น

นี้ จำต้องเป็นสิทธิที่กฎหมายบังคับไว้โดยฉะเพาะหรือไม่?

การที่จะวินิจฉัย ปัญหา ข้อนี ต้อง สังเกต เบื้องต้นว่า วรรค ๒ ของมาตรา ๕ มีข้อความ ต่างกับประมวลกฎหมายแพ่งฯ ฉบับ พ.ศ. ๒๔๖๖ มาตรา ๓๕ วรรค ๒ ซึ่ง ได้บัญญัติไว้ ว่า ทารกในครรภ์มารดา สามารถจะมีสิทธิ บางอย่าง ที่กฎหมายบังคับไว้ โดยฉะเพาะ หาก ว่าภายหลัง เกิดมารอดอยู่ สิทธิใดๆ ซึ่งกฎหมาย ไม่ได้บังคับไว้แล้ว ทารกก็ไม่มีสิทธิตั้งนั้น เช่น นาง ผดุง ครรภ์ได้ เลิน เล่อ ทำให้ ทารก ที่ อยู่ในครรภ์ มารดาแขนหัก ถึงแม้ทารกได้ ออกมารอดอยู่ เป็น มนุษย์ตาม นัยแห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งฯ ฉบับเดิม เด็กไม่มีสิทธิฟ้อง นาง ผดุง ครรภ์ (ดูออกเกอร์ โจทก์ บริษัทเกรต นอเธอร์น เรลเวย์ ออฟ ไอร์แลนด์ จำกัด เลข ลอ รีปอต ไอริส เล่ม ๒๘ หน้า ๕๘, ฮอลสบูรี เล่ม ๒๗ หน้า ๔๗๔)

แต่วรรค ๒ ของ มาตรา ๑๕ ใหม่นี้ ไม่มี

ข้อ ความบัญญัติไว้ว่า สิทธิ อัน ทารกจะพึง
มี จำต้อง เป็น สิทธิที่ กฎหมายบ่งไว้ โดย _

เฉพาะ เหตุฉะนั้นทารกก็อาจจะมีสิทธิต่าง ๆ
ได้ โดยไม่ต้องพิจารณาถึงว่า สิทธิเช่นนั้นได้
มีกฎหมายบ่งไว้โดยเฉพาะหรือไม่ ทั้งนี้พอ
เทียบ ได้กับประมวล แห่ง สวิสส์ มาตรา ๓๑
วรรค ๒ ซึ่งมีข้อความว่า

“ทารก ซึ่งเริ่มปฏิสนธิอยู่ในครรภ์ มีสิทธิ
ในทาง แห่ง ๆ ถ้าหาก ว่า ทารก นั้น เกิด มา
รอดอยู่”

(ให้ดูคำอธิบายประมวลแห่งสวิสส์ของ วี.
โรสเลส กับ เอฟ. เอช. เมนซา เล่ม ๑ ข้อ
๑๓๘)

ปัญหายังมีต่อไป อีกว่า ทารก ได้เริ่มปฏิ-
สนธิอยู่ในครรภ์ แต่เมื่อใด?

สำหรับกฎหมายไทย ไม่มีบทกฎหมายสัน-
นิษฐาน ไว้ เพราะ ฉะนั้นจึงจำต้องวินิจฉัยโดย
อาศัยแพทย์ผู้ชำนาญการพิเศษเป็นเรื่อง ๆ ไป

แต่ในกฎหมายฝรั่งเศสกับสวิสส์ ได้มีบทบัญญัติสันนิษฐานไว้ว่า ทารกได้เริ่มปฏิสนธิอยู่ในครรภ์ ระหว่างตั้งแต่ ๑๘๐ วัน ถึง ๓๐๐ วัน ก่อน วันคลอด ถ้าหากว่า บิดาของเด็ก พิสูจน์ได้ว่า ใน ระหว่างเวลา ตั้งแต่ ๑๘๐ ถึง ๓๐๐ วัน ก่อนเด็กคลอด ตนได้อยู่ห่างไกลจากมารดาของเด็กก็ดี หรือว่าโดยมีเหตุร้ายในร่างกายซึ่งทำให้ตน ไม่สามารถอยู่ร่วมกับมารดา เด็กก็ดี ตนมีสิทธิที่จะปฏิเสธว่า เด็กนั้นไม่ใช่บุตรของตน (ให้ดู ประมวลกฎหมาย แห่งฝรั่งเศส มาตรา ๓๑๒, ประมวลแห่งสวิสส์ มาตรา ๓๑. ๒๕๒ และ ๒๕๔)

ข้อ ๒ รอดเป็นทารก

เด็กที่คลอดจากครรภ์ มารดา จำต้องมีชีวิตรอดเป็น ทารก ถึงแม้จะหายใจแต่เพียงชั่วคราวเดียว แล้วตายก็ดี เด็กนั้นก็ยังมีสภาพเป็นมนุษย์ หรือ เป็นบุคคล (ปัญหาใน เรื่องนี้ อาจมีได้ในการพิจารณาคดีอาชญา ซึ่งมารดาของทารก ต้องหาว่าฆ่า ทารก ซึ่ง พัง เกิด ใหม่ ๆ

จำเลยอาจต่อสู้ว่า ทารกนั้นได้ตายตั้งแต่อยู่ในครรภ์แล้ว โดยหลักเลี้ยงมิให้ต้องรับผิดชอบอาชญาฐานฆ่าคนตาย เพื่อพิสูจน์ความจริงในข้อนี้ แพทย์ประจำศาลฝรั่งเศสใช้วิธีผ่าศพทารกนั้นแล้วเอาปอดวางในอ่างน้ำ ถ้าปอดนั้นลอยก็ฟังได้ว่า ทารกนั้นได้หายใจเมื่อคลอดออกมาแล้ว ถ้าปอดนั้นจม ก็ฟังได้ว่าทารกนั้นได้ตายในครรภ์)

บทที่ ๒

การสันนิษฐานเป็นบุคคล

มนุษย์สันนิษฐาน เป็น บุคคลโดยความตาย สิทธิและหน้าที่ของผู้ตาย ย่อม ตก มาเป็นของผู้รับมรดก ถึงแม้ว่า ทรัพย์สินต่าง ๆ ยังมีได้แบ่งกล่าวคือ รวมกันอยู่เป็นกองมรดกที่ดี ต้องเข้าใจว่ากองมรดกนี้ เป็นทรัพย์สินของผู้รับมรดก หาใช่เป็นของผู้ตายไม่ เหตุฉะนั้น เจ้าหนี้จะฟ้องผู้ตายไม่ได้ ต้องฟ้องกองมรดก หรือผู้รับมรดก ขอให้ดูกฎหมาย

ลักษณะอาญา มาตรา ๘๗ ที่บัญญัติว่า “ความชอบธรรมที่จะร้องฟ้องผู้ใดว่ากระทำความผิดก็ดี หรือที่จะลงอาชญาแก่ผู้ใดตามคำพิพากษาก็ดี ท่านให้ถือว่าเป็นอันระงับ ด้วยความมรณภาพของผู้นั้น”

ความตายที่จะทำให้ สิ้นสภาพเป็น บุคคลมี ๒ ชนิด

๑. ตายธรรมดา

คือการสิ้นลมหายใจหมดชีวิตเป็น มนุษย์ซึ่งทราบได้ จากข้อเท็จจริง โดยไม่จำเป็นต้องมีคำสั่งของศาลแสดง

๒. โดยกฎหมายสมมุติ

คือการสาปสูญไปจากภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่ทราบเท่า ๗ ปี โดยไม่มีใคร ทราบแน่ว่าเป็นตายร้ายดีประการใด การไปถึงสมรภูมิแห่งสงคราม ตกอยู่ในเรือเมื่ออัปปาง หรือตกต้องในฐานที่เป็นภยันตรายแก่ชีวิต ประการอื่น ๆ และนับแต่เวลาเมื่อสงครามได้สิ้น

ในประเทศฝรั่งเศส เคยมีความตายโดยกฎหมายบัญญัติ (มอร์ตชีวิล) กล่าว คือนักโทษที่ต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิต หรือจำคุกให้ทำการหนักตลอดชีวิต ๑ ล ๑

สุดลงแล้ว หรือนับแต่เมื่อเรืออัปปาง หรือนับแต่เมื่อภยันตรายประการอื่น ๆ ได้ผ่านพ้นไปแล้วได้เวลาถึง ๓ ปี ยังไม่มีใคร ทราบว่าบุคคลนั้นเป็นตายร้ายดีอย่างไร

บุคคลผู้สาปสูญเช่นกล่าวมานี้ เมื่อศาลได้สั่งให้ เป็นคนสาปสูญแล้ว กฎหมายถือว่าถึงความตายเมื่อครบระยะเวลา ๗ ปี หรือ ๗ ปี ตามแต่กรณีดังกล่าวข้างต้น (ให้ดู มาตรา ๖๔ และ มาตรา ๖๕)

ทรัพย์สินของผู้ที่ตกไปเป็นของทายาท และขาดจากเงินมัดจำเดิม ๑ ล ๑ ประมวล
แพ่งฝรั่งเศสฉบับเดิม (ที่เรียกว่าไดคินโปเล็ชอน) มาตรา ๒๕

มาตรา ๑๖

ถ้าเป็นพันวิสัยที่จะหยั่งรู้วันเกิดของบุคคล
ผู้ใด ท่านให้นับอายุบุคคลผู้นั้น ตั้งแต่
วันต้นแห่งปีประติทินหลวง ซึ่งเป็นปีที่บุคคล
ผู้นั้นเกิด

คำอธิบาย

มาตรานี้ เป็น บท สันนิษฐาน วัน เกิด ของ
บุคคลในเมื่อ

๑. ทราบปีเกิดของบุคคลนั้น และ
๒. เป็นการพันวิสัยที่จะทราบวันเกิด
๑. ทราบปีเกิดของบุคคลนั้น

ปีเกิด อาจ ทราบได้จาก หลักฐาน พะยาน
หรือ แพทย์ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ

๒. เป็นการพันวิสัยที่จะทราบวันเกิด

ในกรณีที่ไม่มหลักฐานปรากฏชัด จะทราบ
วันเกิดของบุคคลให้ เทียงเท่านั้นยากมาก

ตามพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร พ.ศ. ๒๔๖๐ มาตรา ๒๑ ตอนสุดท้ายบัญญัติว่า
ถ้าไม่ปรากฏปีเกิดให้ถือเอาตามที่เพื่อนบ้านเชื่อกันว่าอายุเท่าใด ประกอบกับการสังเกต
รูปร่างนั้นเป็นเกณฑ์กำหนดอายุ

แต่ต้องสังเกตให้ดูว่า มาตรฐานบัญญัติถึงบุคคลที่ไม่ทราบวันเกิด และเดือนเกิด ถ้าหากทราบว่านายแดง เกิดในเดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ดังนี้แล้ว จะวินิจฉัยฟัน ความจริงว่า นายแดงเกิดในวันที่ ๑ เมษายน อันเป็นวันต้นของปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ไม่ได้ บทบัญญัติในมาตรา ๑๖ ไม่ใช่เป็นบทบังคับโดยตรงในกรณีเช่นนั้น แต่อย่างไรก็ตาม เราอาจอาศัยมาตรา ๑๖ นี้ขึ้นวินิจฉัยเทียบเคียงว่า นายแดงเกิดในวันต้นของเดือนเกิด คือวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

ชำนาญกหอสมุด

มาตรา ๑๗

ถ้า บุคคล หลายคน ถึงชีวิตอันตรายในเหตุ
ภัยอันตรายร่วมกัน และเป็นการพ้นวิสัยจะ
กำหนดได้ ว่าคนไหนถึงชีวิตอันตรายนก่อนหลัง
ไซ้ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าตายพร้อมกัน

คำอธิบาย

มาตรานี้ เป็น บทสันนิษฐานใน เมื่อ บุคคล
หลายคนได้ตายใน ภัยอันตรายร่วมกัน เช่น
โรงงานระเบิดทำให้นายค่านายแดงช่าง ที่คุม
เครื่องขณะนั้นต้องตาย เมื่อไม่สามารถจะ
กำหนดว่าใครตายก่อนแล้ว กฎหมายถือว่า
บุคคลนั้นได้ตายพร้อมกัน แต่ถ้าบุคคลเหล่านั้น
มิได้ตายในภัยอันตรายร่วมกัน เช่น โรงงาน
๒ โรงตั้งอยู่คนละแห่ง เกิดระเบิดขึ้นพร้อม
กันตั้งนั้นแล้ว จะใช้มาตรานี้ไปบังคับไม่ได้

การบัญญัติข้อสันนิษฐานไว้ดังนี้ ย่อมมี
ประโยชน์ในเรื่องมรดก กล่าวคือ การที่ผู้
ซึ่งต้องภัยอันตรายร่วมกันนั้น ต่างฝ่าย จะมีสิทธิ
ได้รับมรดกซึ่งกันและกันก็ดี เมื่อกฎหมาย

สันนิษฐานว่าเขาตายพร้อมกันแล้ว ฝ่ายหนึ่ง
ฝ่ายใดจะรับมรดกต่อกันไม่ได้ เพราะกฎหมาย
ลักษณะ มรดก ผู้ ซึ่งจะมี สิทธิได้รับ มรดกนั้น
จำต้องมีชีวิต อยู่ ภาย หลังผู้รับ มรดก
แม่แต่วินาทีเดียวก็ตาม (ดูประมวลกฎหมาย
แพ่งเยอรมัน มาตรา ๒๐) เช่นบิดากับบุตร
ถ้าบิดาตายก่อนบุตร แม่แต่วินาทีเดียว ททรัพย์
สินของบิดาก็ย่อมตกเป็นของบุตร และตกทอด
ต่อไปถึงทายาทของบุตร ถ้าหาก บุตร ตาย
ก่อนบิดา ททรัพย์สินของบุตรส่วนหนึ่งก็ต้อง
ได้แก่บิดา และ ตกทอดไป ยังทายาท ของ บิดา
ซึ่งทายาทของบิดา และ บุตร อาจเป็น คนละคน
(ขอให้ดูลักษณะมรดก)

ชำนาญหอสมุด

มาตรา ๑๘

สิทธิของบุคคลในการที่จะใช้นามอันชอบที่จะใช้ได้นั้น ถ้ามีบุคคลอื่นโต้แย้งก็ดี ฤๅบุคคลผู้เจ้าของนามนั้น ต้องเสียประโยชน์ เพราะการที่มีผู้อื่นมาใช้นามเดียวกันโดยมิได้รับอำนาจให้ใช้ได้ก็ดี ท่านว่าบุคคลผู้เจ้าของนามจะเรียกให้บุคคลอื่นระงับความเสียหายก็ได้ ถ้าและเป็นที่พึง วิตกว่าจะต้องเสียหายอยู่สืบไปจะร้อง ขอ ต่อศาลให้สั่งห้ามก็ได้

คำอธิบาย

มาตรานี้เป็นบทบัญญัติสิทธิของ บุคคลในการที่จะใช้นามซึ่งมีอยู่หลายชนิด และมีลักษณะ หรือ ธรรมชาติต่างกัน เพราะฉะนั้นจึง ควร แยก วินิจฉัย ตาม ลักษณะ ต่าง ๆ ของนามดังนี้

๑. นามสกุล
๒. นามตัว
๓. นามบรรดาศักดิ์
๔. นามแฝงหรือยี่ห้อ
๕. นามฉายา

บทที่ ๑

นามสกุล

ข้อ ๑. ใครมีสิทธิใช้นามสกุล ?

นามสกุล เป็น ชื่อ ประจำ วงศ์ สกุล ซึ่ง สืบ
เนื่อง มาจาก บิดา ถึงบุตร พระราชบัญญัติ
ขนานนามสกุล พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้บ่งไว้ว่า ผู้ที่
มีสิทธิใช้นามสกุลซึ่งหัวหน้าครอบครัวได้มีขึ้น
ตาม พระราชบัญญัติ ขนาน นามสกุล พ.ศ.
๒๔๕๖ หรือโดยได้รับพระราชทานนั้น คือ
บุตรและธิดา หลาน เหลน ผู้สืบสายโลหิต
แต่ฝ่ายบุตรชาย หลานชาย ของหัวหน้าครอบครัว
นั้นต่อไปเป็นลำดับลงไป (มาตรา ๑๗)

อนึ่งหญิงที่ได้ทำการสมรสมีสามีแล้ว ใช้นามสกุลของสามี และคงมีสิทธิในชื่อตัว และชื่อสกุลเดิมของตนได้ (ให้ดูมาตรา ๖)

ส่วน บุตร ซึ่ง บิดา ยัง ไม่ ปรากฏ อยู่ トラบ
ใด กฎหมาย ให้ ใช้นาม สกุล ของ มารดา อยู่
ตราบนั้น

ข้อ ๒ สิทธิในนามสกุลเป็นสิทธิชนิดใด ?
สิทธิในนามสกุลเป็นสิทธิในสภาพของ บุคคล

จัดเข้า อยู่ใน ประเภท สิทธิใน ครอบครัว และ
บ้านเรือน

สิทธิในนามสกุลนั้น ไม่ใช่ เป็น สิทธิใน
ทรัพย์สิน เพราะฉะนั้น

ก. สิทธิในนามสกุล มีอาจที่จะโอนให้แก่
กันได้เหมือนสิทธิในทรัพย์สิน บุคคลอาจจะพึง
มีสิทธิในนามสกุลก็โดยการเป็นญาติหรือการ
เป็นสะใภ้ซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้ อนึ่งพระราช
บัญญัติชานานามสกุลมีลักษณะเป็น ส่วน หนึ่ง
ของกฎหมายปกครอง เพราะฉะนั้นบุคคล
จะหลีกเลี่ยงทำสัญญาแก้ไขเหมือนดังกฎหมาย
ที่ไม่เกี่ยว คีต ธรรม ความสงบ เรียบร้อย ของ
ประชาชนไม่ได้ โดยเหตุนี้คำว่า “ . . . โดย
มิได้รับ อำนาจ ให้ใช้ก็ได้ก็ดี . . . ” อัน กล่าว
ไว้ในมาตรา ๑๘ นี้ ซึ่ง อาจ ทำให้ แปล ได้ว่า
ผู้เป็นเจ้าของนาม อาจ อนุญาต ให้บุคคลอื่นใช้
นามนั้น คงหมายรวมถึงนามชนิดอื่นๆซึ่งมี
ใช้ เป็นนาม สกุล เช่นนายแดงมีสิทธิใช้นาม
สกุล “สีสา” นายแดงจะขายนามสกุล “สีสา”

ให้นางเขี้ยวไม่ได้ ถ้านายแดงอยากให้นาง
เขี้ยวใช้นามสกุลนั้น ตน ก็ต้องทำการสมรส
กับนางเขี้ยว (แต่ถ้านาม "สีสา" เป็นยี่ห้อของ
นายแดงซึ่งมิใช่ เป็นนามสกุลแล้ว นายแดง
ก็อาจจะขายได้ (ขอให้ดูคำอธิบายต่อไปใน
เรื่องยี่ห้อ)

ข. สิทธิในนามสกุลมีอาจสูญไป โดยการ
ละทิ้ง แต่กรรมสิทธิในทรัพย์สินนั้น อาจสูญ
ไปได้โดยละทิ้ง เช่น นายสามีนามสกุล
ว่า "บุณฑทอง" นายสามีใช้นามแฝงว่า "เขี้ยวเหลือง"
โดยไม่ใช้นามสกุลมานาน ดังนั้นนายสามี
คงมีสิทธิในนาม "บุณฑทอง" และคงได้รับความ
คุ้มครองจากกฎหมายอยู่เสมอ

ข้อ ๓ มาตรา ๑๘ คุ้มครองนามสกุลอย่างไร?

ถ้าผู้มีสิทธิใช้นามสกุลถูกละเมิด

ก. โดยมีผู้โต้แย้ง เช่น นางเขี้ยวได้ทำ
การสมรสกับนายแดงแล้วใช้นามสกุล "สีสา"
นายดำ "สีสา" น้องชายนายแดง ได้ลงประ-

กาศ ในหนังสือพิมพ์ว่า นางเขียว เป็น ภรรยา
 ลับ นายแดง จึงไม่มีสิทธิใช้นามสกุล "สีสา"
 หรือ

ข. มีผู้อื่นมา ใช้นามเดียวกัน เมื่อมิได้รับ
 อนุญาตให้ใช้ แต่ในเรื่องนี้ต้องระวางให้ถือว่า
 นามสกุลนั้น บุคคลจะ โอน ให้แก่กัน ไม่ได้
 เพราะฉะนั้นการที่ผู้มีสิทธิในนามสกุลคนใดคน
 หนึ่ง ได้อนุญาตให้บุคคล ใช้นามสกุลของตน
 นั้น ก็คงมีผลแต่เพียง ระงับ สิทธิ ของ ผู้ที่
 อนุญาตในการฟ้องร้อง ผู้รับอนุญาต แต่ไม่
 ทำให้บุคคลที่รับอนุญาตนั้น กลายมี สิทธิใน
 นามสกุลอันนั้น ตามกฎหมาย เช่นนายแดง
 "สีสา" ได้ยอมให้นางเขียว ภรรยาลับ ใช้นาม
 สกุล "สีสา" ดังนี้ ย่อมไม่เป็นการตัด สิทธิ
 ของ นายดำ น้องชาย นายแดง ที่จะ ขอให้ ศาล
 ห้ามนางเขียวมิให้ ใช้นามสกุล "สีสา" นั้น

บุคคลใด ละเมิด สิทธิ ใน นามสกุล สถาน
 หนึ่งสถานใดตั้งกล่าวแล้ว (เทียบมาตรา ๔๒๐,
 ๔๒๑) ก็ย่อม เป็น การ ทำให้ ผู้มี สิทธิใน นาม

สกุลเสียหายในทางชื่อเสียงหรือคุณสมบัติ
เพราะฉะนั้น ผู้ถูกเสียหายจึงมีสิทธิ

ก. ขอให้ระงับความเสียหายนั้นได้ กล่าว
คือ ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้ ผู้ที่ละเมิดจัดการ
เพื่อทำให้ชื่อเสียงของผู้ถูกละเมิดกลับคืนดี
เช่นในกรณีที่มีผู้ละเมิดโดยโต้แย้งการใช้
นามสกุล ศาลอาจสั่งให้ผู้ละเมิดลงประกาศ
ในหนังสือพิมพ์ เป็นต้น นอกจากนี้ ศาลจะสั่ง
ให้ผู้ละเมิดใช้ค่าเสียหายด้วยก็ได้ (เทียบ
มาตรา ๔๔๗)

ข. ขอให้ศาลสั่งห้าม ถ้าเป็นที่พึงวิตกว่า
จะต้องเสียหายอยู่สืบไป กล่าวคือ โจทก์
อาจขอให้ศาลออกหมายบังคับห้ามมิให้จำเลย
ละเมิดใช้นามสกุล ถ้าหากจำเลยยังขัดขืน
ใช้ต่อไป ศาลก็มีอำนาจออกหมายจับตัว
จำเลยมากกขังจนกว่าจะได้มีประกัน หรือจน
กว่าจะยอมทำตามหมายบังคับของศาล ตาม
พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ.๑๒๗
มาตรา ๕๓, ๕๔, ๕๕.

อนึ่งนอกจาก ความคุ้มครอง ของกฎหมาย
 ในทาง แพ่ง ดัง กล่าว แล้วนี้ ผู้มี สิทธิ ใน
 นามสกุล ยังได้รับความ คุ้มครองจากกฎหมาย
 ลักษณะ อาชญา มาตรา ๒๓๕, ๒๓๖ และ ๒๓๘

* * *

บทที่ ๒

นามตัว

นามตัว หรือ ชื่อ ตัวนั้น เป็นชื่อ อัน ใต้ให้
 แก่เด็กตั้งแต่กำเนิด (พระราชบัญญัติขนานนาม
 สกุล ฯ มาตรา ๔) บุคคลทุก ๆ คนในวงศ์สกุล
 หนึ่ง ย่อมมีชื่อตัวต่าง ๆ กัน

นามตัว เป็นสิทธิในสภาพของบุคคล แต่
 กฎหมาย หาได้ให้ความคุ้มครองไว้เป็นพิเศษ
 ไม่ เพราะบุคคลมีสิทธิที่จะเลือกนาม ตัวซ้ำกัน
 กับบุคคลอื่น ๆ ก็ได้ เหตุฉะนั้นถ้าผู้มีสิทธิ
 ในนามตัวอันใดอันหนึ่ง จะห้ามบุคคลอื่นมิให้

ใช้นามตัวซ้ำกับของตนไม่ได้

ในการเลือกนามซ้ำกับผู้อื่นนั้น บุคคล จะต้องใช้ สิทธินี้โดยสุจริต และถ้าหากบุคคลใดใช้ สิทธินี้เกินไป ทำให้เกิดเสียหายแก่ผู้อื่น ตนก็ต้องรับผิดชอบตามนัยแห่งประมวลกฎหมายแพ่ง ๆ มาตรา ๔๒๑ ที่ว่า “การใช้ สิทธิซึ่งมีแต่จะทำให้เกิดเสียหายแก่บุคคลอื่นนั้น ท่านว่าเป็นการอันมิชอบด้วยกฎหมาย”

อุทาหรณ์ ๑. นายแดง แต่งหนังสือขึ้นเล่มหนึ่ง ใช้นามนายเขียวเป็นคนแต่ง ซึ่งเป็นนามของนายเขียวผู้มีชื่อเสียงในทางประพันธ์ การกระทำเช่นนั้น นายแดงประสงค์ให้คนภายนอกเข้าใจว่าเป็นหนังสือที่นายเขียวคนที่มีชื่อเสียงในทางประพันธ์เป็นผู้แต่ง หรือ

๒. นายแดงแต่งละครเรื่องหนึ่ง ใช้นามตัวว่านายเขียวเป็นพระเอก ซึ่งในเรื่องนั้น ทำให้ นายเขียวผู้มีชื่อเสียงในทาง ประพันธ์เสียหาย

ตามอุทธรณ์ทั้งสองนี้ เข้าใจว่านายเขียว
มีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากมาตรา ๑๔
นี้ ดังเช่นนามสกุลซึ่งได้ศึกษามาแล้ว เพราะ
การที่นายแดงใช้ สิทธิในการเลือกนามตัวหรือ
นามแฝงไปในทางที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และ
ทำให้ ผู้ที่เป็นเจ้าของนามเสียหาย*

บทที่ ๓

นามบรรดาศักดิ์

นาม บรรดาศักดิ์ เป็น นาม ฉะเพาะ ตัวของ
บุคคลที่ได้รับตั้งให้ มีนามนั้น เอกภรรยา
ของผู้มีบรรดาศักดิ์ มีสิทธิใช้นาม บรรดาศักดิ์
ของสามีได้ (ขอให้ดูพระราชกฤษฎีกาให้ใช้
คำนำนามสตรี พ.ศ. ๒๔๖๐)

สิทธิในนามบรรดาศักดิ์ เป็นสิทธิในสภาพ
ของบุคคล และได้รับ ความ คุ้มครอง จาก
กฎหมายตั้งเช่นนามสกุล

๑. ขอให้ดูพระราชบัญญัติลักษณะเครื่องหมายและยศหัตถ์ราชชาย พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา
๑๐, ๑๑, ๑๒ และตุลาการธิบายในเรื่องนามแฝงต่อไป

บทที่ ๔

ยี่ห้อ และนามแฝง

ข้อ ๑. ยี่ห้อ และนามแฝงคืออะไร?

ยี่ห้อ คือ นาม ของบุคคล หรือนาม อื่นคิด
 สมมุติขึ้น เพื่อใช้ เรียก แทนใน การค้าขาย
 ให้ดูพระราชบัญญัติลักษณะเครื่องหมาย และ
 ยี่ห้อ การค้าขาย พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๐
 (พระราชบัญญัตินี้ได้มีประกาศ ลงวันที่ ๑๒
 กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๗ ให้งดรอการใช้จน
 กว่าจะได้มีประกาศให้ทราบในภายหลัง และ
 จนกระทั่งบัดนี้ก็ยังไม่มีประกาศให้ใช้ เพราะ
 ฉะนั้น พระราชบัญญัตินี้จึง ยังอยู่ใน ระยะเวลา
 ซึ่งจะนำมาใช้ เป็นตัวบทโดยตรงไม่ได้) เช่น
 นายแดง ชาวเหลือง มีร้านขายเข้าสาร
 แห่งหนึ่งใช้ยี่ห้อว่า “นาสวน”

นามแฝง ก็คือนามบุคคลได้สมมุติขึ้นนั้น
 ใช้เรียกแทนในกิจการของตน อย่างไรอย่าง
 หนึ่ง ซึ่งมักกระทำกันโดยมากใน การแต่ง
 หนังสือ เช่น นายแดง ชาวเหลือง นัก

ประพันธ์ ใช้นามแฝง หรือที่เรียกกันว่านามปากกาว่า ไทยก่ำ ดังนี้ เป็นต้น นามแฝงนี้มีลักษณะเป็นยี่ห้อชนิดหนึ่ง

ข้อ ๒. ลักษณะของยี่ห้อและนามแฝง

ยี่ห้อ หรือนามแฝง เป็นสิทธิในทรัพย์สินไม่มีรูปร่าง กล่าวคือ เป็น สิ่ง ซึ่ง อาจมีราคา และ ถือเอา เป็น กรรมสิทธิได้ (ดูพระราชบัญญัติลักษณะเครื่องหมายและยี่ห้อการค้าขาย มาตรา ๑๒) ไม่ใช่ เป็น สิทธิใน สภาพของบุคคล เพราะสิทธิชนิดนี้ไม่ได้เกิดขึ้นจากสิทธิในครอบครอง หรือจากสิทธิในบ้านเมือง ของบุคคล

เพราะฉะนั้นสิทธิในยี่ห้อหรือนามแฝง จึง อาจที่จะโอนให้ แก่กัน ได้ หรือ อาจจะสูญหายไป โดยการละทิ้ง ซึ่งต่างกับสิทธิในสภาพของบุคคล

ข้อ ๓. ยี่ห้อ หรือนามแฝงอยู่ในความคุ้มครอง

ของมาตรา ๑๘ แห่งประมวลนี้หรือไม่?

มาตรา ๑๘ บ่อคุ้มครองสิทธิชนิดนี้ด้วย เพราะเป็นนามซึ่งบุคคลมีสิทธิที่จะใช้ได้ตาม

กฎหมาย ขอให้ดูพระราชบัญญัติลักษณะ
เครื่องหมายและยี่ห้อการค้าขาย มาตรา
๑๒ ซึ่งบัญญัติไว้ในตอนต้นว่า บุคคลผู้ใด
กระทำการค้าขาย ด้วยยี่ห้อการค้าขายอัน
ชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้น มีกรรมสิทธิ์ในยี่ห้อ
นั้นสิทธิขาดแต่ผู้เดียว

ถ้าบุคคลผู้มีนามอันพ้องกัน ประารถนา
จะค้าขายสิ่งของสินค้าอย่างเดียวกัน หรือ
คล้ายคลึงกัน ด้วยยี่ห้อของตน ผู้นั้นจะต้อง
เพิ่มเติมนามอื่น หรือ หลักฐานเครื่องหมาย
อย่างอื่น เข้าด้วย ให้เป็นอุปาย เช่น กับจะ
บ่งกัน ยี่ห้อการค้าขายของตน มิให้เป็นที่
ฉงน สับสนแก่ที่ปน คละไปกับยี่ห้อการค้าขาย
ของบุคคลอื่น แต่ก่อนนั้นด้วย”

การใช้ยี่ห้อหรือ นามแฝงจะเป็น การชอบ
ด้วยกฎหมายนั้น ก็คือเมื่อนามนั้นไม่พ้อง
กับนามของผู้อื่น ซึ่งเจ้าของไม่ได้ อนุญาตให้
ใช้ หรือเป็น พระบรมนามาภิไธย หรือนาม

ใด ที่รวม ทั้ง คำว่า ของหลวง นอกจากที่จะ
ได้รับพระบรมราชานุญาต ก่อน (ให้ดูมาตรา
๑๐ ตอนท้าย และ มาตรา ๑๑)

ยี่ห้อและ นามแฝง นั้น คงได้รับความคุ้มครอง
จากกฎหมาย ลักษณะอาชญา ดังเช่นใน
เรื่องนามสกุล ที่ได้ศึกษามาแล้ว

บทที่ ๕

นามฉายา

เป็นนามสมมุติ ซึ่งใช้เรียกขานบุคคล
นอกจาก ชื่อ ตัว และ ชื่อ สกุล ของ
บุคคลนั้น เช่น นายแดง ชาว เหลือง มี
ฉายาว่า พงโต

นามฉายาไม่ใช่เป็นสิทธิ ใน สภาพ บุคคล
และ ตามธรรมดา ไม่ใช่ ยี่ห้อและนามแฝง ซึ่ง
อาจมีราคาและถือเป็นกรรมสิทธิ์ได้ เพราะ
ฉะนั้น บุคคลอื่น จะใช้ฉายาว่า พงโต บ้าง
ก็คงไม่เป็นการละเมิด แต่นาม ฉายา นั้นอาจ

ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย ถ้าหากว่า
บุคคลได้ ใช้ เป็นยี่ห้อหรือนามแฝงด้วย หรือ
ผู้ละเมิด ได้ทำ ให้ ผู้ เป็น เจ้าของ นาม ฉายา
เสียหาย ดังเช่น ผู้ที่ละเมิดทำให้ เจ้า ของ
นามตัวเสียหายดังนี้ ผู้เป็นเจ้าของนามฉายา
ก็คงได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย

* * *

สำนักหอสมุด

ส่วนที่ ๒

ความสามารถ

คำอธิบายทั่วไป

ความสามารถของบุคคล นั้นแยก ออก ได้
เป็น ๒ ชนิด คือ :-

๑. ความสามารถในการถือสิทธิ
๒. ความสามารถในการใช้สิทธิ

ข้อ ๑ ความสามารถในการถือสิทธิ

คือความสามารถ ในการ เป็นเจ้าของ สิทธิ
หรือในการมีสิทธิ ตามธรรมดา มนุษย์ ทุกคน
ย่อมมีความสามารถถือสิทธิโดยไม่เลือก ว่าจะ
เป็นเพศชายหรือหญิง หรือจะมีอายุอ่อนแก่
เมื่อคลอด ออกจากครรภ์ มารดา มีสภาพเป็น
บุคคลแล้ว ก็สามารถมีสิทธิ เช่น อาจเป็นเจ้าของ
ทรัพย์หรือเป็นเจ้าของ ภูมิลำเนา

ข้อยกเว้น คงมีอยู่ในกรณี เช่น กล่าวต่อ
ไปนี้

๑๐๗

ก) พระภิกษุ ไม่มีสิทธิที่จะรับ มฤตกโดยไม่มีพินัยกรรม และบุคคลธรรมดาที่ไม่มีสิทธิรับมฤตกของพระภิกษุโดยไม่มีพินัยกรรม

ข) ผู้ขายทอดตลาดไม่มีสิทธิ เข้าสู่วราคา หรือใช้ให้ ผู้หนึ่งผู้ใดเข้าสู่วราคาในการทอดตลาดซึ่งตนเป็นผู้ดำเนินการเอง (มาตรา ๕๑๑)

ค) ในกิจการอันหนึ่งอันเดียวกัน ผู้ใด เป็นตัวแทนของฝ่ายหนึ่งอยู่แล้ว ไม่มีสิทธิ ไปเป็นตัวแทนของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือจะเป็น ตัวแทนของคู่ กรณีทั้งสองฝ่าย ด้วย กัน ก็ไม่ได้ (มาตรา ๘๐๕)

ง) วัดบาดหลวงโรมันคาทอลิก ถึงแม้จะเป็นนิติบุคคล ก็ไม่สามารถ มี กรรมสิทธิ์ในที่ดินเกินกว่าจำนวน ซึ่ง พระราชบัญญัติว่า ด้วย ลักษณะของ วัด บาดหลวงโรมันคาทอลิก ได้ กำหนดไว้ คือ จะถือเอาที่ดินใน กำแพงพระ นครกรุงเทพฯ ไม่ได้ ส่วน นอกกำแพงพระ นครนั้น จะมีกรรมสิทธิ์ได้แต่เพียง จังหวัด ละ ๓๐๐๐ ไร่ ยก เว้นแต่ในจังหวัด ชลบุรีให้ ถือได้

๔๐๐๐ ไร่, จังหวัดราชบุรี ๕๐๐๐ ไร่, จังหวัดสมุทรสงคราม ๔๐๐๐ ไร่, จังหวัดฉะเชิงเทรา ๕๐๐๐ ไร่ (ให้ดูข้อความโดยละเอียดในพระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะวัด บาทหลวงโรมันคาทอลิกในกรุงสยามตามกฎหมาย ร.ศ. ๑๒๘ และเพิ่มเติมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖)

จ) คนต่างประเทศ ไม่มีสิทธิที่จะถือที่ดินตามเขตต์ที่กำหนดไว้ในประกาศรัชกาลที่ ๔ นอกจากจะได้มี สัญญา ทาง พระราชไมตรีกันเป็นพิเศษ

๗ ต ๗

ข้อ ๒๒ ความสามารถในการใช้ สิทธิ

บุคคลสามารถมีสิทธิดังกล่าวแล้วในข้อ ๑ แต่บุคคลจะสามารถใช้ สิทธิซึ่งตนได้มีอยู่นั้นไม่ได้ ทุกคน

เช่นผู้เยาว์, คนวิกลจริต, คนมึนเมาและใจไม่สมประกอบ หญิงมีสามี บุคคลจำพวกนี้สามารถถือหรือมีสิทธิเป็นเจ้าของทรัพย์สิน เช่น เจ้าหนี้ลูกหนี้ได้เหมือนบุคคลธรรมดาทั้งหลาย

แต่ไม่สามารถที่จะใช้สิทธิ เช่น ทำสัญญาขาย
ทรัพย์สิน, กู้หนี้ยืมสิน ฯลฯ โดยผลการตนเอง
ความสามารถในการถือสิทธินั้นได้มีกฎ
หมายกล่าวไว้ในมาตรา ๑๕ และในที่อื่น ๆ
ส่วนความสามารถที่จะกล่าวในส่วนที่ ๒ นี้
คือ ความสามารถในการใช้สิทธิ

ตาม กฎหมาย ไทย บุคคล ไม่มี ความ
สามารถใช้ สิทธิโดยการตั้ง

๑) อายุน้อยได้แก่ผู้เยาว์ มาตรา ๑๕-๒๔

๒) กายและใจไม่สมประกอบได้แก่

ก) บุคคลวิกลจริต มาตรา ๒๕-๓๓

ข) บุคคลผู้มึน กายพิการหรือจิตตึ้น
เพื่อนไม่สมประกอบมาตรา ๓๔-๓๖

๓) การสมรส ได้แก่หญิงมีสามีในส่วนที่

เกี่ยวกับสินบริคนห์ มาตรา ๓๗-๔๓

สำนักหอสมุด

มาตรา ๑๙

เมื่อมีอายุสิบปีบริบูรณ์ บุคคลย่อมพ้น
จากภาวะผู้เยาว์ และบรรลุนิติภาวะ

คำอธิบาย

บรรลุนิติภาวะ คือ การเป็นผู้ใหญ่มีความ
สามารถใช้สิทธิโดยไม่ต้อง มีผู้แทนโดยชอบ
ธรรม

บุคคลจะบรรลุนิติภาวะ เมื่อมีอายุ ๒๐ ปี
บริบูรณ์ (ยกเว้นตามมาตรา ๒๐ ซึ่งจะกล่าว
ต่อไป)

การคำนวณอายุนั้น ต้องถือตามลักษณะ ๕
ว่าด้วยระยะเวลาของประมวลกฎหมายนี้ คือ
บุคคลเกิดวันใด นับต่อไป ๒๐ ปี ถึงวันในป
สุดท้ายอันตรงกับวันเกิด ก็ถือว่าบุคคลได้
บรรลุนิติภาวะเมื่อสิ้นวันนั้น

อุทาหรณ์ นายดำเกิดเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๔๕๐ นายดำบรรลุนิติภาวะเมื่อ
สิ้นวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๐

มาตรา ๒๐

ผู้เยาว์ยอมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำ เมื่อฝ่ายชายผู้เยาว์มีอายุสิบเจ็ดปี และฝ่ายหญิงผู้เยาว์มีอายุ ๑๕ ปี บริบูรณ์แล้ว

คำอธิบาย

ก่อนอายุครบ ๒๐ ปี ผู้เยาว์อาจบรรลุนิติภาวะได้เมื่อ

๑. ได้ทำการสมรส และ
๒. ฝ่ายชายมีอายุ ๑๗ ปี และหญิงมีอายุ ๑๕ ปี บริบูรณ์

คำว่า “และ” ในมาตรานี้ทำให้เกิดปัญหาว่าการสมรสนั้นจะต้องกระทำโดยที่หญิงและชายทั้งสองฝ่ายมีอายุเกินกำหนดตั้งที่กล่าวไว้หรือไม่ ผู้เยาว์จึงจะได้บรรลุนิติภาวะ ความเห็นในเรื่องนี้อาจแตกต่างกันได้เป็น ๒ ทาง

ก) ผู้ทำการสมรสทั้งสองฝ่ายจะต้องมีอายุครบกำหนดตามมาตรานี้ เพราะเหตุว่าถ้าจะยอมให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดบรรลุนิติภาวะได้แล้ว จะทำให้เกิดผลแปลกปลาต เช่น ถ้า

ฝ่ายหญิงผู้เดียว บรรลุนิติภาวะ และ ฝ่ายชาย
ยังไม่บรรลุนิติภาวะ แล้ว ก็ จะขัด แก่ความ
ประสงค์ ของ กฎหมาย ที่ ประสงค์ ให้ หญิง มี
สามี อยู่ใน ความ พิทักษ์ ของ สามี กล่าวคือ ถ้า
หญิง ต้องการ จะ ทำ นิติกรรม เกี่ยวกับ สินบริ
คณฑ์ แล้ว หญิง จะ ขออนุญาต สามี ก็ ไม่ได้
เพราะ สามี ยัง เป็น ผู้ เยาว์

ข) ผู้เขียน สมุด เล่ม นี้ เห็น ว่า เหตุ ที่ มี ผู้ อ่าง
ตั้ง ได้ กล่าว ใน ความ เห็น ข้อ (ก) นั้น ไม่ใช่ เป็น
เหตุ พิเศษ ณะ เพาะ เรื่อง ที่ หญิง ผู้ เยาว์ อายุ ครบ
๑๕ ปี ทำ การ สมรส กับ ชาย ผู้ เยาว์ เหตุ เช่น นั้น
อาจ พบ ได้ ใน กรณี ที่ หญิง อายุ เกิน ๒๐ ปี
บริบูรณ์ แล้ว ทำ การ สมรส กับ ชาย อายุ ต่ำ กว่า
๑๗ ปี ตั้ง นี้ หญิง นั้น ก็ ย่อม บรรลุนิติภาวะ อยู่ ก่อน
แล้ว เมื่อ ตน ทำ การ สมรส กับ สามี ตน ก็ กลาย เป็น
ผู้ ใ้ รับ ความ สามารถ ใน ส่วน ที่ เกี่ยว กับ สิน
บริคณฑ์ และ สามี ก็ คง ไม่มี ความ สามารถ ที่ จะ
อนุญาต ให้ หญิง ทำ การ เกี่ยว ด้วย สิน บริคณฑ์ ได้
เพราะ ฉะนั้น การ สมรส ตาม ตัวอย่าง อัน หลัง นี้
อาจ ทำ ให้ เกิด ผล เหมือน กับ ตัวอย่าง ใน ความ

เห็นข้อ (ก) ได้ ก็เมื่อการสมรสตามตัวอย่าง
 อันหลังไม่เป็นการขัดต่อกฎหมายแล้ว เหตุ
 ผลตั้งได้กล่าวในความเห็นข้อ (ก) ก็ย่อมตกไป
 ข้อยุ่งยากที่ว่า สามียังเป็นผู้เยาว์อยู่นั้น
 ไม่ใช่เป็นเรื่องแปลกปลาตเกิดขึ้นโดยประมวล
 กฎหมายนี้ ตามกฎหมายเดิมของเรา เมื่อ
 บุคคลอายุยังไม่ครบ ๒๐ ปี ทำการสมรสแล้ว
 บุคคลนั้นก็คงยังเป็น ผู้เยาว์ และมีผู้ปกครอง
 อยู่นั่นเอง

(ขอให้ดูคำอธิบาย ประมวลแพ่ง และ
 พานิชย์ของท่านกรรมการสามนาย ฉบับ
 พ.ศ. ๒๔๖๖ มาตรา ๔๐)

ปัญหาเรื่องขาดจากการสมรส

ปัญหาว่ามีว่า ถ้าการสมรสนั้นได้เลิกจากกัน
 สามีหรือภรรยาที่ยังมีอายุไม่ครบ ๒๐ ปี จะต้อง
 กลับเป็นผู้เยาว์อีกหรือไม่ ?

ผู้เขียนสมุดเล่มนี้เห็นว่า สามีหรือภรรยา
 นั้นไม่กลับมาเป็นผู้เยาว์อีก

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า มาตรา ๒๐ ถ้อยเอา

การทำการสมรสเป็นเหตุซึ่งจะทำให้ผู้เยาว์ที่มีอายุตามกำหนดในมาตรา ๒๐ นั้น บรรลุนิติภาวะ กฎหมายจึงได้ใช้ถ้อยคำว่า “ผู้เยาว์ยอมบรรลุนิติภาวะ เมื่อทำการสมรส . . .”

ถึงแม้ภายหลังผู้เยาว์จะได้อย่าขาดจากสามี ภรรยาแล้วก็ตาม ผู้เยาว์นั้นก็ได้ชื่อว่าทำการสมรสแล้ว การที่จะให้สามีหรือภรรยา กลับเป็นผู้เยาว์อีก ก็ น่า จะ แปลก มาก เพราะ สามี หรือ ภรรยา เมื่อ ยัง ไม่ ขาด จาก กัน นั้น ย่อม มี ภาวะ และ ความรับผิดชอบมาก กฎหมายจึงยอมให้ บรรลุนิติภาวะ เหตุนี้ เมื่อ ขาด จาก สามี ภรรยา มา อยู่ โดยลำพัง ซึ่งมี ภาวะและความรับผิดชอบ น้อย กว่า ก็ ยิง จะ ส่อ ให้ เห็น ว่า สามี หรือ ภรรยา นั้น สามารถกระทำ กิจการได้ ดังเช่นผู้บรรลุนิติภาวะ

อนึ่งมาตรา ๒๐ นี้ เนื่องมาจากประมวลกฎหมายแพ่งสวีตส์ มาตรา ๑๔ วรรค ๒ ซึ่งบัญญัติว่า

“การแต่งงานทำให้บรรลุนิติภาวะ”

ตามคำอธิบาย ของ วิต และ รุชเชลเด็ม ๑
ได้อธิบายมาตรา ๑๔ วรรค ๒ นี้ ไปใน ทางที่ว่า
สามีหรือภรรยา เมื่ออย่าขาดจากกันแล้วถึง
แม่ ฝ่ายใดยังไม่มียุ ๒๐ ปีบริบูรณ์ก็ตาม สามี
หรือภรณานี้ก็คงมีฐานะเป็นผู้บรรลุนิติภาวะ

ชำนาญหอสมุด

มาตรา ๒๑๑

อันผู้เยาว์ จะทำ นิติกรรมใด ๆ ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม ก่อนบันดาการใด ๆ อันผู้เยาว์ได้ทำ ลงปราศจากความยินยอมเช่นนั้นท่านว่าเป็นโมฆะ เว้นแต่ที่จะกล่าวไว้ในมาตราหลังนี้ต่อไป

คำอธิบาย

บทที่ ๑

นิติกรรมของผู้เยาว์จะสมบูรณ์ได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม

ข้อ ๑ ใครเป็น ผู้แทนโดยชอบธรรม ของผู้เยาว์ ?

กฎหมายที่ว่าด้วยผู้แทนโดยชอบธรรมนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายแพ่ง แต่อยู่ในแผนกครอบครัว

ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ อาจมีได้ตามเหตุดังนี้

ก) ตามกฎหมาย

ข) ตามพินัยกรรม

ค) ตามคำสั่งของศาล

ก) ตามกฎหมาย

ใน เวลานี้ยังไม่ มีบทกฎหมายใน ประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้ว่า ใคร
เป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ เพราะ
ฉะนั้นเราจึงจำต้องวินิจฉัยตามจารีตประเพณี,
กฎหมายที่ใกล้เคียง, หลักกฎหมายทั่วไป
ตามปกติน่าจะเป็นบิดาของผู้เยาว์ ซึ่งมีสิทธิ
ในครอบครัวเหนือบุตร ถ้าไม่มีบิดาก็น่าจะ
เป็นมารดา

ข) ตามพินัยกรรม

ผู้ ซึ่งมีสิทธิในครอบครัวเหนือผู้เยาว์ มี
สิทธิที่จะทำพินัยกรรม ตั้ง ผู้ใด ผู้หนึ่ง เป็น ผู้
แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์

ตามกฎหมายฝรั่งเศส บิดา หรือ มารดา
ตาย อีกคนหนึ่งยังมีชีวิตอยู่ ดังนั้นผู้ที่ตาย
ก่อนไม่มีสิทธิตั้งผู้แทนโดยชอบธรรมตามพินัย

กรรม กล่าวคือ สิทธิในการที่จะ เลือกตั้ง
ตกอยู่แก่บิดาหรือมารดาผู้ ที่ตายภายหลัง

ค) ตามคำสั่งของศาล

ถ้าผู้เยาว์ไม่มี ผู้แทนโดยชอบธรรม ตาม
กฎหมาย และตามพินัย กรรม ศาลอาจมี
คำสั่งตั้งผู้หนึ่ง ผู้ใดที่สมควรให้ เป็น ผู้แทน
โดยชอบธรรมของผู้เยาว์

ข้อ ๒ “ได้รับความยินยอมของ ผู้แทน
โดยชอบธรรม” หมายความว่าอย่างไร ?

ปัญหาใน เบื้องต้น มีอยู่ว่า ผู้แทนโดย
ชอบธรรม ต้องเป็นผู้ทำการแทนผู้เยาว์หรือ
ไม่ เช่น ผู้เยาว์ ประสงค์ซื้อรถยนต์ ๑ คัน
ตั้ง การ ซื้อรถยนต์ นั้น ต้องให้ ผู้แทนโดย
ชอบธรรมเป็นผู้ทำนิติกรรมในนามของผู้เยาว์
กิจการนั้นจึงจะสมบูรณ์ ?

หรือ กฎหมาย ยอมให้ผู้เยาว์ เป็น ผู้ทำนิติ
กรรมเอง แต่ผู้แทนโดยชอบธรรม เป็นผู้ซึ่ง
คอยให้ความยินยอมเท่านั้นก็เป็นการเพียงพอ?

หลักกฎหมายต่างประเทศมีอยู่ดังนี้

ก) กฎหมายฝรั่งเศส ได้แบ่งผู้เยาว์ออกเป็น ๒ ชนิด คือ ผู้เยาว์ตามปกติอย่างหนึ่ง และผู้เยาว์ที่ทำการสมรสแล้ว หรือมีอายุเกิน ๑๕ ปี ซึ่งได้รับอนุญาตจากผู้มีสิทธิในครอบครัวเหนือตน ให้มีฐานะคล้ายบรรลุนิติภาวะ (มีเนอร์ เอมองซีเป) อีกอย่างหนึ่ง สำหรับผู้เยาว์ตามปกตินั้น ไม่มีสิทธิที่จะแสดงเจตนาให้มีผลสมบูรณ์ การทำนิติกรรมนั้น ต้องให้ผู้แทนโดยชอบธรรม (ค็ูเตอร์) เป็นผู้ทำแทน (ประมวลแพ่งฝรั่งเศสมาตรา ๔๕๐)

ส่วนผู้เยาว์ซึ่งได้รับอนุญาตให้มีฐานะคล้ายบรรลุนิติภาวะนั้นอาจทำนิติกรรมได้เอง โดยได้รับความยินยอมของผู้แทน โดยชอบธรรม (ค็ูราเตอร์) หรือโดยที่ผู้แทนโดยชอบธรรมได้เข้าทำนิติกรรมร่วมด้วย (ประมวลแพ่งฝรั่งเศส มาตรา ๔๗๖-๔๗๗)

ข) กฎหมายเยอรมัน ได้แบ่งผู้เยาว์ออกเป็น ๒ ชนิด คือ เด็ก อายุต่ำ

กว่า ๗ ปี อย่างหนึ่ง และ เด็กอายุเกิน ๗ ปี
แต่ยังไม่ถึง ๒๑ ปีอย่างหนึ่ง

สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๗ ปี นั้นมาตรา ๑๐๕
แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน บัญญัติว่า
การแสดงเจตนาเป็นโมฆ

ส่วน เด็กอายุเกิน ๗ ปี แต่ยังไม่ถึง ๒๑ ปี
นั้น อาจทำนิติกรรมได้เอง โดยได้รับ
ความยินยอมของผู้ แทนโดยชอบธรรม

กฎหมายต่างประเทศดังกล่าวนี้ มีนัยไป
ในทางที่ว่า ผู้ที่มีอายุน้อย เกินสมควร หรือ
ผู้ไม่รู้เคียงษา ไม่มีสิทธิที่จะแสดงเจตนา
หรือเข้าทำนิติกรรมโดยตนเอง คือต้องให้
ผู้แทน โดยชอบธรรมเป็นผู้ทำแทน

ตาม กฎหมาย ไทย นั้น ความ เห็นอาจมีได้
ดังนี้

ความเห็นที่ ๑ ถ้อยคำที่ใช้ในมาตรา ๒๑
นี้ ทำให้ เห็นได้ว่าผู้เยาว์ จะเป็น เด็กรู้เคียง
ษา หรือไม่ก็ตาม มีสิทธิทำนิติกรรม โดยตน
เองได้ เมื่อได้รับความยินยอมของผู้แทนโดย
ชอบธรรม เพราะเหตุว่า

ก) กฎหมายใช้คำดังนี้ “อัน ผู้เยาว์ จะ
 ทำนิติกรรมใดๆ ต้องได้รับความยินยอมของ
 ผู้แทน โดยชอบธรรมก่อน” เพราะฉะนั้นถ้า
 จะแปล กลับ ตรงกันข้าม ก็ คือ “เมื่อได้รับ
 ความยินยอม ของผู้แทนโดยชอบ ธรรม ก่อน
 แล้ว ผู้เยาว์ ทำนิติกรรมได้”

ข) กฎหมายไม่ได้แบ่งผู้เยาว์ออกเป็น ๒
 ชนิด คือผู้เยาว์จะรู้เดียงษาหรือไม่ ไม่เป็น
 ข้อสำคัญ

ความเห็นที่ ๒ ถึง แม้ กฎหมายจะไม่ได้
 บัญญัติ แยกผู้เยาว์ ออกเป็นผู้รู้เดียงษา หรือ
 ไม่รู้เดียงษาก็ตาม แต่ การทำนิติกรรมนั้น
 ต้องมีเจตนาเป็น ข้อสำคัญ

อนึ่ง หลักของการ แสดงเจตนา นั้น มิใช่
 ว่า กฎหมายจะให้ ถือเอาตาม ถ้อยคำ ที่ แสดง
 ออกเสมอไป กฎหมายได้ บัญญัติข้อยกเว้น
 อันเป็นการคุ้มครอง ผู้แสดงเจตนา คือ ยอม
 ให้ คู่กรณีนำ สืบถึงความจริง อันแปลกไปจาก
 การ แสดงเจตนา นั้นได้ โดยเหตุ ๒ ประการ

ก) เมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้ถึงเจตนาอันซ่อนอยู่ในใจของผู้แสดง (ให้ดูมาตรา ๑๑๗ ตอนสุดท้าย)

ข) ในการตีความแสดงเจตนา นั้น ศาลต้องพึงถึงถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวน (ให้ดูมาตรา ๑๓๒)

เพราะฉะนั้นการแสดงเจตนาของเด็กที่ไม่รู้เคียงษา เป็นเจตนาที่ไม่สมบูรณ์ เพราะเด็กไม่รู้เท่าถึงผลแห่งการที่ตนกระทำ การกระทำของเด็กไม่รู้เคียงษา จึงไม่อาจเป็นนิติกรรม เพราะฉะนั้นจึงควรแยกวินิจฉัยว่า ถ้าผู้เยาว์ยังไม่รู้เคียงษา ผู้เยาว์มีอาจทำนิติกรรมเองได้ ต้องให้ผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นผู้ทำแทน แต่ถ้าเด็กรู้เคียงษาแล้วเด็กอาจทำนิติกรรมเองได้ เมื่อผู้แทนโดยชอบธรรม ได้ยินยอม

ส่วนปัญหาที่จะวินิจฉัยว่า เด็กอายุเท่าไรเป็นผู้ไม่รู้เคียงษา นั้น ก็ควรถือเกณฑ์ตามกฎหมายลักษณะอาญามาตรา ๕๖ ซึ่งไม่ลงโทษเด็กอายุต่ำกว่า ๗ ปี ไม่รู้จักผิดและชอบ ซึ่ง

เป็นผู้ที่ไม่รู้เพียงคนเดียว

ความเห็นที่ ๓ ถ้อยคำที่ใช้ในมาตรา

๒๑ นี้ ชัดอยู่แล้วว่า กฎหมายไม่ประสงค์ที่จะแบ่งผู้เยาว์ออกเป็น ผู้รู้เพียงคนเดียวและไม่รู้เพียงคนเดียว เพราะฉะนั้น กฎหมายก็ป้องกันผู้เยาว์เสมอทั้งหมด แต่ความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม ก่อนที่ผู้เยาว์ จะทำนิติกรรมโดยตนเองนั้น จะต้องเป็นความยินยอมในข้อความที่เป็นสาระของ นิติกรรม นั้นทุกประการ มิใช่ความยินยอมโดยทั่วไป เช่น ก. อายุ ๖ ปี ต้อง การแหวน ๑ วง ผู้แทนโดยชอบธรรมของ ก. ถ้าเห็นชอบด้วยก็จะต้องให้ความยินยอมสำหรับซื้อแหวนชนิดอะไร ทองหนักอย่างไร เนื้อทองเป็นอย่างไร และโดยราคาเท่าไร และข้อความอื่นๆ ซึ่งเป็นสาระสำคัญ

ข. จะให้ความยินยอมโดยทั่วไป เช่น อนุญาตให้ ก. ไปเลือกซื้อแหวนโดยพลการตนเองไม่ได้

เพราะฉะนั้นจึงควรต้องแปลคำว่า “ได้รับ
ความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม” ไป
ตามนัยดังกล่าวนี้ มาตรา ๒๑ จึงจะคุ้มครอง
เด็กที่ไม่รู้เพียงชาติด้วย

บทที่ ๒

นิติกรรมซึ่งผู้เยาว์ได้กระทำลงไปโดย
ปราศจาก ความ ยิน ยอม ของผู้ แทน โดย
ชอบธรรมเป็น โมฆีย เว้นแต่ที่จะกล่าว
ไว้ในมาตรา ๒๒, ๒๓, ๒๔, ๒๕.

การเป็น โมฆีย เป็นวิธี การอันหนึ่งซึ่ง
คุ้มครองนิติกรรมของผู้เยาว์

ที่เรียกว่า เป็นโมฆีย ก็คือ นิติกรรมนั้น
กฎหมายถือว่าเป็นนิติกรรมที่ดี อาจใช้บังคับ
กันได้ แต่เมื่อผู้เยาว์, ผู้แทนโดยชอบธรรม
หรือ ทายาท ของผู้ เยาว์ ได้บอกล้าง เสีย แล้ว

นิติกรรม นั้น ก็ เป็น อันไร้ผล (ให้ดูมาตรา

๑๓๗-๑๔๓)

๑. การคุ้มครองผู้เยาว์ตามหลักกฎหมายนี้มี ๒ ชนิด คือ การคุ้มครองโดยตรง
ได้แก่การจำกัดให้ “ผู้แทนโดยชอบธรรม” และการคุ้มครองโดยทางอ้อมได้แก่ การบัญญัติ
ถึงผลแห่งการเป็นโมฆียของนิติกรรม

๑๒๕

อุทาหรณ์

ก. อายุ ๑๒ ปี มี ข, บิดาเป็นผู้ แทน โดย
ชอบธรรม ก, ขายที่ดินแปลงหนึ่งให้ ค. โดย
ข, ไม่ได้ยินยอมด้วย ดังนั้นสัญญาซื้อขายนั้น
เป็นโมฆีย เพราะไม่เข้าอยู่ในข้อยกเว้นตาม
มาตรา ๒๒, ๒๓, ๒๔, ๒๕, กล่าวคือ ก, หรือ ข,
หรือ ง, ผู้ เบนทาทายของ ก. อาจบอกกล่าว การ
ซื้อขายนั้นได้ ให้ ดู มาตรา ๑๓๓ และ ตั้งแต่
มาตรา ๑๓๓, ถึง มาตรา ๑๔๓, และ ๑๕๓, ๑๕๔,
ถ้าการ ซื้อ ขาย นั้น ข. ได้ ยิน ยอม เช่น ข.
ได้ ลงนามในสัญญานั้นด้วย หรือว่า ได้ มี
หนังสือซึ่ง ข. ได้ แจง ไปยัง ค. ถึงความยินยอม
ของตน ดังนั้นสัญญาซื้อขายนั้นก็ย่อม สมบูรณ์

บทที่ ๓

ข้อยกเว้น

หลักที่ว่า นิติกรรมซึ่งผู้เยาว์ได้กระทำลง
ไปโดยไม่ได้รับความยินยอมของผู้แทนโดย
ชอบธรรมเป็นโมฆีย นั้น มีข้อยกเว้นดังนี้

๑๒๖

๑. มาตรา ๒๒

๒. มาตรา ๒๓

๓. มาตรา ๒๔

๔. มาตรา ๒๕

และ

๕. ตามพระราชบัญญัติโรงจํา ร.ศ.๑๑๔

มาตรา ๑๒ เด็กรอายุเกินกว่า ๑๓ ปี ทำสัญญา
จําของต่อโรงจําได้

สำนักหอสมุด

มาตรา ๒๒๒

ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น หากเป็น
เพียงเพื่อจะไปซึ่งสิทธิอันใดอันหนึ่ง ฤ
เป็นการเพื่อให้ หลุดพ้นจากหน้าที่อันใดอันหนึ่ง

คำอธิบาย

บทที่ ๑

ได้ไปซึ่งสิทธิอันใดอันหนึ่ง

คำว่า “ได้ไปซึ่งสิทธิอันใดอันหนึ่ง” นี้
หมายความถึงประโยชน์ซึ่งผู้เยาว์จะได้ รับโดย
ไม่มีภาระเงื่อนไข เช่น

ก. เป็นลูกหนี้สามัญ ข. ผู้เยาว์ ๑๐๐๐ บาท
ภายหลัง ก. เอาที่ดิน แปลงหนึ่ง มา จำนองให้
ไว้ต่อ ข. เพื่อหนี้สินรายนี้ ข. มีสิทธิไปทำ
 จำนองที่ห่อทะเบียนที่ดิน โดยไม่ต้องได้รับ
 ความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม เพราะ
 การ จำนองนี้ ทำให้ ข. ได้ไป ซึ่ง สิทธิที่จะได้
ชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้สามัญ

บทที่ ๒

“เป็นการเพื่อให้หลุดพ้นจาก น้ำที่อันใด
อันหนึ่ง”

หมายถึงการเปลื้องตนให้พ้นจากหน หรือ
ภาวะ เช่น

ก. ผู้เขว้เป็นลูกหน ข. ๕๐๐๐ บาท ก.
อาจทำสัญญารับปลดหนจาก ข. โดยไม่ต้องได้
รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม

สำนักหอสมุด

ผู้เยาว์ อาจทำการใด ๆ ได้ทั้ง สิ้น ซึ่ง เป็น
การต้องทำเองเฉพาะตัว

คำอธิบาย

คำว่า “การซึ่งต้องทำเฉพาะตัว” นั้น ถ้าจะ
พูดถึงตามธรรมดาที่เข้าใจกันแล้ว ก็หมายถึง
การซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของบุคคล อัน
จะตั้งผู้แทนไม่ได้ เช่นการสมัครเข้าเป็น
ทหารอาสา หรือ ทหารสมัคร (ให้ดูพระราช
บัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร พ.ศ.๒๔๖๐ มาตรา
๕๔-๖๔) การเป็นพระยานในศาล ซึ่งบุคคลที่
ถูกอ้างเป็นพระยานต้องมาให้ การ ด้วยตนเอง
แต่ปัญหาอาจเกิดขึ้นได้ ดัง เช่น ในเรื่อง
ที่ผู้เยาว์เป็นช่างเขียนมีฝีมือ การ ทำสัญญา
รับจ้างเขียนนั้นถ้าจะพูดไปแล้ว ก็เป็นกิจการ
ซึ่งผู้เยาว์จะตั้งผู้แทนไม่ได้ เพราะฉะนั้น
ถ้าจะถือตามถ้อยคำในมาตรานี้โดย เฉียบขาด
แล้ว ก็น่าจะวินิจฉัยว่า ผู้เยาว์อาจทำนิติ
กรรมได้เองโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมของ
ผู้แทนโดยชอบธรรม?

แต่มีข้อซึ่งควรสังเกตว่า ถ้าผู้เยาว์ซึ่งเป็นช่างเขียนมีฝีมือ ไปทำนิติกรรมโดยผลการตนเองขึ้นแล้ว การเขียนรูปภาพมิใช่จะเป็นการผูกพันจะเพาะตัวหรือร่างกาย ของ ผู้เยาว์ กล่าว คือ ย่อม ผูก พัน ถึง ทรัพย์สิน สมบัติ ของ ผู้เยาว์ ด้วย เช่น ผู้เยาว์จะต้องไปจัดซื้อที่ดิน และวัตถุเครื่องเรือนอย่างอื่นหรือถ้าผู้เยาว์ทำผิดสัญญารับจ้างเขียน ก็ อาจจะถูก นายจ้างฟ้องเรียกค่าเสียหาย ซึ่งบางทีอาจเป็นจำนวนมากมาย เพราะฉะนั้นกิจการจะเพาะตัวเช่นว่านี้ อาจ จะทำให้ ทรัพย์สิน สมบัติ ของ ผู้เยาว์ ลดน้อยลงไป หรืออาจทำให้ ผู้เยาว์เสียเปรียบ คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ได้มากยิ่งขึ้นไปกว่ากิจการอย่างอื่น ๆ

อนึ่ง เรา จะ เห็น ได้ว่า การ เป็น ผัว เมีย นั้น เป็นการซึ่งต้องทำจะเพาะตัว แต่การเป็น ผัวเมียอาจผูกพัน ต่อทรัพย์สิน สมบัติ ของ ผู้เยาว์ เหตุฉะนั้นกฎหมายลักษณะผัวเมีย จึงบังคับไว้ว่า ผู้เยาว์จะต้องได้รับความยินยอมจาก

บิดามารดาหรือผู้แทนโดยชอบธรรมเสียก่อน
การเป็นพัวเมียจึงจะสมบูรณ์ (ให้ดูกฎหมาย
ลักษณะ ผัว เมีย บท ที่ ๑๕, ๑๒๖, ๑๓๖, ๑๓๗.
และคำอธิบาย กฎหมาย ลักษณะ ผัว เมีย ของ
พระยาพิชารณาฯ หน้า ๕-๘)

เหตุผลซึ่งได้กล่าวข้างต้นนี้อาจส่อให้เห็น
ว่ากฎหมายไม่ประสงค์ที่จะให้ผู้เยาว์ กระทำ
การฉ้อโกงตัวได้โดยผลการตนเอง ถ้าหาก
การนั้นผูกพันต่อทรัพย์สินของผู้เยาว์ จึง
น่าจะแปลความ ประสงค์ ของ มาตรา ๒๓ นี้ ว่า
“การต้องทำเองเฉพาะตัว” นั้นหมายความว่า
แต่เพียงการที่ไม่ผูกพันต่อทรัพย์สินของผู้
เยาว์ ดังเช่นการสมัครเป็นทหารและการเป็น
พระยานตามที่กล่าวแล้วข้างต้น แต่ทั้งนี้เป็นแต่
เพียงความเห็นซึ่งผู้อ่านจะถือตามหรือไม่ก็ได้

กฎหมายสวัสดิ์

มาตรา ๒๓ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งของ
ไทย มีข้อความ คล้ายกับ ประมวล แพ่ง สวัสดิ์
มาตรา ๑๕ วรรค ๒ ซึ่งบัญญัติว่า

“ผู้เยาว์.....ไม่จำเป็นต้องได้รับความ
ยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม.....
สำหรับการใช้สิทธิและเพาะตัวโดยแท้” (คำว่า
การใช้สิทธิโดยแท่นั้น ฉบับภาษาฝรั่งเศส
ใช้คำว่า “เอกแซร์เซ เดส์ ครัวส์”)

คือ กฎหมายสวิสส์บัญญัติแต่เพียงการ
ใช้สิทธิไม่ได้กล่าวถึง การมีหน้าที่ ด้วยไม่
แต่ตามกฎหมายไทยบัญญัติว่า “ทำการ
ใดๆ” ซึ่งหมายความรวมทั้งสิทธิและ หน้าที่
ด้วย

เพราะฉะนั้นจะแปลกฎหมายไทยตามกฎหมาย
หมายสวิสส์ไม่ได้

ชำนาญ หอสมุด

มาตรา ๒๔ ผู้เยาว์อาจทำการใดๆ ได้ทั้งสิ้นซึ่งเป็น
การสมแก้ฐานานุกรมแห่งตน และเป็นการอัน
จำเป็นเพื่อเลี้ยงชีพตามสมควร

คำอธิบาย

กิจการซึ่งผู้เยาว์จะพึงกระทำได้โดยลำพัง
ตามมาตรา นี้ คือ

๑. เป็นการสมแก้ฐานานุกรมแห่งตน
๒. เป็น การ อัน จำ เป็น เพื่อเลี้ยงชีพตาม
สมควร

อย่างไร จะเรียกว่า เป็น การสมแก้ฐานานุกรม
หรือจำเป็น เพื่อเลี้ยงชีพ ตามสมควรนั้นก็
ต้องพิจารณาเป็นเรื่องๆ ไป

อุทาหรณ์

- ก. ผู้เยาว์เป็นคนมั่งมีโดยได้รับ มรดก

จากลุง

- ก. เป็นนักเรียนชั้นมัธยม ๘ ก. ทำ
สัญญาซื้อหนังสือเรียน ๑ เล่ม โดยไม่ได้

๑๓๔

รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมตั้ง
สัญญาซื้อขายนั้นยอมสมบูรณ์

ให้ ดู คำ อธิบาย มุท คดี สัญญา ของ หลวง
ประดิษฐ ๑ (พระยามโนปกรณ์นิติธาดา)

หน้า ๗๐-๗๔

สำนักหอสมุด

มาตรา ๒๕

ผู้เยาว์อาจทำผิดได้เมื่อ มี อายุ สิบห้า
 ห้าปี บริบูรณ์

ตาม มาตรา ผู้เยาว์ ซึ่ง มี อายุ ๑๕ ปี
 บริบูรณ์แล้ว มีสิทธิทำผิดได้เหมือน
 บุคคลผู้บรรลุนิติภาวะ เช่น

- ก. เกิดเมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ.
 ๒๔๕๐ ก. ทำผิดยกทรัพย์สินสมบัติ
 ให้ ข. เมื่อสิ้นวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ.
 ๒๔๖๕ ตั้งผิดนั้นยอมสมบูรณ์

ปัญหา อาจเกิดขึ้นได้ว่า ผิด ซึ่ง ผู้
 เยาว์มีอายุต่ำกว่า สิบห้า ปี บริบูรณ์ได้ทำไว้
 จะเป็น โฆฆ หรือ โฆฆีย?

ผู้ที่มีความเห็นไปในทางที่ว่า เป็น โฆฆ
 อ้างเหตุว่า ถ้า จะวินิจฉัย มาตรา นี้ โดย กลับ
 ตรงกันข้ามแล้วจะได้ความว่า “ผู้เยาว์ซึ่งมี
 อายุยังไม่ถึง ๑๕ ปี บริบูรณ์ไม่มีสิทธิทำผิด
 กรรม” เพราะฉะนั้นมาตรา นี้ จึง เป็น บทกฏ
 หมายที่ ห้ามไว้ว่า มิให้ ผู้เยาว์ เช่น นี้ ทำ ผิด
 กรรม

แต่ผู้เขียนสมุดเล่มนี้เห็นว่า ถึงแม้เราจะ
 วินิจฉัยโดยตรงกันข้ามเช่นนั้น ก็ยังไม่ปรากฏ
 ว่า กฎหมายได้บัญญัติผลของการที่ผู้เยาว์
 ได้ทำพินัยกรรมไว้ให้เป็นโมฆะ เพราะฉะนั้น
 เราจึง ควรวินิจฉัยตามหลักทั่วไปใน เรื่อง นิติ
 กรรมของผู้เยาว์ คือตามมาตรา ๒๑ ซึ่งทำน
 บัญญัติไว้ว่า นิติกรรม ซึ่ง ผู้เยาว์ได้ทำ ลงโดย
 ปราศจาก ความยินยอม ของ ผู้แทนโดยชอบ
 ธรรม มีผลแต่เพียงเป็นโมฆียะ ซึ่งเป็นวิธี
 คຸ້ມ ครอบ เพียง พออยู่ แล้ว กล่าวคือพินัย
 กรรมนั้น ถ้าผู้เยาว์ยังไม่ตาย พินัยกรรม
 ก็ยังไม่มีผล ผู้เยาว์หรือผู้แทนโดยชอบ ธรรม
 จะปฏิเสธเสียได้ หรือถ้าผู้เยาว์ตายแล้ว
 ทายาทของผู้เยาว์ซึ่งไม่ยินยอมตามพินัยกรรม
 ก็มีสิทธิที่จะปฏิเสธได้ ตามบทบัญญัติแห่ง
 กฎหมายในเรื่องโมฆียกรรม

สำนักหอสมุด

มาตรา ๒๖

๑๓๗

ถ้าผู้แทนโดยชอบธรรมอนุญาตให้ผู้เยาว์
จำหน่ายทรัพย์สินเพื่อการอันใด อันหนึ่งอันใด
ระบุให้ ท่านว่าผู้เยาว์จะจำหน่ายทรัพย์สิน
นั้นเป็นประการใดภายใน ขอบของ การ ที่ระบุ
ให้นั้นก็ทำได้ตามใจสมัคร อนึ่งถ้าได้รับอนุญาต
ให้จำหน่ายทรัพย์สิน โดยผู้ใด ระบุว่าเพื่อการอัน
ใด ผู้เยาว์ก็จำหน่ายได้ตามใจสมัคร

ปัญหา

๑) อนุญาตให้ผู้เยาว์จำหน่าย ทรัพย์สิน
เพื่อการอันใดอันหนึ่งอันใดระบุให้

ก. ผู้เยาว์ได้รับเงินจาก ข. ผู้แทนโดย
ชอบธรรม ๑๐ บาท เพื่อให้ซื้อเสื้อ ก. อาจ
เอาเงินซื้อเสื้อผ้าเนื้อดี ๑ ตัว ราคา ๑๐ บาท หรือ
จะซื้อผ้าเนื้ออย่างกลาง ๒ ตัวราคาตัวละ ๕ บาท
ก็ได้

๒) จำหน่ายทรัพย์สินโดยมิได้ระบุว่าเพื่อ
การใด

ข. ผู้แทนโดยชอบธรรมให้เงิน ก. ๑๐
บาทในคราวสงกรานต์ โดยมิได้ระบุว่าเพื่อ
การอันใด ก. จะเอาไปซื้อแหวนหรือซื้อ
ขนมรับประทานก็ได้ การเหล่านี้ไม่เป็นโมฆีย

มาตรา ๒๓๗

ผู้เยาว์จะขออนุญาตผู้แทนโดยชอบธรรม เพื่อทำกิจการค้าขายรายหนึ่ง ฤหลายรายก็ได้ ถ้าผู้แทนโดยชอบธรรมไม่อนุญาต และผู้เยาว์ร้องขอต่อศาลฯ จะมีคำสั่งมอบอำนาจให้ผู้เยาว์ทำกิจการค้าขายก็ได้ เมื่อเห็นว่าการนั้นจะเป็นคุณประโยชน์แก่ผู้เยาว์

อุทาหรณ์

ก. พ่อค้าเข้าสารตาย มีบุตรชายคนหนึ่ง คือ ก. ผู้เยาว์อายุ ๑๖ ปี ข. เป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของ .ก ก. จะขออนุญาต ข. ทำการขายเข้าสารแทน ค. บิดา หรือจะขออนุญาต เปิดร้านขายเข้าสาร อื่นหลายแห่งก็ได้ ถ้า ข. อนุญาต

ถ้าหาก ข. ไม่อนุญาต ก. อาจร้องต่อศาลฯ อาจมีคำสั่งมอบให้ ก. ทำการ ขายเข้าสารนั้นได้ ถ้าการขายเข้าสารนั้นเป็นประโยชน์แก่ก. และ ช่งก. มีความรู้ และไหวพริบ เพียงพอที่จะทำได้เอง

(ให้อ่านในมาตรา ๒๔ ประกอบด้วย)

มาตรา ๒๘

ผู้เยาว์ ได้รับอนุญาตให้ทำ กิจการ ค้ำขาย
 รายหนึ่ง ฤาหลายรายแล้ว ใน ความ เกี่ยว
 พันธ์กับกิจการ ค้ำขายอันนั้น ท่านว่าผู้เยาว์มี
 ฐานะ เสมือน ดั่งบุคคล ซึ่ง บรรลุนิติภาวะ แล้ว
 ฉะนั้น

ในกรณีเช่นนี้ ถ้าผู้เยาว์ไม่สามารถจัด
 ค้ำขายนั้นได้ ผู้แทนโดยชอบธรรมฤาศาลจะ
 กลับ ถอนคืนอนุญาตเสียก็ได้ สุดแล้วแต่ กรณี

อุททาหรณ์

๑, วรรคต้น ก. ผู้เยาว์ ได้รับ อนุญาต
 จาก ข. ให้ทำการขายเข้าสาร ก. จะทำสัญญา
 รับซื้อเข้าหรือจ้าง ง. มาเป็นลูกจ้างขนส่ง กิจ
 การเหล่านี้ เกี่ยวพันธ์กับการค้ำขาย ย่อมเป็น
 การสมบูรณ์ เหมือนดังที่ ได้ทำโดยบุคคล
 ซึ่งบรรลุนิติภาวะ

๒, วรรคสอง ตามอุททาหรณ์ข้างต้นสมมติ
 ว่า ก. ได้จ่าย เกินกว่า จำเป็น การค้ำขายก็มี
 แต่ขาด ทุนตลอดไป ดังนั้นถ้าหากการขายเข้า

สารนั้น ข. เป็นคนอนุญาต ข. อาจถอนอนุญาตนั้นได้

ถ้าหากศาล เป็น ผู้มีคำสั่งอนุญาต ดังนั้น ข. ก็ต้องร้องต่อศาล ขอให้สั่งถอนอนุญาต

มาตรา ๒๓๕

บุคคลวิกลจริตผู้ใด ถ้าภริยาสามีก็ดี ผู้บุพการีกล่าวคือ บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ทวดก็ดี ผู้สืบสันดานกล่าวคือ ลูก หลาน เหลน ล่อก็ดี ผู้อนุบาล ฤ็ผู้พิทักษ์ก็ดี ฤ็พนักงานอัยการก็ดี ร้องขอต่อศาลแล้ว ศาลจะสั่งให้บุคคลผู้นั้น เป็นคนไร้ความสามารถก็ได้

คำสั่งศาลอนัน นี้ ให้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

อุทาหรณ์

ก. เห็นว่า ข. บุตรเสียจริต ก. อาจร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งว่า ข. เป็นผู้ไร้ความสามารถ เมื่อศาลได้สวนคำร้องนั้นโดยเรียกพยานแพทย์

ผู้ชำนาญการพิเศษ ฯลฯ มา เบิกความ
เป็นที่เพียงพอแล้วก็สั่งให้ ข. เป็นผู้ไร้ความ
สามารถ คำสั่งของศาลนี้ ต้อง โฆษณาใน
ราชกิจจานุเบกษา

ปัญหา

ศาลสั่งให้ ข. เป็นผู้ไร้ความสามารถ
และได้อ่านคำสั่งให้ ก. ฟังแล้ว แต่ยังมี
ทำไม่ได้โฆษณาใน ราชกิจจานุเบกษา ดังนั้น คำ
สั่งนั้น จะมีผล อย่างไรบ้าง ?

มาตรา ๓๐

บุคคลผู้ซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความ
สามารถนั้น ท่านว่าต้องจัดให้อยู่ใน ความ
อนุบาล

อุทาหรณ์

เมื่อศาลสั่งให้ ข. เป็นผู้ไร้ความสามารถ
แล้ว ศาลต้องจัดตั้งผู้อนุบาล
ผู้อนุบาลนี้อาจเป็น บ. ย่า. ตา. ยาย. ทวด

๑๔๒

หรือผู้สืบสันดานคนใดคนหนึ่ง หรือหลายคน
ซึ่งเป็นผู้ที่สามารถรักษาตัวและผลประโยชน์
ของ ข.

มาตรา ๓๑

การใดๆ อันบุคคลผู้ซึ่งศาลได้สั่งให้ เป็น
คนไร้ความสามารถได้ทำลง การนั้นท่าน
ว่าเป็นโมฆะ

อทธาหรณ์

ศาลสั่งให้ ข. เป็นผู้ไร้ความสามารถ และ
คำสั่งนั้นได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว
เมื่อ วันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๑

ครั้นวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ข. ขาย
บ้านหลังหนึ่งให้ ค. โดยผลการตนเอง ตั้ง
การซื้อขายนั้น เป็นโมฆะ

ให้ดูในมาตรา ๓๒ ประกอบด้วย

มาตรา ๓๒

การใดๆ อันบุคคลวิกลจริตได้ทำลง แต่
หากบุคคลนั้นศาลยังมิได้สั่งให้เป็นคนไร้ความ

สามารถไซ้' ท่านว่าการนั้นจะเป็นโมฆียะ
ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่าได้ทำลงในเวลาซึ่งบุคคลนั้น
จริตวิกลอยู่ และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้ว
ด้วยว่าผู้ทำเป็นคนวิกลจริต

อุทาหรณ์

๑) ก. เป็นคนเสียจริต แต่ศาลยังไม่ได้
สั่งให้เป็นผู้ไร้ความสามารถ ก. ขายบ้านหลัง
หนึ่งให้ ข. ตั้งนถ้ำพิสูจน์ได้ว่า

ก) ในเวลา ข. ทำสัญญาซื้อขาย ก. กำลัง
พูดพันเพื่อนไม่มีสติ

๒) ข. ก็ทราบอยู่แล้ว

ตั้งสัญญาซื้อขายนั้นเป็นโมฆียะ ง. ทา...

บาทของ ก. อาจบอกล้างได้

๒) ถ้าในขณะที่ทำสัญญาซื้อขาย เผอิญ
เป็นขณะที่ ก. มีสติเหมือนดังบุคคลที่ไม่วิกล
จริต ตั้งสัญญาซื้อขายนั้นย่อมสมบูรณ์
ถึงแม้ว่า ข. จะรู้ว่า ตามธรรมดา ก. เป็น
คนวิกลจริต

มาตรา ๓๓

ถ้าเหตุทำให้ไร้ความสามารถได้สุดสิ้นไปแล้ว และเมื่อตัวบุคคลผู้นั้นเองถูบุคคลใดๆ ตั้งกล่าวมาใน มาตรา ๓๔ นั้น ร้อง ขอต้อศาล ก็ให้ศาล ถอน คำที่ ได้สั่งให้ เป็นคนไร้ความสามารถนั้นให้

คำสั่งของศาลถอนคำสั่งเดิมนั้นให้ โฆษณา
ในราชกิจจานุเบกษา

อุทาหรณ์

ศาลสั่งให้ ก. บุคคลวิกลจริต เป็นผู้ไร้
ความสามารถ เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ.
๒๔๗๐ และให้อยู่ โรงพยาบาลคนเสียจริต
ครั้ง วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐ แพทย์
ได้ตรวจเป็นครั้งสุดท้ายว่า ก. หายเป็นปกติ
ตั้งแต่วันที่ ก. เองหรือภริยา.สามี.บุพพการีผู้สืบ
สันดาน อาร้องขอต้อศาลถอนคำสั่งที่ให้
เป็นบุคคลผู้ไร้ความสามารถนั้นได้ คำสั่ง
ของศาลถอนคำสั่งเดิมนั้น ให้ โฆษณาใน
ราชกิจจานุเบกษา

๑๔๕

ปัญหา

มีตั้งเช่นมาตรา ๒๕

มาตรา ๓๔

บุคคลผู้ใดไม่สามารถจะจัดทำกรงารของตนเองได้ เพราะกายพิการ ฤๅจิตพื้นเพองไม่สมประกอบก็ดี เพราะความประพฤตีสُرุ่ยสุร่ายเสเพลเป็นอาจณกั๓ดี เพราะเป็นคนตืดสุรยาเมากั๓ดี เมื่อบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดตั้งระบุไว้ใน มาตรา ๒๕ ร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคล ผู้นั้นเป็น คนเสมือนไร้ความสามารถ และสั่งให้ผู้นั้นอยู่ในความพิทักษ์ก็๓ได้

คำ สั่ง ศาลนี้ให้ โฆษณาใน ราช กิจ งาน _
เบกษา

อุทาหรณ์

ก) กายพิการ เช่นเป็นใบ้,หูหนวก,ตาบอด
ง่อยเปลี้ย

ข) จิตต์พี่น้อง เช่นคนบอซึ่งไม่ถึงกับ
บ้า, คนชราหลงใหล

ค) ประพตีสุรุ่ย สุร้าย และเสเพลเป็น
อาจิน เช่นการจ่ายทรัพย์สินที่เขวเตร่อยู่เสมอ
เกินกับรายได้

ง) คิดสุรยาเมา เช่นคิดฝันและยาเสพติด
คิดให้โทษชนิดอื่น ๆ เช่นโคคา
สมมติว่า ก. เห็น ข. ซึ่งมีอายุเกินกว่า ๒๐ ปี
บรรลุนิติภาวะแล้ว เป็นผู้มีลักษณะอย่าง
หนึ่งอย่างใดดังได้กล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งทำให้
ข. ไม่สามารถที่จะจัดการงานของตนเองได้
หรือจะทำได้ก็มีแต่จะเสียหายหรือเสียเปรียบ
ผู้อื่น ดังนี้ ก. อาจารย์ขอต่อศาลสั่งให้ ข.
เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ อยู่ในความ
พิทักษ์ของผู้ใดคนหนึ่ง ซึ่งศาลเห็นสมควร
คำสั่งของศาลนี้ต้องโฆษณาในราชกิจจานุ-
เบกษา

มาตรา ๓๕

บุคคล ผู้เสมือน ไร้ความสามารถนั้น ต้อง
ได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อนแล้วจึงจะ
ทำการอย่างหนึ่ง อย่างใดที่กล่าวต่อไปนี้ได้คือ

(๑) รับ ฤๅใช้เงินทุน

(๒) ทำสัญญาคุ้ม ฤๅรับประกัน

(๓) ทำการ อย่างหนึ่ง อย่างใด เพื่อจะได้
มาฤๅปล่อยไป ซึ่งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ ฤๅ
ในสังหาริมทรัพย์ อันมีค่า

(๔) ทำการ อันหนึ่ง อันใด เกี่ยวกับ คดี
ความในศาล เว้นแต่การร้องขอถอนผู้พิทักษ์

(๕) ให้โดยเสนาหา ฤๅปรานีปรานอม
ยอม ความ ฤๅทำความตกลงให้ อนุญาต ใดๆ—
ลาการพิจารณาคดี

(๖) รับ ฤๅ บอก สละความเป็นทายาท

(๗) บอกมัดไม่รับ เมื่อเขาได้ ให้ โดย
เสนาหา ฤๅไม่รับส่วนทรัพย์มรดก ฤๅรับ
เอาทรัพย์เขาให้ ฤๅทรัพย์มรดกอันมีค่าภาระ
ติดพัน

(๘) ก่อสร้าง ปลุกสร้างซ่อมแปลง ฤๅขยายโรงเรียนให้ใหญ่ขึ้น ฤๅทำการซ่อมแซมอย่างใหญ่

(๙) เช่า ฤๅให้เช่าทรัพย์สินเป็นสังหาริมทรัพย์ มีกำหนดนานกว่าหกเดือน ฤๅเป็นอสังหาริมทรัพย์ มีกำหนดนานกว่าสามปี

อนึ่งในพฤติการณ์อันสมควร ศาลจะสั่งว่าบุคคลผู้เสมือนไร้ความสามารถ ต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อน เพื่อทำการอื่นใดนอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นอีกก็ได้ การใด อันกระทำ ลง ฝ่าฝืน บทบัญญัติทั้งหลายซึ่งกล่าวข้างบนนี้ ท่านว่าเป็นโมฆะ

อุทาหรณ์

ตอนที่ ๑ กิจการ ซึ่งกฎหมายบัญญัติว่าผู้เสมือนไร้ความสามารถมีอาจทำได้โดยปราศจาก
จากความยินยอมของผู้พิทักษ์

อนุมาตรา ๑. รับฤๅใช้เงินทุน

ก) รับเงินทุน เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐ ก.ให้ข. กู้เงินไป ๑๐๐๐ บาท ดอก

เบี้ยร้อยละสองต่อปี เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๐ ก. ถูกศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ครั้นวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๑ ข. นำตัวเงิน ๑๐๐๐ บาท กับดอกเบี้ย ๒๐ บาท มาชำระให้ ก. ก. รับเงินทั้ง ๒ จำนวนนั้นไว้ โดยผู้พิทักษ์ของ ก. มิได้ยินยอม ดังนี้ การรับเงินทุน ๑๐๐๐ บาท เป็น โฆษีย ส่วน การรับ เงิน ดอก เบี้ย ๒๐ บาท เป็น การ สมบูรณ์

ข) ใช้เงินทุน ตามอุทหาหนดข้างต้น แต่ สมมติให้ ก. เป็นลูกหนี้ ข. ถ้า ก. นำ ตัว เงิน ๑๐๐๐ บาท กับดอกเบี้ย ๒๐ บาท มาชำระ ให้ ข. ดังนี้ การชำระเงิน ๑๐๐๐ บาท เป็น โฆษีย ส่วนการชำระดอกเบี้ย ๒๐ บาท เป็น การสมบูรณ์

อนุมาตรา ๒. ทำสัญญากู้ยืมประกัน

ก) ทำสัญญากู้ยืม ก. เป็นคนเสมือนไร้ ความสามารถไม่อาจยืมเงิน ๑๐๐๐ บาท จาก ข. และไม่อาจให้ ข. กู้เงิน

ปัญหา

คนเสมือนไร้ความสามารถจะยืมเงินมาใช้
ในสิ่งที่จำเป็นเพื่อเลี้ยงชีพและเป็นการสมแก่
ฐานะรูปแห่งตนได้หรือไม่?

ข) รับประกัน ในฉบับภาษาอังกฤษใช้
คำว่า “กัวิงเซคิวริตี” ซึ่งแปลว่า “ให้ประกัน”
เพราะฉะนั้นคำว่า “รับประกัน” คงจะหมายความ
ถึงการให้ประกันแก่ผู้อื่นด้วย เช่น

ก. ผู้เสมือนไร้ความสามารถไม่อาจทำ
สัญญาผูกพันต่อ ข. เจ้าหนี้ของ ค. เพื่อรับ
ชำระหนี้ให้ ข. เมื่อ ค. ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้

อนุมาตรา ๓. ทำการอย่างหนึ่งอย่างใด
เพื่อจะได้มา ฤ ปล่อยให้ไป ซึ่งสิทธิใน อสังหาริม
ทรัพย์ ฤ ในสังหาริมทรัพย์อันมีค่า

ก) สังหาริมทรัพย์อันมีค่า เช่นแหวนเพชร
วงหนึ่งราคา ๕๐๐๐ บาท อย่างไรก็ตามเรียกว่ามีค่า
ต้องพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป

ข) ได้มา ฤ ปล่อยให้ไป นี้คงหมายความว่า
ถึงการได้ ทรัพย์สินหรือเสียทรัพย์สินโดยมีวัตถุประสงค์
แทน เช่น ซ่อขาย, แลกเปลี่ยน คงไม่
หมายถึงการได้ ทรัพย์สินมาโดยไม่ต้องเสีย ทรัพย์สิน

ตอบแทน เพราะมีบัญญัติอยู่ในอนุมาตรา ๕-
๖-๗ แล้ว

อนุมาตรา ๔, ทำการอันหนึ่งอันใด เกี่ยว
ด้วยคดีความในศาล เว้นแต่การร้องขอถอน
ผู้พิทักษ์

ก) การเกี่ยวข้องกับคดีความในศาล เช่นการ
ฟ้องยื่นคำร้อง คงจะไม่หมายความว่าถึงการเป็น
พะยาน (ให้เทียบมาตรา ๒๓)

ข) การร้องขอถอนผู้พิทักษ์ ข. เป็นผู้
พิทักษ์ของ ก. ปรากฏว่า ข. ยักยอกทรัพย์สิน
สินของ ก. ดังนั้น ก. มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาล
ขอให้ถอน ข. จากการเป็นผู้พิทักษ์

อนุมาตรา ๕, ให้โดยเสนาหา ฤๅปรานี
ปรานอมยอมความ ฤๅทำ ความ ตกลงให้
อนุญาตต่อตุลาการพิเคราะห์คดี

ก) ให้โดยเสนาหา อนุมาตรา^๕ หมายถึง
ความถึงว่าผู้เสมือนไร้ความสามารถเป็นผู้ให้
คำใน ฉบับ ภาษา อังกฤษใช้คำว่า “เม กิง
เอ็กเฟท์” ไม่ใช่เป็นผู้รับให้ เพราะการเป็น

ผู้รับให้ มีบัญญัติอยู่ในอนุมาตรา ๗ เช่น ก. ผู้
 เสมือนไร้ ความสามารถ มีเรือนอยู่หลังหนึ่ง
 ก. ไม่อาจยกเรือนหลังนี้ให้ ข. โดยปราศจาก
 ความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม

ข) ปรานีปรานอมยอมความ คือ การ
 ระบุข้อพิพาท ระบุในภาษาอังกฤษใช้คำ
 ว่า “คอมโปรไมส์” คำเดียว เป็น ความหมาย
 ของคำว่า “ปรานีปรานอม” และ “ยอมความ”
 แต่ในภาษาไทยนั้นดูเหมือนว่า คำทั้ง ๒ นี้จะ
 มีความหมายต่างหากดังนี้

“ปรานีปรานอม” เป็นสัญญาซึ่งคู่สัญญา
 ทั้ง ๒ ฝ่ายระบุข้อพิพาทอันใดอันหนึ่งซึ่งมีอยู่
 หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไป ด้วยต่างยอมผ่อน
 ผันให้แก้กัน (ให้ดูมาตรา ๘๕๐) เช่น

ก. ขั้รถยนตร์ ชน ม้า ของ ข. เสียหาย
 แต่ ก. ข. ทำสัญญาตกลงกันว่า ก. ยอมชำระ
 ค่าเสียหายให้ ข. ๑๐๐ บาท ข. ยอมไม่ฟ้อง
 ร้อง ก. นี้เป็นการระบุข้อพิพาทอันมีอยู่ ถ้า
 ก. หรือ ข. เป็น ผู้เสมือนไร้ ความ สามารถ
 สัญญาปรานีปรานอมนี้เป็นโมฆีย

๑๕๓

เหตุฉะนั้น “ปรานีปรานม” จึงมีนัยไป
ในทางที่ระงับข้อพิพาทอัน มิได้ กำลังพิจารณา
อยู่ในศาล

“ยอมความ” คือสัญญาระงับข้อพิพาทซึ่ง
กำลังพิจารณาอยู่ในศาล

เช่น ก. พ้องต่อศาลแพ่งเรียกค่าเสียหาย
ฐานทำผิด สัญญาจาก ข. ผู้เสมือนไร้ความ
สามารถ ๕๐๐ บาท ก่อนตัดสิน ก. ข. ทำสัญญา
ยอมความต่อหน้าศาลว่า ก. ยอมรับค่าเสียหาย
๒๐๐ บาท (ให้ดูวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ.
๑๒๗ มาตรา ๖๕-๖๖)

ค) ทำความตกลงให้อนุญาตโตตุลาการ
พิจารณาคดี คือการตกลงเชิญผู้หนึ่งผู้ใด แต่
คนเดียวหรือหลายคน เป็น ผู้ตัดสิน ข้อพิพาท
(ให้ดูวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. ๑๒๗ มาตรา
๑๐๘-๑๑๔)

เช่น ก. ผู้เสมือนไร้ความสามารถทำบ้าน
ข. เสียหาย ดังนี้ ก. จะทำสัญญาตกลงกับ
ข. เชิญ ค. เป็นอนุญาตโตตุลาการไม่ได้

อนุมาตรา ๖ รับ หรือ บอก สละ ความ เป็น

ทายาท

การรับหรือบอกสละความเป็นทายาทนี้ คง
จะเป็นวิธีการใหม่ในเรื่องมรดกซึ่งนับว่าเป็นกิจ
สำคัญในกฎหมายฝรั่งเศส เพราะเหตุว่าใน
กฎหมายฝรั่งเศส หลักมีว่า ทายาทจะต้องรับ
ใช้หนี้ของผู้มรดกภาพ เกินกว่า จำนวนทรัพย์สิน
ที่ผู้มรดกภาพได้ มีไว้โดยไม่จำกัด

แต่มีข้อยกเว้นอยู่ว่า ถ้าผู้ควรได้รับมรดก
บอกรับความเป็นทายาทโดยจำกัด เพียงทรัพย์สิน
ของผู้มรดกภาพแล้ว ตนก็อาจรับผิดชอบจำกัด
ได้ตามนั้น หรือถ้าเห็นว่าผู้มรดกภาพมีหนี้
สินมากมายและเป็นการยุ่งยาก ผู้ควรรับ
มรดกจะยอมสละความเป็นทายาทก็ได้ ใน
กรณีเช่นนี้ ตนก็ไม่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับ
เรื่องหนี้สิน เหตุฉะนั้นการรับหรือการบอก
สละความเป็นทายาทจึงเกี่ยวกับการได้ การเสีย
ซึ่งเป็นกิจสำคัญอันหนึ่งในกฎหมาย มรดกฝรั่งเศ
ส แต่กฎหมายไทย จะบัญญัติเป็นราย

ละเอียดอย่างใดนั้น ต้องพิจารณาในกฎหมาย
ลักษณะมฤตกซึ่งคงจะเป็นบรรพไฟบรรพหนึ่ง
ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นี้

ถ้าหากว่า การ รับ หรือบอกสละความเป็น
ทายาท จะต้องกระทำในเรื่องมฤตกแล้ว
อุทธรณ์ของอนุมาตรา ๖ คงมีดังนี้
ก, บิดาตาย มีบุตร ๑ คน คือ ข. ผู้เสมือนไร้
ความสามารถ ซึ่ง ค. เป็นผู้พิทักษ์ ข. บอก
รับหรือสละความเป็นทายาทของ ก. โดยไม่ได้
รับความยินยอมของ ค. ผู้พิทักษ์ดังนี้ การ
รับหรือสละความเป็นทายาทนั้น เป็นโมฆะ

อนุมาตรา ๗. บอกบัตไม่รับเมื่อ เขาได้ให้
โดยเสนาหา ญาไม่รับส่วนทรัพย์มฤตก ญา
รับเอาทรัพย์เขาให้ ญาทรัพย์มฤตกอันมีค่าภาระ
ติดพัน

ก) บอกบัตไม่รับเมื่อเขาได้ให้โดยเสนาหา
หมายความว่าถึงกรณีที่ ผู้เสมือนไร้ ความสา-
มารก จะเป็นผู้รับให้ ทรัพย์สินที่ไม่มี ภาระ
ติดพัน เช่น

ก. ปลงใจโอนแหวนวงหนึ่งให้ ข. ผู้เสมือน
ไร้ความสามารถ โดยไม่มีภาระติดพันแต่
อย่างใด ดังนี้ ถ้า ข. บอกขัดไม่รับ แหวนวง
นั้นโดยปราศจาก ความยินยอม ของผู้พิทักษ์
การบอกขุดนั้นเป็น โมฆีย

ข) ไม่รับส่วนทรัพย์สินมรดก ส่วนทรัพย์สิน
มรดกนั้น คือ ทรัพย์สินจะได้รับตามพินัยกรรม
ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “เลกาซี” ซึ่งต่างกับ
การเป็นทายาท ตามอนุมาตรา ซึ่งในภาษา
อังกฤษใช้คำว่า “ซัคเซสชัน” เช่น ก. ทำ
พินัยกรรมยกมรดกหนึ่งให้ ข. ผู้เสมือน
ไร้ความสามารถ ดังนี้ ถ้า ข. บอกขัดไม่รับ
มรดกซึ่งเป็นที่ทรัพย์สินที่จะได้รับตามพินัยกรรม
การบอกขุดนั้นเป็น โมฆีย

ค) รับเอาทรัพย์สินเขาให้ฤทรัพย์สินมรดกอัน
มีค่าติดพัน ในฉบับภาษาไทยอาจทำให้เข้าใจ
ไปได้ว่ากฎหมายพูดถึง “รับเอาทรัพย์สินเขา
ให้” ตอนหนึ่งและทรัพย์สินมรดกอันมีภาระติด
พันอีกตอนหนึ่ง แต่ในฉบับภาษาอังกฤษนั้น

คำทั้ง ๒ นี้รวมอยู่ในประโยคเดียวกัน ก็หมายความว่า “รับเอาทรัพย์สินเขาให้อันมีค่าภาระติดพัน และทรัพย์สินมรดกอันมีภาระติดพัน” เพราะฉะนั้นผู้เสมือนไร้ความสามารถ คงอาจรับเอาทรัพย์สินเขาให้โดยปราศจากค่าภาระติดพัน หรืออาจรับมรดกตามพินัยกรรมโดยไม่มีภาระติดพันแต่อย่างใด

เช่นตามอุทาหรณ์ ใน (ก) และ (ข) ข. อาจารย์แหวนนั้น และ อาจารย์บริษณตร์โดยปราศจาก ความยินยอม ของ ผู้แทนโดยชอบธรรม

แต่ในตัวอย่างต่อไปนี้ การรับเป็นโมฆีย

ก) ปลงใจให้ที่ดินแปลงหนึ่งหรือทำพินัยกรรมยกให้แก่ ข. ผู้เสมือนไร้ความสามารถ โดยกำหนดภาระไว้ว่า ข. จะต้องจ่ายเงินเดือนให้แก่ ม. เดือนละ ๕ บาท ดังนั้นการรับเอาทรัพย์สินเขาให้หรือ การรับส่วนมรดกเป็นโมฆีย เพราะมีภาระติดพัน

อนุมาตรา ๘. ก่อสร้าง ปลุกสร้าง ซ่อม

แปลง ขยายโรงเรือนให้ใหญ่ขึ้น ฤๅทำ
การซ่อมแซมอย่างใหญ่

ก) ก่อสร้าง เช่น ก. ผู้เสมือนไร้ความสามารถไม่อาจสร้างเรือนขึ้นใหม่

ข) ปลูกสร้างซ่อมแปลง เช่น ก. ไม่อาจเปลี่ยนหลังคาเรือนซึ่งมุงด้วยจาก เป็นหลังคากระเบื้องซีเมนต์

ค) ขยายโรงเรือนให้ใหญ่ขึ้น เช่น ก. มีเรือนอยู่แล้ว หลังหนึ่ง ก. จะก่อนอกชานบ้านนั้นไม่ได้

ง) ทำการซ่อมแซมอย่างใหญ่ เช่น ฝาเรือนของ ก. พัง ดังนั้น ก. จะซ่อมฝานั้นใหม่ ซึ่งเป็นการซ่อมแซมอย่างใหญ่ไม่ได้

อนุมาตรา ๕ เช่าฤๅให้เช่าทรัพย์สินเป็น
สังหาริมทรัพย์ มีกำหนดนานกว่าหกเดือน
ฤๅเป็นอสังหาริมทรัพย์ มีกำหนดนานกว่า
สามปี

ก) เช่าฤๅให้เช่าทรัพย์สินเป็นสังหาริม
ทรัพย์ มีกำหนดนานกว่าหกเดือน เช่น ก.
ผู้เสมือนไร้ความสามารถไม่อาจให้ ข. เช่า

มีไปซื้อ หรือรับเช่ามา จาก ข. มีกำหนดหก
เดือนกับ ๑ วัน ขึ้นไป

ข. อสังหาริมทรัพย์ มีกำหนดนานกว่าสาม
ปี เช่น ก. ไม่อาจให้ ข. เช่าที่ดินหรือรับเช่าที่
ดินจาก ข. มีกำหนดกว่าสามปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ กิจการอื่นซึ่งศาลสั่งว่า ต้องได้
รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ นอกจากที่ได้
กล่าวมาแล้ว

เช่นศาลสั่งว่า ก. ผู้เสมือนไร้ความสา-
มารณะให้เช่าหรือรับเช่าอสังหาริมทรัพย์ โดย
ปราศจากความยินยอมของผู้พิทักษ์ไม่ได้ ตั้ง
นี้ ก. ไม่มีสิทธิให้เช่ามา ถึงแม้จะมีกำหนดตำ
กว่าหกเดือนให้ผู้นุมาตรา ๕ ข้างบน

มาตรา ๓๖

ถ้าเหตุอันทำให้เป็นบุคคลเสมือนไร้ความ
สามารถนั้น ได้สุดสิ้นไปแล้ว ท่านให้นำบท
บัญญัติ มาตรา ๓๓ มาใช้ บังคับตามแต่กรณี

อุทาหรณ์

ศาลสั่งให้ ก. อยู่ในความพิทักษ์ เพราะเหตุที่เป็นคนเสพสุรา ภายหลัง ก. อดไม่เสพสุราอีกต่อไป ตั้งนี้ เหตุอันทำให้ เป็นบุคคลเสมือนไร้ความสามารถนั้นได้สุดสิ้นลงไปแล้ว ตัว ก. เอง หรือบิดา มารดาและบุคคลตั้ง กล่าวไว้ในมาตรา ๒๕ อาร้องขอต่อศาลให้ถอนคำสั่งเดิมได้ ตามทำนองมาตรา ๓๓

มาตรา ๓๓

หญิงมีสามีนั้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องด้วยสินส่วนตัว ย่อมมีฐานะอย่างบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะ

อุทาหรณ์

นาง ก. เป็นภรรยา นายข. มีเงินอยู่ ๑๐๐๐ บาท อันเป็นสินส่วนตัวของนาง ก. โดยไม่ได้เอามาบริภคณ์ที่ กับนายข. ตั้งนี้ นาง ก. จะเอาเงิน ๑๐๐๐ บาท นั้น ขอทรัพย์สินหรือยกให้ใคร ก็ได้

มาตรา ๓๘

ภายในบังคับ แห่ง บทบัญญัติทั้งหลายต่อไป นี้หญิงมีสามี ถ้ามิได้รับอนุญาตของสามี หากอาจทำการอันหนึ่งอันใดที่จะผูกพันสินบริ-
คณห์ได้ ไม่

การใดอันกระทำลง ฝ่ายหนึ่ง บทบัญญัติ อันนี้
ท่านว่า เป็น โฆษย

อุทาหรณ์

๑) ก. เป็นภรรยา ข. มีที่ดิน ๓ แปลง ซึ่ง
ก. เอามาบริคณห์ ในการแต่งงาน ดังนั้นถ้า ก.
เอาที่ ดินนั้นไปโอน หรือจำนองแก่ ค. การที่
ทำไป นั้น เปน โฆษย

๒) ตาม อุทาหรณ์ ข้างต้น สมมติว่า ก. ยืม
เงินจาก ค. ๕๐๐๐ บาท โดย ข. ไม่รู้เห็น
ยินยอมด้วย ดังนั้น ค. เจ้าหนี้ จะ ขอชำระหนี้
จากที่ดิน ๓ แปลงนั้น ไม่ได้ (แต่อาจที่จะ
ได้รับชำระหนี้จากเงินซึ่งเป็นสินส่วนตัวของก)
การทำฝ่าย หนึ่งต่อบทมาตรานี้เป็น โฆษย ให้

ดู มาตรา ๑๓๗ (วรรค ๒.)

ในกรณีนี้จะกล่าวต่อไป นี้ หญิงมีสามี
ขอมทำการอันผูกพันส่วนของตนในสินบริภัณฑ์
ได้โดย มีพักต้องได้รับอนุญาตของสามี คือ

- (๑) เมื่อเป็นการไม่แน่นอนว่า สามียังมี
ชีวิตอยู่ ฤๅตายแล้ว
- (๒) เมื่อสามีได้ สละละทิ้งตน
- (๓) เมื่อสามีถูกศาลสั่งแสดงให้เป็นคน
ไร้ความสามารถ ฤๅเสมือนไร้ความสามารถ
- (๔) เมื่อสามีวิกลจริตต้อง เข้าอยู่ในโรง
พยาบาล เพื่อพิทักษ์ รักษา
- (๕) เมื่อ สามี ต้อง คำพิพากษา ลงอาญา
จำคุก บั่หนึ่งขึ้นไป ฤๅอาญา แรงกว่านั้น และ
กำลังรับโทษอยู่

อุทาหรณ์

ส่วน ของตนในสินบริภัณฑ์ เช่น ก. เป็น
ภรรยา ข. มีสินเดิมฝ่ายละ ๑๐๐ บาท และมี
สินสมรสอีก ๓๐๐ บาท รวม ทั้ง ๒ ฝ่าย ๕๐๐
บาท ดังนี้ ส่วนของ ก. ใน สินบริภัณฑ์ คือ
สินเดิม ๑๐๐ บาท สินสมรส. ๑ ใน ๓ เท่า กับ

๑๐๐ บาท รวมสินเดิมและสินสมรสส่วนของ ก, ๒๐๐ บาท

ก. อาจทำการใดๆ ได้ทั้งสิ้นโดยไม่ต้องได้รับอนุญาตจากสามี และ การ ที่ ทำ ไป นั้น ย่อมผูกพันสินบริคณห์ แต่เพียง ๒๐๐ บาท อันเป็นส่วนของ ก. ในกรณีนี้ ดังต่อไปนี้

อนุมาตรา ๑ เมื่อเป็นการไม่แน่นอนว่า สามียังมีชีวิตอยู่ ฤๅตาย แล้ว

ข. สามี ก. ออกจาก บ้านไปเมืองจีน เมื่อ วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๗ แต่กลับมาไม่ได้ รับข่าวคราวว่า ยังมีชีวิตอยู่ หรือตายแล้ว

ให้เทียบดูใน เรื่องสาบสูญ ตั้งแต่ มาตรา ๕๓ - ๖๗

อนุมาตรา ๒) เมื่อสามีได้ สละ ละทิ้งตน

ข. ได้ละ ก. ไปโดยไม่เลี้ยงดู ก. นั้นที่ ภรรยา

อนุมาตรา ๓) เมื่อสามี ถูก ศาลสั่งแสดง ให้เป็นคนไร้ความสามารถ ฤๅเสมือนไร้ความสามารถ

เช่น ข. ถูก ศาล แสดง ว่าเป็นคนไร้ ความ

สามารถ เพราะวิกลจริต ให้คุ้มครอง ๒๘ หรือ

ข. ถูกศาลแสดงว่าเสมือนไร้ความสามารถ เพราะกายพิการ ฯลฯ ให้คุ้มครอง ๓๔

อนุมาตรา ๔) เมื่อสามีวิกลจริตต้องเข้า
อยู่ในโรงพยาบาลเพื่อพิทักษ์รักษา

เช่น ข. เป็นคนวิกลจริต แต่ไม่มีผู้ใดขอ
ให้ศาลแสดงว่าเป็นคนไร้ความสามารถ ข.
ต้องเข้าอยู่ในโรงพยาบาลเพื่อรักษา

อนุมาตรา ๕) เมื่อสามีต้องคำพิพากษาลง
อาญา จำคุก ปีหนึ่ง ขึ้นไป ฤๅอาญา แรงกว่านั้น
และกำลังรับโทษอยู่

เช่น ศาลตัดสินจำคุก ก. ๑๐ ปี และ ก.
ยังไม่พ้นโทษนั้น

อนึ่ง ทว่า อาญา แรงกว่านั้น น่าจะ หมายถึง
ประเภทของโทษที่แรงกว่า สำหรับกฎหมาย
ไทยก็คือการประหารชีวิต แต่เมื่อสามีต้อง
ประหารชีวิตแล้ว การเป็นสามีภรรยา ก็ขาด
ออกจากกัน ภรรยาที่กลับมีฐานะเหมือนบุค-
คละกรรมดาและบรรณุนิติภาวะ ฉะนั้น จึงไม่มี
ปัญหา

๑๖๕

แต่ในกฎหมายฝรั่งเศส การจำขังมีหลาย
ชนิด ซึ่งเบาหรือแรงกว่ากันได้ เช่นการ
จำขังให้ทำงานหนัก (ตุ้โวส์ฟอร์เซส) เป็น
อาชญาที่แรงกว่าการจำคุกตามธรรมดา

มาตรา ๔๐

หญิงมีสามี อาจทำพินัยกรรมว่าด้วย ส่วน
ของตนในสินบริภัณฑ์ได้ มีพักต้องได้อินุญาต
ของสามี

อุทาหรณ์

ก. เป็นภรรยา ข. ก. อาจทำพินัยกรรม
ยกส่วนของตนในสินบริภัณฑ์ให้ ค. น้องชาย
ได้ (เช่น ๒๐๐ บาท ตามอุทาหรณ์ได้ มาตรา
๓๕)

เพราะพินัยกรรมจะใช้ได้ก็ต่อเมื่อ ก. ได้
ตายไปแล้ว เท่ากับเป็นการให้ เมื่อขาดจาก
ผิวเมื่อกันแล้ว

มาตรา ๔๑

ถ้าหญิงมีสามีได้รับอนุญาตของสามีให้ทำ
กิจการค้าขายอันใดอันหนึ่งแยกเป็น ส่วน หนึ่ง
ต่างหากแล้ว จะทำนิติกรรมและอรรถคดี
อย่างใด ๆ ภายในขอบแห่ง กิจ การ ค้า ขาย
อันนั้น ก็หาจำเป็นต้องมีอนุญาตของสามีอีก
ชั้นหนึ่งไม่

ถ้าหญิงนั้น ทำ กิจ การ ค้าขายเช่น นั้น ด้วย
ความรู้เห็นของสามี และสามีก็มีได้ทั่วทั้ง
ประการใดไซ้ ท่านให้ถือว่า สามีได้อนุญาต
แล้วโดยปริยาย

อนึ่งกรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม หญิงมีสามี
จะทำการ ผูกพัน ถึง สิบบริคณห์ได้แต่ เฉพาะ
เพียงที่เป็นส่วนของตนเท่านั้น

อุทาหรณ์

วรรค ๑ ก. ภรรยา ได้รับ อนุญาต จาก ข.

สามี เป็นลายลักษณ์อักษร ให้ตั้งร้านขาย
ผ้าแยกออกจากสามี ดังนี้ ก. จะซื้อผ้าขายผ้า
จ้างลูกจ้าง พ้องลูกหนี้ยังไม่ชำระราคาค่าผ้า
ก็ได้ โดยไม่ต้องรับอนุญาตจาก ข. สามี

๑๖๗

วรรค ๒ ก. ตั้งร้านขายผ้า ข. สามีกีทราบ
ไม่คัดค้าน หรือทักท้วง ดังนี้ ถือว่า ข. อนุญาต
โดยปริยาย

วรรค ๓ ก. หญิงมีสามีเป็นลูกหนี้ ค. ๕๐๐
บาท ค่าผ้า ดังนี้ ค. จะฟ้อง ก. ได้ก็แต่ส่วน
ของ ก. ในสินบริภคณ์ (เช่น ๒๐๐ บาท ตาม
อุทธรณ์ข้างต้น ได้มาตรา ๓๕)

มาตรา ๔๒

สามีจะถอนคืนฤจำกัดข้อ อนุญาต อันตน
ได้ให้ไว้ นั่นก็ได้ แต่การถอนคืนฤจำกัด
เช่นว่านั้นหาอาจจะยกขึ้นเป็น ข้อต่อ สืบบุคคลผู้
ทำการ โดยสุจริตได้ไม่

อุทธรณ์

๑) ข. อนุญาตให้ ก. ภรรยา ทำการค้า
เข้าสาร ภายหลัง ข. ถอนคืนอนุญาตนั้นเสีย
แต่ ก. ยังไปซื้อเข้าสาร ค. มาอีก ๕ กระสอบ
ดังนี้ ถ้า ก. รู้ว่า ข. ได้ถอนคืน อนุญาตเสีย

แล้ว ก. จะฟ้อง ก. ให้รับผิดชอบพันต่อสินบริ-
คณห์ไม่ได้

๒) ข. อนุญาตให้ ก. ภรรยาทำ การ ค่าเข้า
สาร แต่สั่ง ก. ไว้โดยคนภายนอกมีอาจรั
ว่า ถ้า ก. จะซื้อเข้าสาร มีราคาเกินกว่า
๑๐๐ บาทแล้ว ต้องได้รับความยินยอมจาก
ข. ดังนี้ ภายหลัง ก. ไปซื้อเข้าสาร
จาก ก. ราคา ๕๐๐ บาท โดย ก. ไม่รู้ถึงข้อ
จำกัดเช่นนั้น ก. มีสิทธิฟ้อง ก. ให้รับผิดชอบใน
สินบริคณห์ส่วนของ ก. ได้ เพราะ ก. เป็น
ผู้ทำการโดยสุจริต

มาตรา ๔๓

ถ้าสามีหนึ่งงฤตอนการอนุญาตโดยปราศ
จากเหตุอันสมควร หญิงมีสามีจะร้องขอต่อ
ศาลเพื่อสั่งอนุญาตให้ตนจัดการแก่ส่วนของตน
ในสินบริคณห์ก็ได้

เวลาพิจารณา คำร้อง ต้อง เรียก สามีมา สู่
ศาลด้วย

เมื่อศาล เห็นว่า การนั้น จะเป็น คุณประ-
โยชน์แก่หญิงนั้น จะออกคำสั่งอนุญาตก็ได้
และศาลจะถอน คั้น ฤ จำกั้ด ข้อคำสั่งอนุญาต
นั้นเมื่อใดก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร

ปัญหาจริง

๑) ก. ผู้ชำนาญการตัดเสื้อได้แต่งงานเป็น
ภรรยา ข. ก. ได้ขออนุญาต ข. ตั้งร้านตัด
เสื้อ ข. ไม่อนุญาตโดยไม่มีเหตุอันใด ก. อาจ
ร้องต่อศาลเพื่อสั่งให้ตนตั้งร้านตัดเสื้ออันจะผูก
พันในสินบริคณห์ส่วนของ ก. เมื่อศาลเห็น
สมควรว่า การตั้งร้านตัดเสื้อเป็นคุณประ-
โยชน์แก่ ก. กับทั้ง ก. ก็ชำนาญในการนั้น
อยู่แล้ว ดังนั้น ศาลจะสั่งอนุญาตโดยมีจำกั้ด
หรือไม่มีข้อจำกั้ดก็ได้ การพิจารณาคำร้อง
ศาลต้องเรียก ข. สามีมามาสู่ศาลด้วย

๒) ถ้าความปรากฏขึ้นภายหลังว่า การ
ตัดเสื้อของ ก. มีแต่จะขาดทุน ดังนั้น ศาลอาจ
ถอนคำสั่งที่อนุญาตนั้นได้

ฉั่วนที่ ๓

ฎม้ล้เเน

ม้ตรว ๔๔

ฎม้ล้เเน ของบคคล ฐรรมต้ได้แ่ล่เ็นอ้น
บคคลน้ันมีสถนที่อู่ เป็นแหล่งส้ค้ญ

อู่ท้หรรณ

ก. มีที่อู่ เป็น ปกคคคบ้ัน เลขที่ ๕๐๐๐
ถนนพระรรม ๑ จ้งหวัดพระนคค และไปพ้ก
ตคกอวกคสที่โฮเตลห้ว้ห้นบ้ังบ้ละ ๑ เตอ้น ด้ง
น้ ฎม้ล้เเนของ ก. อู่ที่บ้ันในจ้งหวัดพระ
นคคน้ัน

ให้ เทอ้บ ดู่ พระรราช บัญญุต์ ล้กษณ เกณท้
ทหรร พ.ศ.๒๔๖๐ ม้ตรว ๒๐ ซ้งมีอู่ค้วม
ด้งน

ก้รท้จะน้บ้ว่าบคคคมีฎม้ล้เเนอู่ในอ้
เกอไอ ในก้รท้จะทำบ้ญุซ้ค้ตามค้วมในหมวด
ที่๑น ให้ ถ้อเกณท้ด้งต้อไปน

๑. ซ้บหน้มที่ซ้งมีได้มีภรรยอ ถึงแม่จะ
อู่ในท้องที่ใดซ้ก็ดี แต่ถ้มีบ้คค หรือถ้บ้คค
ถ้งแ่ก่กรรมแล้วมีม้รคค หรือถ้ท้งบ้คคและ

มารดาถึงแก่กรรมแล้ว มีผู้ที่ดูแลแทน บิดา
มารดา ทำ มาหาเลี้ยงชีพประจำอยู่ในอำเภอใด
ให้นับว่าเป็นผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอนั้น

๒. ชายที่มีภรรยาเป็นหลักฐานแล้ว ถ้า
ตั้งทำมาหาเลี้ยงชีพอยู่ในอำเภอใด ให้นับว่า
ภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอนั้น

๓. ชายที่สอบสวนไม่ได้ความว่า เข้า
เกณฑ์อย่างใดใน ๒ ประการที่กล่าวมาข้างบน
เมื่อเจ้าพนักงานพบในอำเภอใด ก็ให้นับว่ามี
ภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอนั้น

มาตรา ๔๕

ถ้า บุคคล ธรรมดา มีถิ่นที่อยู่หลายแห่งซึ่ง
อยู่สลับเปลี่ยนกันไปก็ดี ฤ็มีหลักแหล่งที่ทำการ
เป็นปรกติต่างแห่งหลายแห่งก็ดี ท่านให้
ถือเอา แห่งใด แห่ง หนึ่ง ดัง กล่าวมาก่อนและ
หลังนั้นว่าเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น

อุทาหรณ์

ก. มีบ้านอยู่ที่ จันทบุรีแห่งหนึ่ง อยู่ที่

ตพบรู้แห่งหนึ่ง อยู่ที่ภูเก็ตแห่งหนึ่ง ก. ผู้ค
 เปลี่ยนไปอยู่บ้านทกถ่าวแลวนี้แห่งละ๔เดือน
 ดั้งนี้ จะถือเอาแห่งใด แห่งหนึ่งเป็น ภูมิลำเนา
 ของ ก. ก็ได้

มาตรา ๔๖ ถ้าภูมิลำเนาไม่ปรากฏ ท่านให้ถือว่าถิ่นที่
 อยู่ เป็นภูมิลำเนา

ดูทาหรณ

ก. ผู้มีอาชวะใน การ รับจ้าง ทำ งานเป็น
 รายวัน ไม่มีที่อยู่ เป็นปกติย้าย จากที่แห่งหนึ่ง
 ไปยังอีกแห่งหนึ่ง เวลาที่ ก. รับจ้างไถนาอยู่ที่
 จังหวัด รัญญบุรี ดั้งนี้ ให้ ถือว่า ภูมิลำเนา ของ
 ก. อยู่ที่ จังหวัดรัญญบุรี

มาตรา ๔๗ บุคคล ธรรมดา ซึ่ง เป็น ผู้ไม่มีที่อยู่ปรกติ
 เป็นหลักแหล่งที่ดี ๆ เป็น ผู้ครองชีพในการ
 เติรทางไป มาปราศจาก สำนัก หลักแหล่ง ที่ ทำ
 การงารที่ดีพบตัวในถิ่นไหนท่านให้ถือเอาว่าถิ่น
 นั้นเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น

อุทาหรณ์

นายชนเป็นพ่อค้าเร่ลอย เจ้าหน้พบ
นายชนจอดเรืออยู่ที่ปากน้ำโพ จังหวัดนคร-
สวรรค์ ดังนี้ เจ้าหน้ อาจฟ้องนายชนต่อศาล
จังหวัดนครสวรรค์ โดยถือว่านายชนมีภูมิลำ
เนาอยู่ในถิ่นนั้น

มาตรา ๔๘ ภูมิลำเนา ย่อม เปลี่ยนไป ด้วย การ ย้าย ถิ่นที่
อยู่ พร้อมด้วยเจตนาปรากฏว่าตั้งใจจะเปลี่ยน
ภูมิลำเนา

อุทาหรณ์

- ๑) ก. มีบ้านอยู่ เป็นปกติที่จังหวัด ชนบุรี
ก. ขายที่บ้านและทรัพย์สินสมบัติที่จังหวัดชนบุรี
ยกครอบครัวเข้ามาซื้อบ้านใหม่อยู่ในกรุงเทพฯ
ดังนี้ภูมิลำเนาของ ก. อยู่ที่กรุงเทพฯ
- ๒) ก. มีบ้านอยู่ เป็นปกติ กับบิดาที่จังหวัด
ลพบุรี ก. เข้ามาเรียนกฎหมายอยู่กรุงเทพฯ

๑๗๔

โดยไม่ได้อพยพหรือจงใจจะเปลี่ยนภูมิลำเนา
ตั้งนี้ ภูมิลำเนาของ ก. ยัง คง อยู่ใน จังหวัด
ลพบุรี

มาตรา ๔๗ ถ้าได้เลือกเอา ถิ่นใด เป็น ภูมิลำเนาแต่
เฉพาะการ เพื่อจะทำการอันใดอันหนึ่ง ท่าน
ให้ถือว่าถิ่นนั้นเป็นภูมิลำเนาในการอันนั้น

อุทาหรณ์

ก. เป็น พ่อค้าไม้สัก มีบ้าน อยู่ เป็น
ปกติที่จังหวัดเชียงใหม่ ก. ทำสัญญาขายไม้
ให้ ข. ที่กรุงเทพฯ ๑ ปีละ ๓๐๐ ตัน โดยตกลง
กันว่า ก. เลือก สำนักงานนาย ค. ทนาย
ความที่จังหวัดสมุทรปราการ เป็น ภูมิลำเนา
ของ ก. สำหรับขายไม้รายนี้ เพราะฉะนั้น
ถ้าเกิดคดีขึ้น ข.ฟ้อง ก. ต่อศาลจังหวัดสมุทร
ปราการได้

มาตรา ๕๐

หญิงมีสามียอมถือเอาภูมิลำเนาของสามี
ถ้าสามีไปตั้งภูมิลำเนาในถิ่นต่างประเทศ และ
หญิงนั้นมิได้ตามไปอยู่ด้วย และไม่จำเป็นต้อง
ตามไปอยู่ด้วยไซ้ ท่านว่าหญิงนั้นยอมมิได้
ถือเอาภูมิลำเนาของสามี

ตราบิตสามียังไม่มียุ้ภูมิลำเนา ฤฯไม่มี
ใครรู้ว่ามียุ้ภูมิลำเนาแห่งใด ฤฯหญิงมีสามี
มิได้ถือเอาภูมิลำเนาของสามีไซ้ ตราบนั้น
ฝ่ายหญิงจะถือเอาภูมิลำเนาต่าง หาก จากสามี
ก็ได้

อุทาหรณ์

วรรคต้น

๑) นางสาว ก. มีถิ่นที่อยู่กับ บิดา
มารดาที่จังหวัดลำปาง ภายหลัง ก. ทำการ
สมรสกับ ข. ผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัด
ปราจีนบุรีแล้ว ก. ได้ย้ายมาอยู่กับ ข. ที่
จังหวัดปราจีนบุรี ดังนี้ ภูมิลำเนาของ ก. อยู่
ในจังหวัดปราจีนบุรี

๒) ตามอนุทธานุสัทธิขังตัน ภายหลัง ข. ย้ายไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ในประเทศจีน แต่ ก. ไม่ได้ตาม ข. ไป และไม่จำเป็นต้องตามไปอยู่ด้วย ดังนั้น ภูมิลำเนาของ ก. ยังคงอยู่ในจังหวัดปราจีนบุรี

วรรคสอง

๑) ตราบโศสามียังไม่มีภูมิลำเนา เช่น นางสาว ก. ตั้งอนุทธานุสัทธิขังตัน แต่งงานกับ นาย ง. ผู้เป็นพ่อค้าเรือลอย (ให้ดูมาตรา ๔๗)

๒) ไม่มีใครรู้ว่ามียูมิลำเนาแห่งใด เช่น นางสาว ก. ตั้งอนุทธานุสัทธิขังตัน แต่งงานกับ นาย จ. ผู้มีอาชีพะทางรับจ้างทำงานเป็นรายวัน ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง (ให้ดูมาตรา ๔๖)

๓) หญิงมีสามีมิได้ถือเอาภูมิลำเนาของสามี เช่น นางสาว ก. ตั้งอนุทธานุสัทธิขังตัน แต่งงานเป็นอนุกรรยานาย ฮ. ผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ แต่ ก. ยังคงอยู่บ้านเดิม ไม่ลงมาอยู่ร่วมกับ ฮ. ที่กรุงเทพฯ

ในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังกล่าวในวรรค ๒ นี้ ก. จะถือเอาบ้านเดิมในจังหวัดลำปางเป็นภูมิลำเนาได้

มาตรา ๕๑

ภุม์ตำเนาของผู้เยาว์ ฤฯของบุคคลผู้ไร้
ความสามารถนั้น ได้แก่ภุม์ตำเนาของผู้แทน
โดยชอบธรรม

อุทาหรณ์

- ๑) ก. อายุ ๑๘ ปี มีบิดาอยู่ที่จังหวัด
ราชบุรี ก. มาเรียนหนังสืออยู่ใน กรุงเทพฯ
ตั้งภุม์ตำเนาของ ก. อยู่ที่จังหวัดราชบุรี
- ๒) ก. มีภุม์ตำเนาแต่เดิมอยู่ ลพบุรี ภาย
หลัง ก. วิกลจริต ศาลสั่งให้เป็น ผู้ไร้ความ
สามารถ และให้อยู่ในความอนุบาลของ ม.
ผู้มีภุม์ตำเนา อยู่ใน จังหวัดพระนคร ตั้ง
ภุม์ตำเนาของ ก. อยู่ในจังหวัดพระนคร

มาตรา ๕๒

ข้าราชการทั้งปวงนั้น ท่านถือว่า ย่อมมีภุม์
ตำเนา ฅณดินอันเป็นที่ ทำการ ตามตำแหน่งหน้าที่
หาก มิใช่ เป็น ตำแหน่ง นำที่ ชั่วคราว ชั่ว ระยะเวลา
ฤฯเป็น เพียง แต่งตั้ง ไป เฉพาะการ ครั้ง
หนึ่ง คราวเดียว

อุทาหรณ์

๑) ก. เป็นปลัดจังหวัดสมุทรปราการ ก.
 ขนรถไฟกลับมาอยู่บ้านที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 วัน ตั้งนี้ ภูมิ ดำเนาของ ก. อยู่ที่จังหวัดสมุทร
 ปราการ

๒) ก. เป็นตำรวจกองพิเศษประจำอยู่ใน
 กรุงเทพฯ ก. ถูกส่งไปปราบผู้ร้ายที่จังหวัด
 นครสวรรค์ชั่วคราว ๓ เดือน ตั้งนี้ ภูมิ ดำเนา
 ของ ก. ยังคงอยู่ในกรุงเทพฯ

ส่วนที่ ๔

สถาป สุนทร

มาตรา ๕๓

ถ้าบุคคลใดไป เสียจากภูมิดำเนา ฤ ถิ่น
 ที่อยู่ ทั้งมิ ได้ตั้ง ตัวแทน มอบ อำนาจ ทั่วไปไว้
 และ ไม่มี ใคร รู้ แน่ว่า เป็นตาย ร้ายดีอย่างไร
 ไชร เมื่อผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่ง ฤ

พนักงาน อัยการ ร้อง ขอ ต่อศาล ๆ จะ สั่ง การ
ให้ ทำพลาง ตามที่ จำเป็น เพื่อ จัดการ ทรัพย์สิน
ของบุคคล นั้นก็ได้

อนึ่ง เมื่อ เวลา ได้ ถ่วง ไปปีหนึ่ง แล้วนับแต่
วันที่ บุคคลนั้น ไป เสียจาก ภูมิลำเนา ถิ่นที่
อยู่ ไม่มีใคร ได้รับ ข่าวคราว ประการ ใดเลยก็
ดี ถา ปีหนึ่ง นับ แต่ วันมี ผู้ ได้พบเห็น ถา ได้
ทราบ ข่าว มาเป็น ครั้งหลัง ที่ สุดก็ดี ศาล จะ
ตั้ง แต่ง ผู้จัดการ ทรัพย์สินของบุคคลผู้นั้นขึ้น
ก็ได้

ผู้ซึ่ง ไป จาก ภูมิลำเนาหรือ ถิ่นที่ อยู่ โดย
ไม่ทราบ ว่าตายหรือร้ายดี ประการ ใด ตั้งบัญญัติ
ไว้ในส่วนนี้ มี ๒ ชนิด คือ

๑) ผู้ไม่อยู่ คือ บุคคล ซึ่ง ศาล ยัง มิได้
สั่ง ให้ เป็น คน สิบสูญ ให้ ดูตั้งแต่ มาตรา
๕๓ ถึง ๖๓

๒) คนสิบสูญ คือ ผู้ไม่อยู่ ซึ่ง ศาล สั่ง
ให้ เป็น สิบสูญ ซึ่งกฎหมาย ถือ ว่า ตาย
ให้ ดูตั้งแต่ มาตรา ๖๔ ถึง ๖๗

อุทาหรณ์

วรรคต้น

ก. มีบ้าน และ ภูมิลำเนา อยู่ในกรุงเทพฯ ฯ
 เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๕ ก. ไปเมือง
 จีนโดยมิได้ตั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไป สำหรับ
 จัดการ ทรัพย์สิน สมบัติ และจัดการใน กรุงเทพฯ ฯ
 เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ ก. ได้ส่งข่าว
 มาให้ภรรยาซึ่งอยู่ในกรุงเทพฯ ฯ ทราบครั้งหนึ่ง
 ตั้งแต่นั้นมาก็ไม่ได้รับ ข่าวคราวอีก เมื่อได้
 ทำการสืบสวนแล้วไม่ทราบว่า ก. ตายหรือยังมี
 ชีวิตอยู่ ครั้นถึงเดือน กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๑
 บ้านของ ก. ในกรุงเทพฯ ฯ ซ้ำรูด ต้องทำการ
 ช่อมแซม ซึ่งจะต้องเสียค่าใช้จ่ายมากมายคั้ง
 ผู้มีส่วนได้เสีย เช่น ภรรยาหรือบุตร ผู้
 ควรได้รับ มรดกของ ก. อาจขอให้ศาลสั่ง
 อนุญาตให้ ผู้นั้นจำนอง บ้านของ ก. เพื่อได้
 เงินมาซ่อมแซม

วรรคสอง

ตามอุทาหรณ์ข้างต้น เมื่อพวันวันที่๑มีนาคม

พ.ศ. ๒๔๗๐ ไปแล้ว ก็ถือได้ว่า เวลาได้
 ล่วงไปปีหนึ่ง นับแต่วันที่ได้ทราบข่าวของ ก.
 มาเป็นครั้งหลังที่สุด ดังกล่าวนั้นเมื่อมีผู้มีส่วน
 ได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอ ศาลอาจ
 จัดตั้งผู้จัดการทั่วไปสำหรับดูแลบ้าน และ
 ทรัพย์สินสมบัติของ ก. ก็ได้

มาตรา ๕๔

ถ้าผู้ไม่อยู่นั้นได้ตั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้แต่หากการมอบอำนาจนั้นถึงที่สุดลงก็ดี
 ปรากฏว่า การที่ตัวแทน จัด ทรัพย์สิน นั้น
 เกลือกจะเสียหายแก่ผู้ไม่อยู่ก็ดี ท่านให้นำ
 บทบัญญัติตามความในมาตราก่อนนี้มาใช้

อุทธรณ์

๑) ตามอุทธรณ์ในมาตรา ๕๓ แต่สมมติ
 ว่า ก่อนในเมืองจิม ก. ได้มอบอำนาจทั่วไป
 ให้ ฮ. เป็นตัวแทนสำหรับ ทรัพย์สิน สมบัติ ของ
 ก. ในกรุงเทพฯ ฯ มีกำหนด ๖ เดือน นับตั้ง
 แต่วันที่ ก. ออกจากกรุงเทพฯ ฯ ดังนี้ เมื่อพ้น

๑๘๒

วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ไปแล้ว อำนาจ
ของ ฮ. ก็ถึงที่สุด

๒) ภายในวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕
ซึ่งอำนาจของ ฮ. ยังไม่ถึงที่สุด แต่ ฮ. ได้
ละเลยต่อหน้าที่ เช่น ไม่รักษากัน ปลอ่ยให้
ชุดไซม ซึ่ง เป็น ที่เสียหายแก่ ก. ผู้ไม่อยู่
ตามอุทธรณ์ อย่าง หนึ่ง อย่างใด ข้างต้น
ผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการ อาจขอ
อนุญาตศาลเจ้าของบ้านเพื่อได้ เงินมาซ่อมแซม

มาตรา ๕๕ เมื่อผู้มีส่วนได้เสีย คนใด คน หนึ่ง ๑)
พนักงานอัยการร้องขอ ศาลจะสั่งตัวแทน
รับมอบอำนาจทั่วไปให้ จัดการทำบาญชี ทรัพย์สิน
สินของผู้ไม่อยู่นั้นขึ้นก็ได้

อุทธรณ์

ก่อนออกไปเมืองจีน ก. ได้มอบอำนาจ
ทั่วไปให้ ฮ. เป็นผู้แทน ผู้มีส่วนได้เสีย
หรือพนักงานอัยการ อาจขอให้ศาลสั่ง ฮ.

ทำบัญชีทรัพย์สินของ ๆ ก. ตัวแทนรับมอบ
อำนาจของ ก. คงจะเป็นของ ๆ ก. ทัวไปในที่
คือ ตัวแทนซึ่งผู้ไม่อยู่ได้แต่งตั้งขึ้นไว้ ถ้า
เป็นผู้จัดการ ซึ่งศาลตงนั้น มาตรา ๕๗ ได้
บังคับไว้แล้ว ว่าจะให้ทำบัญชีทรัพย์สินของ
ผู้ไม่อยู่ โดยไม่จำเป็นต้องร้องขอต่อศาล

มาตรา ๕๖

ถ้าเป็นการจำเป็นที่ตัวแทนรับมอบอำนาจ
ทัวไปจะต้องทำการอันใดอันหนึ่ง เกินขอบ
อำนาจที่ได้รับไว้ เมื่อขออนุญาตต่อศาลได้
แล้วจะทำการเช่นนั้นก็ได้

อพาทรณ์

ก่อนออกไปเมืองจีน ก. ได้มอบอำนาจ
ให้ ฮ. เป็นตัวแทนตั้งกล่าวข้างต้น แต่ตัว
แทนผู้ได้รับอำนาจทัวไปนั้น จะทำกิจการ
ที่มาตรา ๘๐๑ ได้บัญญัติไว้ ไม่ได้เพราะ เป็น
การเกินขอบอำนาจ

ถ้า ฮ. ประสงค์ จะจำนองบ้านของ ก. ศาล
อาจสั่งอนุญาตให้ ฮ. ทำการเช่นนั้นได้

๑๘๔

มาตรา ๕๗

ผู้จัดการที่ศาลได้แต่งตั้งขึ้นนั้น ต้องทำ
บัญชีทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ในขณะเมื่อเข้าจัด
การ บัญชีทรัพย์สินนี้ต้องทำต่อหน้าพยาน
สองคน และให้ลงลายมือชื่อพยานในบัญชี
นั้นด้วย

อุทาหรณ์

ศาลเป็นผู้ตั้งให้ ฮ. เป็นผู้จัดการทรัพย์สิน
สินของ ก. ผู้ไม่อยู่ ดังนี้ เมื่อ ฮ. เข้าจัด
การงาน ฮ. มีหน้าที่ต้องทำบัญชีทรัพย์สิน
ถึงแม้จะไม่มีผู้ใคร่ร้องขอให้ทำก็ดี (ให้ดู
มาตรา ๕๕)

มาตรา ๕๘

ผู้จัดการนั้นมีอำนาจอย่างตัวแทนซึ่งได้รับ
มอบอำนาจทั่วไป เมื่อจะทำการใดๆ เกิน
ขอบอำนาจต้องได้รับอนุญาตของศาลก่อนแล้ว
จึงทำได้

อุทาหรณ์

ม. เป็นผู้ที่ศาลตั้งให้เป็นผู้จัดการทรัพย์สินของ ก. ดังนั้น อำนาจของ ม. มีเหมือนกับอำนาจตัวแทน ซึ่งได้รับมอบอำนาจทั่วไป (ให้ดูมาตรา ๕๖)

มาตรา ๕๗

ถ้าผู้ไม่อยู่ได้แต่งตั้งตัวแทน มอบอำนาจ เฉพาะการอันใดไว้ ผู้จัดการหาอาจจะสอดเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจการที่เป็นอำนาจเฉพาะการเช่นนั้นได้ไม่ แต่ถ้ามาพิจารณาเห็นปรากฏว่าการที่ตัวแทนจัดทำอยู่นั้นเกลือกจะเสียหายแก่ผู้ไม่อยู่ไซ้ร ก็อาจจะร้องขอให้ศาลถอดถอนตัวแทนนั้นเสียได้

อุทาหรณ์

ก่อนไปเมืองจีน ก. ได้มอบให้ ฮ. เป็นตัวแทน ดูแลร้านค้าขายของ ก. ที่ลพบุรี ต่อมาภายหลัง ไม่ได้ข่าวคราวของ ฮ. ศาล จึงตั้งให้ ม. เป็นผู้จัดการทรัพย์สินทั่วไปของ ก. ดังนั้น

ม. จะสอดเข้าไปจัดการร้านค้าขายของ ก. ที่
 ทรบุรีไม่ได้ แต่ด้วยความปรากฎว่า ฮ. ได้
 ครอบครองร้านค้าขายนั้น ซึ่งเป็นการทำให้ ก. ผู้
 ไม่อยู่เสียหาย ดังนั้น ม. อาจารย์ขอต่อศาล
 ให้ถอดถอน ฮ. ออกเสียจากการเป็นตัวแทน
 แทนได้

มาตรา ๒๐

ศาลจะสั่งเองในขณะใดๆ ฎจะมีคำสั่ง
 เมื่อผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสีย ฎพนักงาน
 อัยการร้องขอขึ้น ในการเหล่านี้ก็สั่งได้ คือ

(๑) ให้ผู้จัดการหาประกันให้ไว้เพื่อการ
 ที่จัดทำ และเพื่อส่งคืนทรัพย์สินที่มอบไว้

(๒) ให้ผู้จัดการแจ้งรายการให้ทราบว่า
 ทรัพย์สินที่เข้ามาแล้วนั้นเป็นอยู่อย่างไรๆ

(๓) ถอดถอนผู้จัดการออกเสียโดยมีเหตุ
 อันสมควร และตั้งแต่งตั้งผู้อื่นให้จัดการแทน
 ผู้นั้นต่อไป

อุทธรณ์

ตามอุทธรณ์ในมาตรา ๕๕ ศาลอาจสั่ง

(๑) ให้ ม. หาประกัน เช่นวางทรัพย์ สิ้น
หรือหาบุคคลอื่นมาเป็นประกันในการที่จัดทำ
และเพื่อส่งคืนทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่

(๒) ให้ ม. ทำบัญชีแสดงทรัพย์สินของ
ก. เป็นคราว ๆ เช่นทุก ๓ เดือน หรือ ทุก ๖
เดือนหรือทุก ๑ ปี

(๓) ถอดถอน ม. ออกจากผู้จัดการ ถ้า
ปรากฏว่า ม. ไม่สามารถในหน้าที่ เช่น บัญชี
หรือตัวเลข ฯลฯ แล้วตั้งให้ผู้อื่นจัดการแทน
ต่อไป

มาตรา ๖๑

ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้จัดการได้รับสินจ้างคิด
จ่ายจากทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่นั้นก็ได้

อุทธรณ์

ก. ผู้ไม่อยู่มีที่ดิน ๑ แปลง ได้ค่าเช่าปี
ละ ๑๐,๐๐๐ บาท ในการตั้ง ม. เป็นผู้จัดการ

๑๘๘

หรือภายหลังจากการตั้งศาลอาจสั่งให้ ม. ใต้
รับเงินสินจ้างปี ละ ๘๐๐ บาท คิดจ่ายจากทรัพย์สิน
สินของ ก. ก็ได้

มาตรา ๒๒

อำนาจของผู้จัดการนั้น ย่อมสิ้นสุดลง

ในกรณีดังกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (๑) เมื่อผู้ไม่อยู่นั้นกลับมา
- (๒) เมื่อได้หลักฐาน เป็นแน่ชัดว่าผู้ไม่
อยู่นั้นยังมีชีวิตอยู่ ฤๅถึงแก่ความตาย
- (๓) เมื่อ ผู้ จัด การ ลาออกฤๅถึงแก่ความ
ตาย
- (๔) เมื่อศาล มีคำสั่งแสดง ความสาบสูญ
- (๕) เมื่อศาลถอดถอนผู้จัดการ

อุทธรณ์

ตามอุทธรณ์ข้างต้น อำนาจของ ม. ผู้
จัดการย่อมสิ้นสุดลง

- (๑) เมื่อ ก. กลับมากรุงเทพฯ
- (๒) เมื่อ ก. ส่งข่าวคราวมาว่า ยังมีชีวิต

อยู่ หรือทราบแน่ชัดว่า ก. ตาย ซึ่งทายาท
หรือผู้จัดการมรดกยอมได้รับหน้าที่แทน ม.

(๓) เมื่อ ม. ขอลาออก หรือถึงแก่ความ
ตาย (ให้ดูมาตรา ๘๒๖ อนุมาตรา (๒)
กับ (๓))

(๔) เมื่อกาลล่วงมาเกินกว่า ๗ ปี และ
ศาลได้สั่งให้ ก. เป็นคนسابสูญ (ให้ดู
มาตรา ๖๔)

(๕) เมื่อศาลถอดถอน ม. จากผู้จัดการ
(ให้ดูมาตรา ๖๐(๓) และเทียบมาตรา ๘๒๖(๒))

ปัญหา

(๑) อำนาจของผู้จัดการตามเหตุที่กล่าว
นี้ จะสิ้นสุดไปโดยลำพังหรือจะต้องได้รับคำ
สั่งของศาลอีกครั้งหนึ่ง

(๒) ถ้าผู้จัดการกลายเป็นผู้ไร้ความสา-
มารถ อำนาจของผู้จัดการจะถึงที่สุดเพราะ
เหตุนี้ได้หรือไม่ (เทียบ มาตรา ๘๒๖ (๔))

มาตรา ๒๓

กฎหมายลักษณะตัวแทน ดัง กล่าวไว้ ใน
ลักษณะ ๑๕ แห่งบรรพ ๓ นั้น ท่านให้ ไซ้บังคับ
ในการ จัดทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ เพียงที่ไม่ขัด
ขวาง ถ้าไม่แย้งกับความในส่วนนี้

อุทาหรณ์

ม. เป็นผู้จัดการทรัพย์สินของ ก. ผู้ไม่อยู่
ม. เอาเงินของ ก. ไปให้ สร้อย เป็นประโยชน์
ส่วนตัวเสีย ดังนี้ ม. ต้องเสียดอกเบี้ยในเงิน
นั้นนับแต่วันที่ได้อำนาจไปไซ้ (ให้ดูมาตรา ๘๑๑)

มาตรา ๒๔

ถ้าบุคคลได้ไป จาก ภูมิลำเนา ถิ่นที่อยู่
และทราบเท่าเจ็ดปี ไม่มีใครทราบว่าเป็นตาย
ร้ายคืออย่างไร เมื่อผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสีย
รายงานงานอัยการร้องขอ ต่อ ศาล ๆ จะสั่งให้
บุคคลเช่นนั้นเป็นคนสาบสูญก็ได้
วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ ไซ้ตลอดถึงบุคคลซึ่ง
ได้ไปถึงสมรภูมิแห่งสงคราม ถ้าไปตกอยู่

ในเรื่องเมื่ออับปาง ฤๅไปตกต้องในฐานะที่จะ
เป็นภยันตรายแก่ชีวิตประการอื่นใด หากนับ
แต่เวลาเมื่อสงครามได้สิ้นสุดลงแล้ว ฤๅนับ
แต่เมื่อเรืออับปาง ฤๅนับ แต่เมื่อ ภยันตราย
ประการอื่น ๆ ได้ ผ่านพ้นไปแล้วนั้น ได้เวลา
ถึงสามปียังไม่มีการทราบบอกว่าคุณคนนั้นเป็นตาย
ร้ายดีอย่างไร

อุทาหรณ์

วรรคต้น (หายไปเกินกว่า ๗ ปี)

ก. หายไปจากภูมิลำเนาในกรุงเทพฯ ตั้ง
แต่วันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ตั้งแต่วันที่ ๖
มีนาคม ๒๔๗๗ ไปแล้ว ข. ทายาทของ ก.
หรือพนักงานอัยการ อาจขอต่อศาลให้สั่ง
ว่า ก. เป็นคนสาบสูญ

วรรคสอง (หายไปเกินกว่า ๓ ปี)

๑) ก. ได้อาสาเป็นทหารใน กองทัพจีน
ภาคใต้ ทำสงครามกับจีนภาคเหนือ สงคราม
ได้ สิ้นสุดเมื่อวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๗

๒) ก. โดยสารเรือไปเมืองสิงคโปร์ เรือ
อัปปางเมื่อวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๗

๓) ก. ทำงานอยู่ที่โรงงานในกรุงเทพฯ
โรงงานระเบิดเมื่อวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๗
มีผู้คนตายมาก แต่ไม่สามารถพิจารณา
พรรณศพว่า ก. จะตายหรือไม่

เหล่านี้วันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐
ซึ่ง กาลล่วง ๓ ปีไปแล้ว ข. ทายาทของ ก.
หรือพนักงานอัยการอาจขอต่อศาล ให้สั่งว่า
ก. เป็นคนสาบสูญ

มาตรา ๖๕

บุคคลอันศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ
แล้วนั้น ท่านให้ถือว่าถึงความตาย เมื่อครบ
กำหนดระยะเวลาดังได้ระบุไว้ในมาตราก่อนนั้น

อุทาหรณ์

๑. ตามอุทาหรณ์ใน มาตรา ๖๔ วรรคต้น
ให้ถือว่า ก. ตาย เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ.
๒๔๗๗ คือ ครบกำหนดระยะเวลา ๗ ปี

๒. ตามอุทธรณ์ มาตรา ๖๔ วรรคสอง
ให้ถือว่า ก. ตายเมื่อวันที่ ๔ เมษายน พ.ศ.
๒๔๗๐ คือ ครบกำหนดระยะเวลา ๓ ปี

ทรัพย์สินมรดกของ ก. ตกมาเป็นของผู้ควร
ได้รับมรดก ถ้า ก. มีภรรยา ก็ถือว่า ขาด
จากกัน ณ วันที่กล่าวแล้ว ๆ ล ๆ

มาตรา ๖๖

ถ้าพิสูจน์ได้ว่า บุคคลที่ สาบสูญ นั้น ยังคง
มีชีวิต อยู่ ก็ดี ถ้า ว่า ตายใน เวลา อื่น ผิด
ไปจากเวลาตั้งระบุไว้ในมาตรา ก่อนนั้น ก็ดี เมื่อ
บุคคลผู้นั้นเอง ถ้า ผู้ใด ผู้หนึ่ง ผู้มีส่วนได้
เสีย ถ้า พนักงาน อัยการ ร้องขอ ต่อ ศาล ๆ จะ
ต้อง ถอน คำสั่ง แสดง ความ สาบสูญ นั้น ให้ แต่
การ ถอน คำสั่ง นั้น ย่อม ไม่ กระทบ กระทั่ง ถึง ความ
สมบูรณ์ แห่ง การ ทิ้ง หลาย อัน ได้ ทำ ไป โดย
สุจริต ใน ระยะเวลา ตั้งแต่ ศาล มี คำสั่ง แสดง
ความ สาบสูญ จนถึง เวลา ถอน คำสั่ง นั้น แต่ อย่าง
หนึ่ง อย่างใด

อนึ่ง บุคคล ผู้ ได้ ทรัพย์สิน มา เนื่อง แต่ การ ที่
ศาล สั่ง แสดง สาบ สูญ แต่ ต้อง เสีย สิทธิ ของ ตน
ไป เพราะ ศาล สั่ง ถอน คำสั่ง แสดง สาบสูญ นั้น

๑๕๔

จำต้องส่งคืนทรัพย์สินแต่เพียงเท่าที่ ยังได้เป็น
ลาภแก่ตนอยู่เท่านั้น

อุทาหรณ์

วรรคต้น

ศาลต้องถอนคำสั่งแสดงความسابสูญเมื่อ

๑) ก. กลับมายังภูมิลำเนา หรือส่ง
ข่าวมาให้ทราบว่ามีชีวิตอยู่

๒) ตามอุทาหรณ์ใน มาตรา ๖๔ วรรคต้น
ปรากฏภายหลังว่า ก. ตาย เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน -
พ.ศ. ๒๔๗๕

สมมติว่า ก่อนถอนคำสั่งแสดงความساب
สูญ จ. ได้รับซื้อบ้านของ ก. ไว้โดยสุจริต
(ให้ดูมาตรา ๕) ดังนั้น การซื้อขายนั้น
ย่อมสมบูรณ์

วรรคสอง

เมื่อศาลได้สั่งให้ ก. เป็นคนسابสูญแล้ว
บ้านของ ก. ตกมาเป็นมรดกของ ข. บุตร
ข. รื้อเงินจึงขายบ้าน เป็นราคา ๕๐๐๐ บาท
ซึ่งเท่ากับครึ่งของราคาที่แท้จริง ภายหลังศาล

๑๕๕

ถอนคำสั่งแสดงความสาบสูญ เพราะเหตุที่
ก. ยังมีชีวิตอยู่ ข. จำต้องส่งเงินคืนเพียง
๕๐๐๐ บาท ซึ่งตนได้รับได้ มิใช่ ๑๐๐๐๐ บาท

มาตรา ๒๗ คำสั่งศาลแสดงความสาบสูญก็ดี คำสั่งถอนคำสั่ง
นั้นก็ดี ท่านให้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา
ไม่จำเป็นต้องมีอุทธรณ์

หมวด ๒

นิติบุคคล

ส่วนที่ ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๒๘ อันว่านิติบุคคลนั้น จะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วย
อาศัยอำนาจแห่งบทบัญญัติทั้ง หลาย ของ ประ
มวลกฎหมายนี้ทุกกฎหมายอื่น

หมวดที่ ๒

นิติบุคคล

ส่วนที่ ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๒๘

อทธาหรณ์

ก) นิติบุคคลซึ่งมีขึ้นได้ด้วยอาศัย อำนาจแห่งบทบัญญัติทั้งหลายของประมวลกฎหมาย

๑) ทบวงการเมือง

๒) วัดวาอาราม (ซึ่งเป็นวัดในพระพุทธศาสนา

๓) ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนแล้ว

๔) บริษัทจำกัด (เข้าใจว่า หมายถึงเฉพาะถึงบริษัทที่ได้จดทะเบียนตามกฎหมายนี้)

๕) สมาคม

๑๕๗

๖) มุลินธิได้รับอำนาจแล้ว

(ให้ดูมาตรา ๗๒ และต่อไป

๗) นิติบุคคลซึ่งมีขึ้นได้ด้วย อาศัยอำนาจ
แห่งบทบัญญัติของกฎหมายอื่น

๑) วัดบาดหลวงโรมันคาทอลิกในกรุงสยาม
ตาม พระราช บัญญัติ ว่า ด้วย ฐานะ ของ วัด บาด
หลวง โรมัน คาทอลิกใน กรุง สยาม ร.ศ. ๑๒๘

ข้อ ๑ ซึ่งมีความว่า

“คณะโรมันคาทอลิกในกรุงสยามไม่เลือกกว่า
มิชซัง และบาดหลวงจะเป็น คนชาติใดภาษา
ใด ๆ ได้รับอนุญาตตามกฎหมายฝ่ายสยามให้
เป็นบริษัท อัน หนึ่ง ฉะเพาะวิการิโออาปอสตอ
ลิกอแห่งหนึ่งเพื่อให้มีอำนาจถือที่ดิน สำหรับ
ประโยชน์ มิชซังตาม ข้อ ความ ที่ กำหนดไว้ใน
พระราชบัญญัตินี้”

๒) บริษัทที่ได้รับพระบรมราชานุญาตเป็น
พิเศษ เช่นบริษัทขุดคลองคูนาสยาม, บริษัท
รถไฟสายปากน้ำ ๆ ล ฯ

๓) สหกรณ์ตาม พระราชบัญญัติ สหกรณ์

พ.ศ. ๒๔๗๑

มาตรา ๖๙

นิติบุคคลย่อมมีสิทธิ และ หน้าที่ต่าง ๆ ต้อง
ตามบทบัญญัติทั้งปวงแห่งกฎหมาย ภายใน
ขอบวัตถุประสงค์ ของตน ดังมีกำหนดไว้ใน
ข้อบังคับ ฤๅตราสารจัดตั้ง

อุทาหรณ์

๑) สมาคมแดง มีวัตถุประสงค์เพื่อการ
เล่นกีฬา สมาคมแดง ส่ง ซื่อไม้เท้าเงินนิส
จากนายเขียว ๑๐ อัน นายเขียว ผิดสัญญา
ตั้ง นี้ สมาคมแดง มี สิทธิ เป็น โจทก์ฟ้อง นาย
เขียวฐานผิดสัญญาได้ หรือ

ถ้าฝ่ายสมาคมแดง ทำ ผิด สัญญาไม่ชำระ
เงินค่าไม้ ให้แก่นายเขียวตั้ง นี้ นายเขียว ย่อม
ฟ้องสมาคมแดงเป็นจำเลยได้ เพราะอยู่ใน
ขอบวัตถุประสงค์

มาตรา ๗๐

ภายในบังคับแห่งบทมาตราก่อนนี้ นิติ-
บุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่เหมือนบุคคลธรรมดา

ดา เว้นเสียแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งว่าโดยสภาพ
จะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น

อุทาหรณ์

๑. สมาคม “แดง” กล่าวข้างต้น มีสิทธิ
เป็นโจทก์จำเลยในเรื่องหนี้อันเนื่องแต่การศึกษา
ซึ่งอยู่ภายในขอบวัตถุประสงค์ หรือรับให้
โดยเสนาหาจำหน่ายทรัพย์สิน เพื่อบำรุงการ
ศึกษา ฯลฯ สิทธิและหน้าที่เหล่านี้เป็นสิทธิ
และหน้าที่เหมือนบุคคลธรรมดา

๒. สมาคม “แดง” ไม่มีสิทธิถูกเกณฑ์
เป็นทหารรับเป็นผู้อยู่บ้าน เพราะสิทธิเหล่านี้
เป็นสิทธิและหน้าที่ซึ่งว่าโดยสภาพจะพึงมี
พึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น

มาตรา ๗๑

ผู้มีอำนาจของนิติบุคคลนั้น ได้แก่ ถิ่นที่
สำนักงานแห่งใหญ่ ภูมิตั้งทำการ ภูมิตั้งที่
เลือกเอาเป็นภูมิตั้งการตามข้อบังคับ
ภูมิตั้งการที่ตั้ง

อนึ่งถิ่นที่มีสาขาสำนักงาน จะจัดว่า เป็นภูมิลำเนา ในส่วนกิจการ อัน ทำณที่นั้นด้วยก็ได้

อุทาหรณ์

บริษัท “เหลือ” ทำการค้าข้าว

- ๑) สำนักงานใหญ่ อยู่ที่กรุงเทพฯ
- ๒) ได้เลือกเอาโรงสีที่จังหวัดพระประแดง เป็นภูมิลำเนาสำหรับการค้าข้าว
- ๓) มีสาขาสำนักงานแห่งหนึ่งที่จังหวัดชัยภูมิ

ตั้งภูมิลำเนาตามปกติของบริษัท “เหลือ” อยู่ในกรุงเทพฯ แต่ถ้ามักคิดเกี่ยวกับการค้าข้าว บริษัท “เหลือ” อาจถูกเป็นจำเลยที่ศาลจังหวัดพระประแดง เพราะภูมิลำเนาและการได้เลือกเอาที่จังหวัดนั้น

แต่ถ้าชาวณาฟ้องเรียกเงินค่าขายเข้าเปลือกให้แก่บริษัทเหลือที่จังหวัดชัยภูมิ ชาวณาอาจฟ้องบริษัทเหลือได้ที่ศาลจังหวัดนั้น เพราะถิ่นที่มีสาขาสำนักงานจะจัดว่า เป็น ภูมิลำเนาใน ส่วนกิจการอันทำ ณที่นั้น ด้วยก็ได้

จำพวกที่กล่าวต่อไปนี้ ย่อม เป็น นิติ

บุคคล คือ

- (๑) ทบวงการเมือง
- (๒) วัด วาอาราม
- (๓) ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนแล้ว
- (๔) บริษัท จำกัด
- (๕) สมาคม
- (๖) มูลนิธิ ได้รับอำนาจแล้ว

อุทธรณ์

- ๑) ทบวงการเมือง ให้ดูมาตรา ๗๓
- ๒) วัดวาอาราม เข้าใจว่าเป็น วัดในพระ
พุทธศาสนาตาม พระราชบัญญัติ ปกครอง คณะ
สงฆ์ ร. ศ. ๑๒๑
- ๓) ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนแล้ว คือ
 - ก) ห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียน
 - ข) ห้างหุ้นส่วนจำกัดให้ดู มาตรา ๑๐๑๖
 ห้างหุ้นส่วนที่ไม่จดทะเบียน ไม่เป็นนิติ

บุคคล

- ๔) บริษัทจำกัด ให้ดูมาตรา ๑๐๑๖

๒๐๒

- ๕) สภามคม ให้คุมাত্রา ๑๒๘๒
- ๖) มุถนธิชั้ได้รับอำนาจจากรัฐบาลให้ตัว
ชน เป็นนติ บุคคลให้ คุมাত্রา ๘๕

มาตรา ๗๓

ทบวงการ เมืองนั้น คือ กระทบและกรม
ในรัฐบาล เทศาภิบาล ปกครอง ท้องที่ และ
ประชาบาล ทั้หลาย

อุทาหรณ์

๑) กระทบ เช่นกระทบยุคติ ชรรวม
มหาตไทย, ชรรวมการ ๗ ล๗

๒) กรมในรัฐบาล เป็นบัญญัติ ซึ่งอาจ
แปลได้หลายทาง เช่น

๑. กรมอัสสระ ที่ขึ้นตรงต่อพระบาทสม
เด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังเช่นกรมราชเลขาธิการ
ซึ่งถือว่าเป็น “กรมในรัฐบาล” ไม่ใช่ “กรม
ในกระทบ” ดังเช่นกรมตำรวจ เพราะกระทบ

๒๐๓

ทรงเป็นนิติบุคคลแล้ว และ กรมกอง เป็น แต่
สาขาของ กระทรวง

หรือ

๒. อาจแปลได้ว่า “กรมในรัฐบาล” นั้น
หมายความ ถึง กรม ที่ เป็น ทางราชการโดยตรง
ไม่ใช่ กรม อื่นๆ ซึ่ง บุคคล อาจ ตั้ง ขึ้น แล้ว ขนาน
นาม เช่น นั้น และ ไม่ใช่ กรม ของ เจ้า ต่าง กรม

๓) เทศาภิบาลปกครองท้องที่ ซึ่ง เข้าใจ
ว่า หมายถึง มณฑล มี ๕ จังหวัด หรือ อำเภอ

๔) ประชาบาล ซึ่ง เข้าใจ ว่า หมายถึง ตำบล
ที่ได้ จัด ให้ มีการ ปกครอง อย่าง ประชาบาล และ
มี ทรัพย์สิน สมบัติ มีงบประมาณ เป็น อิสระ ต่าง
หาก ไม่ ประปน กับ ทรัพย์สิน สมบัติ ของ มณฑล
หรือ ของ รัฐบาล

ใน (๓) และ (๔) นี้ พอ เทียบ ได้
กับการ ปกครอง ท้องที่ ของ ฝรั่งเศส คือ ประ
เทศ ฝรั่งเศส แบ่ง การ ปกครอง ท้องที่ ออก เป็น
มณฑล เรียกว่า “เดปาร์เตอ็อง” มณฑล
แยก ออก เป็น จังหวัด เรียกว่า “อารองดิสมอง”
จังหวัด แยก ออก เป็น อำเภอ เรียกว่า “กา

๒๐๔

ทอง” และอำเภอแยกออกเป็นตำบลเรียกว่า
“คอมมูน”

กฎหมายฝรั่งเศสยอมให้มณฑลและตำบล
เป็นนิติบุคคล มีทรัพย์สินสมบัติโดย เฉพาะไม่
ปะปนกับของบุคคลอื่น ๆ

มาตรา ๗๔

การจัด ควบคุม ทบวงการเมือง และ วิชา
อาราม ย่อม เป็น ไป ตามกฎหมาย และข้อบัง
คับทั้งปวงที่ ว่าด้วยการนั้น
ไม่จำเป็นต้อง มีอุทธรณ์

มาตรา ๗๕

อันความประสงค์ของนิติบุคคลนั้น ย่อม
แสดงปรากฏจากผู้แทนทั้งหลายของนิติบุคคล
คนนั้น

อุทธรณ์

นายเขียวผู้แทนสมาคม “แดง” ได้ตกลง

๒๐๕

ข้อไม่ตัดสินนิสจากนายดำ ดังนั้นได้ชื่อว่า
ความประสงค์ ของ สมาคมได้แสดง ออกโดย
นายเขียวผู้แทน สมาคม “แดง” ต้องผูกพัน
ตามข้อตกลงนั้น สมาชิกอื่นๆของสมาคมจะ
ปฏิเสธไม่ยอมรับผิดโดยอ้างว่าตนไม่ได้เป็นผู้
ตกลงข้อไม่ตัดสินนิสเหล่านั้นไม่ได้

มาตรา ๗๒

ผู้จัดการทั้งหลายก็ดี ผู้แทนอื่นๆก็ดี
ของนิติบุคคล หากทำการตามหน้าที่ได้ทำให้
เกิดความเสียหาย อย่างหนึ่ง อย่างใดแก่บุคคล
อื่นไฉน ท่านว่านิติบุคคลจำต้องเสียค่าสินไหม
ทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น แต่มีสิทธิจะไล่
เบี้ยเอาแก่ตัวผู้ เป็นต้นเหตุทำความเสียหายได้
ภายหลัง

ถ้าและ ความเสียหายแก่บุคคล อื่นนั้นเกิด
แต่ทำการอันใดอันหนึ่ง ซึ่งมีได้อยู่ภายในขอบ
วัตถุที่ประสงค์แห่งนิติบุคคลนั้นไฉน ท่านว่า
สมาชิก ฤ็ผู้จัดการทั้งหลายเหล่านั้นนับندا

ที่ได้ ออกเสียงลงมติให้ทำการเช่นนั้น กับทั้ง
ผู้จัดการและผู้แทนอื่น ๆ ทั้งหลาย บันดา
ที่ได้ เป็นผู้ ลง มือทำการ จะต้อง รับผิดชอบ
ออกใช้ค่าสินไหมทดแทน

อทาหรณ์

วรรคต้น

นายเขียว เป็นผู้ จัด การ สมาคม “แดง”
ได้ ขั้บรณนตร์ของ สมาคมไป ซื่อไม้ตีเต็นนิส
ทึบ นายดำ ขาหัก ดั้งนี้ สมาคมแดง ต้อง
รับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้นายดำ เพราะเป็นการ
ทำในหน้าที่ (ให้เทียบมาตรา ๔๒๕) แต่สมาคม
“แดง” มีสิทธิไล่เบี้ยเอาจากนายเขียวได้

วรรคสอง

๑. นายเขียว นายขาว นายเหลือง เป็น
ผู้จัดการสมาคม “แดง” นายเขียว นายขาว
ได้ลงมติโดย นายเหลือง ไม่ได้ลงเนื้อเห็นด้วย
ให้สมาคมตั้งโรงพยาบาล ซึ่งเป็นการนอกขอบ
วัตถุประสงค์ ดั้งนี้ สมาคมและนายเหลือง
ไม่ต้องรับผิดชอบ ต่อคน ภายนอกในบรรดาหนี้สิน

๒๐๗

ที่เกิดจากการตั้งโรงพยาบาล แต่ นายเขียว นายขาว ต้องร่วมกันรับผิดชอบ เพราะทั้ง ๒ คนเป็นผู้ได้ออกเสียงลงมติ

๒. ถ้าหากภายหลัง นายเหลืองได้เข้าทำการงานในการตั้งโรงพยาบาลด้วยแล้ว ตนก็ต้องรับผิดชอบร่วมกับนายเขียว นายขาว เพราะเป็นผู้ที่ได้ลงมือทำการ ถึงแม้ไม่ได้ลงมติดด้วยในขั้นต้นก็ดี

มาตรา ๗๗

ถ้ามีผู้จัดการหลายคน และมีได้มีข้อกำหนดไว้เป็นประการอื่นในข้อบังคับ กฎ ธรรมนูญจัดตั้งก็ดี มีได้บัญญัติไว้เป็นประการอื่นโดยกฎหมายก็ดี การจะทำความตกลงต่างๆ ในทางอำนวยการของนิติบุคคลนั้น ท่านให้ไปไปตามเสียงข้างมากในหมู่ผู้จัดการทั้งหลายด้วยกัน

อุทาหรณ์

ก. ข. ค. เป็นผู้จัดการสมาคม “แดง” ได้

๒๐๘

ปรึกษา กัน ถึง เรื่อง เงิน รางวัล ที่จะให้ แก่ ผู้ที่
ชนะ เลิศ ในการ แข่ง ขัน กีฬา ก.ข. มีความ
เห็นว่า ควร ให้ ถ้วย เงิน ค. เห็น ควร ให้ ถ้วย ทอง
ตั้ง นั้น ต้อง จัด ถ้วย เงิน เป็น รางวัล ตาม เสียง ก.ข.
ซึ่ง เป็น ฝ่าย ข้าง มาก

แต่ ถ้า ใน ข้อ บัง คับ มี ว่า การ จัด ของ รางวัล
นั้น ผู้ จัด การ ทั้ง หลาย ต้อง ลง เนื้อ เห็น เป็น น้ำ
หนึ่ง ใจ เดียว กัน แล้ว ก็ ต้อง ให้ เป็น ไป ตาม ข้อ
บัง คับ นั้น

มาตรา ๗๙

ข้อ จัก กัด ฎา แก่ ไข เปลี่ยน แปร ลง อำนาจ ของ
ผู้ จัด การ ทั้ง หลาย ในการ เป็น ผู้ แทน นิติ บุคคล
นั้น ใดๆ ก็ ดี ท่าน ว่า หา อาจ จะ ยก ขึ้น เป็น
ข้อ ต่อ สู้ บุคคล ภาย นอก ผู้ ทำ การ โดย สุจริต
ได้ ไม่

อุทาหรณ์

ก. ข. ค. เป็น กรรม การ สมาคม “แดง”
กรรม การ ทั้ง ๓ คน ต้อง พร้อม กัน สั่ง จึง จะ ถอน

เงินจากธนาคารได้ สมมติว่าสมาคมได้แก้ไข
 อำนาจกรรมการเป็นว่า การถอนเงินต้องได้รับ
 ความยินยอม จากที่ประชุมใหญ่ของสมาชิก
 แต่การแก้ไขกฎเปลี่ยนแปลงนี้ มิได้นำไปจด
 ทะเบียนและธนาคารก็ไม่ทราบ ถ้า ก. ข. ค.
 มาขอถอนเงินจาก ธนาคารโดยไม่ได้รับความ
 ยินยอมจากที่ประชุมใหญ่ของ สมาชิก และ
 ธนาคารได้จ่ายให้ไปแล้ว ธนาคารไม่ต้องรับผิดชอบ
 เพราะได้ทำไปโดยสุจริต

แต่ถ้า ธนาคาร ทราบว่ามี การ เปลี่ยนแปลง
 แก้ไขเช่นนั้นแล้ว ธนาคาร ก็ยังยื่นจ่ายให้ ก.
 ข. ค. ดังนี้ ธนาคารต้องรับผิดชอบ เพราะไม่ได้
 กระทำไปโดยสุจริต

มาตรา ๗๙

ถ้ามีตำแหน่งว่างลงในจำนวนผู้จัดการและ
 มีเหตุควรวิตกว่าทั้งตำแหน่งว่างไว้จะไปเกลียด
 จะเกิดความเสียหายขึ้นได้ไซ้ร้ เมื่อผู้มีส่วน
 ได้เสียคนใดคนหนึ่ง ฤาพนักงาน อัยการ

ร้องขอต่อศาล ๆ จะตั้งแก่ผู้จัดการชั่วคราว
ชั้นก็ได้

อุทธรณ์

ก. เป็นผู้จัดการมูลนิธิซึ่งได้รับอำนาจ
แล้ว ก. ตายเมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๑
ตำแหน่งผู้จัดการว่างอยู่ อาจทำให้เกิดความ
เสียหายแก่มูลนิธิได้ ดังนี้ ผู้มีส่วนได้เสีย
เช่น ข. ผู้เป็นเจ้าของ หรือ ค. ผู้อุทิศทรัพย์
ตั้งมูลนิธิ หรือ พนักงาน อัยการ อาจร้องขอ
ต่อศาลให้ตั้ง ค. เป็นผู้จัดการชั่วคราวชั้นก็ได้

มาตรา ๙๐

ในการอันใด ถ้าประโยชน์ทางได้ทางเสีย
ของนิติบุคคลฝ่ายหนึ่ง กับของตัวผู้จัดการอีก
ฝ่ายหนึ่งเป็นปฏิปักษ์แก่กัน ท่านว่าในการ
อันนั้นผู้จัดการเป็นอันไม่มีอำนาจเป็นผู้แทน
ได้ ในกรณีเช่นนั้นต้องตั้งแต่งผู้แทนชั้นเฉพาะ
การนั้นตามบทบัญญัติมาตราก่อนนี้

อุทธรณ์

ก. เป็นผู้จัดการบริษัท “ดำ” ก. พ้อง

๒๑๑

บริษัท “ ต้า ” เรียกค่าเสียหายตั้งนี้ ก. ไม่มีอำนาจแก้คดีแทนบริษัท ต้องตั้งให้ผู้อื่นมาเป็นตัวแทนบริษัทในการต่อสู้คดี เพราะประโยชน์ทางได้ทางเสียของ ก. กับของบริษัทเป็นปฏิปักษ์แก่กัน ให้เทียบดูมาตรา ๘๐๕, ๘๔๕

ฉันท ๒

มุลนิธิ

มาตรา ๘๑

มูลนิธินั้นได้แก่ทรัพย์สินอันจัดสรรไว้เป็นแผนกเพื่อบำเพ็ญทาน การศาสนา วิชา-ศาสตร์ วรรณคดี ฤาเพื่อสาธารณประโยชน์อื่น ๆ และได้หมายคำกำไร

อทานรณ

๑. เพื่อบำเพ็ญทาน เช่นนายแดงได้ออกเงิน ๑๐๐๐๐ บาท สำหรับใช้ในโรงพยาบาล
๒. เพื่อการศาสนา เช่นนายแดงได้ออก

เงิน ๑๐๐๐๐ บาท เพื่อเป็นทุน สำหรับให้ พระ
สงฆ์หัวเมืองเข้ามาเรียนในกรุงเทพ ฯ

๓. เพื่อวิทยาศาสตร์ เช่น ศิษย์ทั้งหลาย
ของพระเจ้าฟ้างูเออ กรมหลวงราชบุรี ไต่อุทิศ
เงินตั้งระมุณินิ เพื่อ บำรุง วิชากฎหมาย
๔. เพื่อสาธารณประโยชน์อื่น เช่น อุทิศ
เงินเพื่อสร้างถนน, สร้างคลอง, สร้างสะพาน,
สร้าง ศาลาที่พัก สำหรับ คน เติร ทาง ใน กลาง
ทุ่ง ฯ ล ฯ

มาตรา ๙๒

มุณินินี้จะต้องก่อตั้ง ขึ้น ด้วยทำตราสาร
ลงไว้มีข้อความสำคัญตามรายการ ต่อไปนี้

- ๑) ชื่อของมุณินิ
- ๒) วัตถุประสงค์ของมุณินิ
- ๓) สำนักงานของมุณินิ แม้จะพึงมี
- ๔) ข้อกำหนดว่าด้วยทรัพย์สินของมุณินิ
- ๕) ข้อกำหนดว่าด้วยการตั้งแต่งและถอด
ถอนผู้จัดการทั้งหลายของมุณินิ

อุทธรณ์

ตราสารสำหรับก่อตั้งมูลนิธินั้นอาจเป็นโดย
 นิติกรรม คือ การยกให้แต่ยังมีชีวิต หรือ
 พันัยกรรม คือการยกให้ ซึ่งจะมีผลต่อเมื่อ
 ผู้ทำพันัยกรรมได้ตายไปแล้ว (ให้ดูมาตรา
 ๘๓)

อนุมาตรา ๑. ชื่อซึ่งจะใช้เรียกแทนม
 ูลนิธิ เช่น ระบุมูลนิธิ, รอกเฟลเลอร์มูลนิธิ

อนุมาตรา ๒. วัตถุประสงค์ เช่น เพื่อ
 บำรุงวิชากฎหมาย, การแพทย์

อนุมาตรา ๓ สำนักงานของมูลนิธิ แม้
 จะพึงมี ถ้า เป็นมูลนิธิซึ่งได้รับ อำนาจ ต้องมี
 สำนักงาน เพราะ เป็นนิติบุคคล และนิติ
 บุคคลต้องมีภูมิลำเนาถิ่นที่สำนักงาน (ให้ดู
 มาตรา ๗๑)

อนุมาตรา ๔. ข้อกำหนดว่าด้วยทรัพย์สิน
 ของมูลนิธิ เช่น จำนวนเงินที่ผู้แต่งตั้งได้อุทิศ

อนุมาตรา ๕. ข้อกำหนดว่าด้วยการตั้ง
 แต่ง และถอดถอนผู้จัดการ เช่น ผู้จัดการ
 ต้องเป็นเนติบัณฑิต และได้รับ อนุมัติจาก
 กรรมการมูลนิธิให้ เป็นผู้จัดการ

๒๑๔

ในเรื่อง ราย การ ขาด ตก บก พร่อง ให้ ดู
มาตรา ๘๔

มาตรา ๘๓

ถ้า มุ ล นิธิ ก่อ ตั้ง ขึ้น ด้วย นิติกรรม ทำ ก ให้
แต่ ยังมี ชีวิต ท่าน ให้ ใช้ บทบัญญัติ ทั้ง หลาย
ใน ลักษณะ ให้ อน โลม ตาม ควร แก่ บท
ถ้า มุ ล นิธิ ก่อ ตั้ง ขึ้น ด้วย พิ นัย กรรม ท่าน ให้
ใช้ บทบัญญัติ ทั้ง หลาย ใน ลักษณะ มฤ ต ก อนุ
โลม ตาม ควร แก่ บท

อุทาหรณ์

วรรคหนึ่ง ก. ตั้ง โรงพยาบาล ขึ้น แห่ง หนึ่ง
ให้ ข. เป็น ผู้ จัด การ ก. ตก ลง ยก เงิน ๑๐๐๐
บาท ให้ โรงพยาบาล แต่ ยัง ไม่ได้ ส่ง มอบ เงิน
นั้น ให้ ดังนี้ การ ให้ เงิน ๑๐๐๐ บาท ยัง ไม่
บริบูรณ์ ก. อาจ ปฏิเสธ ไม่ ยอม ให้ ก็ได้ เพราะ
มาตรา ๕๒๓ บังคับ ไว้ ว่า “การ ให้ นั้น ท่าน ว่า
ยอม บริบูรณ์ ต่อ เมื่อ ส่ง มอบ ทรัพย์สิน ที่ ให้”

วรรค สอง ก. ทำ พิ นัย กรรม อุทิศ ทรัพย์สิน
๑๐,๐๐๐ บาท เพื่อ ตั้ง โรงเรียน แต่ พิ นัย กรรม

นั้นมิพะยานคนเดียว ดังนี้ พันัยกรรม นั้นไม่
สมบูรณ์ เพราะมีพะยานหนึ่งไม่ครบตามกำหนด

มาตรา ๙๔

ถ้าผู้ตั้งมุลนิธิตายเสียแต่ยังมีหนี้ได้ทำข้อ
กำหนดว่าด้วยชื่อ ฤๅสำนักงานของมุลนิธิ ฤๅ
ว่าด้วยวิธีตั้ง แต่ง และ ถอด ถอน ผู้จัดการของ
มุลนิธิไซ้ การเหล่านี้เมื่อผู้มีส่วนได้เสียคน
ใดคนหนึ่ง ฤๅพนักงานอัยการ ร้องขอ ต่อศาล
ก็ให้ศาลกำหนดให้

อุทาหรณ์

ก. ทำพันธกรรมกล่าวไว้แต่เพียงว่า “ข้าพ-
เจ้าอุทิศเงิน ๓๐๐๐๐ บาท เพื่อตั้งโรงพยาบาล
ที่จังหวัดนครสวรรค์” แล้ว ก. ตาย ดังนี้ศาล
มีอำนาจกำหนด ชื่อ, สำนักงาน, วิธีตั้งแต่ง และ
และ ถอดถอน ผู้จัดการ ของมุลนิธินี้ได้

แต่ข้อสำคัญคงมีว่า ใน พันัยกรรม ต้องมี
ข้อ กำหนดอย่างน้อย ว่าด้วย ทรัพย์สินของ

มูลนิธิเช่น “ ๓๐๐๐๐ บาท ” และต้องมีวัตถุประสงค์
ที่ประสงค์ ของมูลนิธิ เช่น “ เพื่อตั้งโรงพยาบาล
บาลที่จังหวัดนครสวรรค์ ” ถ้าขาดไปอย่างหนึ่ง
อย่างใด ดังกล่าวนั้น การตั้ง มูลนิธิ ก็ไม่ สมบูรณ์

มาตรา ๙๕

มูลนิธิ นั้น จะจัดตั้ง ขึ้น เป็น นิติบุคคล ด้วย
รัฐบาลให้ อำนาจเช่นนั้น ก็ได้

อนึ่งภายในเวลา สิบสี่วัน นับแต่รัฐบาล
ได้ให้ อำนาจ แล้ว ให้ เสนาบดีผู้ เป็น เจ้านาย ที่
จัดการให้ เก็บใจความแห่งข้อสำคัญ ของมูล
นิธิ นั้น โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

อุทาหรณ์

วรรคหนึ่ง การขออำนาจรัฐบาลนั้นจะได้รับ
ต่อเมื่อทำเรื่องราวเป็นลายลักษณ์อักษรตามแบบ
ซึ่ง เสนาบดี กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดไว้
และ เสนาบดี กระทรวงมหาดไทย เป็นผู้สั่งให้
อำนาจตามกฎหมาย เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยออก

๒๑๗

ตามมาตรา ๕๗ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลงวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ (ให้ดูใต้มาตรา ๕๗)

วรรคสอง สมมติว่ารัฐบาลให้อำนาจ เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๗๐ ภายในกำหนด ๑๕ วัน คือ ภายในวันที่ ๑๕ มีนาคม ศกเดียวกัน นั้น เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เป็น เสนาบดีเจ้าหน้าที่ในเวลานี้ ต้องเก็บใจความแห่งข้อสำคัญของมูลนิธิ คือ ที่กล่าวไว้ในมาตรา ๘๒ กับทั้งเงื่อนไขอันจะใช้บังคับแก่มูลนิธิ และวันเดือนปีที่ให้อำนาจแก่มูลนิธินั้น ออกประกาศโฆษณา ในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๘๒ การให้อำนาจแก่มูลนิธินั้น ย่อมสุดแล้วแต่ อำนาจใจของรัฐบาล และจะบังคับให้มีข้อไขอย่างไรๆ แล้ว จึงอนุญาตตามที่เห็นควรก็ได้

อุทาหรณ์

ก. ประสงค์ ตั้ง มุลนิธิ เพื่อ ทำ การ สอน
ศาสนา จึงทำเรื่องรายนต์ต่อกระทรวงมหาด-
ไทย ตั้งนี้ รัฐบาลอาจบังคับให้มีข้อไข่ว่า ก.
จะต้อง ไม่ เป็น กรรมการ ใน มุลนิธิ นั้น ได้

มาตรา ๘๗

ในกรณีที่เป็น มุลนิธิ อันได้ รับ อำนาจ แต่
รัฐบาลท่านว่าทรัพย์สินอันได้จัดสรรไว้โดยนิติ
กรรม ท้ายกให้ แต่ ยังมีชีวิตนั้น ย่อมตกเป็น
ของ มุลนิธิ ตั้งแต่ เวลาที่ รัฐบาล ให้ อำนาจ เป็น
ต้น ไป

อุทาหรณ์

ก. ทำนิติกรรมไว้ว่า ยกบ้านหลังหนึ่ง
ให้เป็นสมบัติของโรงพยาบาลแดงซึ่งจะตั้งขึ้น
เป็นมูลนิธิ ก. จึงไปขออำนาจรัฐบาล รัฐบาล
ให้อำนาจ เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๑
ตั้งนี้บ้านของ ก. ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของมูลนิธิ

๒๑๕

แดง ตั้งแต่วันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๗๑
เป็น ต้น ไป

มาตรา ๙๙

ในความเกี่ยวพันกับบุคคลภายนอกมูลนิธิ
ที่ได้รับอำนาจแล้ว มีผู้จัดการทั้งหลายเป็น
ผู้แทนของมูลนิธินั้น

อุทธรณ์

ก. เป็นผู้ตั้งมูลนิธิ “แดง” เพื่อการพยาบาล และได้รับอำนาจให้ เป็นนิติบุคคลแล้ว มี ข.ค. เป็น ผู้จัดการ ตั้งนี้ ข.ค. เป็น ตัวแทนของมูลนิธิ “แดง” มีสิทธิทำกิจการภายใน ขอบวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ เช่น ทำสัญญาจ้างแพทย์นางพยาบาล กิจการที่ข.ค. ได้ทำไปตั้งนั้น ย่อมผูก พันมูลนิธิ

(ให้ เทียบ มาตรา ๙๕ และ มาตรา ๙๕
ต่อไป)

มาตรา ๘๘ ในส่วนความเกี่ยวพันระหว่างมูลนิธิที่ได้รับ

อำนาจ กับผู้จัดการ ทั้งหลายของมูลนิธิในตัวเอง
ก็กระวางผู้จัดการเหล่านั้น กับบุคคลภายนอก
ก็ดี ท่าน ให้บังคับ ตามบท บัญญัติ ทั้ง หลาย
แห่งประมวลกฎหมายนี้ ลักษณะตัวแทน

อุทาหรณ์

๑. ตามอุทาหรณ์ ในมาตรา ๘๘ สมมติว่า
 - ข. ค. จัดสร้าง สะพานขึ้นหนึ่งสะพาน ตั้งขึ้น
มูลนิธิ แต่ไม่ต้อง รับผิดชอบ ใน บรรดา หนี้สิน ซึ่ง
เกิดขึ้น จาก การ สร้าง สะพาน เพราะ เป็นการ
นอก ขอบ วัตถุประสงค์ แต่ ข.ค. ต้องรับผิดชอบ
ออกเงินของตนเองใช้หนี้ แก่ บุคคล ภายนอก
(ให้ดูใน มาตรา ๘๒๓ และ มาตรา ๘๖)
๒. ตามอุทาหรณ์ข้างต้น สมมติว่า มูล
นิธิ “แดง” ยังเก็บไม่พอจ่าย เป็นค่า จ้าง แก่
แพทย์ ข. ค. ต้องเอาส่วนตัวตรงไปดั่งนี้
ข. ค. มีสิทธิเรียกเอาเงินที่ได้ตรงไปรวมทั้ง

๒๒๑

ดอกเบี้ยนับแต่วันที่ได้ออกเงินไปนั้นได้ จาก
ทรัพย์สินของมูลนิธิ “แดง”
(ให้ดูมาตรา ๘๑๖)

มาตรา ๘๐

มูลนิธิ ทุกรายย่อม ตกอยู่ ในบังคับควบคุม
แลตรวจตราของรัฐบาล เจ้าพนักงานผู้ได้อัน
รัฐบาลได้แต่งตั้งไปเพื่อการนั้นแล้ว ให้เข้าดู
สมุด หนังสือกับ บัญชี ของมูลนิธิ ได้ใน เวลา
ใดๆ อันสมควร เจ้าพนักงานผู้นั้นอาจจะ
สอบสวนผู้จัดการและตัวแทนฤๅลูกจ้างในมูล
นิธิด้วยข้อความใดๆ ที่เกี่ยวกับมูลนิธินั้นได้

อทาหรณ์

หลวง ก. นายทะเบียน ใหญ่ใน กอง สมุห
พระนครบาลเป็นผู้ซึ่งรัฐบาลได้แต่งตั้งให้ดูแล
ตรวจตรามูลนิธิในกรุงเทพฯ ตามกฎหมายฉบับ
กระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๓๐ ธันวาคม
พ.ศ.๒๔๖๘ (ข้อ ๑)

หลวง ก. มีสิทธิตามมาตรานี้

มาตรา ๘๑

ถ้า ผู้จัดการ ทั้ง หลาย จัด การ ผิด พลาด
 เสื่อมเสียก็ดี ทำการฝ่าฝืน ข้อความแห่งตรา
 สารก่อตั้งมูลนิธินี้ก็ดี เมื่อพนักงานอัยการ
 ฎามีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งร้องขอต่อศาลฯ
 จะถอดถอนผู้จัดการ และ ตั้งแต่งผู้จัดการขึ้น
 ใหม่คนหนึ่งหลายคนก็ได้

อทธาทรณ

ข. เป็นผู้จัดการมูลนิธิ “แดง” เอาเงินของ
 มูลนิธินี้ไปสร้างสะพานดั่งนี้ ข. ทำการฝ่าฝืนข้อ
 ความแห่งตราสารก่อตั้งมูลนิธิ ก. ซึ่งเป็นผู้ม
 ส่วนได้เสีย หรือ พนักงานอัยการอาจร้องขอ
 ต่อศาลถอด ข. ออกเสียจากตำแหน่งผู้จัดการ
 และตั้ง ฮ. เป็นผู้จัดการขึ้นใหม่

มาตรา ๘๒

มูลนิธิ นั้นย่อมสิ้นสุดลงด้วยเหตุประการ
 ใดประการหนึ่งดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ
 (๑) เลิกตามบทบัญญัติที่ กล่าวไว้ในตรา

๒๒๓

สารตั้งมูลนิธินั้น

(๒) เมื่อวัตถุประสงค์แห่งมูลนิธินั้นสำเร็จบริบูรณ์แล้วถูกกลายเป็นการพนวิสัย

(๓) เมื่อมูลนิธินั้นล้มละลาย

(๔) เมื่อมีคำสั่งของศาลตามข้อความในมาตราต่อไปนี้

อุทาหรณ์

๑. เลิกตาม บทบัญญัติที่กล่าวไว้ใน ตราสารตั้งมูลนิธินั้น เช่นกำหนดไว้ว่า มูลนิธิตั้งขึ้นมีกำหนดเพียง ๕๐ ปี ดังนี้ เมื่อสิ้นกาลนั้นหรือกำหนดไว้ว่า ถ้า ก. ตาย มูลนิธิต้องเลิก ฯลฯ

๒. เมื่อวัตถุประสงค์แห่งมูลนิธิสำเร็จบริบูรณ์แล้ว หรือกลายเป็นพนวิสัย เช่น

ก) มูลนิธิ "เขียว" ตั้งขึ้นเพื่อสร้างถนนสาธารณะประโยชน์จากกรุงเทพฯ ไป สมุทรปราการ เมื่อถนนสายนี้สร้างเสร็จแล้ววัตถุประสงค์แห่งมูลนิธิก็สำเร็จ บริบูรณ์

ข) มูลนิธิเขียวตั้งขึ้นเพื่อสร้างถนนดังกล่าว

๒๒๔

แล้ว แต่ยังไม่เสร็จ รัฐบาลก็ห้าม เพราะเป็นการแข่งขันกับบริษัทรถไฟ ดังนั้น วัตถุประสงค์ของ มุท นธิ ก็กลายเป็นพันธวิสัย

๓. เมื่อมุท นธิล้มละลาย เช่น มุท นธิ “เขียว” มีหนี้สินพันตัว เจ้าหนี้จึงฟ้องให้ล้มละลาย

๔. คุมาตรา ๕๓ ต่อไป

มาตรา ๕๓

เมื่อพนักงานอัยการ ฎาผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสียด้วยยื่น คำร้องต่อ ศาล ๆ จะมีคำสั่งให้เลิกมุท นธินั้นเสีย และตั้งแต่งผู้ชำระบัญชีคนหนึ่งฎาหลายคน ในกรณีทีกล่าวต่อไปนี้อย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ คือ

(๑) ถ้า มุท นธิ นั้น ได้ ก่อ ตั้ง ขึ้นขัดต่อบทบัญญัติในส่วนนี้ฎาว่ามุท นธินั้นทำการขัดต่อกฎหมายก็ดี ฎาขัดต่อความสงบเรียบร้อยฎาสีลธรรมอันดีของประชาชนก็ด้วยเหมือนกัน

(๒) ถ้าว่า เปน อันจะจัดการมุท นธินั้นให้

ดำเนินรอยต่อไปอีกไม่ได้ ไม่เล็กลงเพราะ
เหตุประการใด ๆ

(๓) ถ้า มุลนิธิ ทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติใน
ตราสารตั้งมูลนิธินั้นเอง ฤๅฝ่าฝืนข้อไขซึ่งรัฐ
บาลได้ให้อำนาจไว้

อนึ่งศาลจะสั่งถอดถอน ผู้จัดการทั้งหลาย
และ แต่งตั้ง ผู้จัดการ ขึ้นใหม่คนหนึ่ง ฤๅ
หลายคนแทนสั่งเลิกมูลนิธิก็ได้

(มาตรานี้เป็นบทบัญญัติซึ่งมูลนิธิจะต้องเลิก
โดยคำสั่งของศาลต่างกับมาตรา ๕๒ ข้อ ๑, ๒,
๓. ซึ่งมูลนิธิ ต้องเลิก ตามมูลกรณีที่เกิดขึ้นไว้
โดยไม่จำเป็นต้องขอคำสั่งของศาล)

อุทาหรณ์

วรรคหนึ่ง

อนุมาตรา ๑. ตอนต้น มูลนิธิได้ก่อตั้งขึ้น
ขัดต่อบทบัญญัติในส่วนนี้

ก. ทำหนังสือตราสารตั้งมูลนิธิ “เหลือ”
เพื่อสอนวิชาแพทย์ และมีข้อความบ่งไว้ใน
ตราสารนี้ว่า มูลนิธินี้ไม่ยอมอยู่ในบังคับ

ความดูแล, ตรวจสอบของรัฐบาล ดังนี้ ได้ขอให้
ว่ามูลนิธิ “เหลือง” ตั้งขึ้นโดยขัดต่อมาตรา ๕๐
อันเป็นบทบัญญัติในส่วนว่าด้วยมูลนิธิ

ตอนสอง มูลนิธินั้นทำการขัดต่อกฎหมาย
หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอัน
ดีของประชาชน เช่น

มูลนิธิ “เหลือง” ตั้งขึ้นเพื่อสอนวิชา
แพทย์ภายหลังปรากฏว่ามูลนิธินี้ สอนวิธี
ลวกให้แก่ว

อนุมาตรา ๒. ถ้าว่าเป็นอันจะจัดการมูล
นิธินั้นให้ดำเนินอยู่ต่อไปอีกไม่ได้ ไม่เลือก
ว่าเพราะเหตุใดๆ เช่น

มูลนิธิ “เหลือง” ตั้งขึ้นเพื่อสอนวิชา
แพทย์ แต่ไม่มีนักเรียนมาเรียน ดังนี้ มูล
นิธินี้ก็ไม่สามารถดำเนินอยู่ต่อไป

อนุมาตรา ๓. ตอนต้น ถ้ามูลนิธิทำการ
ฝ่าฝืน บทบัญญัติในตราสารตั้งมูลนิธิ เช่น
มูลนิธิ “เหลือง” ตั้งขึ้นเพื่อสอนวิชาแพทย์
ภายหลัง มูลนิธินี้สอนศาสนาอันเป็นการผิด
จากบทบัญญัติในตราสาร

ตอนสอง ฝ่าฝืนข้อไขซึ่งรัฐบาลได้ให้อำนาจไว้

เช่น มุลนิธิ "แดง" ตั้งขึ้นเพื่อทำถนนสาธารณประโยชน์สายหนึ่ง ได้รับอำนาจรัฐบาลให้เป็นนิติบุคคล รัฐบาลได้กำหนดข้อไขไว้ว่า มุลนิธินี้จะเคิรรถรับส่งคนโดยสารบนถนนนั้นไม่ได้ แต่มุลนิธิก็ยังจัดขึ้นเคิรรถรับส่งคนโดยสารบนถนนสายนั้น

ในกรณีนี้ตั้งกล่าวแล้ว พนักงานอัยการหรือผู้มีส่วนได้เสีย เช่นผู้ตั้งมุลนิธินั้น ยื่นคำร้องต่อศาลๆ อาจตั้งให้ เลิกมุลนิธิ นั้นแล้วตั้งผู้ชำระบัญชี มีหน้าที่จัดการรวบรวมทรัพย์สินสมบัติของมุลนิธิ และ ไขหนี้แก่เจ้าหนี้ถ้ามีทรัพย์สินเหลือ ต้องจัดการตามมาตรา ๖๖

วรรคสุดท้าย สมมติว่าการที่มุลนิธิประพฤติมิชอบตามความใน (๑) (๒) (๓) นั้นเป็นเพราะนายสีผู้จัดการตั้งนั้น ศาลอาจสั่งถอดนายสีออกจากผู้จัดการ และแต่งตั้งให้นายสาเป็นผู้จัดการขึ้นใหม่ โดยไม่ต้องสั่งเลิกมุลนิธิ

มาตรา ๙๔

ภายในเวลาสิบสี่วัน นับแต่ มุลงนิธิ อันได้รับ
 อำนาจจากรัฐบาลได้ถึงที่สิ้นสุดลง นั้น ผู้
 จัดการทั้งหลายต้องทำหนังสือแจ้งความนั้นแก่
 ทบวงการเจ้าหน้าที่ และให้ เจ้าหน้าที่นำ ความ
 ออกประกาศโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา ภายใน
 ในสิบสี่วัน นับแต่เมื่อได้รับแจ้งความ
 ไม่จำเป็นต้องมีอุทธรณ์

มาตรา ๙๕

ในการชำระบัญชีของมุลงนิธินั้น ให้ใช้
 บทบัญญัติในกฎหมายว่า ด้วยการชำระบัญชี
 ห้างหุ้นส่วน และ บริษัทจำกัด อนุโลมตาม
 ควรแก่บทนั้น ๆ

อุทธรณ์

ศาลสั่งให้เลิกมุลงนิธิ "เหลือง" ซึ่งเป็นนิติ
 บุคคล และได้ตั้งให้นายเขียวเป็น ผู้ชำระ
 บัญชี ดังนี้ นิติบุคคลนั้นยังคงมีอยู่ตราบ เท่า
 เวลาจำเป็น เพื่อ การชำระบัญชี (ให้ดูมาตรา

๑๒๔๕) เช่น มูลนิธิ “เหลือง” ยังคงมีมูลค่า
 ดำเนาอยู่ที่สำนักงานเดิม

มาตรา ๙๖

เมื่อมูลนิธิสิ้นสุดลง ทรัพย์สินของมูลนิธิ
 นั้นให้โอนไปยังนิติบุคคล ตามที่จะพึงระบ
 ไว้ในตราสารตั้งมูลนิธินั้น
 เมื่อไม่มีความกล่าวไว้ถึงนิติบุคคลเช่นว่า
 พนักงานอัยการ ญาติผู้หนึ่งซึ่งมีส่วนได้
 เสียด้วย มีคำร้องขอต่อศาลไซ้ ศาลจึงสั่ง
 จัดสรรทรัพย์สินนั้นให้ แก่นิติบุคคลซึ่งปรากฏ
 ว่า มีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์เดิมของมูล
 นิธินั้น

ถ้าหากว่าจัดสรร ทรัพย์สินอย่างนี้ มีอาจะ
 ทำได้ก็ดี ญ่ามูลนิธินั้นต้อง บังคับให้ เลิก
 เสียเพราะเหตุเป็นการขัดต่อกฎหมาย ญ่าขัดต่อ
 ความสงบเรียบร้อย ญ่าศีลธรรมอันดีแห่งประชา
 ชนก็ดี ศาลจะสั่งให้ทรัพย์สินของมูลนิธิตกไป
 เป็นของแผ่นดินก็ได้

อุทาหรณ์

วรรคหนึ่ง มุลนิธิ “เหลือ” สุดสิ้นลงใน
 ตราสารบ่งไว้ว่า ถ้ามีเงินเหลือให้โอนไปยัง
 สภากาชาดตั้งนี้ สภากาชาด มีสิทธิได้รับ
 ทรัพย์สินนั้น เพราะเป็นนิติบุคคล และ ตรา
 สารได้บ่งไว้

แต่ถ้าตราสารบ่งไว้ว่าให้ โอน ทรัพย์สิน ที่
 เหลือแก่นายแดงผู้ตั้งมูลนิธิ ตั้งนี้ นายแดง
 ไม่มีสิทธิได้รับทรัพย์สินนั้น เพราะนายแดง
 ไม่ใช่นิติบุคคล (ทั้งนี้กฎหมายประสงค์มิให้
 นายแดงคิดหากำไรโดยทางอ้อมใน การ ตั้งมูล
 นิธิ ให้ดูมาตรา ๘๐ ตอนท้าย)

วรรคสอง มุลนิธิ “ดำ” ตั้งขึ้น เพื่อ การ
 พยายามคนขาดเจ็บ มุลนิธิ “ดำ” ต้องเลิกตั้ง
 แต่ในตราสารมิได้บ่งไว้ จะให้ ทรัพย์สินที่
 ยังเหลือแก่ผู้ใด หรือบ่งไว้ว่าจะให้แก่นายแดง
 ซึ่งไม่เป็น นิติบุคคล ตั้งนี้ พนักงานอัยการ
 หรือผู้มีส่วนได้เสีย ได้ร้องต่อศาลขอให้
 สั่ง โอนทรัพย์สินนั้นไปให้ สภากาชาด ซึ่งเป็น

๒๓๑

นิติบุคคล มีวัตถุที่ประสงค์ใกล้เคียงกับวัตถุ
เดิมของมูลนิธิ “ดำ” ก็ได้

วรรคสาม ตาม อุทาหรณ์ใน วรรค สอง
สมมติว่า

๑. ถ้าหากสภาทนายความบอกบัดไม่ยอมรับหรือ
๒. มูลนิธิ “ดำ” ต้องถูกเลิก เพราะทำการ
วัตถุให้แท้ง ดังนั้น ศาลอาจสั่งให้ทรัพย์สิน
ที่เหลือตกเป็นของแผ่นดิน

มาตรา ๔๗

ข้อบังคับสำหรับการให้อำนาจ การจด
ทะเบียนและการดูแลตรวจตรามูลนิธิตามความ
ที่กล่าวไว้ในส่วนนี้ ให้ เสนาบัดผู้รับผิดชอบ
ในการปกครองท้องที่เป็นผู้ออก กฎ ข้อบังคับ
ให้ เสนาบัดจัดการให้มีบัญชีรายนามมูลนิธิ
ทั้งหลายอันได้ให้อำนาจแล้วนั้นรักษาไว้พร้อม
ทั้งรายการข้อสำคัญอันได้โฆษณาใน ราชกิจจานุ
เบกษา

(ให้ตุ๊กตาสอนาบดีกระทรวงมหาดไทย ลง
วันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๘)

ลักษณะ ๓

ทรัพย์

มาตรา ๕๕

อันว่าทรัพย์นั้น โดยนิตินัย ได้แก่ วัตถุ
มีรูปร่าง

บันทึก

บทบัญญัติว่าด้วยทรัพย์ ในลักษณะนี้ คง
เป็นแต่ข้อความทั่วไป ซึ่งอธิบายถึง ประเภท
ต่าง ๆ ของทรัพย์ ส่วน บทกฎหมายว่าด้วย
สิทธิในทรัพย์ มีอาทิ วิธีได้ กรรมสิทธิ์, ปก
ครอง, ภาระบนทรัพย์ เช่น ทางเดิน (อิสเมนต์)
อาศัย หรือ สิทธิ ในการใช้ ทรัพย์ ของผู้อื่น
นั้น ฯลฯ คงจะเป็นอีกส่วนหนึ่งแห่งประมวล
กฎหมายแพ่ง และพาณิชย์

อุทาหรณ์

“วัตถุมีรูปร่าง” หมายถึงวัตถุซึ่งสัมผัสได้
เช่นที่ดิน, เรือ, รถยนต์, เรือยนต์, สัตว์, ฯลฯ

มาตรา ๙๙

ทรัพย์สินนั้น ท่านหมาย ความรวมทั้ง
ทรัพย์สินทั้งวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาได้
และถือเอาได้

อุทาหรณ์

วัตถุไม่มีรูปร่าง หมายถึง สิทธิ ซึ่งอาจมี
ราคาได้ เช่น

๑. กรรมสิทธิ์หนังสือ, ซอยห้อย, เครื่อง
หมายการค้าขาย, สิทธิของผู้เป็นหุ้นส่วนหรือ
ผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วน, บริษัท

๒. สิทธิในทรัพย์สิน มีอาทิ สิทธิของผู้รับ
จำนำ, จำนอง, บุริมะสิทธิ

๓. สิทธิในเรื่องหนี้ เช่น ก. ให้ ข. กู้เงิน
๑๐๐๐ บาท ก. ย่อมมีสิทธิในจำนวนเงินนั้น

มาตรา ๑๐๐

อสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ที่ดินกับทรัพย์สิน
ติดอยู่กับที่ดินนั้น ฤ็ประกอบเป็นอันเดียว
กับที่ดินนั้น อนึ่งคำว่า อสังหาริมทรัพย์ ท่าน

๒๓๔

หมายรวมถึงสิทธิทั้งหลายอัน เกี่ยวกับกรรม _
สิทธิใน ที่ดิน ด้วย

อุทธรณ์

อสังหาริมทรัพย์ได้แก่ _

๑. ที่ดิน คือ พื้นดิน, เหมืองแร่ใต้ดิน
๒. ทรัพย์สินติดอยู่กับที่ดิน หรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดิน คือ ส่วนควบและอุปกรณ์ ให้ดู มาตรา ๑๐๗, ๑๐๘, ๑๐๙, ๑๑๐
๓. สิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวกับกรรมสิทธิในที่ดิน เช่น สิทธิผู้รับจ้างอนบุริมะสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์ (มาตรา ๒๗๒) สิทธิทางเคียรและ ภาระจำยอมเหนือที่ดิน หรือ สิ่งปลูกสร้าง ฯลฯ

มาตรา ๑๐๑

สังหาริมทรัพย์ ได้แก่ทรัพย์สินทั้งหลายอัน
อาจน เคลื่อน จาก ที่แห่ง หนึ่ง ไปแห่ง อื่นได้
ไม่ว่า เคลื่อนด้วย แรงเคียร แห่งตัว ทรัพย์สินนั้นเอง
ฤๅเคลื่อนด้วยกำลังภายนอก อนึ่งคำว่า สังกา

ริมทรัพย์ ท่านหมายรวมทั้งกำลังแรงแห่งธรรมชาติอันอาจถือเอาได้ และทั้งสิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวข้องกับสังหาริมทรัพย์ด้วย

อุทากรณี

สังหาริมทรัพย์ได้แก่

๑. ทรัพย์อันอาจเคลื่อนจากที่แห่งหนึ่งไปอื่นได้ เช่น หนังสือ, ปากกา, ถ้วยชาม, ก้อนหิน, แผ่นอิฐ, รถยนต์, ไม้, กล้วย, ฯลฯ
๒. กำลังแรงแห่งธรรมชาติ เช่น แรงไฟฟ้า, ไฟแก๊ส, แรงของน้ำตก ฯลฯ
๓. สิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวข้องกับสังหาริมทรัพย์ เช่น บริมะสิทธิเหนือสังหาริมทรัพย์ (มาตรา ๒๕๕) สิทธิของผู้จำจำ, ของผู้เป็นหุ้นส่วน, หรือผู้ถือหุ้น

มาตรา ๑๐๒

สังกะทรัพย์ ได้แก่สังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยปรกติอาจใช้ของอันอันเป็นประเภทและชนิดเดียวกันมีปริมาณเท่ากันแทนได้ อสังกะ

ทรัพย์ ได้แก่สังหาริมทรัพย์อันมิอาจจะใช้
ของอันแทนเช่นนั้นได้

อทาหรณ์

๑. สังกะทรัพย์ เช่นเข้าเปลือก ๑๐
เกวียน น้ำตาล ๒ หาบ, ผ้าเช็ดหน้า ๓ ผืน, ฯลฯ
มีชนิดหรือประเภทอันได้ระบุไว้ ซึ่งอาจเอา
เข้าเปลือกชนิดเดียวกัน มีปริมาณเท่ากันคือ
๑๐ เกวียนใช้แทนได้

แต่ต้องระวังว่า สังกะทรัพย์นั้น อาจไม่
เป็นโภคทรัพย์ก็ได้ เช่นผ้าเช็ดหน้า ๓ ผืน ซึ่ง
อาจเอาผ้าเช็ดหน้าชนิดเดียวกันมีปริมาณเท่า
กันใช้แทนได้

๒. อสังกะทรัพย์ เช่นรูปเจียน ๑ รูป
ชามลายคราม ๑ ใบ ซึ่งมีอาจใช้รูปภาพอีก ๑
รูปหรือชามอีก ๑ ใบ แทนกันได้

บันทึก

สังกะทรัพย์ จัด เข้า อยู่ใน ทรัพย์สินเป็น
ประเภท กล่าวคือ ในสัญญาซื้อขายทรัพย์สิน
ชนิดนี้ กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปยังผู้ขาย จน
กว่าจะได้หมายหรือนับ, ชั่ง, ตวง, วัด, หรือ คัด

๒๓๗

เลือก, หรือทำโดยวิธีอื่นเพื่อให้บังคับทรัพย์สิน
นั้นออกไปเป็นแน่นอนแล้ว ตามมาตรา ๔๖๐

ส่วนอสังกมะทรัพย์นั้น ย่อมเป็นทรัพย์ที่
เป็นตัวตนอยู่แล้ว เพราะเหตุที่มีอากัษิทรัพย์
อื่นแทนได้ เหตุฉะนั้น กรรมสิทธิ์ในอสังกมะ
ทรัพย์ที่ซื้อขาย ย่อมโอนมายังผู้ซื้อโดยไม่มีจ้
ต้องส่งมอบ หรือหมาย, คัดเลือก, อย่างไม่อื่ให้
ตามมาตรา ๔๕๓

มาตรา ๑๐๓

ภคยทรัพย์ ได้แก่สังหาริมทรัพย์ซึ่งเมื่อ
ใช้ย่อมเสียบภาวะเสื่อมสลายไปในทันใดเพราะ
การใช้ นั้น ถ้าซึ่งใช้ไปในที่สุดย่อมสิ้นเปลือง
หมดไป

อุทาหรณ์

ภคยทรัพย์ ได้แก่ ทรัพย์ซึ่งเสียบภาวะ
เพราะการใช้ หรือสิ้นเปลืองหมดไปเพราะ
การใช้ และ จะกลับให้มีสภาพดั้งเดิมอื่
ไม่ได้ เช่น เช่า, ผัก, เครื่องดื่ม, เมื่อกน

๒๓๘

รับประทานแล้ว ทรัพย์สินนั้นก็เสียภาวะเสื่อม
สลายไป หรือ ถ่าน, ไม้, น้ำมัน, ซึ่งเมื่อ
ใช้ เป็นเชื้อเพลิงแล้ว ในที่สุดย่อมสิ้นเปลือง
หมดไป

บันทึก

แต่ต้องสังเกตว่า โภคทรัพย์นั้น ไม่เป็น
สังกะทรัพย์เสมอไป เช่น

แกงไก่ชาม ๑ ซึ่งแม่ครัวได้ปรุงโอหารส
มาก และจะปรุงอีก ต่อ ๆ ไปก็ไม่ได้รับโอชา
รสตั้งนี้ แกงไก่ชาม นั้นคงเป็นโภคทรัพย์
โดยเหตุที่ เสียภาวะ เสื่อมสลาย เพราะการรับ
ประทาน แต่แกงไก่ชามนั้นมีอาจที่จะเอา
แกงไก่ชาม ๑ มาใช้แทนได้ โดยเหตุที่
ไม่สามารถปรุงให้ ได้ โอหารสเช่นเดียวกัน

มาตรา ๑๐๔

ทรัพย์แบ่งได้นั้น คือทรัพย์อันอาจจะแยก
ออกจากกันเป็นส่วน ๆ ได้จริงถนัดชัดแจ้ง แต่
ละส่วนได้รูปบริบูรณ์ถ้าพังตัว

อุทาหรณ์

- ๑) ผ้า ๑ ม้วน ซึ่งอาจแบ่งออกเป็น ๓ ผืน
- ๒) ที่ดิน ๑ แปลง ซึ่งอาจแบ่งออกเป็น ๒ หรือ ๓ แปลง แต่แต่ละส่วนที่แบ่งออกแล้วนั้น ไตรูปบริบูรณ์ลำพังตัว โดยมีได้เปลี่ยนแปลงภาวะแห่งทรัพย์สินที่รวมกันอยู่เดิมนี้

ปัญหา

เงื่อนไข ๑ หลัง จะเป็นทรัพย์สินที่แบ่งได้หรือไม่?

มาตรา ๑๐๕

ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้ คือทรัพย์สินอันจะแยกออกจากกันไม่ได้ นอกจากเปลี่ยนแปลงภาวะแห่งทรัพย์สินกับทั้งทรัพย์สินซึ่งตามกฎหมายท่านถือว่าแบ่งไม่ได้

อุทาหรณ์

- ๑) แบ่งไม่ได้ตามธรรมชาติ
- ก) วัว ๑ ตัวจะแยกออกเป็นหลายส่วนเช่น ขาวัว, หัววัว, ไม่ได้

ข. ถ้วยแก้ว ๑ ใบ จะแยกออกเป็นหลาย
ส่วนไม่ได้

เพราะส่วนต่างๆ ที่จะแยกออกมานั้น เสีย
ภาวะไม่เป็นแก้ว, ไม่เป็นถ้วยแก้ว

๒) ทรัพย์ซึ่งตามกฎหมายถือว่าแบ่งไม่ได้
เช่น ก. ข. ค. มีหุ้นในบริษัทจำกัด ๑ หุ้น ดังนี้
หุ้นนั้นจะแบ่งแยกให้ ก. ข. ค. มีสิทธิในบริษัท
คนละ ๑ ส่วนไม่ได้ ก. ข. ค. ต้อง จัดตั้ง คนใด
คนหนึ่ง ใน พวก ของ ตนนั้น เป็น ผู้ใช้สิทธิใน
ฐานเป็นผู้ถือหุ้น ให้ดูมาตรา ๑๑๑๘ ซึ่งมีข้อ
ความดังนี้

“มาตรา ๑๑๑๘ อันหุ้นนั้น ท่านว่าจะแบ่ง
แยกหาได้ไม่ ถ้าบุคคลมีจำนวนแต่ ๒ คน
ขึ้นไปถือหุ้น ๆ เดียวร่วมกัน ท่านว่าต้องตั้ง
ให้คนใดคนหนึ่ง ในจำนวนนั้นแต่คนเดียว เป็น
ผู้ใช้สิทธิในฐานเป็นผู้ถือหุ้น ”

อนึ่งบุคคลทั้งหลายซึ่งถือหุ้น ๆ เดียวร่วม
กัน ต้องร่วมกันรับผิดชอบบริษัทใน การส่งใช้
มูลค่าของหุ้น

มาตรา ๑๐๖ ทรัพย์สินนอกพาณิชย์ ได้แก่ ทรัพย์สินซึ่ง
ไม่สามารถจะถือเอาได้ และทรัพย์สินซึ่งไม่โอน
ให้กันได้โดยชอบด้วยกฎหมาย

อุทาหรณ์

๑. ทรัพย์สินซึ่งไม่สามารถจะถือเอาได้
เช่น อากาศ, ลม, ทะเล, ฯ ล ฯ
๒. ทรัพย์สินซึ่งไม่โอนให้กันได้โดยไม่ชอบ
ด้วยกฎหมาย เช่น ที่ดิน ซึ่งรัฐบาลหวงห้าม

มาตรา ๑๐๗ ส่วนควบของทรัพย์สินนั้น คือส่วนซึ่งว่าโดย
สภาพแห่งทรัพย์สิน ฤ็โดยจารีตประเพณีแห่ง
ท้องถิ่น ย่อมเป็น สาระสำคัญในความเป็น
อยู่ของทรัพย์สินนั้น และไม่อาจจะแยกจากกัน
ได้นอกจากจะทำลาย ฤ็ทำบุบสลาย ฤ็ทำให้
ทรัพย์สินนั้นเปลี่ยนแปลงรูปทรง
ใครเป็นเจ้าของทรัพย์สินอันใด ย่อมมีกรรม
สิทธิ์ ใน บัน ดา ส่วน ควบ ทั้ง หลาย ของ ทรัพย์สิน
อันนั้น

อุทธรณ์

๑. ส่วนควบของสังหาริมทรัพย์ เช่น

ก) รถ ๑ คันถ้าเอาล้อออกเสีย ก็ทำให้
รถนั้นเปลี่ยนแปลงรูปทรง เพราะฉะนั้นล้อ
จึงเป็นส่วนควบ

ข) มืด พับ ๑ เล่ม ต้ำม เป็น ส่วน ควบ
ของมิดนั้น

๒. ส่วนควบของอสังหาริมทรัพย์ ต้อง
พิจารณา มาตรา ๑๐๘ และ ๑๐๙ ประกอบด้วย

มาตรา ๑๐๘

ไม้ยืนต้น นับว่า เป็นส่วนควบกับที่ดินที่
ปลูก ไม้ นั้น

ไม้ล้มลุกและไม้ รัญญาชาติอันจะเก็บเกี่ยว
รวงผลได้คราวหนึ่ง ฤหลายคราวต่อปี ย่อม
ไม่ เป็นส่วนควบกับที่ดิน และนับว่า เป็นสัง
หาริมทรัพย์ ด้วย

อุทธรณ์

๑) ไม้ยืนต้น เช่น

ก) ต้นตาล คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๑๕๗/๑๓๑

“ต้นตาล ขึ้นอยู่ในที่ดินของผู้ใด ตัดสินว่า ต้นตาลเป็นของเจ้าของที่ดินคนนั้น”

ข. ต้นยาง คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๑/๒๔๕๗

“ที่ดินซึ่งมีต้นยาง ผู้ใดเข้าไปปกครองที่ดินนั้น เป็นแนวเขตต์ และทำนํ้ามันยาง จนมีกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของที่ดินนั้นขึ้นแล้ว ผู้อื่นไม่มีอำนาจเข้าไปแผ้วถางทำในที่ดินในเขตต์ที่มีต้นยางนั้นได้”

ค) ต้นพลู คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๓๕/๒๔๕๖

“พลูเป็นไม้ประจำที่ดิน ผู้ชนะคดี จะขอให้ศาลยึดต้นพลูของผู้แพ้คดี ซึ่งปลูกอยู่ในที่ดินของผู้อื่นไม่ได้ คือ เป็นเจ้าของที่ดินย่อม เป็นเจ้าของ ต้นพลู นั้นด้วย”

๒) ไม้ล้มลุกและธัญญาชาติ เช่น

ก) ต้นเข้า ต้นเข้า ปลูกในที่ของผู้อื่น
นั้น ผู้ปลูกเป็นเจ้าของต้นเข้า คู่คำพิพากษา
ฎีกาที่ ๓๘๐/๑๑๕ “ โจทก์ฟ้องขอให้ขับไล่
จำเลย ซึ่งได้ทำนาในที่ของโจทก์ ตัดสันให้
ขับไล่จำเลยเมื่อภายหลัง ฤดูเข้า ”

ข) ต้นผัก, ต้นอ้อย ฯลฯ และขอให้เทียบดู
ประกาศใช้ข้อบังคับชั่วคราว สำหรับการเพาะ
ปลูก ร.ศ. ๑๒๕ ข้อ ๖

“ การเพาะปลูกสวนสมประสงค์คือปลูกพันธุ์
ไม้ล้มลุก ที่มีอายุไม่เกินกว่า ๓ ปี ”

แต่บัญญัติว่า กำหนด ๓ ปี นี้ จะใช้ได้
เพียงไร เพราะประมวล (กฎหมายนี้) ไม่ได้
กล่าวถึง

มาตรา ๑๐๙

ทรัพย์สินซึ่งติดกับที่ดินฤติดกับโรงเรือนเพียง
ชั่วคราว ย่อมไม่กลายเป็นส่วนควบ วิธีอย่าง
เดียวกันนี้ ย่อมใช้บังคับแก่โรงเรือน ฤการ
ปลูกสร้างอย่างอื่น อันผู้มีสิทธิในที่ดินของ
ผู้อื่นใช้สิทธินั้น ปลูกทำลงไว้ในที่ดินนั้น

อุทธรณ์

ตอนต้น

๑) ก. เป็น เจ้า ของ ที่ดินแปลงหนึ่ง ก
กางเต็นต์บนที่ดินนั้น เต็นต์ไม่เป็นส่วนควบ
ของที่ดิน

๒) แต่ ถ้า ก. ปลุกตักบนที่ดินนั้น ตัก
กลายเป็น ส่วนควบของที่ดิน คู่คำพิพากษา
ฎีกา ที่ ๒๕๔/๒๕๕๖

๓) เรือนไม้ ให้เทียบดูว่า คำพิพากษา
ฎีกา ต่อ ไปนี้ จะ คง ใช้ ได้ เพียงไร

ก) ที่ ๒๓๐/๑๒๒ “ เรือน เป็น ของ
เคลื่อนที่ ได้ ”

ข) ที่ ๓๔๓/๑๒๓ “ เรือน ฝา กระดาน
อย่างไทย เป็น ของ เคลื่อนที่ ได้ ”

ค) ที่ ๕๘๔/๑๒๓ “ พ้องเรียกที่ดินไม้
ได้กล่าวถึง เรือน ฝา กระดาน ที่ ปลุกอยู่ใน ที่
นั้น ต้องได้แต่ที่ดิน ”

ง) ที่ ๕๘๐/๑๒๘ “ ถ้าถูกเขยกับพ่อตา

๒๔๖

ได้ช่วยกันลงเงินทำ เรือเหาะขึ้นในที่ของพ่อ
ตาแล้ว เรือเหาะนั้นหาเป็นสิทธิ์แก่พ่อตา
คนเดียวไม่ ”

ตอนที่ ๒

ก. เป็นเจ้าของที่ดิน ข. ได้เช่าที่ดินของก.
และปลูกตึกบนที่ดินนั้น ตึกนั้นเป็นของ ข. ไม่
ใช่ของ ก. (ประมวลแพ่งเยอรมันมาตรา๕๕)

มาตรา ๑๑๐

เครื่องอุปกรณ์ ได้แก่ สักริมทรัพย์ ซึ่ง
โดยปรกตินิยมแลกเปลี่ยน ฤ็โดยเจตนาจัด
แจ้งแก่ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์เป็นประธานยอม
เป็นของ ใ้ประจำอยู่กับ ทรัพย์ เป็นประธาน
นั้น เป็นอาจิล เพื่อประโยชน์ แก่การที่จะจัด
ดูแล ฤ็ใช้สอย ฤ็รักษาทรัพย์เป็นประธาน
นั่นเอง และเจ้าของทรัพย์ได้นำมาสู่ ทรัพย์
เป็นประธาน ด้วย นำมาติดต่อ ฤ็ปรับ เข้าไว้
ฤ็ทำโดยประการอื่นในฐานะเป็นเครื่องใช้ประ
กอบกับตัวทรัพย์เป็นประธานนั้น

๒๔๗

เครื่องอุปกรณ์เช่นว่านี้ ถึงจะแยกออกจาก
ทรัพย์สิน เป็นประธานชั่วคราว ก็ยังไม่ขาดจาก
เป็นเครื่องอุปกรณ์ของทรัพย์สินประธานนั้น
อนึ่งเครื่องอุปกรณ์ย่อมตกติดไปกับทรัพย์สิน
เป็นประธาน เว้นไว้แต่จะได้ตกลงกันจำหน่าย
เป็นพิเศษประการอื่น

อุทาทรรณ

วรรคหนึ่ง

๑. “โดยปกตินิยมจะเพาะถื่น” เช่น แตร
รถยนต์ย่อมเป็นของใช้ประจำอยู่กับรถยนต์
อันเป็นทรัพย์สินประธานนั้น เป็นอาชิต เมื่อ ก.
เจ้าของรถยนต์นำ แตรมาติดเข้ากับรถยนต์
แล้ว แตรนั้นเป็นอุปกรณ์

๒. “โดยเจตนาซัดเจ้งแห่งผู้ เป็นเจ้าของ
ทรัพย์สินประธาน” เช่น ก. เป็นเจ้าของ
รถยนต์ ได้ติด เก้อ พับไว้ที่รถยนต์อีก
๒ เก้อ ตั้งนี้ ถึงแม้ว่าตาม ปกตินิยม จะเพาะ
ถื่นจะมีได้ เป็นต้นนั้นก็ดี แต่มีเจตนาที่จะใช้

๒๔๘

สรอยรถยนต์ของ ตนให้มี คน นั่งได้มาก ขึ้น
ดังนี้ เก้าอี้ ๒ ตัวนั้นเป็นอุปกรณ์

วรรคสอง ตามอุทาหรณ์ข้างต้น สมมต
ว่า ก. ถอดแตรและเก้าอี้ นั้น ออกให้ช่าง ทำ
การซ่อมแซม ดังนี้ แตรและเก้าอี้ นั้นก็ยังเป็น
อุปกรณ์

วรรคสาม ตามอุทาหรณ์ข้างต้น ก. ชาย
รถยนต์ให้ ฮ. แตรและเก้าอี้ ต้องตกไปเป็น
กรรมสิทธิ์ของ ฮ. ด้วย

มาตรา ๑๑๑

ดอกผลทั้งหลายของทรัพย์สินนั้น มีความ
หมายดังนี้

(๑) ดอกผลธรรมดา กล่าวคือว่า บันดา
สิ่งทั้งปวงซึ่งได้มาเพราะใจ ของนั้น อันเกิดขึ้น
โดยธรรมชาติของมัน ดังเช่นว่าผลไม้ น้ำมัน
ขน และลูกของสัตว์ เหล่านี้ย่อมสามารถ
จะถือเอาได้เวลาเมื่อขาดตกออกจากสิ่งนั้น ๆ

(๒) ดอกผลนิติบัญญัติ กล่าวคือว่า ดอกเบี่ย

๒๔๘

กำไร ค่าเช่า ค่าขนส่ง ฤๅตากอื่น ๆ ที่ได้
เป็นครั้งเป็นคราวแก่เจ้าทรัพย์จากผู้อื่น เพื่อที่
ได้ใช้ทรัพย์นั้น ดอกผลเหล่านี้ย่อมคำนวณ
และถือเอาได้ตามรายวัน

อุทาหรณ์

อนุมาตรา ๑. ก) ฮ. เป็น เจ้า ของ สวน
ทุเรียนชนิดหนึ่ง ได้ทำสัญญาให้ ม. มีสิทธิ
เก็บผลทุเรียนมีกำหนด ๑ ปี ทุเรียนออกผล
แล้วแต่ ม. ยังมิได้เก็บ เมื่อครบกำหนด
๑ ปีแล้ว ม. ก็หมดสิทธิในผลทุเรียนนั้น ม.
จะฟ้อง ฮ. ขอเรียกผลทุเรียน โดยอ้างว่า
ทุเรียนได้ออกผลแล้ว แต่ก่อน ถึงกำหนด
ดังนี้ไม่ได้ เพราะ ม. จะถือกรรมสิทธิในผล
ทุเรียนได้ ต่อเมื่อผลทุเรียน นั้นได้ขาดจาก
ต้นแล้ว

ข) ฮ. เอาม้าตัวหนึ่งมาขายให้ ม. โดยฮ.
ทำตัวรูปพรรณปลอม ม. เข้าใจว่า ฮ. เป็น
เจ้าของมาจึงรับซื้อไว้ ครั้นวันที่ ๑ มีนาคม
พ.ศ. ๒๔๗๐ จ. ซึ่งเป็นเจ้าของ ม้าที่แท้จริง

๒๕๕

ฟ้องเรียกมานนจาก ม. ดิ่งนี้ ถ้ามันขึ้นออกลูก
เมื่อก่อนวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ม. ได้
ลูกมันขึ้นไว้เป็นกรรมสิทธิ์ตามมาตรา ๔๑๕ ที่ว่า
“บุคคลผู้ได้รับทรัพย์สินไว้โดยสุจริตย่อมจะ
ได้ดอกผลอันเกิดแต่ทรัพย์สินนั้น ตลอดเวลา
ที่ยังคงสุจริตอยู่ ถ้าผู้ที่ได้รับไว้จะต้องคืน
ทรัพย์สินนั้นเมื่อใด ให้ถือว่าผู้นั้นตกอยู่
ในฐานะทาสรับใช้ จำเดิมแต่เวลาที่เรียกคืนนั้น”

ถ้ามันขึ้นมีกรรมสิทธิ์ แต่ยังไม่คลอดในขณะที่
จ. ฟ้องเรียก ดิ่งนี้ ม. ไม่มีสิทธิในลูกมันขึ้น
เพราะในขณะที่ ม. สุจริต ดอกผลยังไม่ขาด
ตกออกจากทรัพย์สินที่เป็นประธาน

อนุมาตรา ๒ ก, ให้ ข. เข้าบ้านหลวงหนึ่ง ค่า
เช่าปีละ ๓๖๕ บาท ข. เข้าได้ ๑๐ วันก็เลิกสัญญา
ดิ่งนี้ถึงแม่ ข. จะยังไม่ได้ชำระค่าเช่า หรือนย
หนึ่งดอกผลจะยังมีได้ ขาด ตกออก จากทรัพย์สิน
ที่เป็นประธานก็ดี ค่าเช่าของ ก. หรือนยหนึ่ง
ดอกผลนี้ดินนี้ก็ยังยอมเกิดขึ้นทุกๆวัน ก. มีสิทธิได้
รับเงินค่าเช่าวันละ ๑ บาท ถ้า ๑๐ วันก็คือ ๑๐ บาท

ลักษณะ ๔

นิติกรรม

หมวด ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๑๑๒

อันว่านิติกรรมนั้น ได้แก่การใด ๆ อันทำ
ลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัคร มุ่ง
โดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้น ระหว่างบุคคล
เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ภาระงับ
ซึ่งสิทธิ

บันทึก

การ กระทำ ของบุคคล โดย ชอบ ด้วย กฎหมาย
เพื่อก่อให้เกิดหนี้ หรือความเกี่ยวข้อง ๆ ใด ๆ
ในกฎหมายนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นการกระทำ
ของบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายเสมอไป เช่น พันย
กรรมซึ่งเป็นการ กระ ทำ ของ บุคคล ฝ่าย เดียว
เท่านั้น กฎหมายยังรับรองให้เกิด ผล ได้
เหตุ ฉะนั้น ใน ประมวล กฎหมาย ใหม่ ๆ ของ
หลายประเทศ จึงมีความเห็นในเรื่องสัญญาว่า

๑. สัญญา ก็คงเป็น การกระทำของบุคคล
ตั้งได้กล่าวมาแล้วนั่นเอง แต่เป็นการกระทำ
ทำซึ่งมีบุคคลสองฝ่าย

๒. การกระทำของบุคคลซึ่งมีสองฝ่ายกับ
ซึ่งมีฝ่ายเดียวตั้งเช่นพินัยกรรมนั้น นอกจาก
จะต่างกันในเรื่องจำนวนบุคคลผู้ เป็นฝ่ายแล้ว
องค์ สมบูรณ์ แห่ง การ กระทำก็ มีเช่น เดียวกัน
เพราะ “สินจ้าง” ในสัญญาไม่จำเป็นต้องกล่าว
โดยเหตุที่สินจ้างนั้น ปน กัน อยู่ กับวัตถุ แห่ง
สัญญาแล้ว กล่าวคือถ้าใน ที่ใดวัตถุแห่งสัญญา
ถูกต้อง ต่อกฎหมาย ไม่ขัด ต่อความ สงบเรียบร้อย
ไม่ขัดต่อศีลธรรมสินจ้างก็ย่อมเป็นการ
ใช้ได้ด้วยโดยนัยเช่นเดียวกัน อนึ่งสินจ้าง
ในสัญญาที่ไม่จำเป็นที่จะต้องมีส่วนไป ตั้งเช่น
สัญญาให้ อะไรเป็นสินจ้างที่ผู้ให้ได้รับตอบ
แทน? ใช่แต่เท่านั้น ถ้าเอา “สินจ้าง” เป็นหลัก
ก็ต้องตั้งข้อยกเว้นมากมาย เช่น สัญญาที่ทำ
เป็นกรม ธรรม์ ตั่ว เงินสัญญาให้ ๆ ล ๆ เพราะ
ฉะนั้น สินจ้าง จึง ควรจัด เป็นข้อยก เว้น เสีย
เหมาะกว่าที่จะตั้งเป็นหลักและข้อยกเว้นอื่นอีก

เข้าอยู่ในบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยลาก
มิควรรได้ (มาตรา ๔๐๖-๔๑๕) อยู่แล้ว

เนื่องด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ประมวลกฎหมาย
แพ่ง เฮอร์มันน์ ยี่ปุ่น อาเจนไจน์ และของ
ไทย จึงได้รวมบัญญัติหลักทั่วไป แห่งการ
กระทำของบุคคลโดยชอบ ด้วย กฎหมาย และ
ด้วยใจสมัครเพื่อก่อให้เกิดหนี้หรือความเกี่ยว
ข้อง ๆ ๓ ๆ ในกฎหมาย หรือซึ่งเรียกสั้น ๆ
ว่า “นิติกรรม” เสียแห่งเดียว โดยไม่ต้องแยก
ย้ายบัญญัติถึงองค์สมบูรณ์ ของสัญญาแห่ง
หนึ่ง และของพินัยกรรมอีกแห่งหนึ่ง นอก
จากสัญญาหรือพินัยกรรม ๆ ๓ ๆ จะมีหลัก
เป็นพิเศษออกไปแล้ว จึงจะกล่าวไว้โดย
ฉะเพาะในที่นั้น

แต่ตามประมวลกฎหมายแพ่ง เก่า ๆ ดังเช่น
ประมวลกฎหมาย ฝรั่งเศส ประกาศใช้ตั้งแต่
ค.ศ. ๑๘๐๔ คือร้อยปีกว่ามาแล้ว ยังมีบท
บัญญัติว่าด้วยสินจ้าง แต่นักปราชญ์กฎหมาย
หลายท่านได้มีความเห็นว่า ไม่จำเป็น

อุทธรณ์

ตามมาตรา^๕ นี้ นิติกรรมต้องประกอบด้วย
หลักต่อไปนี้

๑. ต้องเป็นการกระทำด้วยใจสมัคร เช่น
ทำสัญญา ทำพินัยกรรม ออกตัวเงิน

๒. ต้องเป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎ-
หมาย ถ้า เป็น การผิดต่อกฎหมาย เป็น

ละเมิด (ให้ดูมาตรา ๔๒๐-๔๕๒)

๓. มุ่งโดย ตรง ต่อ การ ผูก นิติ สัมพันธ
ระวางบุคคล เพื่อจะ

ก) ก่อสิทธิ เช่น ก. ทำสัญญายกที่ดิน
แปลงหนึ่งให้ ข. ซึ่ง ก่อให้ ข. มีกรรมสิทธิ์
ในที่ดินแปลงนั้น

ข) เปลี่ยนแปลงสิทธิ เช่น ก. ให้ ข.
กู้เงินไป ๑๐๐๐ บาท กำหนดชำระวันที่ ๑
เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐ แต่ ก. ทำเอกสาร
ให้ ข. ว่า ก. ยอมผ่อนผันให้ ข. ชำระได้
จนถึงวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐ ดังนั้น
เป็นการเปลี่ยนแปลงสิทธิของ ก. ใน การที่
จะได้รับชำระหนี้

๒๕๕

ค) โอนสิทธิ เช่น ก. เป็นเจ้าหนี้ ข.
๑,๐๐๐ บาท ก. โอนสิทธิในการเป็นเจ้าหนี้
ให้ ค. (มาตรา ๓๐๓-๓๑๓)

ง) สงวนสิทธิ เช่น ก. เป็นเจ้าหนี้ ข.
๑,๐๐๐ บาท และทำสัญญารับ ค. เป็นผู้ค้าประ
กัน ดังนั้น ก. ได้กระทำลงเพื่อสงวนสิทธิ

จ) ระงับสิทธิ ก. เป็นเจ้าหนี้ ข. ๑,๐๐๐
บาท ครั้นถึงกำหนด ค. คนภายนอกเอาเงิน
ส่วนของตนชำระให้ ก. แทน ข. ดังนั้น การ
ชำระหนี้เพื่อประสงค์ ระงับสิทธิของ ก.

ประเภทต่างๆ ของนิติกรรม

การแบ่งประเภทต่างๆ ของนิติกรรมต่างๆ
นั้น อาจพิจารณาได้เป็น ๒ สถาน

๑. ถ้าจะพิจารณาถึงจำนวนแห่งบุคคลผู้
เป็นฝ่ายซึ่งได้แสดงเจตนาให้เกิดนิติกรรมแล้ว
เราอาจแบ่ง นิติกรรม ออก ได้ เป็น ๒ ประเภท
ดังนี้ คือ

ก. นิติกรรมฝ่ายเดียว ได้แก่นิติกรรมซึ่ง
เกิดขึ้นโดยบุคคลคนเดียว มีเจตนา เช่นพินัย

๒๕๖

กรรม การให้ สัตยบันแก่นิติกรรมที่เป็นโม

ฉิบ การบอกปัดไม่รับเป็นทายาท ฯลฯ

ข. นิติกรรมสองฝ่าย ได้แก่นิติกรรมซึ่ง
เกิดขึ้นได้โดยเจตนา ของบุคคลตั้งแต่ ๒ ฝ่าย
ขึ้นไป เช่น สัญญาต่างๆ

๒. ถ้าจะ พิจารณา ถึงวัตถุ ซึ่งจะพึงมีและ
ไม่มีแลกเปลี่ยนตอบแทนกันในการทำนิติกรรม
แล้ว เราอาจแบ่งนิติกรรมออกได้ เป็น ๒ ประ
เภทดังนี้

ก. นิติกรรมที่มีวัตถุแลกเปลี่ยน เช่น ซื้อ
ขาย เช่า กู้ยืมเงิน โดยมีดอกเบีย

ข. นิติกรรมที่ไม่มีวัตถุแลกเปลี่ยน เช่น
ให้ โดยเสนหาหรือให้ ยืม เงิน โดยไม่คิดเอา
ดอกเบีย

มาตรา ๑๑๓

การใดมีวัตถุที่ประสงค์เป็นการต้องห้ามขัด
แจ้งโดยกฎหมายก็ดี เป็นการพนันวิสัยก็ดี เป็น
การขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยสุจริตธรรม

๒๕๓

อันดีของประชาชนก็ดี การนั้นท่านว่าเป็น
โมฆะกรรม

อุทาหรณ์

๑) เช่น ก. ข. ทำสัญญา เข้าหุ้นส่วนเพื่อ
ทำการค้าทรัพย์ ดังนี้ การเข้าหุ้นส่วนนั้นเป็น
โมฆะ เพราะการค้าทรัพย์นั้น กฎหมาย
ลักษณะอาญามาตรา ๒๘๘ ได้ห้ามไว้ชัดเจน

๒) ก. ทำสัญญาให้ ข. เข้ามาสีหมอกซึ่ง
ตายไปแล้ว ตั้งแต่วันที่นั้นเป็นการพ้นวิสัย

๓) ก. ทำสัญญาจ้าง ข. ให้ยุบรัฐบาล
ไปแล่นดีประกาศสงครามกับประเทศเยอรมัน
ตั้งแต่วันที่นั้น ถึงแม้จะไม่มีกฎหมายห้ามไว้ก็ดี แต่การ
จ้างนั้นเป็นโมฆะ เพราะเป็นการขัดต่อความ
สงบเรียบร้อยของประชาชน

๔) ก. ทำสัญญาว่าจะให้เงิน ข. ๑,๐๐๐
บาท ถ้า ข. ยอมสัญญาว่าจะไม่ให้เงินเลย คุณ
บิดามารดา ตั้งแต่วันที่สัญญานั้นเป็นโมฆะ เพราะ
ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา ๑๑๔

การใด เป็น การ ผิด แผลง แดกต่าง กับบท
บัญญัติของกฎหมายใดๆ กับมิใช่กฎหมาย
อันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย สุจริตธรรมอัน
ดีของประชาชนแล้ว เพียงแต่เหตุเท่านั้นท่าน
ว่าการนั้นหาเป็น โฆษะไม่

อุทาหรณ์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา
๑๐๕๕ บัญญัติไว้ว่า “ห้างหุ้นส่วนสามัญย่อม
เลิกกันด้วยเหตุดังกล่าวต่อไปนี้ ฯลฯ

๕) เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งตาย
ถูกล้มละลาย ถูกตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ”

บทบัญญัตินี้ไม่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย
หรือสุจริตธรรมอันดีของประชาชน คงเกี่ยวแต่
ระวางคู่ความเท่านั้น

โดยเหตุนี้ ผู้เป็นหุ้น ส่วนอาจตกลงกันได้
ว่า ห้างหุ้นส่วนไม่ต้องเลิก เพราะ ผู้เป็นหุ้น
ส่วนคนใดคนหนึ่งตาย โดยยอมให้ทายาท
ของผู้ตายเข้ามาเป็นหุ้นส่วนแทน

๒๕๕

มาตรา ๑๑๕

การใดมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบที่มีกฎหมายบังคับไว้ การนั้นท่านว่าเป็นโมฆะ

อุทาหรณ์

๑. การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ สตรีพาหนะ ฯลฯ ต้องทำเป็นหนังสือ (มาตรา ๕๕๖) ต่อหน้าเจ้าพนักงาน

๒. การตั้งห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัท ต้องจดทะเบียน

ฯลฯ

ถ้าฝ่าฝืนต่อแบบ ถึงแม้ จะมีวัตถุที่ถูกต้อง การที่นำไปนั้นเป็นโมฆะ

มาตรา ๑๑๖

การใดมิได้เป็นไปตามบทบังคับอันว่าด้วยความสามารถของบุคคล การนั้นท่านว่าเป็นโมฆะกรรม

อุทาหรณ์

ก. เป็นผู้เยาว์ชอรถยนต์จาก ข. ๑ คัน เพื่อขับเล่นโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้

แต่โดยชอบธรรม ดังนี้ การซื้อขายนั้นเป็น
โมฆีย ก. หรือทายาทของ ก. อาจปฏิเสธได้
(ให้ดูใน มาตรา ๑๕-๔๓)

หมวด ๒

แสดงเจตนา

มาตรา ๑๑๗

การแสดงเจตนาใด แม้นใจจริงผู้แสดง
จะมีได้เจตนาให้ตนต้องผูกพัน ตาม ที่ตนได้
แสดงออกมานั้น ก็คือ ท่านว่าหา เป็นมูล ทำให้
การแสดงเจตนา นั้น ตกเป็น โมฆะไม่ เว้น แต่
คู่กรณี อีกฝ่ายหนึ่ง จะได้รู้ ถึงเจตนา อัน ซ่อน
อยู่ใน ใจของ ผู้ แสดงนั้น

อทาหรณ์

(ให้ดูคำอธิบาย เรื่องตีความในเอกสารข้าง
ต้น และให้ดูมาตรา ๑๓๒ ประกอบ)

๑. ก. เขียนสัญญาว่า ขายที่ดินแปลง
หนึ่งให้ ข. แต่ในใจของ ก. นั้นตกลงจำนอง

๒๖๑

แต่มิได้แสดงออกมา ดังนี้ ต้องฟังในชั้นต้น
ว่า ก, ขายที่ดินแปลงนั้นให้ ข. (นอกจากคดี
เป็นคดีในมาตรา ๑๑๕)

๒. ตามอุทธรณ์ข้างต้นสมมติว่า ข. รู้ว่า
ก, ลง จำนอง แต่เขียน สัญญาผิดไป เป็น ขาย
ดังนี้ ฟังว่า ก. จำนองที่ดินแปลงนั้นแก่ ข.

มาตรา ๑๑๘

การ แสดงเจตนา ลงด้วย สมรู้ กับคู่กรณี
อีกฝ่ายหนึ่ง ท่านว่าเป็นโมฆะ แต่ข้อไม่สม-
บูรณ์ อันนี้ ท่านห้าม มิให้ยกขึ้น เป็นข้อ ต่อสู้
บุคคลภายนอกผู้ ทำการโดยสุจริต และต้อง
เสียหาย แต่การแสดงเจตนาลงนั้น

ถ้านิติกรรม อันหนึ่ง ทำด้วย เจตนา จะอำ-
พรางนิติกรรมอีกอันหนึ่งไว้ ท่านให้บังคับ
ตามบทบัญญัติของกฎหมายอันว่าด้วยนิติกรรม
อำพราง

อุทธรณ์

นายเขียว ได้ ทำสัญญาขาย เรือ ลำหนึ่งให้
นายขาว แต่มีสัญญาลับในระหว่างเขาทั้งสองว่า

นายเขียวให้นายขาวืมเรือไปใช้ ภายหลัง นายขาวได้ขายเรือลำนี้ให้นายเหลืองผู้ซึ่งไม่ทราบถึงนิติกรรมลับ ดังนั้น การที่นายขาวได้ขายเรือให้นายเหลืองจึงเป็นนิติกรรมที่ดี แต่ นายเหลืองได้ทราบว่านิติกรรมลับแล้วยังขึ้นรับซื้อ เรือนั้น ไว้ดังนี้ ไม่เรียกว่านายเหลืองได้กระทำไป โดยสุจริต เหตุฉะนั้นนายเขียวหรือนายขาว อาจอ้างนิติกรรมลับมาไต่ยื่น ต่อ นายเหลืองได้

(ให้อ่านข้อความพิศดาร เรื่อง นิติกรรมอำพรางในหนังสือนิติศาสตร์ เล่ม ๒, ๓)

มาตรา ๑๑๙ การแสดงเจตนา ถ้าทำด้วยสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม ท่านว่าเป็นโมฆะ แต่ถ้าความสำคัญผิดนั้นเป็นเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ของบุคคลผู้เจตนาแสดงนั้น ท่านว่าบุคคลผู้นั้นหาอาจจะถือเอาความไม่สมบูรณ์นั้นมาไต่ยื่นเป็นประโยชน์แก่ตนได้

อุทาหรณ์

ตอนต้น สิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม
อาจเป็น

ก. ชนิดของนิติกรรม เช่น ก. มอบหนังสือเล่ม ๑ ให้ ข. โดยเจตนาที่จะขาย แต่ ข. เข้าใจว่า ก. ให้โดยเสนหา ดังนั้น การให้หรือการขายนั้น เป็นโมฆะ เพราะทำโดยเข้าใจผิดในชนิด หรือ ประเภท ของ นิติกรรม อันเป็นข้อสาระสำคัญ

ข. บุคคลผู้ทำนิติกรรม เช่น ก. ทำสัญญาจ้าง ข. มาเป็นล่ามภาษาอังกฤษ โดยเข้าใจว่าเป็น ค. ดังนั้นสัญญาจ้างนั้นเป็นโมฆะ เพราะเป็นการเข้าใจผิดในตัวบุคคล (ไม่ใช่คุณสมบัติของบุคคล ดังจะกล่าวต่อไปในมาตรา ๑๒๐)

ค. ตัวทรัพย์สินอันเป็นวัตถุประสงค์ของนิติกรรม เช่น

ก. ทำสัญญาซื้อขายรถยนต์ จาก ข. เป็นราคา ๑,๐๐๐ บาท แต่ ข. เข้าใจว่า ก. ซื้อรถมา ดังนั้นสัญญาซื้อขายนั้นเป็นโมฆะ เพราะ เป็นการ

๒๖๔

เข้าใจผิดในตัวทรัพย์ ซึ่งเป็นวัตถุแห่งนิติกรรม
(ไม่ใช่คุณสมบัติของทรัพย์ตั้ง จะกล่าว ต่อ
ไปในมาตรา ๑๒๐)

ตอนสอง ก. ทำสัญญาจ้าง ข. มา เป็น
ล่ามภาษาอังกฤษโดยเข้าใจว่าเป็น ค. สมมติว่า
การที่ ก. เข้าใจผิดเช่นนี้เป็นเพราะตนไม่สืบ
สวนตัวบุคคลที่จ้างมาให้ดี เช่นนี้ได้ชื่อว่า ก.
กระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ก.
จะอ้างความเข้าใจผิดขอให้เลิกสัญญาจ้าง อัน
เป็นประโยชน์แก่ตนไม่ได้

มาตรา ๑๒๐

การแสดงเจตนา ถ้าทำด้วยสำคัญผิดใน
คุณสมบัติของบุคคลฤๅทรัพย์ ซึ่ง ตามปกติ
ย่อมนับว่าเป็นสาระสำคัญนั้นไซ้ร้ แสดงเจตนา
อย่างนั้นท่านว่าเป็นโมฆะ

อุทาหรณ์

๑. คุณสมบัติของบุคคล

ก) ก. ทำสัญญาจ้าง ข. มาเป็นล่าม
อังกฤษโดยเข้าใจว่า ข. รู้ภาษาอังกฤษดี ภาย
หลังปรากฏว่า ข. รู้อังกฤษ แต่พออ่าน ออก
คั้งนี้ เรียกได้ว่า คุณสมบัติของ ข. ในการรู้
ภาษาอังกฤษนั้นย่อมเป็นข้อสาระสำคัญ สัญ
ญาจ้างจึงเป็นโมฆีย ก. อาจบอกล้างเสียได้

ข) ตามอุทาหรณ์ (ก) สมมติว่า ก. เข้า
ใจว่า ข. ได้เรียนภาษาอังกฤษแล้ว ๕ ปี ๑๑ เดือน
๑๐ วัน ตั้งแต่วันที่แตกต่างกัน ๒๐ วัน ในการ
เรียนภาษาอังกฤษ ของ ข. คงจะไม่เป็นข้อ
สาระสำคัญ

๒. คุณสมบัติของทรัพย์สิน

จ. ทำสัญญาขายรถยนต์คันหนึ่งให้ ฉ.
โดย ฉ. เข้าใจว่า เป็นรถได้ใช้มาแล้ว เพียง
๒ ปี แต่ความจริงเป็นรถใช้มาแล้ว ๕ ปี ตั้ง
ความเก่าใหม่ของรถนั้น เป็นข้อสาระสำคัญ

มาตรา ๑๒๑

การแสดงเจตนาอันได้มาเพราะกลฉ้อฉล
ก็ดี เพราะข่มขู่ก็ดี ท่านว่าเป็นโมฆียะ

ถ้าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งได้แสดงเจตนาเพราะ
 กติฉินนุถของบุคคลภายนอก การจะเป็น
 โมฆียะต่อเมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้ว่าการ
 จะได้ว่า กติฉินนุถนั้น

ถ้าทำ กติฉินนุถ ลงให้เขาบอก ล้าง การ
 แสดงเจตนา การบอกล้างเช่นนั้นห้ามมิให้
 ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ให้การโดย
 สุจริต

อุทธรณ์

วรรคหนึ่ง ๑. กติฉินนุถ คือ การลง
 ให้หลงเชื่อในข้อความที่ไม่เป็นจริง เช่น
 ก. มีชามลายครามใบหนึ่งแสดงกับ ข.
 ว่าเป็นโบราณวัตถุซึ่งไม่เป็นความจริง ข. หลง
 เชอจึงรับซื้อชามใบนั้นไว้ ดังนี้ เป็นกติฉินนุถ
 การแสดงเจตนาของ ข. เป็นโมฆียะ

๒. ข่มขู่ อุทธรณ์ได้มาตรา ๑๒๖

วรรคสอง กติฉินนุถของบุคคลภายนอก
 ๑. บอกขายชามลายครามใบหนึ่งให้ ข.

๒๖๗

แต่ ค. คนภายนอกเป็นผู้แสดงเท็จกับ ข.
ว่าเป็นโบราณวัตถุ ก. รู้ถึงกลฉ้อฉลของ ค.
ดังนั้น การแสดงเจตนาของ ข. เป็นโมฆีย

๒. ตามอุทธรณ์ใน (๑) ถ้า ก. ไม่รู้
หรือไม่ควรจะได้รู้ การแสดงเท็จของ ค. ดังนั้น
การแสดงเจตนาของ ข. ไม่เป็นโมฆีย

วรรคสาม วรรคนี้ ความในภาษาไทยกับ
ภาษาอังกฤษไม่ตรงกัน ถ้าจะอ่านในภาษา

ไทยทำให้เข้าใจว่า หมายถึง กลฉ้อฉลที่ทำขึ้น
เพื่อให้เขาบอกถึงการแสดงเจตนา เช่น ก.

ได้แสดงเจตนาตกลงตัว ข. ที่จะขาย ม้าให้
๑ ตัว ราคา ๑๐๐ บาท ภายหลัง ข. ได้เอา
ความเท็จไปบอก ก. ว่า ข. มีหนี้สิน ล้น พัน
ตัวอยู่ในฐานะที่จะต้องล้มละลาย ขอให้ ก.
เลิกสัญญาอันเสีย ก. จึงบอกถึงการแสดง
เจตนาที่จะขายม้าให้ ข.

กฎหมายจึงบัญญัติต่อไปว่า การบอกถึงการ
เจตนาของ ก. ไม่อาจยกขึ้นต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต

เช่น เมื่อ ก. บอกล้างเจตนาแล้ว ก. จึงขายม้าตัวนั้นให้ ง. ราคาเพียง ๕๐ บาท ดังนั้นภายหลัง ก. ขอเลิกสัญญากับ ง. เพื่อเอาม้า นั้นกลับมาขายให้ ข. เป็นราคา ๑๐๐ บาท โดยอ้างว่าการบอกล้างเจตนาได้ทำขึ้นเพราะฉ้อฉล เช่นนี้ไม่ได้ เพราะ ง. เป็นบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต

ต้องสังเกตว่าตามฉะบัญญัติภาษาไทยนี้คงพูดถึง “การบอกล้างเจตนาที่ทำงานโดยกตัญญู มิใช่การแสดงเจตนาที่ทำงาน เพราะ กตัญญูแล้วบอกล้าง”

อุทาหรณ์ของกรมร่างกฎหมาย ได้มาตรา ๑๒๑ หน้า ๑๐๓ นั้นมีความดังนี้

“บุคคลภายนอกกระทำการโดยสุจริต ก. ขายบ้านให้ ข. โดย ข. ใ้กตัญญูอย่างหนึ่ง ข. ขายบ้านหลังนั้นให้แก่ ค. ผู้กระทำการโดยสุจริต และไม่รู้กตัญญูระหว่าง ก. กับ ข. ถ้าเลิกล้างการแสดงเจตนาของ ก. โดยอาศัยเหตุที่ได้ให้ เพราะกตัญญูของ ข.

แล้ว ก. จะเรียกร่องบ้านคืนจาก ค. มิได้”

ตามอุทธรณ์นี้ จึงเป็นเรื่องที่ การแสดง
เจตนาของ ก. ได้ทำโดยกลฉ้อฉล แล้ว ก. จึง
บอกล้างโดยใจสมัครของตนไม่มีใครมาหลอก
ลวงให้บอกล้าง

ฉะบับภาษาอังกฤษ อาจแปลได้ ๒ ทางคือ

๑. แปลตามฉะบับภาษาไทยว่า การบอก
ล้างโดย ถูกกลฉ้อฉลใน เมื่อ การแสดงเจตนา
เดิมนั้นได้กระทำลงโดยไม่มีกลฉ้อฉล หรือ

๒. แปลตามที่ กรมร่าง กฎหมายได้ให้
อุทธรณ์ไว้ ว่า การแสดงเจตนาซึ่งกระทำ
โดยกลฉ้อฉลแล้วบอกล้างโดยไม่ถูกกลฉ้อฉล

ทั้งนี้ก็เพราะคำว่า โพรคิวรค์บายฟรอด
(ซึ่งกระทำโดยกลฉ้อฉล) เป็นคุณศัพท์อยู่
หลังคำว่า ดีแคลเรชัน ออฟ อินเตนชัน (การ
แสดงเจตนา)

แต่ผู้เขียนสมุดเล่มนี้เข้าใจว่า กฎหมาย
มีความประสงค์ให้มาตรา ๑๒๑ มีความคุ้มครอง
ไปถึงอุทธรณ์ที่กรมร่างกฎหมายได้ให้ไว้ด้วย

๒๗๐

มาตรา ๑๒๒

การอันจะเป็นโมฆะกรรมเพราะกลฉ้อ—
ฉลนั้นต่อเมื่อถึงขนาด ซึ่งถ้ามิได้มีกลฉ้อฉล
เช่นนั้น การอันนั้นก็คงจะมีได้ทำขึ้นเลย

อุทาหรณ์

ก. ขายโรงสีให้ ข. ๑ โรง ราคา ๔,๐๐๐๐
บาท โดยแสดงเท็จว่าโรงสีนั้นสีเข้าได้วันละ
๒๐ เกวียน แต่ความจริงสีได้วัน ละ ๑๕ เกวียน
เท่านั้น ดังนั้น การแสดงเจตนาของ ก. ข.
เป็นโมฆะ เพราะถ้า ก. ไม่แสดงเท็จ ข. ก็
คงจะไม่ซื้อโรงสีของ ก.

มาตรา ๑๒๓

ถ้ากลฉ้อฉลนั้นเป็นแต่เพื่อเหตุ กล่าว
คือว่าเพียงได้จูงใจให้คู่กรณี ฝ่ายหนึ่งยอมรับ
เอาซึ่งข้อกำหนดอันหนักยิ่งกว่าที่เขาจะยอมรับ
โดยปรกติไซ้ร้ ท่านว่าคู่กรณีนั้นได้แต่จะ
เรียกเอาค่าสินไหมทดแทน จะบอกถึงการ
อันนั้นเสียทีเดียวหาได้ไม่

อุทาหรณ์

ตามอุทาหรณ์ข้างต้น สมมติว่า ถ้า ก. รู้ว่าโรงสีนั้นสีเข้าได้วันละ ๑๕ เกวียนก็จะรับซื้อไว้ โดยให้ราคาแต่เพียง ๓,๐๐๐ บาท เพราะฉะนั้นกตลื่อนของ ก. จึงเป็นแต่เพียงเหตุที่จูงใจให้ ข. ต้องชำระราคา ๔,๐๐๐ บาท ดังนั้น ข. ไม่มีสิทธิที่จะบอกเลิก การซื้อขาย จะมีสิทธิแต่เรียกเงิน ๑,๐๐๐ บาท ที่ได้ชำระเก็บไปนั้นคืน

มาตรา ๑๒๔ ในนิติกรรมสองฝ่าย การที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งจงใจหนึ่งเสียไม่ไขข้อความจริง ฤฯ ข้อคุณสมบัติอันใดอันหนึ่งอันคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งมิได้รับรู้ นั้น ท่านถือว่าเป็นกตลื่อน หากพิสูจน์ได้ว่าถ้ามิได้หนึ่งเสียเช่นนั้น นิติกรรมอันนั้นก็คงจะมีได้ทำขึ้นเลย

อุทาหรณ์

๑. จ. เป็น เจ้าของ กล้วยตัวหนึ่งมีเขสน์
 มากใช้ โถนาไม่ได้ จึงเอากล้วยตัวนี้ไปขายให้
 ฉ. ผู้เป็นชาวนา แต่ จ. มิได้บอกให้ ฉ. ทราบ
 ว่าเป็นกล้วยที่ใช้โถนาไม่ได้ ฉ. จึงรับซื้อไว้
 ตั้งนี้การนี้เสียหายของ ฉ. เท่ากับเป็นกลฉ้อฉล
 เพราะเหตุว่า

(ก) สัญญาซื้อขาย เป็น นิติกรรม ๒ ฝ่าย

(ข) ฉ. อาจพิสูจน์ได้ว่า ถ้า จ. บอกความ
 จริงว่า กล้วยนั้นใช้โถนาไม่ได้ ฉ. ก็คงไม่รับ
 ซื้อไว้

๒. ก. ทำพินัยกรรมยกที่ดินแปลงหนึ่ง
 ให้ ข. โดย ก. ไม่ทราบว่า ข. เป็นคนเสเพลฯ
 ภายหลัง ก. ตาย ตั้งนี้ ทายาทของ ก. ไม่สา-
 มารถที่จะบอกล้างพินัยกรรมโดยพิสูจน์ว่า ถ้า
 ข. ได้บอกความจริงต่อ ก. แล้ว ก. ก็คงจะไม่
 ทำพินัยกรรม เพราะ ก. ไม่ชอบคนเสเพลฯ
 เพราะเหตุว่าพินัยกรรมเป็น นิติกรรมฝ่ายเดียว

มาตรา ๑๒๕

ถ้าคู่กรณีต่างได้ทำการด้วยกลฉ้อฉลทั้งสองฝ่ายด้วยกัน ท่านว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะหยิบยกข้อฉ้อฉลนั้น ขึ้นอ้างเพื่อ บอกล้างการนั้น ฤๅ เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนหาได้ไม่

อุทาหรณ์

ก. ได้แสดงเท็จต่อ ข. ว่ารถยนต์ของตนเคอร์ได้สะดวกเครื่องไม่เสีย และฝ่าย ข. ก็แสดงเท็จต่อ ก. ว่ารถยนต์ของตนเคอร์ได้สะดวกเครื่องไม่มีเสีย ทั้งสองฝ่ายจึงทำสัญญา แลกเปลี่ยน รถยนต์ และรถยนต์ต่อกัน ภายหลังปรากฏว่าการแสดงเจตมาของทั้งสองฝ่ายเป็นเท็จ ดังนั้นฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะบอกล้างการแลกเปลี่ยน หรือ เรียกค่าสินไหมทดแทนไม่ได้

มาตรา ๑๒๖

การข่มขู่ที่จะทำให้การใดตกเป็นโมฆียะนั้น จะต้องเป็นอันถึงขนาดที่จะจูงใจผู้ถูกข่มขู่ให้มีมูลต้องกลัวจะเกิดความเสียหายเป็น

๒๗๔

ภียแก้ตนเอง แก่สกุลแห่งตน ฤแก้ทรัพย์
สินของตน เป็นภียอันใกล้จะถึงและอย่าง
น้อยร้ายแรง เท่ากับ ที่จะพึงกลัว ต่อการอันเขา
กรรโชกเอาหนี้

อุทาหรณ์

(ก) ภียแก้ตัวเอง ก. เอาบั้นจ้อง ข. ว่า
ถ้าไม่ยอมให้เงิน ๕๐๐ บาทจะยิง ข. เสียให้
ตายในทันที ข. กลัวจึงยอมให้ ก. ยืมเงิน
หรือ

(ข) แก้สกุลแห่งตน ตามอุทาหรณ์ข้าง
ต้น แต่ ก. เอาบั้นขู บิดามารดา, บุตร
ภรรยา (แต่บัญญัติห้ามว่า สกุล นี้จะจำกัดเอา
แต่ญาติเพียงชั้นใด?) หรือ

(ค) แก้ทรัพย์สิน ของตน ก. ถ้อครบ
เพลิงมาขู ข. ว่าถ้าไม่ยอมขายเรือนนั้น จะ
เอาไฟเผาเรือนเสียทันที ข. กลัวจึงยอมขาย
เรือนให้

เพราะฉะนั้น สัญญาให้ หรือ ซื้อ
ขายนั้นเป็นโมฆีย เพราะการขู่ว่าจะยิง

๒๖๕

กดี จะเอาไฟเผาเรือนกดี ต้องด้วยลักษณะ
ดังนี้ คือ

๑. เป็นอันถึงขนาดที่จะจูงใจ ข. ให้มี
มูลต้องกลัวจะเกิดความเสียหายเป็นภัยแก่ตน
เอง แก่สกุลแห่งตน หรือ แก่ทรัพย์
สินของตน และเป็นภัยอันร้ายแรงที่จะพึง
กลัว เช่น

ก. บอก ข. ว่า ถ้าไม่ขายเรือนให้ ก.
ก. จะไม่ช่วย ข. มุงหลังคา ดังนี้ ไม่
เป็นการข่มขู่เพราะไม่ถึงขนาดที่จะจูงใจให้ ข.
ต้องกลัวจะเสียหายแก่ทรัพย์ของตน และ
ไม่ร้ายแรง

๒. เป็นภัยอันใกล้จะถึง เช่น
ก. บอก ข. ว่า ถ้าไม่ยอมให้เงิน ๕๐๐
บาท ก. จะสั่งซื้อปืนจากเมืองนอกมายิง
ข. เสียให้ตายดังนี้ ไม่เป็นการข่มขู่เพราะ
ภัยที่จะเกิดนั้น ยังอยู่ไกลที่จะถึง

มาตรา ๑๒๗

การขู่ว่าจะใช้สิทธิอันใดอันหนึ่งตามปกติ
 นิยมก็ดี เพียงแต่ความกลัวเพราะนับถือ
 ยำเกรงก็ดี ท่านหาจัดว่าเป็นการข่มขู่ไม่

อุทาหรณ์

๑. ใช้สิทธิอันใดอันหนึ่งตามปกติ นิยม

(ก) จ. ทำสัญญาจะขายที่ดินแปลงหนึ่ง
 ให้ ฉ. จ. ทำผิดสัญญา ฉ. จึงบอก จ. ว่า
 ถ้าไม่ยอมขายที่ดิน ฉ. จะฟ้องเรียกค่าเสียหาย
 จ. กลัวจึงยอมขายที่ดินให้ ฉ. ดังนั้น
 ไม่เป็นการข่มขู่

(ข) จ. เป็นลูกจ้าง ฉ. จ. ยักยอกเงิน
 ของ ฉ. ไป ๑๐๐๐ บาท ฉ. จับได้จึงบอก
 กับ จ. ว่า ถ้า จ. ไม่ยอมขายที่ดินแปลงหนึ่ง
 ให้ ฉ. แล้ว ฉ. จะฟ้องร้อง จ. ดังนั้นเข้าใจว่า
 “เป็นการข่มขู่” เพราะถึงแม้ ฉ. จะใช้สิทธิ
 ตามปกตินิยมก็ดี แต่ตนไม่กระทำไปโดย
 “สุจริต” (ให้ดูมาตรา ๕)

แต่ถ้า ฉ. บอกกับ จ. ว่า ถ้าจะไม่ใช้
 เงินให้ ฉ. หรือไม่หาหลักทรัพย์มาเป็นประกัน

๒๗๓

การใช้เงินแล้ว น. จะฟ้อง จ. ดังนั้น ไม่เป็น
การข่มขู่

๒. ความกลัวเพราะนับถือยำเกรง

ก. เป็นเจ้าของรถยนต์ คันหนึ่ง ราคา
๒๐๐๐ บาท ข. ผู้เป็นบิดา ขอซื้อโดยราคา
๑๐๐๐ บาท ก. กลัวบิดาเพราะนับถือยำเกรง
จึงยอมขายให้ ดังนั้น ไม่เป็นการข่มขู่

มาตรา ๑๒๙

การข่มขู่ยอมทำให้นิติกรรมเสื่อมเสีย แม้
ถึงบุคคลภายนอกจะเป็นผู้ข่มขู่

อเทาหรับ

ก. เอาปืนมาข่มขู่ ข. ว่า ถ้าไม่ยอมขาย
ฆ่าให้ ค. ก. จะยิง ข. เสียให้ตาย ข. กลัว
จึงยอมขายฆ่าให้ ค. ดังนั้นถึงแม้ว่า ก. เป็น
คนภายนอกไม่เกี่ยวแก่การซื้อขายระวาง ข.
กับ ค. ก็ดี ข. อาจบอกอ้างเจตนาของตนได้

มาตรา ๑๓๙

ในการวินิจฉัยคดีข้อสำคัญผิดก็ดี กลฉ้อฉลก็ดี ข่มขู่ก็ดี ทำนให้พิเคราะห์ ถึงเพศอายุ ฐานะ อนามัย และนิสัยใจคอของผู้เจ้าทุกข์ ตลอด ถึง พฤติการณ์อื่นทั้งปวง อันอาจเป็นน้ำหนักแก่การนั้นด้วย

อุทาหรณ์

เรื่องนี้เป็นหลักแห่งการที่ศาลจะวินิจฉัยว่า ข้อสำคัญผิด, กลฉ้อฉล, การข่มขู่อย่างใด เป็นการกล่าวสำหรับคนชนิดใด อันเป็นข้อเท็จจริง ซึ่งต้องพิจารณาเป็นเรื่องๆ

๑. เพศ เช่น ก. เด็กอายุ ๑๒ ปี เอาไม้มาขู่นางสาว ข. อายุ ๒๐ ปี ว่า ถ้าไม่ยอมชอรถยนต์ของ ก. ก. จะตีข. ดังนี้ ความอ่อนแออันเนื่องจากเพศ ของ ข. อาจส่อให้เห็นได้ว่า ข. กลัวในการข่มขู่ของ ก.

แต่ถ้า ข. เป็นชาย อายุ ๒๐ ปี ข. อาจไม่กลัวในการข่มขู่ของ ก. ผู้เป็นเด็กกว่า

๒. อายุ เช่น ตามอุทาหรณ์ข้างต้น สมมติ

๒๗๕

ว่า ข. เป็นคนชรา มีอายุ ๗๐ ปี ข. อาจกล่าว
การข่มขู่ของ ก. ผู้เป็นหนุ่มกว่า

๓. ฐานะ เช่น ก. ขู่ ข. ผู้เป็นสภาพ
สัตว์ว่า ถ้าไม่ยอมให้เงิน ๑๐๐๐ บาท ก. จะ
โฆษณาว่า ข. เคยมีสามีลับมาก่อน ดังนั้น ฐานะ
แห่งความเป็นสภาพสัตว์ อาจทำให้ ข. กล่าว
จะเสียชื่อเสียง

แต่สมมติว่า ข. เป็นหญิงเสเพลดังนี้ ข.
ข. อาจไม่กล่าวต่อการข่มขู่ของ ก.

๔. อนามย เช่น ก. เอาถาดทองเหลือง
ใบหนึ่งมาขายให้ ข. ผู้เป็นคนหลงใหลพัน
เพื่อนสติไม่สมประกอบ ข. เข้าใจว่าเป็นถาด
ทอง ดังนั้น ความหลงใหลอันเกี่ยวแก่นามย
ในร่างกาย อาจทำให้ ข. เข้าใจผิดในคุณ
สมบัติของทรัพย์ได้

๕. นิสสัยใจคอของผู้เจ้าทุกข์ เช่น ก.
เอาชามลายครามใบหนึ่งมาขายให้ ข. โดย ก.
แสดงเท็จว่าเป็นชามเก่าตั้ง ๖๐๐ ปี ข. เป็นผู้
มีนิสัยหยาบหลงเชื่อง่ายๆ จึงรับซื้อชามนั้น

ไว้ ดังนี้ นิสสัยของ ข. อาจสื่อให้เห็นว่า ข. หลงเชื่อในกลฉ้อฉลของ ก.

๖. พฤติการณ์อื่นๆ ทั้งปวง เช่น ก. ถือไม่มาขู่ ข. ว่า ถ้า ข. ไม่ขายแหวนวงหนึ่งให้ ก. ก. จะตี ข. ไว้ตาย ข. ถือป็น อยู่ในมือสามารถป้องกันกำข่มขู่ของ ก. ได้ แต่ ข. ก็ยอมขายแหวนนั้นให้แก่ ก. ดังนี้ อาจสื่อให้เห็นว่า ข. มิได้กลัวในการข่มขู่ของ ก. การซื้อขายนั้นย่อมสมบูรณ์ ฯลฯ

มาตรา ๑๓๐

การแสดงเจตนาทำให้แก่บุคคลผู้อยู่ห่างโดยระยะทาง ย่อมมีผลนับแต่เวลาที่ไปถึงคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งนั้นเป็นต้นไป แต่ถ้าบอกก่อนไปถึงผู้นั้นก่อนแล้ว ฤ็พร้อมกันไซ้รแสดงเจตนาอันก็ยอมตกเป็นอันไร้ผล

อนึ่ง เมื่อเจตนาได้ส่งไป แล้ว ถึงแม้ว่าในภายหลังผู้แสดงเจตนาจะตาย ฤ็ตกเป็นคนไร้ความสามารถก็ตาม ท่านว่าหาเป็นเหตุทำให้ความสมบูรณ์แห่ง การแสดงเจตนาอันเสื่อมเสียไปไม่

อุทธรณ์

วรรคหนึ่ง ๑. ก. ขับริถชน ข. บาท
เจ็บ ก. จึงทำหนังสือรับว่าเป็นหนี้ ข. ๑๐๐๐
บาท เพื่อชดใช้ค่าเสียหาย แล้วส่งหนังสือ
นั้นไปให้ ข. ผู้อยู่เชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๓
กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๑ หนังสือถึง ข. เมื่อ
วันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๑ ดังนี้ การ
แสดงเจตนาของ ก. สมบูรณ์ตั้งแต่นั้นเป็น
ต้นไป

๒. สมมติว่าหนังสือยังอยู่ระหว่างทาง
ไปรษณีย์ ก. ส่งโทรเลขไปบอกอ้าง โทรเลข
ถึง ข. วันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๑ หรือ
ถึงพร้อมกันกับหนังสือนั้นก็ดี การแสดง
เจตนาของ ก. เป็นอันไร้ผล (ให้ดูมาตรา
๓๖๑ ซึ่งกล่าวถึงคำเสนอในการทำสัญญา)

วรรคสอง ตามอุทธรณ์ข้างต้น สมมติ
ว่าเมื่อวันที่ ๔ กันยายน ซึ่งก่อนหนังสือไปถึง
ก. ตาย หรือเป็นผู้ไร้ความสามารถ ดังนี้
การแสดงเจตนาของ ก. ก็ยังสมบูรณ์อยู่

มาตรา ๑๓๑

ถ้า คู่กรณี อีก ฝ่าย หนึ่ง เมื่อ ได้รับ ชั่ง การ
แสดงเจตนา นั้น เป็น ผู้ เหว่ ร์ กี่ ดี เป็น ผู้ ที่ ศาล
ได้ สั่ง ให้ เป็น คน ไร่ ความ สามารถ กี่ ดี การ แสดง
เจตนา นั้น ท่าน ห้าม มิ ให้ ยก ขึ้น เป็น ข้อ ต่อ คู่
กรณี นั้น แต่ ความ ข้อนั้น ท่าน มิ ให้ ไข บัง คับ
หาก ปราบ กฏ ว่า ผู้ แทน โดย ชอบ ธรรม ได้ รั
ด้วย แล้ว

อุทาหรณ์

บันทึก

มาตรา นี้ มี ข้อ ความ ตรง กัน กับ ประมวล แห่ง
ยี่ บุน มาตรา ๕๘ เบก เกอร์ ผู้ แปร ประมวล
กฎหมาย แห่ง ยี่ บุน มา เป็น ภาษา อังกฤษ ได้ ให้
อุทาหรณ์ มี ข้อ ความ คล้าย กับ อุทาหรณ์ ของ
กรม ร้าง กฎหมาย ใต้ มาตรา ๑๓๑ ดังนี้

“ ก. ผู้ เหว่ ร์ อยู่ ใน กรุง เทพ ฯ เสนอ ไป ยัง
ข. ผู้ อยู่ เชียง ใหม่ ขาย ม้า ให้ ตัว หนึ่ง เป็น เงิน
๔๐๐ บาท วันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๗
ข. ส่ง จดหมาย มา ยัง ก. สนอง รับ คำ เสนอ
วันที่ ๔ พฤศจิกายน คำ สนอง ของ ข. มา ถึง ก.

คำสอนงเช่นนี้ไม่มีผล

ผู้เขียนสมุดเล่มนี้ เห็นว่า อุทากรณ์ของ เบกเกอร์ ตั้งกล่าวแล้วไม่เหมาะสมสำหรับมาตรา นี้ เพราะ

๑. การที่ คำสอนของ ข. ใช้ไม่ได้ นั้น ก็โดยเหตุที่ นติกรรม เรื่องชอขายน เป็นโมฆีย มาแต่เดิมแล้ว เพราะผู้ทำคำเสนอ คือ ก. เป็นผู้เยาว์ เหตุฉะนั้นแม้ว่าจะไม่มี มาตรา ๑๓๑ นี้ ก็ดี อุทากรณ์ของเบกเกอร์ ก็คงอยู่ในข้อบังคับแห่งบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วย ความสามารถอยู่แล้ว ขอให้ดูมาตรา ๒๑ ซึ่ง กล่าวไว้ชัดว่า

“อันผู้เยาว์กระทำนติกรรมใดๆ ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม ก่อน บันดา การใดๆ อันผู้เยาว์ ได้ทำลง ปราศจาก ความยินยอมเช่นนั้น ท่านว่าเปนโมฆียะ....”

เพราะฉะนั้นจึงทำให้คิดว่า คำสอนอัน จะพึงเกิดขึ้น ก็เนื่องจากคำเสนอ ถ้าผู้ทำ คำเสนอ เป็นผู้เยาว์หรือไร้ความสามารถ คำ

๒๘๔

สนองนั้นก็เป็นอันไร้ผลโดย บทบัญญัติว่าด้วย
ความสามารถอยู่แล้ว มาตรา ๑๓๑ คงจะไม่
หมายถึงอุทาหรณ์ของเบกเกอร์

๒. อนึ่งถ้าผู้ทำคำเสนอ กลายเป็นผู้
ความสามารถ ภายหลังจากส่งคำเสนอไปยัง
ผู้สนองแล้ว คำเสนอนั้นยังคงสมบูรณ์อยู่
ให้ดูมาตรา ๑๓๐

เช่นเมื่อวันที่ ๑ เมษายน ก. ส่งคำเสนอไป
ยัง ข. บอกขายม้าตัวหนึ่งราคา ๕๐ บาท วันที่
๒ เมษายน ก. วิกลจริตกลายเป็นคนไร้ความ
สามารถ และ วันที่ ๓ เมษายน ข. จึงแสดง
เจตนาสนองรับคำเสนอของ ก. ตั้งใจ เข้าใจ
ว่าถึงแม้ ก. จะรับการแสดงเจตนาเมื่อตน
เป็นคนไร้ความสามารถก็ดี การซื้อขายนั้นก็
ย่อมสมบูรณ์ เพราะถ้าหากว่าการซื้อขายนั้น
ไม่สมบูรณ์แล้ว ใจความในวรรคสองแห่ง
มาตรา ๑๓๐ ที่บัญญัติว่า

“อนึ่งเมื่อเจตนาได้ส่งไปแล้ว ถึงแม้ว่าใน
ภายหลังผู้แสดงเจตนาจะตาย ฤตกเป็นคน

ไร้ความสามารถก็ตาม ท่านว่าหาเป็นเหตุทำ
 ให้ความสมบูรณ์แห่งการแสดงเจตนาอันเสื่อม
 เสียไปไม่” เช่นนี้ ก็จะมีเป็นการไร้ผลไปหรือ ?
 และ จะ เกิด ขัด กัน ขัน กับ มาตรา ๓๓๑ นี้ เป็น
 แน่แท้

เหตุฉะนั้น จึงเห็นว่า มาตรา ๓๓๐ คงไม่
 หมายถึงอุทากรณ์เกี่ยวกับ คำเสนอคำสนอง
 ซึ่งผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถเป็นผู้รับ

อุทากรณ์

ผู้เขียนสมุดเล่มนี้เห็นว่า อุทากรณ์ของ
 มาตรา ๓๓๑ ควรต้องหาในกรณีอื่น ๆ ซึ่งการ
 แสดงเจตนา มิใช่เป็นคำเสนอหรือคำสนอง
 อุทากรณ์เช่นนี้อาจพบได้ในเรื่อง โอนหนี้ ตาม
 มาตรา ๓๐๖ คือ เจ้าหนี้มีสิทธิโอนหนี้ให้บุคคล
 ภายนอกโดยบอกกล่าว เป็นลายลักษณ์อักษร
 ให้ลูกหนี้ทราบ การบอกกล่าวเป็นลายลักษณ์
 อักษรนั้น ลูกหนี้จะยอมหรือไม่ยอมไม่เป็นข้อ
 สำคัญ

เช่น ก. เป็นเจ้าหนี้ ข. ผู้เยาว์หรือผู้ไร้
 ความสามารถ ก. ได้ส่งหนังสือแสดงเจตนา

๒๘๖

บอกกล่าวไปยัง ข. ว่า ก. โอนหนี้ให้ ค. ดังนั้น การโอนหนี้ใช้ไม่ได้ เพราะมีผู้รับการแสดงเจตนาเป็นผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถ (ซึ่งตามปกตินั้น ถ้า ข. เป็นผู้มีความสามารถ การโอนเช่นนี้ย่อมสมบูรณ์แล้ว โดย ข. ไม่ต้องให้ความยินยอม)

แต่ถ้า ง. ผู้แทนโดยชอบธรรมของ ข. ได้รู้เห็นด้วยเช่น เป็นผู้ตอบรับหนังสือของ ก. ดังนั้น การแสดงเจตนาของ ก. ย่อมสมบูรณ์ตามความในตอนสุดท้ายแห่งมาตรา ๑๓๑

มาตรา ๑๓๒

ในการตีความแสดงเจตนา นั้น ท่านให้ฟังถึงถึงเจตนา อันแท้จริง ยิ่งกว่า ถ้อยคำสำนวนตามตัวอักษร

อุทาหรณ์

มาตรานี้ให้ดูในเรื่องการตีความในเอกสารและมาตรา ๑๑๗

หมวด ๓

โมฆะและโมฆียะกรรม

มาตรา ๑๓๑ อันความเสียเปล่าแห่งโมฆะกรรมนั้น ท่านว่าบุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใดจะกล่าวอ้างขึ้นก็ได้

อุทาหรณ์

บุคคลผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งมีสิทธิที่จะอ้างความไม่สมบูรณ์แห่งนิติกรรมที่เป็น โมฆะ นั้น อาจเป็น เจ้าหนี้ของคู่กรณีหรือบุคคลที่ ๓ ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องกับแก่นิติกรรมนั้น เช่น

ก. ขายที่ดินแปลงหนึ่งให้ ข. โดยมิได้ทำพิธีแก้ทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมาย ภายหลัง ก. เอาที่ดินแปลงนี้ไปขายให้ ค. โดยทำพิธีโอนถูกต้องตามกฎหมาย ข. ผู้ซื้อคนแรก จึงฟ้อง ค. ขอเรียกที่ดินแปลงนี้คืน ค. ซึ่งเป็นคนภายนอก แต่มีส่วนได้เสียอาจยกเอาเหตุโมฆกรรมแห่งการซื้อขายระหว่าง ก. กับ ข. มาเป็นข้อต่อสู้ข. ได้.

๒๘๘

ขอให้สังเกตว่า ในเรื่องโมฆกรรมนั้น มีกฎหมายได้จำกัดประเภทของบุคคลซึ่งมีสิทธิอ้างความไม่สมบูรณ์แห่งนิติกรรมสัญญาหาใช่ “บุคคลผู้มีส่วนได้เสีย” โดยทั่วไปไม่ (ให้ดูมาตรา ๑๓๗) เพราะฉะนั้นบุคคลซึ่งมีสิทธิอ้างความไม่สมบูรณ์แห่งโมฆกรรมจึงมีจำนวนมากกว่า ในเรื่องโมฆกรรม

มาตรา ๑๓๔ โมฆกรรมนั้น ไม่อาจให้สัตยาบันแก่กันได้

อุทาหรณ์

๑) เมื่อวันที่ ๑ กันยายน ก. ขายที่ดินแปลงหนึ่งให้ ข. โดยมีได้ทำพิธีโอนให้ถูกต้องตามกฎหมาย

ครั้นวันที่ ๑๐ กันยายน จึงทำหนังสือสัตยาบันว่ามีการซื้อขายกันตั้งแต่วันที่ ๑ กันยายน แล้วไปจัดการทำพิธีโอนถูกต้องตามกฎหมาย ตั้งขึ้นการชื้อขายยอมสมบูรณ์ตั้งแต่วันที่ ๑๐

๒๘๘

กันยายน ภาษีตั้งแต่วันที่ ๑ กันยายนไม่
เพราะ โมฆกรรม มีอาจให้สัตยาบันได้

๒) เมื่อวันที่ ๑ กันยายน ก. ช่มชู้ ข.
ให้ชื้อที่ดิน และได้ทำพิธีโอนกันถูกต้อง
ตามกฎหมาย สัญญาเป็นแต่เพียง โมฆีย
กรณวันที่ ๑๐ กันยายน ข. จึงให้สัตยาบันรับ
รองการชื้อขายนั้น

ตั้งการชื้อขายนั้น ย่อม สมบูรณ์ตั้งแต่วัน
ที่ ๑ กันยายน เพราะโมฆียกรรมนั้น ถ้า
ให้สัตยาบันแล้ว กฎหมายถือว่าสมบูรณ์มา
แต่เริ่มแรก. (ให้ดูมาตรา ๑๓๘)

มาตรา ๑๓๕

ถ้าส่วนหนึ่งส่วนใดของนิติกรรมเป็นโมฆะ
ทำนว่านิติกรรมนั้นย่อมตก เป็น โมฆะ ด้วยกัน
ทั้ง สิ้น เว้น แต่จะพึง สันนิษฐาน ได้โดย
พฤติการณ์แห่งกรณี ว่าคู่กรณีได้เจตนาจะ
ให้ส่วนที่สมบูรณ์นั้น แยกออกจากส่วนที่
ไม่สมบูรณ์ได้

อุทาหรณ์

ก. ข. ทำหนังสือสัญญาว่า ก. ให้ ข. กู้เงิน ๑๐๐๐ บาท แด่ ข. เอาที่ดินแปลงหนึ่งมาจำนอง ก. เพื่อเป็นประกันสัญญา ข. มิได้ กระทำต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่และลงทะเบียนตามมาตรา ๗๑๔ เพราะฉะนั้น การจำนองจึงใช้ไม่ได้ แต่การกู้เงินยังคงใช้ได้ เพราะอาจสันนิษฐานได้ว่า ก. ข. ได้เจตนาที่จะให้การกู้เงินซึ่งแยกออกจากการจำนองนั้นสมบูรณ์

มาตรา ๑๓๖

การใดเป็นโมฆะกรรมแต่เข้าแบบ เป็นนิติกรรมอย่างอื่น โฆฆะกรรมนั้นท่านว่าย่อมเป็นอันสมบูรณ์โดยฐานเป็นนิติกรรมอย่างอื่นนั้น หากเป็นที่พึงสันนิษฐานไว้ว่า ถ้าเดิมที่คู่กรณีได้รู้ว่าการตามจำนองนั้นไม่สมบูรณ์ ก็คงจะได้ตั้งใจให้สมบูรณ์เป็นอย่างหลังนี้

อุทาหรณ์

ก. ทำสัญญายกกระเบื้องตัวหนึ่งให้ ข. โดย
ไม่ได้ ทำพิธีให้ถูกต้องตามกฎหมาย แล้ว
ก. มอบกระเบื้องนี้ให้ ข. ตั้งใจให้เป็น
โมฆ แต่อาจสันนิษฐานไว้ว่า ถ้า ก. รู้
ว่าการให้นี้ไม่สมบูรณ์ ก็คงจะตั้งใจให้เป็น
การยอม

มาตรา ๑๓๗

โมฆียะกรรมนั้น ท่านว่าบุคคลตั้งจะกล่าว
ต่อไปนี้ คือ ผู้ใดมีความสามารถที่ดี ถ้าผู้ใด
ทำการแสดงเจตนาโดยวิปริตที่ดี ถ้าผู้แทน
โดยชอบธรรม ถ้าผู้พิทักษ์ ถ้าทายาท
ของบุคคลเช่นว่านั้นก็ดี จะบอกล้างเสียก็ได้
โมฆียะ กรรม อันหนึ่ง มี สามี่ได้ ทำ ลง นั้น
ท่านว่าสามี่จะบอกล้างเสียก็ได้

บันทึก

มาตรานี้กำหนดบุคคลผู้ซึ่งมีสิทธิบอกล้าง

นิติกรรมที่เป็น โฆษีย อันได้ทำลงไปโดย
ปราศจากความสามารถ

ขอให้พึงสังเกตว่าต่างกับ มาตรา ๑๓๓ อัน
เป็น บทบัญญัติเกี่ยวกับ นิติกรรม ที่เป็น โฆษ
ซึ่ง “บุคคลผู้มีส่วนได้เสีย” โดยทั่วๆ ไปอาจ
บอกล้างได้

อนึ่งมาตรา ๑๓๗ นี้ มิได้กล่าวถึงนิติกรรม
ซึ่งเป็น โฆษีย เพราะเหตุอันว่า ใคร บ้าง เป็น
ผู้มีสิทธิบอกล้าง เช่น นิติกรรมซึ่งได้กระทำ
ลงไปโดยเข้าใจ ผิดใน คุณสมบัติ แห่ง บุคคล
และทรัพย์สิน (มาตรา ๑๒๐) โดยกลฉ้อฉล และ
ข่มขู่ (มาตรา ๑๒๑ ถึง ๑๒๕)

แต่เมื่อพิจารณา ความ มุ่งหมายของมาตรา
๑๓๗ นี้แล้วจะเห็นได้ว่า ถ้าผู้ทำนิติกรรมนั้น
เป็นผู้มีความสามารถ แต่นิติกรรมเป็น โฆษีย
เพราะเหตุอันดังนี้ ผู้ทำนิติกรรมนั่นเอง หรือ
ทายาทของผู้นั้นมีสิทธิบอกล้าง แต่ถ้าผู้ทำ
นิติกรรม เป็นผู้ปราศ จาก ความ สามารถ ก็คือ
บุคคลซึ่งได้ ระบุไว้ในมาตรา ๑๓๗ นี้

มาตรา ๑๓๘

โมฆะกรรม เมื่อบอกแล้ว ท่านให้
ถือว่า เป็น โฆษณาแต่เริ่มแรก

ถ้าบุคคลใดได้รู้ ฤๅควรจะได้รู้ว่าเป็น โฆ
ฆะ เมื่อบอกแล้ว ท่านให้ถือว่า
บุคคลนั้นได้รู้ว่าการนั้นไม่สมบูรณ์

ในการนี้ให้ ผู้เป็น คู่กรณีได้ กลับคืน ยัง
ฐานะเดิม และถ้าเป็น พันวิสัยจะ ให้ กลับคืน
เช่นนั้นได้ ก็ให้ ได้รับค่าเสียหายชดใช้ ให้ แทน

อุทาหรณ์

วรรคต้น เมื่อวันที่ ๑ กันยายน ก. เอาปืน
คู่ ข. ว่าถ้าไม่ขายมาให้ ก. เป็นราคา ๓๐ บาท
ก. จะยิง ข. เสียให้ตาย ข. กลัวจึงยอมขาย
มาให้ ก.

วันที่ ๑๐ กันยายน ก. จึงบอกไปยัง ข.
ว่า ตนไม่ถือว่าการซื้อขายนั้นสมบูรณ์
ตั้งแต่วันที่ ๑ กันยายน

ก. กันยายน

วรรคสอง วรรคนี้เป็นประโยชน์ในการ
วินิจฉัยว่า คน ภายนอก ซึ่งได้ สิทธิไว้จาก นิติ

๒๕๔

กรรมนั้นจะเป็นผู้กระทำการโดยสุจริตหรือไม่
เช่น

ตามอุทาหรณ์ข้างต้น สมมติว่าเมื่อวันที่ ๕
กันยายน ก. ได้เอามันนั้นไปขายให้ ค. อีก
ต่อหนึ่ง

ค. ทราบได้ดีว่า ก. ได้มันนั้นไว้เพราะ
ข่มขู่

ครั้นถึงวันที่ ๑๐ กันยายน ข. จึงบอกกล่าว
การซื้อขายระหว่าง ก. กับ ข.

ตั้งถึงแม่เมื่อวันที่ ๕ ข. ยังไม่บอกกล่าว
นิติกรรมนั้นก็ดี แต่ ค. ได้รู้แล้วว่า ถ้า ข.
บอกกล่าวนิติกรรมนั้นเป็นโมฆีย กฎหมายถือว่า
ค. ได้รู้ว่าการซื้อขายระหว่าง ก. กับ ข. ไม่
สมบูรณ์ ค. จึงต้องคืนมันนั้นให้ ข. (ค. จะ
อ้างความสุจริตไม่ได้)

วรรคสาม

๑) ตามอุทาหรณ์ข้างต้น เมื่อ ข. บอก
กล่าวแล้ว ก. ต้องคืนมันให้ ข. และ ข. ต้อง
คืนเงิน ๓๐ บาทให้ ก.

๒) ตามอุทธรณ์ข้างต้น สมมติว่า ม้า
นั้นตายเสียแล้ว ดังนี้ ก. ก็ต้องใช้เงิน หรือ
ทรัพย์สินอย่างอื่นแทนตามราคาของม้าตัวนั้น
เพราะเป็นการ พันวิสัย ที่จะให้ คู่กรณีได้กลับ
คืนยังฐานะเดิม

มาตรา ๑๓๗

ถ้าบุคคล ผู้หนึ่งผู้ใด ตั้งระบุมไว้ในมาตรา
๑๓๗ ให้ สัตยาบันแก่โมฆะกรรม ท่านให้
ถือว่า การนั้นเป็นอันสมบูรณ์มาแต่เริ่มแรก แต่
ข้อหาอาจจะกระทบกระทั่งถึงสิทธิ ทั้ง หลาย
ของบุคคลภายนอกได้ไม่

อุทธรณ์

ตอนต้น ตามอุทธรณ์ใต้มาตรา ๑๓๗
สมมติว่า เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ข. เขียน
หนังสือไปบอก ก. ว่าตนขอถือเอาว่า การซื้อ
ขายนั้นสมบูรณ์ตั้งนี้ นิติกรรมนั้นก็สมบูรณ์ตั้ง
แต่วันที่ ๑ กันยายน และ ก. ผู้รับซื้อม้าไว้จาก
ก. เมื่อวันที่ ๕ กันยายน ก็ได้ม้านั้นเป็นสิทธิ

๒๕๖

ตอนสุดท้าย เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ก.
ผู้เยาว์ขายม้าให้ ข. โดยปราศจากความยิน
ยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม แต่ยังมีส่งมอบ
ม้าให้ ข.

ครั้นวันที่ ๑๐ สิงหาคม ก. ขายม้าให้ ค. โดย
ความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม

เมื่อ ก. บรรลุนิติภาวะจึงให้สัตยาบัน
แก่การซื้อขายระหว่างตนกับ ข. ดังนั้น การให้
สัตยาบันของ ก. ย่อมสมบูรณ์ระหว่างตนกับ
ข. ข. จะเรียกม้าจาก ค. ผู้เป็นคนภายนอก
ไม่ได้

มาตรา ๑๔๐

ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งแห่งโมฆะกรรมนั้น
เป็นบุคคลมีตัวกำหนดแน่นอน การนั้นทำน
ว่ายอมบอกล้าง ฤ็ให้สัตยาบันได้ด้วยแสดง
เจตนาต่อบุคคลผู้นั้น

อุทาหรณ์

๑) ก. ผู้ไร้ความสามารถได้ซื้อแหวน

๒๕๗

๑ วงไว้จาก ข. ซึ่งมีสำนักปรากฏชัดอยู่ใน
กรุงเทพฯ ดังนี้ การบอกกล่าวหรือให้สัตยา
บัน ต้องแสดงไปยัง ข. ณ สำนัก หรือหลัก
แหล่งของ ข.

๒) ถ้าหาก ข. เป็นผู้ขายแหวนเพชร
ร้อนไม่มีตัว ไม่กำหนดแน่นอน และไม่ทราบ
สำนักหรือหลักแหล่ง ถ้าผู้แทนโดยชอบ
ธรรมของ ข. ต้องการบอกกล่าวหรือให้สัตยา
บัน อาจ จะ กระทำ ได้ โดย ประกาศ ใน
หนังสือพิมพ์

มาตรา ๑๔๑

ในการให้สัตยาบันแก่โมฆะกรรมนั้นท่าน
ว่าสัตยาบันจะสมบูรณ์ก็แต่เมื่อทำให้ ภายหลัง
เวลาที่มูลเหตุให้ เป็นโมฆะ นั้น ได้สูญสิ้นไป
แล้ว

บุคคล ผู้ที่ ศาลได้สั่งให้ เป็น คนไร้ความ
สามารถ ถ้าได้มารู้ เห็นซึ่งโมฆะกรรมเช่น

๒๕๘

ว่า เมื่อตนได้ กลับเป็นผู้มีความสามารถ
แล้ว จะให้ สัตยابันไดต่อภายหลังเวลาที่
ได้รู้เช่นนั้น

บทบัญญัติที่ว่ามาในสองวรรคก่อนนี้ ท่าน
มิให้ใช้ ถึงกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรม ฤ็ผู้
พิทักษ์เป็นผู้ให้สัตยابัน

อุทาหรณ์

วรรคต้น

๑) ผู้เยาว์ จะให้ สัตยابันได เมื่อบรรลุนิติภาวะ เช่น

ก. เด็กอายุ ๑๘ ปี ทำสัญญาซื้อขายรถยนต์
จาก ข. ถ้า ก. จะให้ สัตยابันแก่การซื้อ
ขายในระวางที่ ก. ยังไม่บรรลุนิติภาวะแล้ว
สัตยابันนั้นยังไม่สมบูรณ์ ก. ยังมีสิทธิ
จะบอกล้างเสียได้ เมื่อ ยังไม่บรรลุนิติภาวะ

แต่ถ้า ก. ให้ สัตยابันเมื่อตนมีอายุเกิน
กว่า ๒๐ ปีแล้ว การซื้อขายนั้นย่อมสมบูรณ์

๑) บุคคลไร้ความสามารถ หรือ เสมือน

ไร้ความสามารถ จะให้สัตยาบันภายหลังจาก
การที่ศาลได้ถอน คำสั่งให้ เป็น คนไร้ ความ
สามารถ หรือ เสมือน ไร้ ความ สามารถ

๓) หญิงมีสามี เมื่อได้ขาดจากสามีและ
กลับมีฐานะเป็นบุคคลผู้มีความสามารถ หรือ
เมื่อภริยาเข้าอยู่ในมาตรา๓๕เช่นสามีได้สละ
ละทิ้งตน ฯลฯ

๔) โมฆียกรรมอันเกิดแต่ความสำคัญผิด
ในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์ และเกิด
แต่ กลฉ้อฉล จะให้สัตยาบันได้ เมื่อได้ทราบ
ความจริงแล้ว เช่น

เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๐ ก. ซื้อ
ถาดทองเหลืองจาก ข. โดยเข้าใจว่าเป็นถาด
ทองคำ วันที่ ๑๐ กันยายน ก. ยังไม่ทราบ
ความจริง แต่ได้เขียนหนังสือไปบอก ข. ว่า
ก. ขอรับรองว่าการซื้อขายนั้นสมบูรณ์ ครั้น
วันที่ ๒๐ กันยายน ก. จึงทราบความจริง ตั้ง
สัตยาบันที่ ก. ได้ให้ไว้เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน
นั้นใช้ไม่ได้

๕) โมฆียกรรมอันเกิดแต่การข่มขู่ จะให้สัตยาบันเมื่อการข่มขู่ได้สุดสิ้นลงไปแล้ว เช่น

ก. เอาปืนจ้องจะยิง ข. และขู่ว่าถ้า ข. ไม่ขายแหวนให้ ก. จะยิง ข. เสียให้ตาย ข. กลัวจึงขายแหวนนั้นให้ และในขณะนั้นเอง ข. ทำสัตยาบันรับรองการซื้อขาย ดังนั้น สัตยาบันนั้นใช้ไม่ได้ แต่ถ้า ก. ได้ไปจาก ข. ซึ่งพ้นภัยแล้ว ข. จึงให้สัตยาบัน ดังนั้น การซื้อขายนั้นก็สมบูรณ์

วรรคสอง ก. แสดงเท็จต่อ ข. ผู้เยาว์อายุ ๑๕ ปีว่า ชามลายครามของตนนั้นเป็นโบราณวัตถุ ข. จึงรับซื้อไว้ ครั้นอายุของ ข. ครบ ๒๑ ปี ข. จึงให้สัตยาบันแก่การซื้อขาย แต่ ข. ยังหาทราบความจริงไม่ ข. ฟังทราบความจริงเมื่ออายุครบ ๒๓ ปี ดังนั้น สัตยาบันที่ได้ให้ไว้เมื่ออายุครบ ๒๑ ปีนั้นใช้ไม่ได้.

วรรคสาม ก. เด็กอายุ ๑๕ ปีทำสัญญาขายที่ดินแปลงหนึ่งให้ ข. ต่อมาอีก ๕ วัน ก.

ผู้แทนโดยชอบธรรมของ ก. จึงให้สัตยาบัน
แก่การชื้อขาย ตั้งนี้ ถึงแม้ว่า ก. จะยังไม่
บรรลุนิติภาวะก็ดี สัตยาบันนั้นใช้ได้

มาตรา ๑๔๒

ถ้าในภายหลังเวลาอันจะพึงให้สัตยาบันได้
ตามความในมาตราก่อนนั้น มีข้อความจริง
อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้เกิด
ขึ้นเกี่ยวกับโมฆะกรรมไซ้ ถ้ามิได้แสดง
แย้งสวนสิทธิไว้แจ้งชัดประการใด ท่าน
ให้ถือว่าเป็นการให้สัตยาบัน ทั้งนี้คือเช่นว่า

- (๑) ได้มีการชำระหนี้ อันหากก่อขึ้นด้วย
โมฆะกรรมนั้นแล้วสิ้นเชิง ฤๅแต่บางส่วน
- (๒) ได้มีการ เรียกทวงให้ชำระหนี้ ตาม
โมฆะกรรมนั้นแล้ว
- (๓) ได้มีการแปลงหนี้ใหม่
- (๔) ได้มีการวางประกันเพื่อหนี้นั้น
- (๕) ได้มีการโอนซึ่งสิทธิ ฤๅความรับ
ผิดอันเกิดแต่โมฆะกรรมนั้นสิ้นเชิง ฤๅ
แต่บางส่วน

อุทาหรณ์

เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๐ ก.
ซื้อเสื้อจาก ข. ตัวหนึ่งราคา ๒๐ บาท โดย
เข้าใจว่าเป็นเสื้อแพรแท้

วันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๐ ก. รู้ว่า
เสื้อนั้นเป็นด้ายแกมใหม่ไม่ใช่แพรแท้

วันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๐ ก. จึง
กระทำการอย่างหนึ่ง อย่างใด ดังกล่าวต่อไปนี้

- ๑) ชำระเงินให้ ข. ๒๐ บาท หรือ ๑๐ บาท
- ๒) เรียกร้องให้ ข. ส่งเสื้อตัวนั้น
- ๓) ส่งนาฬิกา ๑ เรือนไปให้ ข. แทนชำระ
เงิน ๒๐ บาท
- ๔) ส่งแหวน ๑ วงไปให้ ข. ยึดถือไว้เป็น
ประกัน การชำระหนี้ หรือให้ ค. มาเป็น
ผู้ค้ำประกัน

๕) โอน สิทธิให้ ค. ในการเรียกร้องเอา
เสื้อตัวนั้นจาก ข.

ตั้งขึ้นเป็นการให้สัตยาบัน การซื้อขายนั้น
ย่อมสมบูรณ์

มาตรา ๑๔๓

อันโมฆียะกรรมนั้น ท่านห้ามมิให้บอก
ต่างเมื่อพ้นเวลาหนึ่ง นับแต่ เวลาที่จะอาจให้
สัตยาบันได้ อนึ่งถ้าเวลาได้ล่วงไปถึงสิบปี
นับแต่เมื่อได้ทำโมฆียะกรรมนั้นแล้วก็เพนอัน
จะบอกล้างไม่ได้ดังกัน

อุทาหรณ์

ตอนที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ.
๒๔๖๘ ก. ผู้เช่าซื้อรถยนต์ไว้จาก ข. ๑ คัน
วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ก. จึง
บรรลุนิติภาวะ

สิทธิของ ก. ที่จะบอก ล้าง มี เพียงวันที่ ๑
มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๘

ตอนที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ.
๒๔๖๐ ก. ซื้อบ้านไว้จาก ข. โดยถูกกดฉ้อ
ฉล เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๑
ก. จึงทราบความจริง ตั้งนี้ ก. จะบอกล้าง
การซื้อขายนั้นไม่ได้ เพราะเวลาได้ล่วงไป
ถึง ๑๐ ปีแล้ว นับแต่วัน เมื่อได้ทำโมฆีย
กรรมนั้น

หมวด ๔

เงื่อนไข และเงื่อนไขเริ่มต้น ฤๅเวลาสิ้นสุด

มาตรา ๑๔๔

ข้อความใดอันบังคับไว้ให้นิติกรรมเป็นผล
ต่อเมื่อมีเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งขึ้นในอนาคต
และไม่แน่นอน ข้อความ เช่นนั้น ท่านเรียกว่า
เงื่อนไข

บันทึก

ตามธรรมดา เมื่อบุคคลทำนิติกรรมอันใด
ขึ้นแล้ว นิติกรรมนั้นก็ย่อมเกิดผลในทันที
และยังคงเป็นนิติกรรมอยู่ตลอดไป เช่น ก.
ขายม้าตัวหนึ่งให้ ข. ดังนี้ การซื้อขายนั้นก็เกิด
ทันที กล่าวคือ กรรมสิทธิในม้าย่อมตกมาเป็น
ของ ข. ข. จะใช้สร้อยอย่างไรก็ได้ ถ้าหาก
ว่าไม่มีการผิดสัญญาแล้ว ก. จะเอาม้าตัวนั้น
กลับคืนมาไม่ได้ เพราะการชื้อขายนั้นยังคง
สมบูรณ์อยู่ตลอดไป

แต่ความดังกล่าวมาแล้ว ย่อมมีข้อยกเว้น
กล่าวคือ นิติกรรม เมื่อเกิดขึ้น แล้วอาจจะไม่มี

ผลทันที หรือ ว่าเกิดผลขึ้นแล้ว แต่จะระงับ
ไปได้โดย เงื่อนไขอย่างหนึ่ง และ เงื่อนไขเวลา
อีกอย่างหนึ่ง

บทที่ ๑

เงื่อนไข

เงื่อนไข คือ อะไร ?

เงื่อนไข คือ เหตุการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งจะ
เกิดขึ้นในอนาคตและไม่แน่นอนซึ่งผู้ทำนิติ-
กรรมได้กำหนดไว้ (ให้ดูมาตรา ๑๔๔)

เช่น ก. ทำสัญญาว่าจะขายม้า “สีหมอก” ให้ข.
เมื่อเรือกลไฟ “กาตอง” ซึ่งจะบรรทุกม้ามาจาก
สิงคโปร์ถึงกรุงเทพฯ ฯ ดังนั้น การที่เรือกลไฟ
“กาตอง” จะมาถึงหรือไม่ เป็นเหตุการณ์ใน
อนาคต และไม่แน่นอน เพราะระหว่างทาง
เรือกลไฟ “กาตอง” อาจอับปางลงก็ได้ เพราะ
ฉะนั้น การที่จะเป็นเงื่อนไขได้จะต้องประกอบ
ด้วยลักษณะ ดังนี้

๑. เป็นเหตุอันจะเกิดขึ้นในอนาคต ดังเช่น
“เรือกลไฟกาตองจะมาถึงกรุงเทพฯ ฯ”

ถ้าเหตุการณ์นั้นได้เกิดขึ้นแล้ว ในเวลา
ทำนิติกรรมเหตุการณ์เช่นนั้น ไม่เป็น เงื่อนไข
อันจะต้องปฏิบัติตาม ขอให้ดูมาตรา ๑๔๕
วรรคต้นซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“ถ้า เงื่อนไขได้ สำเร็จแล้ว แต่ใน เวลา ทำ
นิติกรรม หากว่าเป็นเงื่อนไขบังคับก่อน ท่าน
ว่านิติกรรมนั้นเป็นอันสมบูรณ์ ปราศจาก เงื่อนไข
หากว่าเป็นเงื่อนไขบังคับหลัง ท่านว่านิติ-
กรรมนั้นเป็นโมฆะ”

อุทาหรณ์

๑. เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐
ก. ทำสัญญาว่าจะขาย รถยนต์ ให้ ข. ๑ คัน
เมื่อ ค. บุตรของ ก. มาถึงกรุงเทพฯ แต่ความ
จริงปรากฏว่า ค. มาถึงกรุงเทพฯ ตั้งแต่วันที่ ๑
เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐ แล้ว ดังนั้น เหตุการณ์
ที่ว่า “ค. บุตรของ ก. มาถึงกรุงเทพฯ” จึงไม่
เป็นเงื่อนไข เพราะฉะนั้นสัญญาซื้อขายระหว่าง
ก. กับ ข. จึงสมบูรณ์ปราศจากเงื่อนไข (ให้
ดูในเรื่องเงื่อนไขบังคับก่อนซึ่งจะกล่าวต่อไป)
๒. เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐

ก. ทำสัญญาขายรถยนต์ให้ ข. ๑ คัน และมีข้อกำหนดว่า ถ้า ค. บุตรของ ก. มาถึงกรุงเทพฯ แล้ว ข. ต้องขายรถยนต์คันนั้นกลับให้ก. แต่ความจริงปรากฏว่า ค. มาถึงกรุงเทพฯ แล้ว ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐ ดังนั้น สัญญาซื้อขายระหว่าง ก. กับ ข. จึงเป็น
โมฆ

๒. เป็นเหตุการณ์ซึ่งไม่แน่นอน กล่าวคือ เป็นเหตุการณ์ ซึ่งอาจจะสำเร็จได้ หรือไม่สำเร็จก็ได้ ดังเช่น “เรือกลไฟกาทองจะมาถึงกรุงเทพฯ” ดังนี้ เรือกลไฟ กาทอง อาจจะอับปางลงได้

เหตุฉะนั้นเงื่อนไขซึ่งต่างกับเงื่อนไขในข้อหนึ่ง เพราะเงื่อนไขเป็นเหตุการณ์ในอนาคตซึ่งแน่นอน อันจำต้องมาถึง

คำว่า “เหตุการณ์ไม่แน่นอน” นี้ แทบจะกล่าวได้ว่า เหตุการณ์อย่างอื่น ๆ นอกจากกำหนดเวลา แล้ว เป็นเหตุการณ์ที่ไม่แน่นอน

๓. เหตุการณ์นั้นต้องเลิกได้กำหนดไว้โดย

นิติกรรม มิใช่เป็นเหตุการณซึ่งเกิดขึ้นเอง โดยผู้ทำนิติกรรม มิได้กำหนดไว้ ดังเช่นข้อความที่ว่า “เรือกลไฟ กาทอง จะมาถึง กรุง-เทพฯ” นั้น เป็นเหตุการณที่ ก. ข. ผู้ทำนิติ-กรรมมิได้กำหนดไว้ในสัญญาให้ถือเอาว่า เมื่อเหตุการณนั้นสำเร็จแล้วนิติกรรมซึ่งจะเกิดผล แต่ถ้า ก. ทำสัญญาขายม้าซึ่งอยู่ที่สิงคโปร์ตัวหนึ่งให้ ข. โดยยังมีได้ส่งมอบและมิได้ถือเอาเหตุการณที่เรือกลไฟ กาทอง จะมาถึงกรุง-เทพฯ เป็นเงื่อนไข ดังนั้นแล้ว สัญญาซื้อขายนั้นก็สมบูรณ์กรรมสิทธิ์ในม้าตัวนั้นตกมาเป็นของ ข. ถ้าหากว่าเรือกลไฟ กาทองซึ่งบรรทุกม้านั้นต้องอับปางลงก่อนถึงกรุงเทพฯ เหตุการณอันนี้ก็หาทำให้ผลของสัญญาซื้อขายนั้นระงับไปอย่างใดไม่ กล่าวคือ ข. ผู้ซึ่งต้องเป็นผู้รับเคราะห์ ใน การ ที่ ม้า นั้น จม น้ำ ตาย และ ข. จำต้องชำระราคาม้าให้ ก.

เงื่อนไขมี ๒ ชนิด คือ

๑. เงื่อนไขบังคับก่อน คือ เงื่อนไขซึ่งเมื่อสำเร็จลงแล้ว นิติกรรมจึงจะเกิดผล ให้ดู

มาตรา ๑๔๕ วรรคต้น เช่น ก. จะขายม้า “สี่หมอก” ให้ ข. เมื่อเรือกลไฟกาตองมาถึงกรุงเทพฯ ดังนี้เป็นเงื่อนไขบังคับก่อน กรรมสิทธิ์ในม้าตัวนั้นยังอยู่กับ ก. ผู้ขาย เพราะการซื้อขายจะพึงสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อเรือกลไฟ “กาตอง” มาถึงกรุงเทพฯ

๒. เงื่อนไขบังคับหลัง คือเงื่อนไขเมื่อสำเร็จแล้ว นิติกรรมนั้นสิ้นผล (ให้ดูมาตรา ๑๔๕ วรรค ๒)

เช่นก่อนไปสิงคโปร์ ก. ขายม้า “สี่หมอก” ให้ ข. และกำหนดไว้ว่า ถ้า ก. กลับมาถึงกรุงเทพฯ โดยเรือกลไฟ “กาตอง” แล้ว การซื้อขายนั้นเป็นอันต้องเลิกกันไป ดังนี้เป็นเงื่อนไข บังคับหลัง กรรมสิทธิ์ในม้าตัวนั้นตกเป็นของ ข. เพราะการซื้อขายนั้นได้เกิดขึ้นและมีผลแล้ว แต่อาจจะยับยั้งไปเมื่อ ก. มาถึงกรุงเทพฯ โดยเรือกลไฟ “กาตอง” และกรรมสิทธิ์ในม้าตัวนั้น อาจกลับมาเป็นของ ก.

บทที่ ๒

เงื่อนไข

เงื่อนไข คือ อะไร?

เงื่อนไข คือ เหตุการณ์ ซึ่ง จะเกิดขึ้นใน
อนาคตแต่แน่นอน เช่น เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม
พ.ศ. ๒๕๗๐ ก. ขายรถยนต์ให้ ข. ๑ หลังโดย
กำหนดเวลาไว้ว่า ข. จะชำระราคารถยนต์
ให้ ก. ในวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๗๐ ดังนั้น
วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๗๐ เป็นเหตุการณ์ใน
อนาคต และแน่นอนว่าต้องมาถึงซึ่งใครจะ
หลีกเลี่ยงไม่ได้

เงื่อนไข มี ๒ ชนิด คือ

๑. เงื่อนไขเริ่มต้น คือ กำหนดเวลาซึ่ง
เมื่อยังไม่ถึงกำหนดห้ามมิให้ทวงถามให้ปฏิบัติตาม
ตามนิติกรรม ให้ดูมาตรา ๑๕๓ วรรคต้น เช่น
เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๗๐ ก. ขายรถยนต์
หลังหนึ่งให้ ข. โดยกำหนดเวลาไว้ว่า ข. จะ
ชำระราคารถยนต์ภายในกำหนด ๑ ปี เพราะ

ฉะนั้นก่อนวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ก. จะ
ทวงถามให้ ข. ชำระราคาเรือนไม้ได้

๒. เงื่อนไขสุดสิ้น คือ กำหนดเวลาซึ่ง
เมื่อถึงแล้วนิติกรรมย่อมสิ้นสุดให้ดูมาตรา ๑๕๓
วรรคสอง เช่น เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐
ก. ให้ ข. เข้าบ้านที่กำหนด ๑ ปี ดังนี้ เมื่อถึง
วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ สัญญาเข้าบ้านก็
เป็นอันสิ้นสุด

บทที่ ๓

ความต่างกันระหว่างเงื่อนไข กับ เงื่อนไข

๑. เหตุการณ์ ในอนาคตแห่งเงื่อนไข นั้น
ไม่แน่นอน
ส่วนเหตุการณ์ ในอนาคต แห่ง เงื่อนไข
นั้นแน่นอน

๒. เงื่อนไขนั้นถ้าหากเป็นเงื่อนไขบังคับ
ก่อน トラบใดที่เงื่อนไขยังไม่สำเร็จ สิทธิที่
จะก่อตั้งขึ้นจาก นิติกรรม ก็ยังมีได้เกิดขึ้นเลย
กล่าวคือ นิติกรรมจะพึงก่อให้เกิดสิทธิที่ต่อ
เมื่อเงื่อนไขนั้นสำเร็จ หรือ จะกล่าวอีกอย่าง

๓๑๒

หนึ่งว่าเงื่อนไขนั้นห้ามผลย้อนหลังไปถึงเวลาที่
ที่ได้ทำนิติกรรมนั้นไม่ เช่น

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐ ก. ทำสัญญา
จะขายม้าตัวหนึ่งให้ ข. เมื่อเรือกลไฟ
แดงถึงกรุงเทพ ฯ เรือกลไฟแดงถึงกรุงเทพ ฯ
วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ดังนั้น การซื้อขาย
นั้นย่อมสมบูรณ์ ตั้งแต่เรือกลไฟแดงมาถึง
กรุงเทพ ฯ ห้ามผลย้อนหลังไปถึงวันที่ ๑
เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐ ไม่

ส่วนเงื่อนไขนั้น ถ้าหากเป็นเงื่อนไข
เริ่มต้น เงื่อนไขเช่นนั้น ไม่ได้เห็นยว
สัทธจากนิติกรรมมิให้เกิดขึ้น กล่าวคือสัทธ
ตามนิติกรรมนั้น ย่อมเกิดขึ้นแล้ว หากแต่
ว่าจะบังคับหรือทวงถาม เพื่อปฏิบัติให้เป็น
ไปตามสัทธนั้นๆ ยังไม่ได้

เช่นเมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐
ก. ขายม้าให้ ข. ๑ ตัว ราคา ๑๐๐ บาทโดยมี
เงื่อนไขว่า ข. จะต้องชำระเงินภายในวัน

ที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ดังนั้นจะเห็นได้
ว่าสัญญาซื้อขายนั้นสมบูรณ์แล้ว กรรมสิทธิ์
ในม้ตัวนั้นได้ตกมาเป็นของ ข. หากแต่
ก. จะทวงถามให้ ข. ชำระหนี้ก่อนวันที่ ๑ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๕๖๐ ยังไม่ได้.

ผลแห่งความแตกต่างกันตามนัยที่กล่าวใน
ประการที่ ๒ นี้ จึงมีว่า

(ก) ก่อนที่เงื่อนไขบังคับก่อนสำเร็จ ถ้า
หากว่าทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งนิติกรรมนั้นสูญ
หายไป ผู้เป็นเจ้าของเดิมในทรัพย์สินนั้นก็
ต้องรับผลแห่งความสูญหายนี้ เช่นตาม
อุทากรณีที่ได้กล่าวมาข้างต้น ถ้าหากว่า
ที่ได้ขายนั้นได้ตายเสียก่อนเรือกลไฟ
แดงมาถึงกรุงเทพฯ ก. ผู้เป็นเจ้าของม้ก็ต้อง
รับผลแห่งความสูญหายนั้น กล่าวคือ เมื่อ
เรือกลไฟแดงมาถึงกรุงเทพฯ แล้ว ตนอาจ
ที่จะส่งมอบมันให้ ข. ได้ ตนก็ต้องรับ
ผิดใช้ค่าเสียหายให้ ข. ถ้าหากจะฟังมี
แต่ในเรื่องเงื่อนไขเริ่มต้นนั้น ถ้าหาก

ว่าทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งนิติกรรม นั้นเป็น อัน
 ตราขายสูญหายไปก่อนถึงกำหนด ผู้ซึ่งเป็น
 เจ้าหนี้ หรือ เป็นผู้รับ โอนก็จะต้องรับผลแห่ง
 ความสูญหายนั้น ดังเช่น อุทาหรณ์ข้างต้น
 สมมติว่า ถ้าม้าตัวนั้นตายก่อนเงื่อนเวลาถึง
 กำหนด ก็ก่อนวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๐
 ข. ก็ต้องรับผลแห่งความสูญหายนั้น เพราะ
 กรรมสิทธิ์ ใน ม้า ตัว นั้น ได้ ตก มา เป็น ของ ข.
 แล้ว ข. จะเรียกร้องให้ ก. ต้องส่งมอบม้าอีก
 ตัวหนึ่งไม่ได้ แต่ฝ่าย ก. นั้นมีสิทธิที่จะเรียก
 ร้องให้ ข. ชำระเงิน ๑๐๐ บาทราคาม้า นั้น เมื่อ
 ถึงกำหนดในเงื่อนเวลานั้นได้.

(ข) การชำระหนี้ ก่อน เงื่อนไขสำเร็จนั้น
 อาจที่จะเรียกคืนได้ เพราะเป็นการชำระหนี้
 โดยปราศจากมูลตามกฎหมาย ตามนัยแห่ง
 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย
 ลากอันมิควรได้ ให้อุมาตรา ๔๐๖ (แต่การ
 เรียกร้องคืนนั้นจะต้อง จัดการ เสียก่อนที่ เงื่อน
 ไขสำเร็จ เพราะถ้าเงื่อนไขสำเร็จแล้วก็เท่า

๓๑๕

กับการชำระหนี้อันมีมูลตามกฎหมาย)

ส่วน การ ชำระ หนี้ อัน มี เงื่อนไข บังคับ
เมื่อก่อนถึงกำหนดเวลานั้น ผู้ชำระหนี้จะ
เรียกร้องคืนไม่ได้ ให้ดูมาตรา ๔๐๘ อนุมาตรา
(๑) เพราะเป็นการชำระหนี้ ซึ่งได้เกิดขึ้น
มีมูลตามกฎหมายแล้ว และให้ดูมาตรา ๑๕๔
ที่บัญญัติว่า เงื่อนไขเวลานั้น ย่อมกำหนด
ไว้เพื่อประโยชน์แก่ลูกหนี้ และลูกหนี้อาจ
อ้างที่จะสละเสียได้ โดยชำระหนี้ ก่อน ถึง
กำหนด.

อุทาหรณ์

ให้ดูข้างต้น

มาตรา ๑๔๕

นิติกรรมใดมีเงื่อนไขเป็นเงื่อนไขบังคับก่อน
นิติกรรมนั้น ย่อม เป็น ผล ต่อเมื่อ เงื่อนไขนั้น
สำเร็จแล้ว

นิติกรรมใดมีเงื่อนไขเป็นเงื่อนไขหลัง

นิติกรรมนั้น ย่อม สิ้น ผลใน เมื่อ เงื่อนไข นั้น
สำเร็จแล้ว

ถ้า คู่กรณี แห่งนิติกรรม ได้ แสดง เจตนา ไว้
ด้วยกันว่า ความสำเร็จ แห่งเงื่อนไข นั้น ให้มี
ผลย้อนหลัง ไปถึง เวลาใด เวลาหนึ่ง ก่อนสำเร็จ
ก็ ให้เป็น ไปตาม เจตนา เช่น นั้น

อุทาหรณ์

วรรคต้น เมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐

ก. ขายม้า “สี่หมอก” ให้ ข. เมื่อ เรือ กลไฟ
กาตอง มาถึง กรุงเทพฯ. ดังนั้น การซื้อขาย นั้น
ย่อม เป็น ผล ต่อ เมื่อ เรือ กลไฟ กาตอง มาถึง กรุงเทพฯ
แล้ว.

วรรค ๒ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐

ก. ให้ ข. เข้า มา ไป ซื้ โดยมี ข้อ กำหนด ว่า ถ้า
เรือ กลไฟ “กาตอง” มาถึง กรุงเทพฯ แล้ว
สัญญา เข้า มานั้น เป็น อัน ระงับ. ดังนั้น การ เข้า
นั้น เกิด ผล ขึ้น แล้ว แต่ ระงับ หรือ สิ้น ผล เมื่อ
เรือ กลไฟ “กาตอง” มาถึง กรุงเทพฯ

วรรค ๓ ตาม อุทาหรณ์ วรรคต้น สมมต

ว่า ก. กับ ข. ตกลงกันว่า ถ้าเรือกลไฟ “กาตอง” มาถึงกรุงเทพฯ แล้ว ให้ถือว่า การซื้อขายนั้นเกิดขึ้นตั้งแต่วันทำสัญญา ดังนั้น การซื้อขายนั้นก็มีผลย้อนไปถึง วันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐ ผลจึงมีว่า ถ้ามีตักดูในระหว่างนั้น ลูกของม้า ต้อง ได้เป็น กรรมสิทธิ์ของ ข.

มาตรา ๑๔๖

ในระหว่างที่เงื่อนไขยังมิได้สำเร็จนั้น คู่กรณีฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายใด แห่ง นิติกรรม อันอยู่ในบังคับเงื่อนไขจะต้องงดเว้นไม่ทำการอย่างหนึ่งอย่างใด ให้เป็นที่เสื่อมเสียประโยชน์ อันคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง จะพึงได้ แต่ความสำเร็จแห่งเงื่อนไขนั้น

อุทาหรณ์

ตามอุทาหรณ์ในมาตรา ๑๔๕ วรรคต้น สมมติว่าในระหว่างที่เรือกลไฟ “กาตอง” ยังมาไม่ถึงกรุงเทพฯ ก. ไม่อาจที่จะขำมันนั้น หรือ

ถ้า เป็น มา สำหรับ แข่งไม่ อาจ จะเอามันไป
 ลากรับส่งคนโดยสาร เพราะ เป็นการ
 เสื่อม เสีย ต่อประโยชน์ อัน ข. คู่กรณี อีกฝ่าย
 หนึ่งจะพึงได้แต่ความสำเร็จแห่งเงื่อนไขนั้น.

มาตรา ๑๔๗

ในระวางที่เงื่อนไขยังมิได้สำเร็จนั้น สิทธิ
 และหน้าที่ต่าง ๆ ของคู่กรณี มีอย่างไร จะจำ
 หน่าย จะรับมรดก จะจัดการป้องกันรักษา ฤ
 จะทำประกันไว้ประการใดตามกฎหมายก็ย่อม
 ทำได้

อุทาหรณ์

๑) จำหน่าย ตามอุทาหรณ์ข้างต้น ในระ
 วางที่เรือกลไฟ "กาทอง" ยังมาไม่ถึงกรุงเทพฯ
 นั้น ข. อาจขายสิทธิที่จะซื้อ มา "สีหมอก"
 ให้แก่ ค. ได้ และฝ่าย ก. ก็อาจขายมันให้
 ข. เป็นเจ้าของแทนต่อไปได้

๒) รับมรดก สมมติว่า ข. ตาย ก่อนที่
 เรือกลไฟ "กาทอง" มาถึง กรุงเทพฯ ดังนั้น

ง. ทายาทของ ข. อาจารย์มฤตกแทนในการที่จะซื้อผ้า "สีหมอก" จาก ก. ถ้า ก. ตาย ฮ. ทายาทของ ก. มีสิทธิได้รับ มฤตกผ้าตัวนั้นแทน ก. ได้

๓) จัดการป้องกันรักษา

ในระหว่างที่เรือกลไฟ "กาดอง" ยังมาไม่ถึงกรุงเทพฯ ฯ ม้านั้นเจ็บ ก. อาจหาแพทย์สัตวมารักษาผ้าตัวนั้นได้

๔) ทำประกันไว้

ในระหว่างที่เรือกลไฟ "กาดอง" ยังมาไม่ถึงกรุงเทพฯ ฯ ก. อาจทำสัญญา เอาประกันภัยเพื่อ โจรภัย ในผ้าตัวนั้น (ถ้าหากมีการเอาประกันภัยเช่นนั้นในประเทศสยาม) หรือเอาประกันภัยเพื่ออัคคีภัย ก็ได้

มาตรา ๑๔๘

ถ้าความสำเร็จแห่งเงื่อนไขจะเป็นทางให้
คู่กรณีฝ่ายไหนเสียเปรียบ และคู่กรณีฝ่าย

๓๒๐

นั้นเข้าบ่วงบัก ขัด ขวางเสียมิให้ สำเร็จได้ด้วย
เจตนาทุจริตไซ้ร้ ท่านให้ ถือว่า เงื่อนไขอันนั้น
เป็นอันได้ สำเร็จแล้ว

ถ้าความสำเร็จแห่งเงื่อนไขจะเป็นทางให้
คู่กรณีฝ่ายไหนได้เปรียบ และคู่กรณีฝ่าย
นั้นชวนชวยจัดทำให้เงื่อนไขนั้นสำเร็จขึ้นด้วย
เจตนาทุจริตไซ้ร้ ท่านให้ ถือว่า เงื่อนไขนั้น
เป็นอันมิได้ สำเร็จเลย

อุทาหรณ์

วรรคหนึ่ง

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ. ศ. ๒๔๗๐ ก. ทำ
สัญญาจะซื้อเขาเปลือก ข. ๑๐ ไร่ ๑๐๐
บาท เมื่อเรือบรรทุกเขาเปลือกของ ข. มาถึง
กรุงเทพฯ ครั้นต่อมาเข้าขึ้น ราคา ไร่ ๒๐๐ บาท
ตั้งนี้ถาเรือนนั้นมาถึงกรุงเทพฯ ข.
เป็นผู้ที่จะต้องเสียเปรียบ เพราะแทนที่จะ
ขายได้ราคาไร่ ๒๐๐ บาท ข. จะต้องขาย
ให้แก่ ก. เพียง ราคา ไร่ ๑๐๐ บาท
เท่านั้น

๓๒๑

ข. จึงแกล้งทำเรือให้รั่วไว้บรรทุกเข้าไม่ได้ เพื่อป้องกันข้าศึกขวางมิให้เงื่อนไขสำเร็จ
ตั้งนี้ กฎหมายถือว่า เงื่อนไข นั้น สำเร็จ
แล้ว ข. ต้องขายเข้าให้ ก. เป็นราคาเกวียน
ละ ๑๐๐ บาท ตามเดิม

วรรคสอง

ก. พ่อค้าจังหวัดปทุมธานี ทำสัญญาจะซื้อ
เข้าเปลือกจาก ข. ๑๐ เกวียน ๆ ละ ๑๐๐ บาท
ถ้าหากเรือซึ่งบรรทุกเข้าของ ข. จากอยุธยา
มากรุงเทพฯ ๙ เกิดรั่วขึ้นเมื่อผ่านจังหวัดปทุม
ธานี

ต่อมาเข้าเปลือกขึ้นราคา เกวียนละ ๒๐๐
บาท ก. จึงเป็นผู้ที่จะได้เปรียบ เพราะตนมี
สิทธิ์ที่จะซื้อไว้เป็นราคาเพียงเกวียนละ ๑๐๐ บาท

ก. จึงให้คนไปเจาะ เรือขึ้นให้รั่ว เมื่อ
ขณะที่ ผ่านจังหวัด ปทุมธานี ตั้งนี้ ได้ชื่อว่า ก.
ได้ชวนขวยจัดทำให้เงื่อนไขนั้นสำเร็จขึ้นด้วย
เจตนาทุจริต กฎหมายถือว่า เงื่อนไขนั้นเป็น
อันมิได้สำเร็จเลย

มาตรา ๑๔๗

ถ้าเงื่อนไขได้สำเร็จแล้วแต่ในเวลาทำนิติกรรม หากว่า เป็นเงื่อนไขบังคับก่อน ท่านว่านิติกรรมนั้นเป็นอันสมบูรณ์ ปราศจากเงื่อนไข หากว่า เป็นเงื่อนไข บังคับหลังท่านว่านิติกรรมนั้น เป็นโมฆะ

ถ้าใน เวลาทำนิติกรรม เป็นที่แน่นอนอยู่แล้วว่าเงื่อนไขนั้นไม่อาจจะสำเร็จได้ หากว่า เป็นเงื่อนไขบังคับก่อน ท่านว่านิติกรรมนั้นเป็นโมฆะ หากว่า เป็นเงื่อนไขบังคับหลัง ท่านว่านิติกรรมนั้นเป็นอันสมบูรณ์ปราศจากเงื่อนไข

ใน กรณี ดัง กล่าวมา ใน สอง วรรค ก่อน นี้ ตราบิตคู่ กรณียังไม่รู้ว่าเงื่อนไขได้สำเร็จแล้ว ฤมิอาจจะสำเร็จได้ ตราบนั้นท่านให้ ไขข้อบทบัญญัติมาตรา ๑๔๖ และ ๑๔๗ บังคับ แล้ว แต่ กรณี

อุทาหรณ์

วรรคหนึ่ง

ให้ ดูอุทาหรณ์ใน บันทึกข้างต้น ตอนที่ ว่า ด้วยเงื่อนไขนั้นจะต้องเป็น เหตุการณ์ ซึ่งจะ

เกิดขึ้นในอนาคต มิใช่ เหตุการณ์ที่สำเร็จ
ก่อนการทํานิติกรรม

วรรค สอง

ตอน ๑ เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๐
ก. ทำสัญญาขายม้าให้ ข. ๑ ตัว เมื่อเรือกลไฟ
“กาตอง” มาถึงกรุงเทพฯ แต่ ก. ข. รู้ยู่
แล้วว่าเรือดํานั้นอับปางเสียตั้งแต่วันที่ ๔ มีนาคม
พ.ศ. ๒๔๗๐ ตั้งนี้ เงื่อนไขบังคับก่อน
เช่นนั้น ทำให้สัญญาซื้อขายระหว่าง ก. กับ
ข. เป็นโมฆะ

ตอน ๒ ก. ทำสัญญาขายม้าให้ ข. ๑ ตัว
โดยมีเงื่อนไขบังคับหลังไว้ว่า ถ้าเรือกลไฟ
“แดง” มาถึงกรุงเทพฯ แล้ว ข. ต้องขายม้า
ตัวนั้นกลับคืนให้ ก. ก. ข. รู้แล้วว่าเรือกล
ไฟ “แดง” อับปาง ไม่อาจมาถึงกรุงเทพฯ
ได้

ตั้งนี้ การซื้อขายระหว่าง ก. กับ ข. เรื่องขาย
ม้านั้นคืนให้ ก. ก็เป็นอันสมบูรณ์ปราศจาก
เงื่อนไข ข. ไม่จำต้องขายม้านั้นคืนให้ ก.

๓๒๔

เพราะฉะนั้น ข. จึง มีสิทธิ ใน ม้าตัวนั้นอย่าง
สมบูรณ์ โดยไม่ต้อง อยู่ในข้อบังคับ แห่ง
มาตรา ๑๔๖

วรรคสาม เมื่อวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ.

๒๔๗๐ ก. ทำสัญญาขายม้า “สีหมอก” ให้
ข. เมื่อเรือกลไฟแดงมาถึงกรุงเทพฯ ความ
จริงเรือกลไฟนั้นมาถึงกรุงเทพฯ ตั้งแต่วันที่ ๑
เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐ แล้ว แต่คู่กรณียังมี
มิทราบคั้งนี้

ก. จะต้องงควั้นไม้ กระทบ การ อย่างไร
อย่างหนึ่งให้เสื่อมเสียประโยชน์ของข. เช่น
ถ้าม้าสีหมอกนั้นเป็น ม้าแข่ง ก. จะเอาไป
ลากรถทำให้เสียฝีเท้า ของม้าไม่ได้ (ให้ดู
มาตรา ๑๔๖)

และในระวางนั้น ก. จะทำสัญญาเอาประกัน
ภัยในม้าตัวนั้นก็ยอมทำได้ (ให้ดูมาตรา ๑๔๘)

มาตรา ๑๕๐

นิติกรรมใดมีเงื่อนไขอันไม่ชอบด้วยกฎ-
หมายก็ดี ขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยฤ

ศีลธรรมอันดีของประชาชนที่ดี นิติกรรมนั้น
 ท่านว่าเป็นโมฆะ

อุทาหรณ์

๑) ก. ทำสัญญาว่าจะจ้าง ข. มาเป็นเสมียน
 ถ้า ข. สามารถ ถัก ลอบ นำ ฝิ่น จาก เชียงใหม่
 มากรุงเทพฯ นิติกรรมนี้เป็น โมฆ เพราะ
 เงื่อนไขนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย

๒) ก. ทำ สัญญาว่า จะให้ ข. เข้า โรงพิมพ์
 ถ้าหาก ข. เขียนข่าวลงในหนังสือพิมพ์ของให้
 ประเทศ สยาม ประกาศ สงคราม กับ ประเทศ
 อังกฤษ นิติกรรมนี้เป็นโมฆ เพราะเงื่อนไข
 ขัดขวาง ต่อความสงบเรียบร้อยของ ประ-
 ชาน

๓) ก. ทำสัญญาว่าจะจ้าง ข. มาเป็นเสมียน
 ถ้า ข. ไม่อุปการะ บิดา มารดา นิติกรรมนี้
 เป็นโมฆ เพราะเงื่อนไขขัดขวางต่อศีลธรรม
 อันดีของประชาชน

มาตรา ๑๕๑

นิติกรรมใดมีเงื่อนไขบังคับก่อน และ
เงื่อนไขนั้นเป็นการอันพ้นวิสัย ท่านว่า นิติ
กรรมนั้น เป็นโมฆะ

นิติกรรมใดมีเงื่อนไขบังคับหลัง และเงื่อนไข
นั้นเป็นการอันพ้นวิสัย ท่านว่านิติกรรม
นั้นเป็นอันสมบูรณ์ปราศจากเงื่อนไข

อุทาหรณ์

วรรค หนึ่ง ก. ทำสัญญา จะ ขาย รถยนต์
คัน หนึ่ง ให้ ข. ถ้า ข. สามารถ ไปโลกพระ
จันทร์ หรือสามารถวิดน้ำทะเลให้แห้ง เงื่อนไข
ไข เช่น นั้น เป็น การอัน พ้น วิสัย นิติกรรม
นั้นเป็น โมฆ

วรรค สอง ก. ทำสัญญา ขายรถ คัน หนึ่ง
ให้ ข. โดยมีเงื่อนไขบังคับหลังว่า ถ้า ข.
กลับจากการไปโลก พระจันทร์ หรือ วิดน้ำ
ทะเลให้แห้งแล้ว ข. จะต้องขายรถยนต์ คัน
นั้นกลับคืนให้ ก. ดังนั้นนิติกรรม นั้นเป็นอัน
สมบูรณ์ปราศจากเงื่อนไข (ให้เทียบดูอุทา-
หรณ์ใต้มาตรา ๑๔๘)

มาตรา ๑๕๒

นิติกรรมใดมีเงื่อนไขบังคับก่อน และ
 เป็นเงื่อนไขอันจะสำเร็จได้ฤกษ์ไม่สุดแล้วแต่ใจ
 ของฝ่ายลูกหนี้เท่านั้นไซ้ นิติกรรมนั้นท่าน
 ว่าเป็นโมฆะ

อุทาหรณ์

ก. ทำสัญญาว่าจะขายรถยนต์ให้ ข. เมื่อ
ก. พอใจ ตั้งนี้ เงื่อนไขจะสำเร็จลงได้สุดแต่
 ใจของ ก. ฝ่ายที่จะเป็นลูกหนี้ การซื้อขาย
 นั้นจึงเป็น โมฆะ

มาตรา ๑๕๓

ถ้านิติกรรม มีเงื่อนไข เวลาเริ่มต้น กำหนดไว้
 ท่านห้ามมิให้ ทวงถามให้ ปฏิบัติ การ ตาม นิติ
 กรรมก่อนถึงเวลากำหนด

ถ้า นิติ กรรม มี เงื่อนไข เวลา สุด สิ้น กำหนด
 ไว้ ท่านว่านิติกรรมนั้น ย่อมสิ้นผล เมื่อถึง
 เวลากำหนด

อุทาหรณ์

(ให้คู้บั้นทัก ข้อความเบื้องต้นใน ตอนที่ว่า
ด้วยเงื่อนเวลา)

มาตรา ๑๕๔

อันเงื่อนเวลาเริ่มต้น ฤๅเวลาสิ้นสุดนั้น
ท่านให้สนธิฐานไว้ก่อนว่ายอมกำหนดไว้เพื่อ
ประโยชน์แก่ฝ่ายลูกหนี้ เว้นแต่จะปรากฏ
โดย เนื้อ ความ แห่ง ตราสาร ฤๅโดยพฤติ
การณ์แห่งกรณีที่ได้ตั้งใจจะให้ เป็นประโยชน์
แก่ ฝ่าย เจ้าหนี้ ฤๅแก่คู่กรณี ทั้งสอง ฝ่าย
ด้วยกัน

อนึ่งประโยชน์แห่งเงื่อนเวลานั้น ฝ่าย
ใดจะสละเสียก็ได้ แต่การสละนั้น ย่อมไม่
กระทบกระทั่งถึงประโยชน์ อันคู่กรณี อีกฝ่าย
หนึ่งจะพึงได้รับแต่เงื่อนเวลานั้น

๖๕
 บทกและ
 อทาหรณ์

๑. ตาม ธรรมดา กฎหมาย สันนิษฐาน ไว้
 ก้อนว่าเงื่อนเวลานั้นยอมกำหนดไว้เพื่อประ
 โยชน์แก่ฝ่ายลูกหนี้

ทั้งนี้หมายความว่า ประโยชน์ของลูกหนี้
 แต่ฝ่ายเดียว ในกรณีเช่นนี้ ลูกหนี้จึง
 อาจสละประโยชน์แห่งเงื่อนเวลา โดยไม่
 กะทบกะทั่งถึงประโยชน์ของเจ้าหนี้ เพราะ
 เจ้าหนี้ไม่มีประโยชน์ จะพึงได้รับเงื่อน เวลา
 นั้น เช่น

ก. ขายเรือให้ ข. ๑ หลัง โดยมีเงื่อน
 เวลาว่า จะต้องชำระราคาเรือภายในวันที่ ๑๕
 มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ ตั้งนี้ยอมเห็นได้ว่า
 เงื่อนเวลานั้นกำหนดไว้เพื่อประโยชน์ของ ข.
 ลูกหนี้ เหตุ ฉะนั้น ถ้า ข. นำราคา เรือมา
 มาชำระในวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ การ
 ชำระหนี้นั้นก็เปนอันสมบูรณ์ ก. จะขัดขวาง
 ไม่ยอมรับชำระหนี้หาได้ไม่

๒. เงื่อนไข อาจ กำหนดไว้ เพื่อ ประโยชน์ แก่ ฝ่าย เจ้าหนี้ ซึ่ง อาจ ปรากฏ ได้ โดย เนื้อ ความ แห่ง ตราสาร หรือ โดย พฤติกรรม แห่ง กรณี

ทั้งนี้ หมายความว่า เจ้าหนี้ แต่ ฝ่าย เดียว มี สิทธิ สละ ประโยชน์ แห่ง เงื่อนไข นั้น โดย ไม่ กะ ทบ กะ ทัง ถึง ประโยชน์ ของ ลูกหนี้ เพราะ ลูกหนี้ ไม่มี ประโยชน์ จะ พึง ด้ รั บ แต่ เงื่อนไข นั้น เช่น

เมื่อ วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ก. ฝาก หมวก ๑ ใบ ให้ ข. เป็น ผู้ เก็บ รักษา ไว้ โดย มิ ด้ บำ เหน้ จ แต่ อย่าง ไດ แต่ มี เงื่อนไข ว่า ก. จะ เอา หมวก คน ภาย ใน กำหนด ๑ ปี ตั้ง นั ถ้ ก. มา เอา หมวก คืน ก่อน ครบ กำหนด ๑ ปี เช่น ณ วันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ข. ลูกหนี้ จำ ต้อง คืน หมวก นั้น ให้ ก. เจ้าหนี้ เพราะ ใน เรื่อง สัญญา ฝาก ทรัพย์ ซึ่ง มิ มี บำ เหน้ จ นั้น เงื่อนไข ย่อม กำหนด ไว้ เพื่อ ประโยชน์ แก่ เจ้าหนี้

๓. เงื่อนไขอาจกำหนดไว้เพื่อประโยชน์
แก่คู่กรณีทั้งสองฝ่าย ซึ่งอาจปรากฏได้โดย
เนื้อความแห่ง สวรรตรา หรือ โดยพฤติการณ์
แห่งกรณี

ทั้งนี้หมายความว่า คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่าย
ใดจะสละก็ได้ แต่การสละนี้ย่อมไม่กระทบ
กะทั่งถึงประโยชน์อันคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะพึง
ได้รับแต่ เงื่อนไขนั้น

เช่น เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ก.
ให้ ข.เช่าเรือนหลังหนึ่ง มีกำหนด ๑ ปี ค่าเช่า
ปีละ ๖๐๐ บาท ตั้งเงื่อนไขยอมกำหนด
ไว้ เพื่อประโยชน์ของ ก. และ ของ ข. คือ
ประโยชน์ของ ก.ที่จะได้รับค่าเช่า ๖๐๐ บาท
และประโยชน์ของ ข. ในการที่ได้อยู่ในเรือน
หลังนั้น เพราะฉะนั้น ก. หรือ ข. ไม่มีสิทธิ
เลิกสัญญาหรือสละเงื่อนไขก่อนถึงกำหนด
ถ้าข.เลิกก็เป็นฝ่ายที่ผิดสัญญา

ปัญหา

ในเรื่อง กู้ยืมเงินโดยเสียดอกเบี้ยแก่กัน

นำคิดว่า เงื่อนไขที่กำหนดไว้ให้ส่งต้นเงิน
คืนนั้น เพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้และลูกหนี้
เหตุฉะนั้นจึงน่าจะ เป็น อุทธรณ์สำหรับ ข้อ ๓
นี้ หากใช้ อุทธรณ์ สำหรับ ข้อ ๑ หรือ ข้อ ๒ ไม่

กฎหมายเทียบเคียง

ตามกฎหมายฝรั่งเศสนั้น มีบทบัญญัติ
ในประมวลกฎหมายพาณิชย์ สันนิษฐานไว้ว่า
ในการพาณิชย์นั้น เงื่อนไขที่กำหนดไว้
เพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้และลูกหนี้ (ประมวล
กฎหมายพาณิชย์ฝรั่งเศส มาตรา ๑๔๖, ๑๔๗)

มาตรา ๑๕๕

ในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้ ท่านห้ามมิให้
ฝ่ายลูกหนี้ถือเอาประโยชน์แห่งเงื่อนไขเริ่ม
ต้น ฤๅเวลาสุดสิ้น คือ

(๑) ถ้า ลูกหนี้ ถูกศาล สั่งให้ เป็น คนล้ม
ละลาย

(๒) ถ้า ลูกหนี้ ได้ ทำลาย ฤๅทำให้ ลด
ลดน้อยถอยลงซึ่งประกันอันได้ให้ไว้

(๓) ถ้า ลูกหนี้ ไม่ ให้ ประกัน ใน เมื่อ จำ ต้อง ให้

อุทธรณ์

เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๗๐ ก. ขาย
เรือนให้ ข. ๑ หลัง ราคา ๒๐๐๐ บาท โดยมี
เงื่อนไขว่า ข. จะต้องชำระราคาภายในกำหนด
๔ ปี

ครั้น กาลล่วงมาได้เพียง ๑ ปี คือ วันที่ ๑
มีนาคม พ.ศ. ๒๕๗๑ ข. ได้เข้าอยู่ในกรณี
อย่างหนึ่งอย่างใดดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

๑) ข. ถูกศาลพิพากษาให้ เป็นคนล้ม
ละลาย หรือ

๒) ข. ได้เผาเรือนหลังนั้นหรือได้ยกย้าย
ซ่อนเร้นทรัพย์สินอันเป็นการทำให้ ประกัน
ของเจ้าหนี้สูญสิ้น หรือ ลดน้อยถอยลงไป หรือ

๓) ข. ได้รับรองต่อ ก. ไว้ว่าจะเอาที่ดิน
แปลงหนึ่งมาจำนองเป็น ประกัน สำหรับ ราคา
เรือน ภายในวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๗๑
แต่ครั้นถึงกำหนด ข. ก็ไม่เอา ที่ดิน ดังกล่าว
แล้วมาจำนอง

ใน กรณีอย่างหนึ่ง อย่างใด ดังกล่าวแล้ว

ข. ย่อมหมดประโยชน์แห่งเงื่อนไข ก. มี
สิทธิที่จะเรียกร้องให้ ข. ชำระราคาค่าเรือนได้
ก่อนถึงวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๔

(ให้ดูนิติสาส์นปีที่ ๑ เล่ม ๑ หน้า ๖๕,๖๖)

ลักษณะ ๕

ระยะเวลา

มาตรา ๑๕๖

วิธีการกำหนดระยะเวลาทั้งปวง ท่านให้
บังคับด้วยบทบัญญัติทั้งหลายแห่งลักษณะนี้ เว้น
แต่จะมีกำหนดไว้เป็นประการอื่นโดยกฎหมาย
ฎกฏข้อบังคับ โดยคำสั่งศาลฎาโดยนิติกรรม

อุทธรณ์

๑. โดยกฎหมายหรือโดยกฎข้อบังคับอื่น

ให้ดูพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ.
๑๒๗ หมวดที่ ๒๐ ว่าด้วยกำหนดเวลา ซึ่งโดย
มากมีข้อความ คล้ายกันกับประมวลกฎหมายนี้

และ จะต้อง ถูกยกเลิก ตาม นัยแห่ง มาตรา ๓ แห่งประมวลนี้

๒. โดยคำสั่งศาล

ศาลมีอำนาจที่จะกำหนดนับเวลาต่างกับบทบัญญัติในประมวลนี้ เช่น

มาตรา ๑๕๗ วรรค ๒ บัญญัติว่า “ถ้าระยะเวลา นับเป็น ชั่วโมง ท่านว่าระยะเวลา ย่อมเริ่มต้นในทันทีนั้น” ดังนั้นศาลอาจกำหนด นับระยะเวลาเริ่มต้นตั้งแต่ ชั่วโมงหลัง เป็นต้น ไปก็ได้ เช่น ศาลแพ่งพิพากษาให้นาย ก. จำเลยส่งนางสาว ข. ซึ่งจำเลยได้ลักพาไปให้แก่นาย ค. บิดานางสาว ข. ภายในกำหนด ๑๒ ชั่วโมง ดังนั้นสมมติว่า คำพิพากษานั้นอ่านเวลา ๑๐ นาฬิกา ๓๐ นาที ศาล อาจกำหนด ให้เริ่มนับตั้งแต่เวลา ๑๑ นาฬิกาก็ได้

๓. โดยนิติกรรม

ลักษณะ ๕ ว่าด้วยระยะเวลา ไม่ใช่เป็น บทบัญญัติที่ เกี่ยว แก่ ศีลธรรม อันดี หรือความสงบ เรียบ ร้อย ของ ประชาชน แต่อย่างใดไม่ เพราะฉะนั้นผู้ ทำนิติกรรมอาจ กำหนดนับเวลา

อย่างไรก็ได้ เช่น เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ.
๒๔๗๐ เวลา ๕ นาฬิกา ๔๕ นาที ก. ให้ข.
เข้ารถยนต์ไป ๑ ชั่วโมง ดังนี้ ก. อาจตกลง
กันว่าให้นับระยะเวลาตั้งแต่ ๑๐ นาฬิกาเป็น
ต้นไปก็ได้

บันทึก

ข้อความซึ่งควรสังเกต

๔. การระบอบันเวลาในประมวลกฎหมาย
นี้อาจมีข้อยกเว้นจากลักษณะที่ ๕ นี้ได้ เช่น ตาม
มาตรา ๑๘๓ การนับระยะเวลาอายุ ๑ ปี นั้น
เริ่มแต่วันที่ผู้เยาว์ได้บรรลุนิติภาวะ ซึ่งตาม
หลักที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๘ นั้น ท่านมิให้
นับวันแรกแห่งระยะเวลา รวมคำนวณเข้าด้วย
เว้นแต่จะเริ่มการในวันนั้นเองตั้งแต่เวลาอันเป็น
กำหนด เริ่มทำงานกันตามประเพณี

มาตรา ๑๕๗ ระยะเวลาอัน ท่านให้คำนวณเป็นวัน
ถ้าระยะเวลาอันเป็นชั่วโมง ท่านว่าระยะเวลา
ย่อมเริ่มต้นในทันทีนั้น

อุทาหรณ์

วรรคหนึ่ง

เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ เวลา ๑๑ นาฬิกา ก. ให้ ข. เช่ารถยนต์มีกำหนด ๑ เดือน ดังนี้ ข. ต้องคืนรถให้ ก. ในวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๐ โดยไม่จำเป็นต้องคืนให้ก่อนเวลา ๑๑ นาฬิกา กล่าวคือจะคืนให้ในเวลา ๒๐ นาฬิกาก็ได้ ข้อสำคัญต้องคืนก่อนสิ้นวันนั้น เพราะเหตุว่าระยะเวลานั้นถ้าไม่ได้กำหนดให้นับเป็นชั่วโมงแล้วต้องนับเป็นวัน ๆ ไปจะนับเป็นชั่วโมงไม่ได้ และให้ดูมาตรา ๑๕๘ ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าระยะเวลานับเป็นวันที่ดี สัปดาห์ก็ดี เดือนหรือปีก็ดี ท่านให้นับวันแรกแห่งระยะเวลานั้น รวมคำนวณเข้าด้วย ๆ ล ๆ”

วรรคสอง

เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ เวลา ๑๑ นาฬิกา ก. ให้ ข. เช่ารถยนต์ไปขี่มีกำหนด ๒ ชั่วโมง ดังนี้การนับกำหนดต้องเริ่ม

ตั้งแต่วันที่ ๑๑ นาฬิกาในทันใดนั้นเอง เหตุนี้
ข. ต้องคืนรถให้ ก. ภายในเวลา ๑๓ นาฬิกา

มาตรา ๑๕๘ ถ้าระยะเวลานับเป็นวันที่ดี สัปดาห์ที่ดี
เดือนฤกษ์ที่ดี ท่านมิให้นับวันแรกแห่งระยะ
เวลานั้นรวมคำนวณเข้าด้วย เว้นแต่จะเริ่มการ
ในวันนั้นเองตั้งแต่อันเป็น กำหนด เริ่มทำ
การรกรากตามประเพณี

อุทาหรณ์

ตอนต้น

เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ก. ให้
ข. กู้เงินไป ๑๐๐๐ บาท ซึ่งต้องใช้คืนภายใน
กำหนด ๕ วัน หรือภายในกำหนด ๑ สัปดาห์
หรือภายในกำหนด ๑ เดือน หรือภายในกำหนด
๑ ปี ดังนั้นระยะเวลาต้องเริ่มนับ ตั้งแต่วันที่ ๒
สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ เป็นต้นไป

ตอนสอง

เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๗๐ เวลา ๕ นาฬิกา บริษัทแดง จ้าง นายดำมาเป็นผู้ทำบัญชีมีกำหนด ๑ เดือน โดยให้นายดำเริ่มทำการในวันนั้นเองตั้งแต่เวลา ๑๐ นาฬิกา อันเป็นเวลาเริ่มทำการงานกันตามประเพณีตั้งนี้ ระยะเวลาอัน ต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๗๐ นั้นเป็นต้นไป เพราะฉะนั้น ครบ กำหนด ๑ เดือน เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๗๐

มาตรา ๑๕๙

ถ้าระยะเวลา นับเป็นสัปดาห์ก็ดี เดือน ฤกษ์ก็ดี ท่านให้ คำนวณ ตาม ประดิทินใน ราชการ

ถ้าระยะเวลามีได้กำหนดนับแต่วันต้นแห่ง สัปดาห์ก็ดี วันต้นแห่งเดือนฤกษ์ก็ดี ท่านว่า ระยะเวลาย่อมสุดสิ้นลงในวันก่อนหน้าจะถึงวัน แห่งสัปดาห์ เดือนฤกษ์สุดท้ายอันเป็นวัน ตรงกับวันเริ่มระยะเวลานั้น ถ้าในระยะเวลา

นับเป็นเดือนฤกษ์นั้น ไม่มีวันตรงกันในเดือน
สุดท้าย ท่านว่าวันสุดท้ายแห่งเดือนนั้นเป็น
วันสุดท้ายระยะเวลา

อุทาหรณ์

วรรคหนึ่ง

ประเพณีในราชการหรือในบางแห่งเรียกว่า
ประเพณีหลวง (ให้ดูมาตรา ๑๖) หรือใน
บางแห่งเรียกว่า ประเพณี (ให้ดูมาตรา
๒๐๔) นี้ คือตามประกาศให้ใช้วัน เดือน บ
อย่างใหม่ ลงวันพฤหัสบดี เดือน ๔ ปี ๑๒ ค่ำ
บชวด สัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๕๐ ซึ่งได้
แก้ไขในประเทศ ใช้นับวัน เดือน ปี ลงวันที่
๒๑ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๓๑ เช่นเดือน ตั้งแต่
เดือนเมษายน จนถึงเดือนมีนาคม ไม่ใช่
เดือน ๕ จนถึงเดือน ๔ และปีหนึ่งก็ เริ่มแต่
วันที่ ๑ เมษายน จนถึงวันที่ ๓๑ มีนาคม ไม่ใช่
เริ่มตั้งแต่ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ จนถึง แรม ๑๕ ค่ำ
เดือน ๔

วรรคสองตอนหนึ่ง

เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๗๐
ก. ให้ ข. ยืมเงิน ๑๐๐๐ บาท โดยมีเงื่อนไข
เวลาที่จะต้องใช้คืนภายใน ๑ เดือน ระยะเวลา
เริ่มต้นตั้งแต่วันที่ ๑๒ พฤษภาคม เป็นต้น
ไป เพราะฉะนั้น ข. ต้องชำระเงินคืนให้ ก.
ในวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๗๐ อันเป็น
วันตรงกับวันเริ่มระยะเวลานั้น

ตอนสอง

เมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๗๐ ก.
ให้ ข. กู้เงิน ๑๐๐๐ บาท โดยมีเงื่อนไข
เวลาที่จะต้องใช้คืนภายในกำหนด ๑ เดือน ตั้ง
ในปี พ.ศ. ๒๕๗๐ เดือนกุมภาพันธ์ สิ้นเพียง
วันที่ ๒๕ เพราะฉะนั้นระยะเวลานับเป็นเดือน
จึงไม่มีวัน ตรงกัน กับใน เดือนที่ให้กู้ยืมเงิน
เพราะ ฉะนั้น วัน สิ้นท้าย แห่ง กำหนด เวลา ๑
เดือน ก็คือวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ซึ่ง ข. จำต้อง
ชำระเงินคืนให้ ก. ก่อนสุดสิ้นไปนั้น

มาตรา ๑๖๐

ระยยะเวลานั้นถ้าผ่อนออกไป ท่านให้นับ
เอาวัน ซึ่งต่อจากวันสุดท้าย แห่งระยยะเวลาเดิม
นั้นเป็นวันต้นแห่งระยยะเวลาซึ่งผ่อนออกไป

อุทาหรณ์

เมื่อวันที่ ๒ กันยายน ก. ให้ ข. กู้เงินมี
กำหนดระยยะ เวลา ๑ เดือน ต่อมา ก. ได้ผ่อน
เวลาให้ ข. อีก ๑ เดือน ดังนี้ ระยยะ เวลา ๑
เดือน ซึ่งผ่อนออกไปนั้น ต้อง เริ่ม นับ ๑ ครั้ง
แต่วันที่ ๓ ตุลาคม พ. ศ. ๒๔๗๐ เป็นต้นไป
เพราะ เหตุว่า วันที่ ๒ ตุลาคม เป็นวัน สุดท้าย
แห่งระยยะ เวลาเดิม และวันที่ ๓ ตุลาคม เป็น
วันซึ่งต่อจากวันสุดท้ายนั้น

มาตรา ๑๖๑

ถ้าวันสุดท้าย แห่ง ระยยะ เวลา เป็นวัน หยุด
ซึ่ง ตาม ประเพณีงดเว้น การงาน ท่านให้ นับ
วันที่ เริ่มทำงาน ใหม่ เข้าด้วย

อุทาหรณ์

นายแดงกู้เงิน ธนา การค้าไป ๕๐๐๐ บาท โดยมีเงื่อนไขว่า จะต้องใช้คืนภายในกำหนด ๑ เดือน ครบกำหนดในวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๗๐ ซึ่งเป็นวันอาทิตย์อันเป็นวันหยุดราชการตามประเพณี ดังนั้น นายแดงมีสิทธิชำระเงินให้ธนาคารค้าในวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๗๐ อันเป็นวันที่เริ่มทำงานใหม่.

มาตรา ๑๖๒

ในทางความ ในทางราชการ และทางค้าขายนั้น วัน หมายถึง เวลาทำงานตามปกติ

อุทาหรณ์

เวลาทำงานตามปกติ

เช่นศาลเปิดทำการตั้งแต่เวลา ๑๐ นาฬิกา ถึงเวลา ๑๖ นาฬิกา สมมติว่า ศาลแพ่ง อ่าน

๓๔๔

คำพิพากษา เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๐
ถ้าคู่ความจะอุทธรณ์ ก็ต้องจัดการยื่นอุทธรณ์
ในวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๐ ระยะเวลา
๑๐ นาฬิกา ถึง ๑๖ นาฬิกา ถ้าพ้นเวลา ๑๖ นาฬิ-
กา ไป แล้ว คู่ ความ ไม่มี สิทธิที่จะยื่นอุทธรณ์
เพราะ ศาลปิดทำการงานเสียแล้ว ถึงแม้จะยัง
ไม่สิ้นวันที่ ๑๕ มกราคม นั้น ก็ ดี

ลักษณะ ๖

อายุความ

มาตรา ๑๖๓

อัน สิทธิ ที่เรียกร้องอย่างใด ๆ ถ้ามิได้ ใช้
บังคับ เสีย ภายใน ระยะเวลา อัน กฎหมาย กำ
หนด ไว้ ท่าน ว่า ตก เป็น อัน ขาด อายุความ
ห้ามมิ ให้ พ้อง ร้อง

บทขอความเบงตน

อายุความนั้น คือ ระยะเวลาอันกฎหมาย
ได้ กำหนด ไว้ ซึ่ง เมื่อพ้นไป แล้ว สิทธิ เรียก

ร้องยอมเป็นการระงับไป หรือเมื่อพ้นไปแล้ว
บุคคลอาจ ได้สิทธิ อย่างหนึ่ง อย่างใด เหตุ
ฉะนั้น อายุ ความ จึงมีอยู่ ๒ ชนิด คือ

๑) อายุ ความที่ระงับสิทธิ เรียกร้อง ซึ่ง
เรียกตามภาษาฝรั่งเศสว่า เปรสกริป ซ็อง
เอกซ์ แตงตีฟ

๒) อายุ ความ อัน ทำให้ ได้มา ซึ่ง สิทธิ
หรือเรียกตามภาษาฝรั่งเศสว่า เปรสกริป ซ็อง
อากีซีตีฟ มีอาทิ การ ปกครองโดย ปรบักซ์
เช่น ก. เป็น เจ้า ของ ที่ดินแปลง หนึ่ง มีโฉนด
แผนที่ แล้ว ภายหลัง ข. ได้เข้าปกครองใน
ที่ดินแปลงนั้นโดย ก. มิได้ยินยอม แต่มิได้ว่า
กล่าวอย่างใด จนกาลล่วงเลยเกินกว่า ๕-๑๐
ปีแล้ว ข. ได้ที่ ดิน แปลง นั้นเป็น กรรมสิทธิ์
แต่อายุความ ซึ่ง บัญญัติไว้ในลักษณะนั้น
เป็นอายุความ ซึ่งระงับสิทธิ เรียกร้อง ส่วน
อายุความอันทำให้ ได้มาซึ่งสิทธินั้นคงจะเป็น
บทบัญญัติ รวม อยู่ใน ประมวล กฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์ บรรพ ซึ่งจะว่าด้วย สิทธิในทรัพย์สิน
และการได้ สิทธิในทรัพย์สิน ๆ ล ฯ

อุทาหรณ์

ก. ให้ข. กู้เงินไป ๑๐๐๐ บาท โดยมีเงื่อนไข
 เวลาว่า ข. จะต้องใช้เงินคืนในวันที่ ๑ พฤษภาคม
 พ.ศ. ๒๔๖๐ ครั้นถึงเงื่อนไขเวลาดัง
 กล่าวแล้ว ก. ก็ไม่ฟ้องเรียกเงินคืน จน
 การล่วงเลยมากกว่า ๑๐ ปี กล่าวคือ เมื่อพ้น
 วันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ก. หมด
 สิทธิที่จะฟ้องร้อง ข.

แต่ต้องเข้าใจว่า หนี้ซึ่งพ้นอายุ
 ความแล้วนั้นหาได้ระงับไปไม่ เพียงแต่
 ว่าเจ้าหนี้ไม่มีสิทธิที่จะฟ้องร้องเท่านั้น ถ้า
 หากว่าลูกหนี้ ได้นำเงินมาชำระหนี้เมื่อพ้น
 อายุความแล้ว การชำระหนี้ เช่นนั้น ลูกหนี้
 จะขอเรียกคืน โดยอ้างว่าเป็นลาภ อันมิควร
 ได้ เช่นนั้นหาได้ไม่ เพราะเหตุว่าการชำระ
 หนี้นั้น ยังคงมีมูลอยู่ตาม กฎหมาย ให้ดู
 มาตรา ๔๐๘ อนุมาตรา (๒)

มาตรา ๑๒๔ อันอายุความนั้น ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ท่านให้มีกำหนด สิบ ปี

อทธาหรณ

อายุความซึ่งมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นอันมีกำหนดต่ำกว่า ๑๐ ปี นั้น เช่นมาตรา ๑๒๕, ๑๒๖.

มาตรา ๑๒๕ สัตถิเรยกร้องตั้งจะกล่าวต่อไปนี้มีกำหนด

อายุความ สอง ปี คือ

(๑) บุคคลผู้เป็น พ่อ ค้า ผู้ประกอบ
หัตถกรรม ผู้เป็นช่างฝีมือ และ บุคคล
จำพวกประกอบศิลปอุตสาหกรรม เรียก
เอาค่าที่ได้ส่งมอบของ ทำของ และค่าดูแล
กิจการของผู้อื่นรวมทั้งค่าที่ได้จ่ายเงินตรอง
ไป เว้นแต่เป็นการที่ได้ทำเพื่ออุตสาหกรรม
ของฝ่ายลูกหนี้เอง

(๒) บุคคลผู้ประกอบกสิกรรม ฤาการ

ป่าไม้ เรียก เอา ค่าที่ได้ ส่ง มอบสิ่งอื่นเป็น
ผล แห่ง กสิกรรม ฤๅป่าไม้ เพียง ที่ เป็น
การ สำหรับ ไร่ สอยใน บ้านเรือน ของ ฝ่าย ลูก
หน

(๓) บุคคลผู้ขนส่งทางรถไฟ ผู้รับ
บันทึกของ คนเรือคนขับรถจ้าง และ
คนเดินหนังสือ เรียกเอาค่าโดยสาร ค่า
รวาง ค่าเช่า ค่าธรรมเนียม รวมทั้งค่าที่ได้
ออกเงินตรองไป

(๔) บุคคลผู้เป็นเจ้าของโรงแรม และ
บุคคลจำพวก ที่ค้าในการ จำหน่าย อาหารและ
เครื่องดื่ม เรียกเอา ค่าที่ได้ จัด ที่พัก อาศย
และจัดอาหารให้ ฤๅค่าการงารอย่างอื่นอัน
ได้ทำให้แก่แขกอาศยเพื่อสำเร็จความต้องการ
รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินตรองไปด้วย

(๕) บุคคลจำพวกที่ได้ขายตัว สลาก กิน
แบ่ง เรียกเอาค่าที่ได้ขายตัว เว้นแต่เป็น
การที่ได้ส่งมอบตัวเพียงสำหรับให้ขาย ต่อไป

(๖) บุคคลจำพวกที่ค้า ใน การ ให้เช่า

สังหาริมทรัพย์ เรียกเอาค่าเช่า

(๗) บุคคลซึ่งมิได้เข้าอยู่ในประเภทที่ระบุไว้ในอนุมาตรา (๑) แต่เป็นผู้ดำเนินการดูแลกิจการของผู้อื่นที่ได้รับทำการงานต่างๆ เรียกเอาเงินจ้างอันจะพึงได้รับในการนั้น รวมทั้งค่าที่ได้จ่ายเงินทดรองไปด้วย

(๘) บุคคลผู้รับจ้างใช้การงานส่วนบุคคล เรียกเอาเงินจ้าง ค่าจ้าง ฤๅสินจ้างชนิดอื่นเพื่อการทำงานที่ทำ รวมทั้งค่าที่ได้จ่ายเงินทดรองไปด้วย กับทั้งนายจ้างเรียกเอาเงินเช่นที่ว่านั้น อันตนได้จ่ายล่วงหน้าไปแล้วนั้นก็ด้วยเหมือนกัน

(๙) คนงาน ผู้ช่วยงาน ลูกมือ ฝึกหัด คนประจำโรงงาน หัตถกรรม กรรมกร รายวัน และช่างฝีมือ เรียกเอาเงินจ้างและเงินอื่นอันได้ตกลงกันว่าจะจ่ายให้แทน ฤๅให้เป็นส่วนหนึ่งของเงินจ้าง รวมทั้งค่าที่ได้จ่ายเงินทดรองไป กับ นายจ้าง เรียกเอาเงินเช่นที่ว่านั้นอันตนได้จ่ายล่วงหน้าไปแล้วนั้นก็ด้วยเหมือนกัน

(๑๐) ครูผู้สอนลูกมือฝึกหัด เรียกเอา
 กำนลและค่าการงารอย่างอื่น ตามที่ได้ตก
 ลงกันไว้โดยสัญญาลูกมือฝึกหัดรวมทั้งค่าที่ได้
 ออกเงินทตรงไปแทนลูกมือฝึกหัดนั้นด้วย

(๑๑) สาธารณ สถานศึกษา ที่ฝึก
 สอน ที่พิทักษ์รักษาคณเจ้บไซ้ และเจ้า
 ของสถาน ของเอกชน อันเป็นที่ทำการทำนอง
 เช่นว่ามานั้น เรียกเอาค่าศึกษา ค่าที่ได้
 ทำการพิทักษ์รักษาคณเจ้บไซ้ และค่าที่ได้
 ออกเงินไป เกี่ยวกับคณนั้นๆ

(๑๒) บุคคล จำพวก ที่รับ คน เข้าไว้บำรุง
 เลี้ยง ฤฝึกสอน เรียก เอาค่า การ งารที่ได้
 ทำไป และ ค่าที่ได้ ออก เงิน จ่ายไปทำนอง
 เช่น ระบุไว้ในอนุมาตรา ๑๑

(๑๓) ครูอาจารย์ เรียกเอาค่าสอน

(๑๔) บุคคลผู้ประกอบการแพทย์ รวม
 ทั้งศัลยแพทย์ สูติแพทย์ ทันตแพทย์และ
 ช่างฟัน และสัตว์แพทย์ กับทั้งนางผดุงครรภ์
 นาง พยาบาล เรียก เอา ค่าการ งาร ที่ได้ทำ

รวมทั้งค่าที่ได้จ่ายเงิน ทดรองไปด้วย

(๑๕) หมอความ ทนายความ รวมทั้ง
 บุคคลที่ทางราชการได้ตั้งแต่งฎาอนุญาต
 ให้ จักกิจการ เฉพาะบางอย่างเรียกเอาค่าธรรมเนียม
 และค่าที่ได้จ่ายเงิน ทดรองไป เพียงที่มี
 ไขเป็นเงินอันอยู่ในประเภทจะต้องส่งเข้าห้อง
 พระคลัง

(๑๖) บุคคลผู้เป็นคู่ความ เรียกเอาเงิน
 ที่ได้จ่ายล่วงหน้าให้แก่ทนายความของตน

(๑๗) บุคคลผู้เป็น พยาน และ ผู้
 เชี่ยวชาญ เรียก เอาค่า ชรรถนเนียม และ
 ค่าที่ได้ ออกเงิน ทดรองไป

สิทธิเรียกร้องเช่นระบุไว้ใน วรรค ๑ อนุ
 มาตรา ๑, ๒ และ ๕ นั้น อย่างไรก็ดี ไม่ ไข อยู่ใน
 บังคับอายุความ สอง ปี ท่านให้ มีกำหนด
 อายุความห้าปี

บันทึก

มาตรา ๕ มี ข้อความคล้ายกับ ประมวลแพ่ง
 เยอรมันมาตรา ๑๖๕ อายุความซึ่งกำหนดไว้ใน

มาตรา ๒ มี ๒ ชนิด คือ อายุความ ๒ ปี อย่าง
หนึ่ง กับอายุความ ๕ ปี อีกอย่างหนึ่ง
อายุความ ๒ ปี เป็นหลักใช้บังคับ สัพท

เรียกร่องที่ระบุไว้ตั้งแต่มาตรา ๑ ถึง ๑๗

อายุความ ๕ ปี เป็นข้อยกเว้นซึ่งใช้บังคับ
สัพทเรียกร่อง ดังระบุไว้ในอนุมาตรา ๑, ๒ และ
๕ ฉะนั้นกรณีที่ไม่ได้อยู่ใน บังคับ อายุ ความ
๒ ปี

ก่อนที่จะให้อุทธรณ์สำหรับมาตรานี้ จำ
ต้องทราบถึงความหมายของ ศัพท์ใหม่ ๆ บาง
ศัพท์ที่ใช้ ในมาตรานี้ มิฉะนั้นการอ่านอุทธรณ์
ก็ จะไม่ได้ประโยชน์ พอ เพียง ที่ จะ เข้าใจได้
เพราะฉะนั้น การ อธิบาย อนุมาตราต่อ ๆ ไป
จะได้ แยก ออก เป็น ๒ ตอน คือ คำ อธิบาย
ศัพท์ตอนหนึ่ง และ อุทธรณ์ อีก ตอนหนึ่ง

อนุมาตรา ๑

บทที่ ๑

คำอธิบายศัพท์

๑) ผู้เป็นพ่อค้า

คำว่า “ผู้เป็นพ่อค้า” ตามนัยะแห่งประมวลกฎหมายพาณิชย์ เยอรมัน มาตรา ๑ อนุมาตรา ๑ นั้น คือ บุคคลที่ทำการซื้อและขาย สังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่าง (ในตอนนั้นประมวลพาณิชย์ เยอรมันใส่ข้อความไว้ ในวงเล็บว่า “อาเรน” แปลว่าสินค้า คือ แสดงให้เห็นว่า คำว่า “สินค้า” นั้นมีวัตถุ คือ สังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่าง และ สังหาริมทรัพย์อันไม่มีรูปร่าง โดยไม่ต้องพิจารณาถึงว่า “สินค้า” นั้นได้เอาไปขายอีกตัวหนึ่ง ตามสภาพที่เป็นอยู่เดิมหรือภายหลังจาก การที่ได้เปลี่ยน สภาพหรือ การตกแต่งอย่างใดๆ (ประมวลพาณิชย์เยอรมัน มาตรา ๑ อนุมาตรา ๑ นี้ มีข้อความตรงกับประมวลพาณิชย์ฝรั่งเศสมาตรา ๖๓๒ วรรค ๒) เพราะฉะนั้น ผู้เขียน สมุดเล่มนี้ เห็นว่า ตามนัยะแห่งกฎหมายไทยนั้น คำว่า “ผู้เป็นพ่อค้า” น่าจะหมายถึง “บุคคลที่ทำการรับหรือซื้อ สังหาริมทรัพย์ มาจากบุคคลคนหนึ่ง เพื่อขายต่อไปให้บุคคลอีกคนหนึ่ง”

เพราะฉะนั้นผู้เป็นพ่อค้าจึงมีเกณฑ์ดังนี้

๑. ต้องมิใช่เป็นผู้ทำ “สินค้า” ขึ้นเอง แล้วขายไป กล่าวคือตนจะต้องรับ หรือซื้อ “สินค้า” มาจากผู้อื่น ซึ่งได้เป็นผู้เพาะ หรือ ทำให้เกิดสินค้านั้น เช่น นาย ก. ตั้งโรงฟอกหนัง เมื่อฟอกเสร็จแล้วก็เอาหนังขายให้นาย ข. ซึ่งรับช่วงไป ขายให้บุคคลภายนอกอื่น ๆ ดังนี้

นาย ก. มิใช่เป็นผู้พ่อค้า คือ เป็นผู้ประกอบหัตถกรรม นาย ข. เป็นผู้พ่อค้า เพราะตนรับสินค้าจากนาย ก. ซึ่งตนมิใช่เป็นผู้ทำสินค้าขึ้นเองแล้วเอาไปขายให้คนภายนอก ถ้าจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ “พ่อค้า” นั้นได้แก่บุคคลซึ่งอยู่ในท่ามกลางระหว่าง ผู้ทำให้เกิดทรัพย์สินกับผู้ใช้ทรัพย์สิน (บริโศกหรืออุปโศก) หรือจะเรียกตามสำนวนในทางเศรษฐวิทยาว่า “ผู้ทำการแลกเปลี่ยนเศรษฐกิจทรัพย์สิน มิใช่ผู้ทำให้เกิดเศรษฐกิจทรัพย์สิน”

๒. วัตถุประสงค์แห่งกิจการของพ่อค้านั้นต้องเป็น

“สังหาริมทรัพย์” ผู้ที่ทำการค้า “อสังหาริมทรัพย์” เช่นที่ดิน ไม่เรียกว่า “พ่อค้า” ทั้งนี้ จะเห็นได้จาก

ก. อนุมาตราตนเองได้กล่าวว่า.....เรียกเอาค่าที่ได้ส่งมอบของ..... ในฉบับภาษาอังกฤษใช้คำว่า “กู๊ดส” ซึ่งน่าจะคิดว่าจะหมายถึง “สังหาริมทรัพย์”

ข. ตามประมวลพาณิชย์ เยอรมัน ซึ่งได้กล่าวข้างต้น ก็แสดงให้เห็นแล้วว่าวัตถุประสงค์กิจการของพ่อค้าต้องเป็น “สังหาริมทรัพย์”

ค. ตามกฎหมายฝรั่งเศส ผู้ทำการค้า “อสังหาริมทรัพย์” นั้นไม่มีลักษณะเป็นพ่อค้า เพราะฉะนั้น ถ้าเกิดคดีต้องขึ้นศาลแพ่ง ธรรมดา ไม่ใช่ศาลพาณิชย์ และไม่ต้องการบังคับให้มีเอกสาร ไม่อาจที่จะถูกศาลพิพากษาให้ เป็นคนล้มละลาย (ให้ดูคำอธิบายมาตรา ๑ ข้างต้น)

๒. ผู้ประกอบการ

ในฉบับ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า มานูเฟ็ก

เชอ เซอร์ ซึ่งตรงกับภาษาฝรั่งเศสว่า มานี ฟากตรีเออร์ คำว่า “มานี ฟากตรีเออร์” หรือ ผู้ประกอบหัตถกรรมนี้ ท่านคณะบดี ศาสตราจารย์ ด็องกิง และ ศาสตราจารย์ เรโนลต์ ได้ให้อรรถาธิบายไว้ในหนังสือคำอธิบายกฎหมายพาณิชย์เล่ม ๑ ข้อ ๑๓๓-๑๓๕ รวมเป็นใจความได้ว่า หมายถึง “บุคคลผู้มีอาชีพในการเปลี่ยนสภาพเศรษฐกิจ ซึ่งยังไม่สำเร็จหรือสินค้าดิบ ให้เป็นเศรษฐกิจซึ่งสำเร็จแล้ว ให้เป็นประโยชน์ในการอุปโภคหรือบริโภคของมนุษย์ได้” เช่นผู้ทำการโรงสีไฟ โรงทอผ้า โรงทำน้ำตาล ฯลฯ กล่าวคือ ผู้ทำการโรงสีไฟได้อาเข้าเปลือกมาเปลี่ยนสภาพให้เป็นข้าวสาร และผู้ทำการทอผ้า ได้อาฝ้ายหรือไหมดิบมาทำให้เป็นผ้า หรือ แพร (ให้อรรถาธิบาย เศรษฐวิทยา ใน หนังสือนิติศาสตร์ บัญชี ๑ เล่ม ๓ หน้า ๑๔๗)

แต่ให้พึงเข้าใจว่า ผู้ประกอบหัตถกรรมนั้น มิใช่จะจำกัดแต่บุคคลที่ซื้อ เศรษฐทรัพย์

ที่ยังไม่สำเร็จ หรือ สิ้น ค้ำคืบ มาเปลี่ยน สภาพ
แล้วจำหน่าย หรือ ทำการ ค้ำโดย ตนเอง ผู้
ประกอบหัตถกรรม อาจเป็นผู้รับจ้างทำการ
เปลี่ยนสภาพแห่งทรัพย์สินตั้ง กล่าว แล้วข้าง ต้น
นั้นก็ได้อ เช่น ก. ตั้งโรงสีไฟ รับจ้างสีเข้า
โดยราคา เกวียน ละ ๕ บาท ตั้งนี้ ก. เป็นผู้
ประกอบหัตถกรรม

๓) ผู้เป็นช่างฝีมือ (ตามความหมายใน

อนุมาตรา ๑)

ในฉบับภาษาอังกฤษใช้คำว่า อาร์ติซาน
ซึ่งตรงกับภาษาฝรั่งเศสว่า อาร์ติซง
ผู้เป็นช่างฝีมือ หรือ อาร์ติซงนั้น ถ้าจะ
ถือตามนัยแห่งประมวลพาณิชย์ฝรั่งเศส และ
ตามหลักแห่งเศรษฐวิทยาแล้ว ก็คือบุคคลซึ่ง
มีอาชีพะในการทำของหรือเปลี่ยน สภาพ แห่ง
ทรัพย์สิน โดย แรงงาน ของตนเอง และใน
นามของตนเอง เช่น นาย ก. เป็นช่างรับทำ
รองเท้าหรือเย็บเสื้อ

ผู้เป็นช่าง ฝีมือ มีลักษณะ คล้ายกับ ผู้ ประ
กอบหัตถกรรมในข้อที่ บุคคลทั้งสองประเภท

นี้ มีอาชิวะในทางเปลี่ยนสภาพแห่งทรัพย์สิน และผู้เป็นช่างฝีมือลักษณะคล้ายกับ “กรรมกร” ในข้อที่ว่าบุคคล ทั้ง สอง ประเภทนี้ใช้แรงงาน ของตนทำของตนเอง แต่ต้อง สังเกตว่าผู้เป็น ช่างฝีมือต่างกับผู้ประกอบหัตถกรรม และ ต่างกับกรรมกร ดังนี้

ก. ผู้เป็นช่างฝีมือต่างกับผู้ประกอบหัตถ

กรรม

ผู้เป็นช่างฝีมือใช้ ฝีมือ ของตนเอง ทำของ ส่วน ผู้ประกอบ หัตถกรรมนั้น ใช้ลูกจ้าง หรือกรรมกร เป็นผู้ทำ ผู้ประกอบหัตถกรรม เป็นแต่ผู้บัญชาการ หรือนัยหนึ่งค่าแรง งานของลูกจ้างหรือกรรมกรนั้น

เพราะฉะนั้นถ้าบุคคลตั้ง โรงร้านอย่างใดขึ้น โดยหา ลูกจ้าง ที่เป็น ช่างฝีมือ มา ทำงาแล้ว บุคคลนั้นหาใช่เป็นช่าง ฝีมือ คือ กลายเป็น ผู้ประกอบหัตถกรรม เช่น นาย ก. ตั้งร้าน ตัดเสื้อ โดยจ้างนาย ข. นาย ค. มาเป็นช่าง ตัดเสื้อ คำนาย ก. เองคอยจัดการรับและ

เจรจาตกลงกับลูกค้า ดังนี้ นาย ก. ไม่ใช่เป็น
ช่างฝีมือ

ข. ผู้เป็นช่างฝีมือต่างกับกรรมกร

ผู้เป็นช่างฝีมือ ทำของในนามของตนเอง
กรรมกร ทำของในนามของนายจ้าง

เช่นตามอาทธรณ์ในข้อ ก. นาย ข. นาย
ก. ช่างตัดเสื้อซึ่งมาทำงานในร้าน นาย ก. นั้น
มีลักษณะเป็นกรรมกร ไม่ใช่เป็นช่างฝีมือตาม
ความหมายใน อนุมาตรา ๑ แต่เป็น ช่างฝีมือ

ตามความหมายใน อนุมาตรา ๘

ช่างตัดเสื้อหรือช่างที่ใช้ฝีมืออื่น ๆ จะมี
ลักษณะเป็นช่างฝีมือตามความหมายในประ
มวลนี้ ก็ต่อเมื่อช่างนั้นได้ตั้งร้านของตนเอง

ใช้แรงงานของตนเองทำของ แต่มีข้อยกเว้น
อยู่ว่า ถ้าบุคคลตั้งโรงงานทำของโดยใช้ลูกมือ
ฝึกหัด หรือโดยใช้เพื่อนที่เป็นช่างฝีมือทำ
งานร่วมด้วยกันแล้ว บุคคลนั้นก็ยังคงมีลักษณะ
เป็นช่างฝีมือ หากใช้ผู้ประกอบหัตถกรรม
เช่น นายแดง ตั้งร้านทำทองรูปพรรณ มีนาย

เจี้ยว นายขาว เป็นลูกมือฝึกหัดช่วยทำอยู่ด้วย ดังนั้น นายแดงยังคงเป็นช่างฝีมือหาใช้ผู้ประกอบหัตถกรรม

๔. บุคคลจำพวก ประกอบศิลปประอุตสาหกรรม

กรรม

คำว่า “ศิลปประอุตสาหกรรม” นี้ต้องแยกออกเป็น ๒ ตอน คือ “ศิลปะ” กับ “อุตสาหกรรม”

ก. คำว่า “ศิลปะ” หมายความว่า การฝีมือ ซึ่งอาศัย ความรู้ ความชำนาญ เป็นพิเศษ ดังเช่น การเขียนรูปภาพ การแกะ การสลัก ฯลฯ

การศิลปะ กับ การช่างฝีมือ ตามความในประมวลกฎหมายนี้ มีลักษณะคล้ายกันมาก ดังเช่น ช่างตัดเสื้อซึ่งเป็นช่างฝีมือ ก็ย่อมใช้คุณสมบัติอันเกี่ยวข้องกับฝีมือของตนทำเสื้อ ส่วนช่างเขียนรูปภาพ ซึ่งเป็นผู้กระทำ การ ศิลปะ ก็ต้องใช้ ฝีมือของคนเขียนรูปภาพ

ความแตกต่างกันในระหว่างผู้ประกอบกิจ

การทั้ง ๒ นี้จะกำหนดให้เห็นได้ชัดเจนนั้นยาก จึงขอแนะนำแต่เพียงแนว เพื่อให้เห็นพอเป็นเค้าว่า ฝีมือซึ่งใช้ในการศิลปะนั้น เป็นฝีมือซึ่งอาศัย ความรู้ ความชำนาญ เป็นพิเศษ และปราณีต มากกว่า ฝีมือของ ผู้เป็นช่างฝีมือ หนึ่งวัตถุแห่งการศิลปะนั้น โดยมากเป็นของระดับประตากรุหราสรวงาม มิใช่ของจำเป็นสำหรับการอุปโลกของมนุษย์ ดังเช่นรูปภาพ หรือรูปสลัก ซึ่งบุคคลมีไว้ก็เพื่อประดับบ้านเรือน ส่วนวัตถุซึ่งช่าง ฝีมือทำนั้น โดยมากเป็นของจำเป็นสำหรับการอุปโลกของมนุษย์ ดัง เสื้อ รองเท้า ฯลฯ

ข. คำว่า “อุตสาหกรรม” ซึ่งนอกจากใช้เป็นคุณศัพท์สำหรับการศิลปะ นี้แล้ว เรายังพบในตอนที่ท้ายของมาตราอื่นอีกแห่งหนึ่งที่ว่า เว้นแต่เป็นการที่ได้ทำเพื่อ อุตสาหกรรม ของฝ่ายลูกหนนั้นเอง

คำว่า “อุตสาหกรรม” นี้ในประมวลแพ่งเยอรมัน เรียกว่า “เกเวบเบอ”

ดอกเตอร์ ซุงฮุยหวัง แปลเป็นภาษาอังกฤษ
ว่า “อินตัสตรี”

ท่านเคอ เมอเลอเนาแอร์ แปลเป็นภาษา
ฝรั่งเศสว่า โปรเฟสสิอง ซึ่งถ้าจะแปลจาก
คำฝรั่งเศสนี้เป็นไทยคือ “อาชีพ”

และตามที่สำนักงานพิจารณากฎหมายของ
ต่างประเทศ ซึ่ง ขึ้น อยู่ใน กระ ทรวง ยุติธรรม
ฝรั่งเศส ได้แปลจากภาษาเยอรมันมาเป็น
ภาษาฝรั่งเศสก็ใช้คำว่า โปรเฟสสิอง หรือ
“อาชีพ” ประกอบเข้าด้วย

เหตุฉะนั้นการวินิจฉัยประมวลแพ่งเยอรมัน
จากคำแปลในภาษาต่างๆจึงทำให้มีข้อความผิด
เพี้ยนกันไป

ตามหนังสือคำอธิบายประมวลแพ่งเยอรมัน
ซึ่งเกออร์ก โฮฟมัน แอร์ลเลอร์ บัณฑุกฎ
ดอกเตอร์เฮิบ เบคเก ฯลฯ กรรมการศาลสูง
สุดแห่งอาณาจักร เยอรมันนี้ได้ตั้งรวมกันให้
ชื่อหนังสือ แปลเป็นภาษาไทยว่า “ประมวล
แพ่งเยอรมัน กับ การวินิจฉัยศาล ของ สูง สุด
แห่งอาณาจักรในหน้า๑๗๗ได้อธิบายไว้ว่า คำว่า

เกเวบเบอ (หรืออุตสาหะกรรม) ตามความ
หมายแห่งประมวลแพ่งเยอรมันนั้นหมายความว่า
ถึง “อาชีพ”

เหตุฉะนั้น คำว่า “อุตสาหะกรรม” ใน
มาตรา ๑๖๕ แห่งประมวลแพ่งฯ ของไทย
ซึ่งเนื่องมาจากมาตรา ๑๕๒ แห่งประมวลแพ่ง
เยอรมันนั้น ก็คงมีความหมายถึง “การอาชีพ”
กล่าวคือการกระทำเป็นอาชีพ หาใช่เป็นการ
กระทำชั่วคราวไม่

(อนึ่งระวางอย่าปนคำว่า “อุตสาหะกรรม”
กับ “การ ประกอบ หัตถกรรม” ซึ่งดูแต่
เผินๆ ก็มักจะเข้าใจไปว่า การอุตสาหะกรรม
หมายถึง กิจการเกี่ยวแก่โรงงาร โรงเครื่อง
จักร ฯลฯ ความจริงคำว่า อุตสาหะกรรม
หรือเรียกใน ภาษา ฝรั่งเศสว่า แองคีสตรีนี้
ตามนัยะแห่งเศรษฐวิทยาซึ่ง สอนในประเทศ
ฝรั่งเศส แล้วมีความหมายกว้าง คือ รวมทั้ง
การประกอบหัตถกรรม การกลสีกรรม การ
พาณิชย์การ เพราะฉะนั้น การ ประกอบ

หัตถกรรม จึง เป็นแต่ส่วนหนึ่ง ของ การ
อุตสาหกรรม)

เมื่อคำว่า “ศิลปะ” กับ “อุตสาหกรรม”
ได้รวมกันเข้าแล้ว คงมีความหมายถึง
“การทำของโดยใช้ฝีมือพิเศษเป็นอาชีพ”

เช่น นายแดง ช่างเขียน มีร้าน รับจ้างเขียน
รูปภาพ ดังนี้ นายแดง เป็น ผู้ประกอบ
ศิลปะอุตสาหกรรม เพราะการมีร้านอยู่
เช่นนั้น ย่อม ส่อให้เห็น ถึงการ อาชีพได้
อย่างหนึ่ง

แต่ถ้านายแดงเป็นช่างเขียน รับราชการ
เป็นผู้ฝึกในกระทรวงยุติธรรม นายขาว
มาจ้าง นายแดงเขียน รูป ภาพให้ เป็น พิเศษ ๑
รูป เป็นส่วนตัว ดังนี้ นายแดงมิใช่ ผู้ประ
กอบศิลปะอุตสาหกรรม เหตุฉะนั้นสิทธิ์
เรียกร้อง ของ นายแดง คงไม่ได้ อยู่ในบังคับ
แห่ง มาตรา ๑๖๕ นี้

บทที่ ๒

(ของอนุมาตรา ๑)

อุทาหรณ์

อนุมาตรา ๑ นี้ มีความแยกออกได้ เป็น
๒ ตอน คือ

๑. สัทธิเรียกร้องเอาค่าที่ได้ส่งมอบของ,
ทำของ, ค่าตุ๊ก การ ของผู้อื่น ฯลฯ ซึ่ง
มิได้เป็น การที่ได้ทำ เพื่อ อุตสาหกรรม ของ
ฝ่ายลูกหนี้ ในกรณีเช่นนี้ต้องใช้อายุความ
๒ ปีตามวรรคต้น แห่งมาตรา ๑๖๕ เช่น

ก. เป็นพ่อค้าได้ขายผ้าม่วงให้ ข. เสมียน
กระทรวง มหาดไทย ๑ ปี ข. ยังมีได้ชำระ
ราคาให้

ตั้งนการขายของให้ ข. นั้น มิใช่กระทำ
ไปเพื่อ อุตสาหกรรมของ ข. คือ ข. ได้
เอาผ้าม่วงนั้นนึ่งเสียเอง มิใช่เอาผ้าม่วงไป
ขายอีกต่อหนึ่ง หรือเอาไปทำเป็นเสื้อ ซึ่ง
ข. มิได้มีอาชีพในทางนั้น ก. ต้องฟ้อง

๓๖๖

ข. เรียก ราคา ผ้าม่วงภายใน กำหนด อายุความ
๒ ปี

๒. สิทธิเรียกร้องเอาค่าที่ได้ส่งมอบของ,
ทำของ, ฯลฯ อันเป็นการที่ได้ทำเพื่ออุตสาหกรรม
ของฝ่ายลูกหนี้เอง ในกรณี
เช่นนี้ต้องใช้ อายุความ ๕ ปี ตามวรรคสุดท้าย
แห่งมาตรา ๑๖๕

เช่น ตามอุทธรณ์ข้างต้น กับสมมติ
ว่า ข. เป็นผู้มีอาชีพเป็นพ่อค้ารับผ้าม่วงไปขาย
อีกต่อหนึ่ง หรือมีอาชีพในทางซื้อผ้าม่วงไป
ตัดเป็นผ้าชิ้นสำหรับผู้หญิง ดังนี้ ได้ชื่อว่า
ก. ขายผ้าม่วงให้ ข. เพื่ออุตสาหกรรมของ
ข. เพราะฉะนั้น ก. ต้องฟ้อง ข. เสียภายใน
กำหนดอายุความ ๕ ปี

อนุมาตรา ๒

บทที่ ๑

คำอธิบายศัพท์

๑. บุคคลผู้ประกอบกิจการ หมายถึง
ถึง ผู้ซึ่ง ทำให้ เกิด ดอก ผล ธรรมดา จากที่ดิน

(ไม้ใช้ดอกผล นิตินัย ให้เทียบดูใน มาตรา ๑๑๑) ดังเช่น ขาวนา, ขาวสวน, ฯลฯ

๒. การป่าไม้ ได้แก่การตัดไม้ยืนต้น ซึ่งอยู่ในป่าเพื่อเอามาขาย เช่น ไม้สัก, ไม้ยาง, ไม้ใช้การตัดไม้ล้มลุก เช่นผู้ที่ตัดหวายในป่ามาขาย ดังนี้ ไม้ใช้ผู้ทำการป่าไม้

๓. ผลแห่งกสิกรรม ตั้งที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ ๑ ผลแห่งกสิกรรมนี้ ต้องเป็น ดอกผลธรรมชาติ เช่น ข้าว หรือผลไม้ซึ่งเกิดจาก ที่ดิน ไร่ใช้ดอกผล นิตินัย ดังเช่น ข้าว

บทที่ ๒

อทธาหรณ์

อนุมาตรา นี้ มีความ แยก ออก ได้ เป็น ๒

ตอน

๑. สิทธิ เรียกร้อง ค่าที่ได้ส่งมอบสิ่งอันเป็นผลแห่งกสิกรรม หรือป่าไม้ เพียงที่เป็น

การใช้สอยในบ้านเรือนของฝ่ายลูกหนี้ ใน
กรณีเช่นนี้ต้องใช้อายุความ ๒ ปี ตามวรรค
ต้นแห่งมาตรา ๑๖๕

เช่น ก. ชาวสวนได้ส่งมอบทุเรียน ๑๐ ผล
ให้ ข. เป็นราคา ๑๐ บาท เพื่อ ข. เอา ไป
รับประทานในครอบครัวตั้งนี้ เรียกว่า เพียง
ที่ เป็น การใช้ สอย ใน บ้าน เรือน ของ ฝ่าย ลูก
หนี้

๒. นอกจากเพียงที่เป็นการสำหรับใช้
สอยในบ้านเรือนของฝ่ายลูกหนี้ ในกรณี
เช่นนี้ ต้องใช้ อายุความ ๕ ปี ตาม ความ ใน
วรรคสุดท้ายแห่งมาตรา ๑๖๕

เช่น ตาม อุทาคาหนดข้างต้น สมมติว่า ข.
เป็นแม่ค้าขายทุเรียน ได้รับซื้อทุเรียน ๑๐ ผล
จาก ก. เพื่อเอาไปขายอีกต่อหนึ่งตั้งนี้ ไม่เรียก
ว่า เพียง เป็น การ สำหรับ ใช้ สอย ใน บ้าน เรือน
ของ ข. อายุความจึงมีกำหนด ๕ ปี

อนุมาตรา ๓

บทที่ ๑

คำอธิบายศัพท์

๑. บุคคลผู้ขนส่งทางรถไฟ

มีความหมายรวมถึง บริษัทรถไฟต่างๆ และรถไฟของรัฐบาลด้วย เพราะศัพท์เรียก ร้องของ กรมรถไฟ ตาม อนุมาตรานี้ ไม่ใช่ เพื่อเอาค่าภาษีอากร ให้ดูมาตรา ๑๖๗

๒. ผู้รับบรรทุกของ

มีความหมายถึงผู้รับขนของจากแห่งหนึ่ง ไปอีกแห่งหนึ่ง ให้ดูมาตรา ๖๑๐-๖๓๓ ไม่ใช่รับขนคนโดยสาร ให้ดูมาตรา ๖๓๔-๖๔๕

๓. คนเรือ

มีความหมายถึงผู้ทำการเดินเรือ จะเป็น รับขนของหรือรับคนโดยสารก็ตาม แต่ข้อ สำคัญนั้นคนเรือตาม ความหมายใน อนุมาตรา นี้จะต้องไม่ใช่เป็นลูกจ้าง คือ จะต้องเป็นผู้ ประกอบอาชีพะในนามของตนเอง เช่น ก.

คนแจวเรือจ้าง รับส่งคนจากท่ากรมร่างกฎ
หมายไปยังคลองบางกอกน้อย ดังนี้ ก. เป็น
คนเรือ

แต่ถ้า ก. รับจ้าง ข. ผู้เป็นเจ้าของท่า เพื่อ
แจวเรือรับส่งคน โดยสารจาก ท่าพระจันทร์ไป
สถานีบางกอกน้อย โดย ก. ได้รับเงินเดือน
จาก ข. เดือน ละ ๒๐ บาท ดังนี้ ก. ไม่ใช่
“คนเรือ” ตามความหมายในอนุมาตรานี้ เพราะ
ก. ไม่มีสิทธิ์ ที่จะเรียกร้อง ค่าระวาง, หรือค่า
เช่า, ค่าธรรมเนียม, จากคนโดยสาร

๔. คนขับรถจ้าง

หมายถึง ผู้ซึ่งรับขน ของหรือคนโดยสาร
และทำการในนามของตนเอง ไม่ใช่เป็นลูก
จ้างของเจ้าของรถ (ให้เทียบดูในข้อ ๓)

๕. คนเดินหนังสือ

หมายความรวมถึงกรมไปรษณีย์ด้วย เพราะ
สิทธิ์เรียกร้องของกรมไปรษณีย์ตามอนุมาตรา
นี้ไม่ใช่เพื่อเอาค่าภาษีอากร (ให้เทียบดูในข้อ ๑)

บทที่ ๒

(ของอนุมาตรา ๓)

อุทาหรณ์

๑. ก. เป็นคนแจวเรือจ้างของตนเอง รับ
ส่ง ข. จากคลองบางกอกน้อยถึง กรมร่างกฏ-
หมาย ทุกๆวันโดยอัตราเดือนละ ๓ บาท ตั้ง
นี้ ข. ยังไม่ชำระค่าโดยสาร ก. ต้องฟ้อง ข.
ภายในกำหนด ๒ ปี

๒. ส่วนหนอนนอกจากค่าโดยสาร, ค่า
ระวาง, ค่าเช่า, ค่าธรรมเนียม, ค่าที่ได้ออก
เงินทรวงไป, ต้องใช้อายุความ ๑๐ ปี,

เช่น ตามอุทาหรณ์ข้างต้น สมมติว่าใน
ระวางที่ ก. แจวเรือส่ง ข. นั้น ข. ได้ซื้อส้มซึ่ง
ก. มีอยู่ในเรือ ๑๐ ผล ข. ยังไม่ชำระราคาตั้ง
ก. มีสิทธิ์ฟ้อง ข. ได้ภายในกำหนด ๑๐ ปี (ไม่
ใช่ ๒ ปี หรือ ๕ ปี ดังเช่น อนุมาตรา ๑-๒)

อนุมาตรา ๔

อุทธรณ์

(อนุมาตรานี้ไม่จำเป็นต้องมีคำอธิบายศัพท์)

๑. ข. ขาวลพบุรีได้พักอาศัยที่ๆพักคนเดีย
ทางของ ก. ในกรุงเทพฯ ๑๐ วัน คิดราคาวัน
ละ ๑ บาท ข. ยังไม่ชำระราคาค่าที่พักให้
ตั้งนี้ ก. ผู้เป็นเจ้าของบ้านพักโรงแรม ต้องฟ้อง
ข. ภายในกำหนด ๒ ปี

๒. ข. รับประทานอาหาร กลาง วัน ที่ร้าน
ขายอาหารของ ก. ข. ยังไม่ชำระค่าอาหาร
ตั้งนี้ ก. ผู้ค้าในการจำหน่ายอาหาร ต้อง
ฟ้อง ข. ภายในกำหนด ๒ ปี

อนุมาตรา ๕

บทที่ ๑

คำอธิบายศัพท์

ตัวสลากกินแบ่ง คือที่เรียกกันเป็นภาษา
อังกฤษว่า "ลอตเตอร์"

บทที่ ๒อุทธรณ์

ความในอนุมาตรา^๕ แยกออกเป็น ๒ ตอน
๑, เรียกเอาค่าที่ได้ขายตัว หมายถึง ความ
ถึงการขายตัวให้แก่ผู้ถือโดยตรง มิใช่เพื่อ
จะจำหน่ายต่อไป ในกรณีเช่นนี้ ต้องใช้
อายุความ ๒ ปี

เช่น ก. ได้ขายตัวสลากกินแบ่งเสียใบให้
ข. ๑๐ ฉบับ โดย ข. เป็นผู้ถือตัวนั้นเองมิได้
รับเอาไปจำหน่ายต่อไป ดังนั้น ก. ต้องฟ้อง ข.
เรียกค่าตัวนั้นภายในกำหนด ๒ ปี

๒, เรียกเอาค่าที่ส่งมอบตัวสำหรับให้ขาย
ขายต่อไป ในกรณีเช่นนี้ ต้องใช้ อายุความ
๕ ปี ตามความในวรรคสุดท้ายแห่งมาตรา ๑๖๕

เช่น ก. ได้ส่งมอบตัวสลากกินแบ่งเสียใบ
ให้ ข. ๑๐๐ ฉบับ เพื่อเอาไปขายให้สา
ธารณชน ดังนั้น ก. มีสิทธิฟ้อง ข. เรียกค่าตัว
ภายในกำหนด ๕ ปี

อนุมาตรา ๒

บทที่ ๑

คำอธิบาย ศัพท์

“บุคคลจำพวกที่ คำ ในการให้เช่าสังหาริมทรัพย์” หมายความว่าบุคคลที่มีอาชีพหรือทำการให้เช่าสังหาริมทรัพย์ เป็น อาจिन เช่น ก. มีโรงรถยนต์ เพื่อให้คนขับรถเข้าไปรับคนโดยสาร

แต่ถ้าบุคคลทำการให้เช่าสังหาริมทรัพย์ แต่เพียงชั่วคราว เช่น ก. มีรถยนต์สำหรับใช้ส่วนตัว ๑ คัน ข. เช่ารถยนต์ไปจาก ก. วันหนึ่ง ตั้งแต่วันที่ ก. ไม่ใช่ “บุคคลจำพวกที่ คำ ในการให้เช่าสังหาริมทรัพย์”

บทที่ ๒

อุทาหรณ์

๑. ก. ทำการคำในการให้เช่ารถยนต์ ก. ให้ ข. เช่ารถยนต์ไป ๑ คัน ตั้งแต่วันที่ ก. มีสิทธิ์

ฟ้องเรียกค่าเช่าจาก ข. ภายในกำหนด ๒ ปี

๒. ก. มีรถยนต์สำหรับใช้ส่วนตัวคัน ก. ให้ ข. เช่ารถยนต์ นี้นี้ไป ๑ วัน ตั้งนี้ ก. มีสิทธิฟ้องเรียกค่าเช่าค้างส่งจาก ข. ภายในกำหนด ๕ ปี ตาม มาตรา ๑๖๖ (ให้ดูต่อไป)

บทที่ ๓

ข้อความซึ่ง ควรสังเกต

ต้อง สังเกตว่า มาตรา นี้ ฟังใจ ได้ ต่อ เมื่อ

๑. เป็นการ เช่า สักริมทรัพย์

๒. ผู้ให้ เช่า มีอาชีพในทางนี้

เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นการให้ เช่า สักริมทรัพย์ หรือการเช่า สักริมทรัพย์ ซึ่งผู้ให้เช่าไม่มีอาชีพในทางนี้แล้ว ต้องใช้ อายุความ ๔ ปี ตาม มาตรา ๑๖๖

อนุมาตรา ๗

บทที่ ๑

คำอธิบายศัพท์

“บุคคลซึ่ง มิได้ อยู่ในประเภทที่ระบุ

ไว้ใน อนุมาตรา ๑ แต่เป็นผู้ค้า ในการดูแล
กิจการ ของผู้อื่น หรือรับทำงานต่าง ๆ”

หมายถึง ผู้ที่มีอาชีพดูแลกิจการ ของผู้
 อื่น หรือรับทำงาน เพื่อผู้อื่น โดยตนมิได้
 เป็นพ่อค้า, ผู้ประกอบ หัตถกรรม, ผู้เป็น
 ช่างฝีมือ, หรือบุคคลจำพวกประกอบศิลปะ
 อุตสาหกรรม

เช่น ก. เป็นนาย กงนา รับดูแลการ
 เช้านา ของ ข. ในจังหวัดชัยภูมิ ดังนั้น ก.
 มิใช่เป็นพ่อค้า ๆ แต่เป็นผู้มีอาชีพในการดูแล
 กิจการของผู้อื่น

บทที่ ๒

อุทาหรณ์

ตามอุทาหรณ์ข้างต้น สมมติว่า ข. ได้ตกลง
 ลงว่า ถ้ามีคนเช่านาของ ข. ๑๐๐ ไร่ ข. จะ
 ให้สินจ้าง (บ้ำเหน็จ) แก่ ก. ๓๐ บาท ดังนั้น
 ก. มีสิทธิฟ้องเรียกสินจ้างจาก ข. ได้ภายใน
 กำหนด ๒ ปี

อนุมาตรา ๘

บทที่ ๑

คำอธิบายศัพท์

“บุคคลผู้รับจ้างในการงานส่วนบุคคล”
หมายถึงคนใช้ หรือ ลูกจ้าง ที่ ทำการในบ้าน
เรือน หรือเป็นการงานที่ไม่เกี่ยวกับอุตสาหกรรม
กรรมของนายจ้าง เช่น คนครัว, คนขับรถ,
คนเดินโต๊ะ, คนกวาดบ้าน

เหตุฉนั้น บุคคลเช่นนี้จึงต่างกับ “คนงาน”
ตามความหมายในอนุมาตรา ๕ ซึ่งจะได้กล่าว
ต่อไป

บทที่ ๒

อุทธรณ์

ตอนที่ ๑ ก. จ้าง ข. มาเป็นแม่ครัวเดือน
ละ ๒๐ บาท ข. ได้จ่ายตลาดออกเงินทรวง
ไป ๕ บาท ตั้งนี้ ข. มีสิทธิฟ้องเรียกค่าจ้างและ
ค่าที่ได้จ่ายทรวงไปจาก ก. ภายในกำหนด
๒ ปี

ตอนที่ ๒ ก. จ้าง ข. มาเป็นแม่ครัวเดือน
ละ ๒๐ บาท ก. ได้จ่ายเงิน เดือนให้ ข. ไป
ล่วงหน้าไป ๒ เดือน ข. ทำงานให้ เพียง ๑ เดือน
ก็ลาออกตั้งนี้ ก. นายจ้างมีสิทธิ พ้องเรียกเงิน
ที่ได้จ่ายท่ตรง ไป ๑ เดือนจาก ข. ได้ ภายในกำหนด ๒ ปี

อนุมาตรา ๗

บทที่ ๑

คำอธิบายศัพท์

๑. “คนงาน” หมายถึงลูกจ้างในการอุตสาหกรรม
สาขา ธรรมดาต่าง ๆ เช่น ลูกจ้างในร้าน ค้าขาย,
ลูกจ้างทำนา, ทำสวน, ฯลฯ

๒. “ผู้ช่วยงาน” หมายถึงบุคคลที่มีใช้
เป็นลูกจ้าง แต่เป็นผู้ที่ได้ช่วยทำการอุตสาหกรรม
โดยที่เจ้าของ โรงงานได้ตกลงว่าจะ
ให้บำเหน็จ หรือรางวัลตอบแทน เช่น ก. ตั้งร้าน
ตัดเสื้อมีงารมาก ก. จึงเอาเสื้อไปให้ ข. ช่วย

เย็บ ๑๐ ตัว โดยตกลงแบ่งกำไรให้ ข. ครึ่งหนึ่ง
ตั้ง ข. ไม่ใช่ลูกจ้างของ ก. (ตามความหมาย
ในอนุมาตรา ๕ และตามความหมายใน เศรษฐ
วิทยา)

๓. “ลูกมือฝึกหัด” หมายถึงบุคคลที่มา
ช่วยทำงานในโรงงาร หรือใน การประกอบ อด
สาหกรรม เพื่อได้รับความรู้ โดยยังไม่
เป็นลูกจ้าง

เช่น ก. ตั้งร้านตัดเสื้อ ข. จึงสมัครเข
มาหัดตัดเสื้อในร้านของ ก. โดย ก. จ่าย ค่า
เบี้ยเลี้ยงหรือรางวัลให้ ข. สัปดาห์ละ ๓ บาท
ตั้ง ข. เป็นแต่เพียง “ลูกมือฝึกหัด”

๔. “คนประจำโรงงารหัตถกรรม” หมายถึง
ถึง กรรมกร ทำงาน ประจำอยู่ใน โรง งาร ประ
กอบหัตถกรรม อย่างไรก็ตาม เรียกว่า “ประกอบ
หัตถกรรม” ให้ คำอธิบายในอนุมาตรา ๑

เช่น ก. ตั้งโรงสีไฟ จ้าง ข. มาเป็นลูกชั้น
เข้ามีกำหนด ๑ ปี ตั้ง ข. เป็น “คนประจำ
โรงงารหัตถกรรม” ตามความหมายในอนุ
มาตรา

๕. “กรรมกรรายวัน” หมายถึงผู้ซึ่งทำงานโดยใช้แรงของตัวเอง มิได้ใช้ฝีมือเป็นพิเศษ และมีได้ทำงานอยู่ประจำ

เช่น ก. ตั้งโรงสีไฟ จ้าง ข. มาเป็นกุลีจนเข้าคิดค่าจ้างจ่ายให้เป็นรายวัน ๆ ละ ๑ บาท ดังนี้ ข. เป็นกรรมกรรายวัน เพราะการงานเข้ามิใช่เป็นการฝีมือพิเศษ และ ข. มิได้ทำงานประจำ

๖. “ช่างฝีมือ” กำนันทำให้ฉงนในเบื้องต้นว่าจะมีความซ้ำกันกับคำว่า “ผู้เป็นช่างฝีมือ”

ในอนุมาตรา ๑

ซึ่งเนื่องมาจากประมวลแพ่งเยอรมน ซึ่งดอกเตอร์ซุงฮุยหวัง ได้แปลเป็นภาษาอังกฤษใช้คำว่า (อาร์ตีสัน) ทั้ง ๒ แห่ง และตามประมวลแพ่งของไทยฉบับภาษาอังกฤษ ก็ดำเนินตามฉบับซึ่งดอกเตอร์ซุงฮุยหวังได้แปล การที่ใช้ในภาษาอังกฤษเหมือนกันทั้ง ๒ แห่งนั้น คงจะเป็นโดยเหตุที่ในภาษาอังกฤษนั้นจะหาคำมาใช้ให้เห็นความแตกต่างกันเด่น

ชัดในระหว่าง ๒ อนุมาตราข้าง

แต่ถ้าจะพิจารณาตามฉบับที่แปลมาเป็น
ภาษาฝรั่งเศส ซึ่งตรงกัน กับความ มุ่งหมายใน
ฉบับภาษา เยอรมัน (ซึ่งได้สอบในหนังสือ
คำอธิบายเล่มที่อ้างข้างต้น) คือ ตามฉบับที่
ท่าน เมอเลอเนาแอร์ ผู้ พิพากษา ศาลอุทธรณ์
เมืองกังก์ประเทศเบลเยียม และตามฉบับที่
สำนักงาน พิจารณากฎหมาย ของต่าง ประเทศ
ซึ่งขึ้นอยู่กับกระทรวงยุติธรรมฝรั่งเศสได้จัด
การแปลโดย ศาสตราจารย์ที่มีชื่อเสียงรวม ๑๑
คนนั้น คำว่า “ช่างฝีมือ” ตามอนุมาตรา ๕
ใช้คำว่า มาเนอแวร์อะ หรือ มานูอูรีเอรี ซึ่ง
ถ้าจะแปลเป็นไทยก็คือ ผู้ซึ่งทำงานโดยใช้มือ
หรือเป็นกรรมกรนั่นเอง ไม่ใช่เป็นช่างฝีมือ
ตามอนุมาตรา ๑ (ให้ดูคำอธิบายข้างต้น)

เช่น ก. ตั้งร้านตัดเสื้อ และจ้าง ข. มา
เป็นคนเย็บเสื้อ ดังนั้น ข. เป็นช่างฝีมือ ตาม
ความหมายในอนุมาตรา ๕ ไม่ใช่เป็นช่างฝีมือ
(อาร์ตีซง) ตามความหมายในอนุมาตรา ๑

บทที่ ๒อุทธรณ์

๑. ก. ตั้งโรงสีไฟ จ้าง ข. มาเป็นลูกจ้าง
 เข้าให้เงินเดือนละ ๒๐ บาท ก. ไม่ชำระเงิน
 เดือนให้ ข. ดังนั้น ข. มีสิทธิฟ้อง ก. ภายใน
 กำหนดอายุความ ๒ ปี

๒. ตามอุทธรณ์ข้างต้น สมมติว่า ก.
 จ่ายเงิน เดือนล่วงหน้าให้ ข. ๒ เดือน แต่ ข.
 ทำงานได้เดือนเดียวก็ลาออก ดังนั้น ก. มี
 สิทธิฟ้อง ข. เรียกเงินที่ได้จ่ายล่วงหน้า ๑ เดือน
 ภายในกำหนดอายุความ ๒ ปี

อนมาตรา ๑๐

บทที่ ๑

คำอธิบายศัพท์

“ครูผู้สอนลูกมือฝึกหัด” หมายความว่า
 ผู้ประกอบ การอุตสาหกรรม ใด อย่าง
 หนึ่ง ซึ่งรับคนเข้า ฝึกหัดทำการงาน โดยมีใช้

เป็นการตั้งโรงเรียน

เช่น ก. เป็นเจ้าของอู่ซ่อมรถยนต์ และ
รับ ข. เข้าฝึกหัดการแก้เครื่องยนต์ ดังนี้ ก.
เป็น “ครูผู้สอนลูกมือฝึกหัด”

บทที่ ๒

อุทาหรณ์

ตามอุทาหรณ์ในบทที่ ๑ สมมติว่า ก. ข.
ได้ตกลงกันว่า ถ้า ข. รู้การแก้เครื่องแล้ว
ข. จะให้กำนัน (กำบุชาครู) เป็นเงิน ๑๐๐ บาท
และค่าน้ำมัน ๑๐ บาท ซึ่ง ก. ได้ออกทตรง
ไป ดังนี้ ก. มีสิทธิฟ้อง ข. เรียกเงิน ๑๐๐ บาท
ภายในกำหนด ๒ ปี

อนุมัตรา ๑๑

บทที่ ๑

คำอธิบายศัพท์

๑. “สาธารณที่ศึกษา ที่ฝึกสอนที่พิทักษ์
รักษาคณเจิบไซ”

๓๘๔

หมายถึงที่ศึกษา, ที่ฝึกสอน, ที่พิทักษ์รักษา
คนเจ็บไข้, อันเป็นของสาธารณ เช่น ของรัฐ -
บาล หรือทบวงการเมือง มุตนิธิ สมาคม,
อันมิได้หวังค่ากำไร มีอาทิ โรงเรียนของ
รัฐบาล โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ฯลฯ

๒. เจ้าของสถานของเอกชน อันเป็นที่
ทำการทำนองเช่นว่ามานั้น

หมายถึงที่ศึกษา, ที่ฝึกสอน, ที่พิทักษ์รักษา
คนเจ็บไข้ อันเป็นการกระทำเพื่อค่ากำไร เช่น
ก. เป็นเจ้าของโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษ คิด
ค่าสอนคนหนึ่งเดือนละ ๕ บาท

บทที่ ๒

อุทาหรณ์

ตามอุทาหรณ์ในบทที่ ๑ (๒) สมมติว่า ข.
เป็นนักเรียนในโรงเรียนของ ก. ข. ไม่ชำระ
ค่าเช่าเรียนครั้งนี้ ก. มีสิทธิฟ้อง ข. ภายในกำ
หนด ๒ ปี

อนุมาตรา ๑๒

บทที่ ๑

คำอธิบายศัพท์

“บุคคลจำพวกที่รับคนเข้าไว้บำรุงเลี้ยงหรือ
ฝึกสอน”

หมายถึงบุคคลที่รับผู้อื่นไว้เลี้ยงดูโดยให้
พักนอน และจัดอาหารให้รับประทาน หรือ
ทำการฝึกสอน ขนบธรรมเนียมมารยาท ฯลฯ
ให้ด้วย

มิใช่ บุคคลจัดการรับ ประทาน อย่างเดียว
หรือให้ที่พักนอนอย่างเดียว เพราะบุคคลเช่น
นี้มีลักษณะให้อยู่ในอนุมาตรา ๔ คือ บุคคลจำ
พวกที่ค้าใน การจำหน่าย อาหาร และเครื่องดื่ม
และผู้เป็นเจ้าสำนักโรงแรม

บทที่ ๒อุทธรณ์

ก. อยู่ในกรุงเทพฯ ๑ รับ ข. นักเรียนหัวเมืองเข้าไว้เลี้ยงดูในบ้านของ ก. โดยคิดค่าอยู่ ค่ารับประทาน, ค่าฝึกสอน, เดือน ละ ๑๕ บาท ข. ไม่ชำระเงินรายนี้ให้ เพราะฉะนั้น ก. มีสิทธิฟ้อง ข. ภายในกำหนด ๒ ปี

อนุมาตรา ๑๓บทที่ ๑คำอธิบายศัพท์

“ค่าสอน” ในที่นี้ หมายถึง ค่าสอน ซึ่งครูอาจารย์จะได้รับจากที่ศึกษา, ที่ฝึกสอน, จะเป็นสาธารณสถาน หรือสถานของเอกชนก็ตาม เพราะฉะนั้น “ค่าสอน” โดยเหตุที่ “ค่าศึกษา” นั้น เป็นเงินซึ่งที่ศึกษาหรือที่ฝึกสอน จะพึงเรียกจากผู้ศึกษา

บทที่ ๒

อทธาทรณ

ก. เป็นเจ้าของโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษ
จ้าง ข. มาสอนนักเรียนโดยให้เงินเดือน ๆ ละ
๔๐ บาท ก. ไม่ชำระเงินรายนี้ ข. จึงมีสิทธิ
ฟ้อง ก. ภายในกำหนด ๒ ปี

อนุมাত্রา ๑๔

บทที่ ๑

คำอธิบายศัพท์

๑. “ผู้ประกอบการแพทย์” คือ ทำการ
รักษาโรคนมนุษย์ ซึ่งมีความหมายรวมทั้งการ
แพทย์ ดังต่อไปนี้

๒. “ศัลยแพทย์” คือแพทย์ผู้ทำการผ่าตัด

๓. “สูติแพทย์” คือแพทย์ผู้ทำการ

คลอดบุตร

๔. “ทันตแพทย์” คือแพทย์ทำฟัน

๕. “ช่างฟัน” คือ ผู้ทำ ฟัน ซึ่ง มิใช่ เป็น
แพทย์

๓๘๘

๖. “สัตว์แพทย์” คือแพทย์รักษาสัตว์

๗. “นางผดุงครรภ์” คือแพทย์หญิงซึ่ง

ทำการคลอดบุตร

๘. “นางพยาบาล” คือหญิงทำการพยาบาล
คนเจ็บป่วย

บทที่ ๒

อุทาหรณ์

ก. เอามาให้ ข. ผู้เป็น สัตว์แพทย์
(แพทย์รักษาสัตว์) รักษา โดยคิดค่ารักษา
๒๐ บาท ก. ไม่ชำระค่ารักษาให้ ข. ดังนั้น ข
มีสิทธิฟ้อง ก. เรียกค่ารักษาภายในกำหนด ๒ ปี

อนุมาตรา ๑๕

บทที่ ๑

คำอธิบายศัพท์

๑. “หมอกวาม” กับ “ทนายความ”
การคดีในยุโรป ดังเช่น ในประเทศฝรั่งเศส
เช่นนั้น ได้แยกออกเป็น ๒ ชนิด คือ การ

จัดทำสำนวนอย่างหนึ่ง และการว่าความใน
ศาลแทนคู่ความอีกอย่างหนึ่ง

ผู้ที่ทำหน้าที่จัดทำสำนวนนั้นเรียกว่า อาวเอ
ซึ่งในฉบับภาษาไทยใช้คำว่า “ทนายความ”
คือเป็นผู้มีหน้าที่จัดการ ทำฟ้อง, ทำคำร้อง,
รักษาสมุดเอกสาร แต่ไม่มีหน้าที่จะไป
ว่าความ เช่น ชักถามพะยาน หรือแถลง
การแทนลูกความ

ผู้ที่มีหน้าที่ว่าความใน ศาลแทน ลูกความ
นั้น เรียกว่า อาโวกาต์ ซึ่งในฉบับภาษาไทย
ใช้คำว่า “หมอความ” คือเป็นผู้มีหน้าที่พูด
ในศาลแทนลูกความ เช่น ชักถาม พะยาน
แถลงการม ๆ ล ๆ

แต่สำหรับ เมืองไทย นั้น “ทนายความ”
มีหน้าที่ ทำ การ แทน ลูก ความ ทั้ง การ จัด ทำ
สำนวน และการว่าความ และอาชีพทาง
“หมอความ” นั้นยังไม่มียกเว้นบัญญัติของกฎ-
หมายรับรองซึ่งยังไม่ได้แยกออกให้ต่างกัน

๒. “บุคคลที่ทางราชการได้แต่งตั้ง หรือ อนุญาตให้จัดกิจการเฉพาะ บางอย่าง”

ในฝรั่งเศสได้แก่ เจ้าพนักงานผู้หน้าที่ ทำเอกสารกรรมกรรม โนเตร์ ๆ ล ๆ มีสำนักงานโดยเฉพาะ ไม่ใช่เป็นส่วนหนึ่งของทบวง การเมือง

เวลานี้ โนเตร์ยังไม่มีในเมืองไทยเพราะการทำเอกสารกรรมกรรมนั้น ตามปกติต้องทำที่อำเภอ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทบวง การเมือง

๓. “เพียงที่มีใช้เป็นเงินอันอยู่ใน ประเภท จะต้องส่งเข้าท้องพระคลัง”

หมายความถึงค่าธรรมเนียม หรือ ค่าแรงจาง หรือเงินของบุคคลที่กล่าวไว้ใน อนุมาตรา นี้ ได้โดยตรงไป

เพราะใน บาง ประเทศ การ ทำเอกสารนั้น จะต้องเสียค่าธรรมเนียม ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นค่าแรงจางของเจ้าพนักงาน อีกส่วนหนึ่งต้องส่งเข้าท้องพระคลัง

บทที่ ๒อุทธรณ์

ก. จำ ข. ทนายความให้ว่า ความเรื่อง
หนึ่ง โดยตกลงเป็นค่าจ้าง ๕๐๐ บาท ดังนี้ ข.
มีสิทธิฟ้อง ก. ขอเรียกค่าจ้างภายในกำหนด ๒ ปี

อนุมาตรา ๑๖อุทธรณ์

ก. จำ ข. ว่าความเรื่องหนึ่ง โดยมีสัญญา
ว่า ถ้าความชนะ ก. จะให้ค่าจ้าง ข. ๕๐๐ บาท
ก่อนศาลตัดสิน ก. ได้จ่ายเงิน ๕๐๐ บาทนี้ให้
ข. ครั้นภายหลัง ก. แพ้ความ ดังนี้ สิทธิของ
ก. ในการเรียกร้องเงิน ๕๐๐ บาทนั้น มีกำหนด
อายุความ ๒ ปี

อนุมาตรา ๑๗อธิบายศัพท์

๑. "พยาน" หมายถึง พยานสามัญที่
ได้รู้เห็นเหตุการณ์
๒. "ผู้เชี่ยวชาญ" หมายถึง วิชา พยาน
คือผู้ที่มีความชำนาญเป็นพิเศษ เช่น แพทย์
ช่างกล ฯลฯ (อนุมาตราอื่นไม่จำเป็นต้องมีอุทธรณ์)

มาตรา ๑๖๖

ในการ เรียกเอาดอกเบ็ยค้ำส่งก็ดี เรียกเอาจำนวนเงินอันพึงส่งนอกจากดอกเบ็ยเพื่อผ่อนทูนกัน เปนงวดๆ นั้นก็ดี ในการเรียกเอาค่าเช่าทรัพย์สินค้ำส่ง นอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๕ วรรค ๑ อนุมาตรา ๖ นั้นก็ดี ในการเรียกเอาเงินค้ำจ่าย คือ เงินปี เงินเดือน เงินเบ็ยบ้านาญ เงินค่าบำรุงรักษา และเงินอื่นๆ บันดาที่มีกำหนดจ่ายเปนระยะเวลา นั้นก็ดี สิทธิ เรียกร้อง เหล่านี้ ท่านให้ มีกำหนดอายุความห้าปี

อุทาหรณ์

๑. “เรียกเอาดอกเบ็ยค้ำส่ง”

เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ม.ให้ฮ. กู้เงินไป ๑๐๐๐ บาท ดอกเบ็ย ๑๐๐ ละ ๑๕ ต่อปี กำหนดชำระในวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ ฮ. ไม่ส่งดอกเบ็ย เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ม. จึงฟ้อง ฮ. ขอเรียกค่าดอกเบ็ย

๓๕๓

ตั้งนี้ ม. จะมีสิทธิได้ดอกเบี้ยที่ค้างส่งยัง
ไม่พ้นกำหนด ๕ ปี คือ สำหรับพ.ศ. ๒๔๖๖,
๒๔๖๗, ๒๔๖๘, ๒๔๖๙, ๒๔๗๐,

ส่วนดอกเบี้ยที่ค้างส่งเกินกำหนด ๕ ปีแล้ว
คือ สำหรับ พ.ศ. ๒๔๖๓, ๒๔๖๔, ๒๔๖๕ นั้น
ก. ไม่มีสิทธิได้รับ

ถ้าจะกล่าวอย่างหนึ่งก็คือ ก. จะมีสิทธิ
ได้ดอกเบี้ยค้างส่งสำหรับ ๕ ปี ไม่ใช่เท่าต้น
ชนดอกตามกฎหมาย เก่า

๒ “เรียกเอาจำนวนเงินอันพึงส่งนอกจาก
ดอกเบี้ย เพื่อ ผ่อนทุนคืน เป็นงวดๆ”

เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ม. ให้
ฮ. กู้เงินไป ๑๐๐๐ บาท โดยมีสัญญากันว่า ฮ.
จะ ผ่อน ทุนคืนให้ ม. ปีละ ๑๐๐ บาท ฮ. ไม่
ปฏิบัติตาม สัญญา

เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๗๐ ม. จึง
ฟ้อง ฮ. ขอ เรียก เงินที่ค้าง ส่ง

ตั้งนี้ ม. จะมีสิทธิได้เงินที่ค้างส่ง สำหรับ
พ.ศ. ๒๔๖๖, ๒๔๖๗, ๒๔๖๘, ๒๔๖๙, ๒๔๗๐

๓๕๔

ส่วนเงินที่ค้างส่งเกินกำหนด ๕ ปี แล้ว
คือ สำหรับ พ.ศ. ๒๔๖๓, ๒๔๖๔, ๒๔๖๕, นั้น
ม. ไม่มีสิทธิได้รับ

๓. “เรียกเอาค่าเช่าทรัพย์สินค้างส่ง นอก
จากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๕ วรรค ๑ อนุ-
มาตรา ๖”

ก) หมายถึงค่าเช่าสังหาริมทรัพย์ เช่น
ค่าเช่านา ค่าเช่าสวน

ข) ค่าเช่าสังหาริมทรัพย์ ซึ่ง ผู้ให้เช่า
มิได้มีอาชีพในทางให้เช่าสังหาริมทรัพย์ เช่น
ก. มีรถยนต์ ๑ คัน สำหรับใช้ส่วนตัว ก.
ให้ ข. เช่าไป ๑ วัน ดังนั้น ก. มีสิทธิฟ้องเรียก
ค่าเช่าค้างส่งจาก ข. ภายในกำหนด ๕ ปี ไม่
ใช้ ๒ ปี ตามมาตรา ๑๖๕ วรรค ๑ อนุมาตรา ๖
๔, “เงินปี”

ในที่นี้ ไม่ใช่เงินค่าจ้าง ที่คิดให้เป็น ปี
เพราะใน เรื่องค่าจ้างนั้นมีบัญญัติอยู่ในมาตรา
๑๖๕ อนุมาตรา ๘ และ ๙ แล้ว

เงินปีในที่นี้หมายถึง จำนวนเงินอันบุคคล
 คนหนึ่ง มีภาระ ต้อง จ่ายให้ แก่ อีกบุคคลหนึ่ง
 เป็นรายปี ซึ่งมีได้ เนื่องมาจากสัญญาจ้าง
 ดังเช่น ก. ทำพินัยกรรม ยกทรัพย์สิน สมบัติให้
 ข. โดยมีเงื่อนไขว่า ข. จะต้องจ่ายเงินให้
 ก. หลานของ ก. ปีละ ๑๐๐๐ บาท ฯลฯ

๕. “เงินเดือน”

คงจะ หมายถึง เงิน เดือน ของ ข้าราชการ
 หรือบุคคลที่ไม่ได้เป็นลูกจ้าง, ผู้ช่วยงาน, ลูก
 มอฝึกหัด ฯลฯ

๖. “เงินเบี้ยบ้านานู”

หมายถึงเงินที่บุคคลซึ่งเป็นข้าราชการหรือ
 ลูกจ้าง ฯลฯ พึงได้รับจากทบวงการเมือง
 หรือจากนายจ้าง ฯลฯ เมื่อบุคคลเหล่านั้น
 ได้หยุดทำงาน ซึ่งอาจเป็นโดยเหตุที่ใด ทำ
 งานมานานครบตามกำหนด หรือโดยความ
 ชะรา หรือโดยถูกบาดเจ็บในขณะที่ทำงาน
 อยู่ นั้น

๗. “เงินค่าบำรุงรักษา”

หมายความถึงเงินอัน บุคคลหนึ่ง ซึ่งมีหน้า

ที่ต้องบำรุงรักษาอีกบุคคลหนึ่ง จะต้องจ่าย
ให้แก่บุคคลนี้

ในกฎหมายฝรั่งเศสและเยอรมัน ได้
มีบทบัญญัติไว้ว่า ผู้ใดบ้างมีหน้าที่ต้องบำรุง
รักษาบุคคลใด เช่น

ก. มีหน้าที่ต้องจ่ายเงิน ค่าบำรุงรักษา ข.
บิดา ผู้ยากจน เดือนละ ๒๐ บาท ถ้า ก. ไม่
จ่ายเงินให้ ข. มีสิทธิฟ้อง ก. เรียกเงินค่า
บำรุงรักษาภายในกำหนด ๕ ปี

๘. “เงินอื่น ๆ บรรดาที่มีกำหนดจ่ายเป็น
ระยะเวลา”

เช่น ก. ขายที่ดินให้ ข. ๑ แปลง เป็นราคา
เงิน ๕๐๐๐ บาท โดยมีเงื่อนไข ข. จะ
ต้องชำระเงินให้ ก. ปีละ ๑๐๐๐ บาท จนครบ
ดังนี้ การเรียกร้องเงินค่าส่ง ต้องจัดการภายใน
กำหนด ๕ ปี

มาตรา ๑๖๗

สิทธิเรียกร้องของรัฐบาลเพื่อเอาค่าภาษี
อากร ท่านให้มีกำหนดอายุความสิบปี เรียก

๓๕๗

เพื่อหนีอย่างอื่น ท่านให้ บังคับ ตาม บทบัญญัติ
สามมาตราก่อนนี้

อุทาหรณ์

๑. สิทธิเรียกร้อง ของรัฐบาล เพื่อเอาค่า
ภาษีอากร ท่านให้มี กำหนดอายุ ความ
๑๐ ปี

ก. เป็นลูกหนี้รัฐบาล สำหรับค่านา ซึ่งมี
กำหนดชำระในวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๐
ตั้งแต่วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๐
แล้ว สิทธิของรัฐบาลในการเรียกร้องค่านา
ที่ค้างเป็นอันขาดอายุความ.

๒. เพื่อหนี อย่างอื่น ท่านให้ บังคับ ตาม
บทบัญญัติ ๓ มาตรา ก่อนนี้

เช่น ก. เป็นลูกหนี้กรมรถไฟหลวง ให้
ดูมาตรา ๑๖๕ อนุมาตรา ๓ หรือรัฐบาลให้
เอกชนเช่าที่ดิน หรือทรัพย์สินอย่างอื่น ฯลฯ
รัฐบาลก็เป็นเจ้าหนี้ตั้งบุคคลสามัญ

มาตรา ๑๖๘

สิทธิเรียกร้อง อันตั้ง หลักฐานขึ้น โดยคำ
พิพากษาชั้นที่สุดของศาลก็ดี โดยคำตัดสิน

ของอนุญาโตตุลาการที่ดี โดยปรานีปรานอม
 ขอมความก็ดี ท่านให้มีกำหนดอายุความ
 สิบปี แม้ทั้งที่เป็นประเภทอื่น อยู่ในบังคับ
 อายุความกำหนดน้อยกว่านั้น

อุทาหรณ์

เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ก. ได้
 จ่ายเงินล่วงหน้าให้ ข. ทนายความ ของ ตน ไป
 ๑๐๐ บาท ข. ไม่คืนให้ ก. ดังนี้ตามปกติสิทธิ
 เรียกร้องของ ก. ย่อมมีกำหนด ๒ ปี

เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ก. ได้
 พ้อง ข. ต่อศาล คิดถึงที่สุดเมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน
 พ.ศ. ๒๔๖๓ ดังนี้ ก. มีสิทธิที่จะเรียก
 ร้องเงินนั้นจาก ข. ภายในกำหนด ๑๐ ปี นับ
 ตั้งแต่วันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๓

ถ้าจะกล่าวอีกหนึ่งอย่างก็คือ คำพิพากษา
 ของศาล คำตัดสินของ อนุญาโตตุลาการ.
 สัญญา ปรานีปรานอมขอมความเปลี่ยนแปลงสภาพ
 แห่งหนี้เดิม และทำให้สิทธิ เรียกร้องมี
 กำหนดอายุความ ๑๐ ปี

มาตรา ๑๖๙

อันอายุความนั้น ท่านให้นับ เริ่มแต่ขณะ
ที่จะอาจบังคับสิทธิร้องเรียกได้ เป็นต้นไป ถ้า
เป็นสิทธิ เรียกร้อง เพื่อให้บังคับ การ อย่างใด
อย่างหนึ่ง ท่านให้นับ อายุ ความ เริ่มแต่
เวลาแรกที่ละเมิดสิทธินั้น เป็นต้นไป

อุทาหรณ์

ตอน ๑ ท่านให้ เริ่มแต่ขณะที่จะอาจบังคับ
สิทธิเรียกร้องได้ เป็นต้นไป

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ก. ให้
ข. ยืมเงินไป ๑๖๐๐ บาท สัญญาใช้ คืนในวันที่ ๑
ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ดังนั้น อายุ ความ เริ่มมา
ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ซึ่งเป็นขณะ
ที่จะอาจบังคับสิทธิเรียกร้องได้

ตอน ๒ ถ้า เป็น สิทธิเรียกร้อง เพื่อให้
บังคับการอย่างใดอย่างหนึ่ง ท่านให้นับอายุ
ความ เริ่มแต่ เวลา แรกที่ละเมิด สิทธิ นั้น เป็น
ต้นไป

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ก. ทำ
สัญญาให้ไว้แก่ ข.ว่าจะไม่ตั้งร้านค้าขายแข่ง

ชั้นกับ ข. ในตำบลหนึ่ง ภายใน กำหนด ๓๐ ปี
 ครั้นวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๗๐ ก. ทำ
 ผิดสัญญาเข้าตั้งร้านค้าขายแข่งชั้นกับ ข.
 ตั้งขึ้น อายุความ ๑๐ ปี ต้องนับตั้งแต่วันที่ ๕
 มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๗๐ อันเป็นเวลาทีละเมิด
 สิทธิของ ก.

มาตรา ๑๗๐

ถ้าเจ้าหน้าที่อยู่ในฐานะที่จะทวงถามให้ชำระ
 หนี้มิได้ จนกว่าจะได้บอกกล่าวแก่ลูกหนี้
 ก่อนไซ้ ท่านให้นับอายุความเริ่มแต่เวลา
 แรกที่จะอาจส่งคำบอกกล่าวได้
 ถ้าลูกหนี้ยังไม่จำต้องชำระหนี้ จนกว่าระยะ
 เวลาอันหนึ่งอันใด จะได้ล่วงพ้นไปแล้วนับแต่
 เวลาที่ได้บอกกล่าวนั้นไซ้ ท่านยังมีให้เริ่ม
 นับอายุความ จนกว่า ระยะ เวลา อัน นั้น จะได้
 สิ้นไปแล้ว

บันทึก

มาตรานี้ เข้าใจว่า เป็น บทบัญญัติ ชั่งเกี่ยว

เนื่องกบ มาตรา ๒๐๔ ซึ่งว่าด้วยการไม่ชำระหนี้
กล่าว คือ

เมื่อหนถึงกำหนดชำระแล้ว เจ้าหนี้ต้อง
ให้คำเตือนหรือ คำบอกกล่าว นั้นเอง ลูกหนี้
จึงจะได้ ช้อว่าเป็นผู้ผิดนัด เว้นไว้แต่เวลา
ชำระหนี้ได้กำหนดไว้ตามวัน แห่ง ประดิทิน
หลวง เมื่อถึงกำหนดแล้ว ลูกหนี้ก็ได้
ช้อว่าผิดนัด โดยไม่ต้องเตือน

เพราะฉะนั้นความในมาตรานี้ว่า

“ถ้าเจ้าหนี้อยู่ในฐานที่จะทวงถามให้ชำระ
หนี้ได้ จนกว่าจะได้บอกกล่าวแก่ลูกหนี้
ก่อนไซ้” คงหมายถึง หนซึ่งกำหนดเวลา
ชำระมิได้กำหนดไว้ตามวันประดิทิน ซึ่งถึง
แม้ว่าคู่กรณีจะ ไม่ได้ตกลงกันให้เจ้าหนีบอก
กล่าวก็ดี เจ้าหนีก็ยังมีหน้าที่อยู่ นั่นเอง

ขทาหรณ

วรรค ๑

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ก. ได้
ยืมเงิน ข. ไป ๑๐๐ บาท สัญญาให้คืน เมื่อ

๔๐๒

เรือกลไฟมาถึงกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐ เรือกลไฟแดงมาถึงกรุงเทพฯ ตั้งนี้ได้ชื่อว่า "หนังสือกำหนดชำระแล้ว"

ตามปกติอายุความก็เริ่มนับตั้งแต่วันนั้น อันเป็นวันซึ่ง ข. อาจส่งคำบอกกล่าวให้ ก. ทราบ วรรค ๒ ตาม อุทธรณ์ ใน วรรค ๑ สมมติว่า ก. ได้ส่งคำบอกกล่าวไปยัง ข. ในวันที่ ๑๐ และให้ โอกาส ข. นำเงินมาชำระภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ ๑๐ ตั้งนี้ อายุความเริ่มนับแต่วันที่ ๒๖ คือเป็นวันที่ระยะเวลาอันได้กำหนดไว้ภายหลังจากการบอกกล่าวได้สิ้นไปแล้ว

มาตรา ๑๗๑

ถ้าสิทธิเรียกร้องจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่ออาศัย การที่เจ้าหนี้ สิทธิบอกกล่าวอย่างใดอย่างหนึ่ง "ไซ้" ท่านให้นับอายุความเริ่มแต่ขณะแรกที่ จะอาจบอกกล่าวได้

อุทธรณ์

เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ก. ได้ขอ

๔๐๓

ม้าตัวหนึ่ง จาก ข. เพราะ ข. เป็นผู้ลงด้วย
กตัญญู สัญญาเป็นโมฆีย

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๑ ก. จึง
ทราบกตัญญู ตั้งสัตถิของ ก. ในการเรียก
รื่องราคาฆ่าจาก ข. นั้น ย่อมเริ่มนับแต่วันที่ ๑
เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๑ อันเป็นขณะแรกที่ ก.
จะอาจบอกต่างสัญญานั้นได้

มาตรา ๑๗๒

ถ้าลูกหนี้รับสภาพต่อเจ้าหนี้ตามสิทธิเรียก
รื่องด้วยทำหนังสือรับสภาพให้ ก็ตาม ด้วยให้
เงินให้บางส่วน ด้วยส่ง ดอกเบี้ยฤด้วยให้
ประกันก็ตาม ฤทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง
อันปราศจากเคลือบคลุมสงสัย ตระหนัก เป็น
ปริยายว่า ยอมรับสภาพตามสิทธิเรียกรื่องนั้น
ก็ตาม ท่านว่าอายุความย่อมสุดหยุดลง

บันทึก

“อายุความสุดหยุดลง” นั้น หมายความว่า

ว่า ระยะเวลาที่ได้ล่วงไปก่อนนั้นย่อมไม่นับ
เข้าในอายุความ

และเมื่อเหตุที่ทำให้อายุความสุดหยุดลง
นั้นสุดสิ้นเวลาใด ท่านให้เริ่มนับอายุความ
ขึ้นใหม่แต่เวลานั้นสืบไป (ให้ดูมาตรา ๑๘๑)

อุทาหรณ์

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ก. ให้
ข. ยืมเงินไป ๒๐๐๐ บาท อายุความย่อมสุด
หยุดลงในเหตุต่อไปนี้

๑. เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๒
ข. ให้ทำหนังสือให้ ก. อีกฉบับหนึ่งว่า ได้
เป็นหนี้อยู่จริง (คือทำหนังสือรับ สภาพหนี้)
หรือ

๒. เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๒
ข. ได้นำเงิน ๑๐๐๐ บาท หรือได้ส่งดอกเบ็ญ
เป็นจำนวนเงิน ๕๐ บาท ให้ ก. หรือ

๓. เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๒
ข. ได้เอาทองคำหนัก ๘๐ บาท มาให้ ก. ยึด
ไว้เป็นประกัน หรือ

๔๐๕

๔. เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๒

ข. ให้ ก. เข้ามา ๑ ตัว และยอมให้หักเงิน
ค่าเช่าจากเงินทุนซึ่ง ข. ได้ยืม ก. อันปราศจาก
เคลือบคลุมสงสัยตระหนักเป็นปริยายว่า ข. ม
รับสภาพตามสิทธิเรียกร้อง

ตั้งอายุความที่เริ่มนับมาก่อนวันที่ ๑ เม
ษายน พ.ศ. ๒๔๖๒ เป็นอันสิ้นสุดหยุดลง ไม่
นับรวมเข้าในอายุความ

และอายุความ ๑๐ ปี ต้องเริ่มนับใหม่ตั้ง
แต่วันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๒

มาตรา ๑๗๓

ถ้าเจ้าหนี้ฟ้องคดี เพื่อดังหลักฐานสิทธิ
เรียกร้องที่ดี เพื่อให้ใช้หนี้ตามที่เรียกร้องที่ดี
ถ้าทำการอันใดอันนับว่ามีผลเป็นอย่างเดียวกัน
เช่น ยื่นคำร้อง ขอพิสูจน์ หนี้ ในคดีล้มละลาย
ถ้ามอบคดีให้อุญญาโตตุลาการ พิจารณา ก็ดี
ท่านว่าอายุความย่อม สิ้นสุดหยุดลง

อุทธรณ์

ก. ให้ ข. ยืมเงินไป ๑๐๐๐ บาท กำหนด
ใช้ในวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๐

เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ก. ได้
ฟ้อง ข. ต่อ ศาล หรือมอบคดีนี้ ให้ อนุญาต
ตุลาการ พิจารณา หรือยื่นคำร้องขอ พิสูจน์
หนี้ (ถ้า ข. เป็นคนล้มละลาย)

ตั้ง ระยะเวลาที่เริ่มตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม
๒๔๖๐ จนถึงวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ เป็น
อัน ไม่นับ เข้าใน อายุความ

และอายุความ จะเริ่มนับต่อไป ตั้งแต่ เมื่อ
ใด ให้ ดู มาตรา ๑๗๔, ๑๗๕, ๑๗๖, ๑๗๗,
๑๗๘, ๑๗๙

มาตรา ๑๗๔ การฟ้องคดี ท่านไม่นับว่า เป็นเหตุให้อายุ
ความสะดุดหยุดลง หากว่าคดีนั้นได้ ถอน เสีย
ละทิ้งเสีย ฤๅ ต้องยกฟ้อง

อุททาหรณ์

ตามอุททาหรณ์ ใต้มาตรา ๑๗๓ สมมติว่า

๑. เมื่อวันที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๒ ภาย
หลังจากวันฟ้องต่อศาล ก. ได้ถอนฟ้อง หรือ
ละทิ้งความ (ตาม พระราชบัญญัติลักษณะพิ-
จารณาความแพ่ง ร.ศ. ๑๒๗ มาตรา ๖๒.๖๓)

ตั้งนี้ อายุความ ไม่ สิ้นสุดหยุดลง คือ ต้อง
เริ่ม นับตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๐

๒. เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ศาล
ได้ตัดสินยกฟ้อง เพราะ ก. ฟ้องผิดศาล

ตั้งนี้ อายุความ ไม่ สิ้นสุด หยุดลง ให้ ดูข้อ
ยกเว้น ตาม มาตรา ๑๗๖

(ในกรณีมอบให้ออญาโตตุลาการพิจารณา
มาตรา ๑๗๕ ให้ใช้มาตรานี้โดยอนุโลมด้วย)

มาตรา ๑๗๕

เมื่อฟ้องคดียังศาลแล้วอายุความย่อมสิ้นสุด
หยุดอยู่ จนกว่า คดีนั้นจะ ได้วินิจฉัยถึง ที่ สุด
ฤๅเสร็จไป เป็นประการ อื่น

อุทธรณ์

อุทธรณ์ในมาตรา ๑๗๔ สมมติว่า ก. พ้อง
 ข. ต่อศาล เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๒
 เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ ศาลตัดสินให้ ข. ใช้เงิน ก. คิดถึงที่สุด ตั้งอายุ
 ความไม่นับระวางวันที่ ๗ สิงหาคม ถึงวันที่ ๗
 กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒

และตั้งต้นไปใหม่ตั้งแต่วันที่ ๘ กุมภาพันธ์
 พ.ศ. ๒๕๖๒ (ในกรณีที่มอบให้สัญญาโต
 ตลาการ พิจารณา มาตรา ๑๗๕ ให้ใช้มาตราน
 อ่อนโยมด้วย)

มาตรา ๑๗๖

ถ้าศาลยกคดีเสียเพราะเหตุคดีไม่อยู่ใน
 อำนาจศาล และกำหนดอายุความสิ้นไปแล้ว
 ในระวางพิจารณาคดี ก็จะสิ้นสุดในระวางหก
 เดือน ภายหลัง ที่ได้ พิพากษา คิดถึงที่สุด ก็ดี
 ท่านให้ ขยายอายุความนั้นออกไปถึงหกเดือน
 ภายหลังคำพิพากษานั้น

อุททาหรณ์

ตอน ๑ ตามอุททาหรณ์ใต้มาตรา ๑๗๔ สมมติ
ว่า การกู้หนักรายนั้นทำกันที่จังหวัดลพบุรี ข.
ก็มีภูมิลำเนาอยู่ที่ จังหวัดลพบุรี แต่ ก. มีร้าน
ค้าขายอยู่ที่จังหวัดระยอง

เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๐ ก.
จึงฟ้อง ข. ต่อศาลจังหวัดระยอง

เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ศาลจังหวัด
ระยองได้ตัดสินยกฟ้อง เพราะคดีไม่อยู่
ในอำนาจศาล คดีถึงที่สุด

ตั้งแต่วันที่ ๖ เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๐
๖ เดือน นับตั้งแต่วันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๐

ตอน ๒ ตามอุททาหรณ์ตอน ๑ ของมาตรา
๑๗๕ สมมติว่า

ศาลได้พิพากษายกฟ้อง คดีถึงที่สุด เมื่อ
วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๐

สมมติว่าตามปกติสิทธิเรียกร้องของ ก.
ถึงที่สุดในวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ซึ่ง
เป็นการสิ้นสุดในระหว่าง ๖ เดือน ภายหลังที่ได้
พิพากษา คดีถึงที่สุด

แต่ตาม มาตรา ๑๗๖ สัทธิเรียกร้องของ ก.
ขยาย เวลา ออกไป อีก ๖ เดือน นับ ตั้งแต่
วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๐

มาตรา ๑๗๗ การยื่น คำร้อง ขอพิสูจน์ หนี้ใน คดี ล้มละ
ลายทำนไม่นับว่าเป็นเหตุให้อายุความสดุดหยุด
ลง หากว่าใบพิสูจน์ หนี้นั้นได้ ถอน เสีย ละ
ทิ้ง เสีย ฎต้องยกเสีย แล้ว

อุทาหรณ์

ก. ให้ ข. ยืมเงินไป ๑๐๐๐ บาท กำหนด
ใช้ ณ วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ภายหลัง
ข. ล้มละลาย

กรณี วันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ ก.
ยื่นคำร้อง ขอ พิสูจน์หนี้ (พระราชบัญญัติ ล้ม
ละลาย ร.ศ. ๑๓๐ มาตรา ๔๘)

แต่ ก. ถอนใบพิสูจน์หนี้ หรือ ละทิ้งไม่
มาพิสูจน์หนี้ หรือ เจ้าพนักงาน ได้ สั่งยกคำ
ร้อขอพิสูจน์ หนี้

๔๑๑

ตั้งอายุความ ต้อง เริ่มนับตั้งแต่วันที่ ๒
เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐ เพราะเหตุว่าอายุความ
ไม่สุดหยุดลง
(ให้ เรียบดู มาตรา ๑๘๔)

มาตรา ๑๗๘

ในการพิสูจน์หนี้ในคดีล้มละลายนั้น อายุ
ความ สุด หยุด อยู่ จนกว่า จะ ยก เลิกการล้ม
ละลาย ถ้าจนกว่าจะเจ็ดยศทรัพย์รายได้เป็น
ครั้งที่สุด

ถ้ามีจำนวนเงินใดยึดไว้ เพราะข้อพิสูจน์
หนี้ฤทธิเรียกร้องยังเป็นที่โต้แย้งอยู่ อายุ
ความก็คงสุดหยุดอยู่จนกว่าจะได้วินิจฉัยข้อ
พิสูจน์ฤทธิเรียกร้องนั้นเสร็จถึงที่สุด

อุทธรณ์

ก. เป็นเจ้าหนี้ ข. ๑๐๐๐ บาท ภายหลัง
ข. ล้มละลาย

๔๑๒

เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ก. ได้ยื่นคำร้องขอ
พิสูจน์หนี้ภายในกำหนดเวลา (พระราชบัญญัติ
ล้มละลาย ร.ศ. ๑๓๐ มาตรา ๔๘)

ตั้งอายุความยอมสลดหยุดลง และจะ
เริ่มนับต่อไปอีกเมื่อ

ตามความในวรรค ๑

๑. ได้มีการยกเลิกการล้มละลาย (พระ
ราชบัญญัติล้มละลาย ร.ศ. ๑๓๐ มาตรา ๖๒
และ ๑๐) โดยมีการตกลงในระหว่างเจ้าหนี้ และ
ศาลได้มีคำสั่งเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๑

๒. เจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ ได้เฉลี่ย
ทรัพย์รายได้ เป็นครั้งสุดท้าย เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน
พ.ศ. ๒๔๖๑

ตามความในวรรค ๒

สมมติว่า เจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ ได้
มีคำสั่งให้ยกใบพิสูจน์หนี้ ของ ก. ก. จึง
อุทธรณ์ คำสั่งเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ต่อศาล
เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๑ เจ้า
พนักงานรักษาทรัพย์ ได้เฉลี่ยทรัพย์รายได้เป็น

๔๑๓

ครั้งสุดท้าย และได้ยื่นเงินไว้ ๑๐๐๐ บาท จนกว่าศาลจะได้วินิจฉัยเสร็จ

เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ศาลตัดสินยอมรับใบพิสูตร์ของ ก.

ตั้งนี้ อายุความคงสตุดหยุดอยู่จนถึงวันที่ศาลได้ตัดสินคดีถึงที่สุด ไม่ใช่เจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ได้เฉลี่ยทรัพย์รายได้เป็นครั้งสุดท้าย

มาตรา ๑๗๙

ในกรณีที่มอบให้อนุญาตตุลาการพิจารณา ท่านให้ใช้บทบัญญัติมาตรา ๑๗๔ มาตรา ๑๗๕ และ ๑๗๖ บังคับอนุโลมตามควร

(ให้ดูอุทธรณ์ได้มาตรา ๑๗๔, ๑๗๕, ๑๗๖)

มาตรา ๑๘๐

เจ้าหนี้จะได้รับใช้เงิน เป็นคราวๆ ตามมูลแห่งหนี้ มีสิทธิที่จะให้ลูกหนี้ทำหนังสือ

๔๑๔

รับ สรรภาพ หนี้ ใน เวลาหนึ่ง เวลาใด ก่อนอายุ
ความครบบริบูรณ์ เพื่อเป็นหลักฐานว่าอายุ
ความสลดหยุดลง

อุทาหรณ์

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ก.
ได้ขายแหวนให้ ข. หนึ่งวง เป็นราคา ๑๐๐๐
บาท โดยมีเงื่อนไขว่า ข. จะต้องชำระราคา
ให้ ก. ปีละ ๑๐๐ บาท สิทธิเรียกร้องของ
เจ้าหนี้ผู้จะได้รับใช้เงินเป็นคราวๆ ย่อม
มีกำหนดอายุความ ๕ ปี ตามมาตรา ๑๖๖ ไม่
ใช้ ๑๐ ปี ตามมาตรา ๑๖๔

ก่อน ถึง วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๕
ซึ่งเป็นวันที่ อายุความครบบริบูรณ์ สำหรับ
เงินค้างจ่ายงวดแรก ข. ได้เขียนหนังสือมา
ถึง ก. ขอปลดใช้หนี้

ดังนั้น หนังสือ นั้น ย่อมใช้ เป็น หลักฐาน
เพื่อแสดงว่า อายุความ ย่อมสลดหยุดลง
แต่ถ้า ข. ได้พูดกับ ก. โดยปากเปล่า ขอ
ปลดใช้หนี้ การรับ สรรภาพ หนี้ โดยไม่มี

ลายลักษณ์อักษรนั้น พังเป็นหลักฐานไม่ได้ ถึงแม้ว่ามูลหนี้เดิม คือ การซื้อขาย แหวนนั้น กฎหมายจะไม่ได้บังคับให้ต้องทำเป็นหนังสือก็ตาม การรับสภาพหนี้เงินนั้น ก็จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือ

มาตรา ๑๗๑

เมื่ออายุความสตุดหยุดลงแล้ว ระยะเวลาที่ได้ล่วงไปก่อนนั้นย่อมไม่นับเข้าในอายุความ

เมื่อเหตุที่ทำให้อายุความสตุดหยุดลง สิ้นเวลาใด ท่านให้ เริ่มนับอายุความขึ้นใหม่ แต่เวลานั้นสืบไป

อทธาหรณ์

ก. ให้ช. ยืมเงินไป ๑๐๐๐ บาท กำหนดใช้ ณ วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐

เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ ก. จึงฟ้อง ข. เรียกเงินรายนี้

เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ ศาลได้พิพากษาคดีถึงที่สุด

ตามความในวรรค ๑ ระยะเวลาที่ได้ล่วงไป

ก่อนอายุความสุดหยุดลง คือ ก่อนวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ อันเป็นวันที่ ก. ได้ยื่นฟ้องต่อศาล ย่อมไม่นับเข้าในอายุความ

ตามความในวรรค ๒ อายุความเริ่มนับใหม่ตั้งแต่วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ อันเป็นวันที่เหตุซึ่งทำให้อายุความ สดุด หยุดลงนั้นสุดสิ้น

ส่วน ระยะเวลา ระหว่างวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ ถึง พ.ศ. ๒๕๖๓ ก็ย่อมไม่นับเข้าในอายุความด้วย เพราะเหตุว่าในระหว่างนั้น เหตุที่ทำให้อายุความสุดหยุดลงยังไม่สุดสิ้นลงไป

มาตรา ๑๘๒ อันอายุความ เมื่อครบกำหนด บริบูรณ์แล้ว ย่อมให้ ผล ย้อน หลัง ขึ้น ไป ถึง วันที่ เริ่มนับอายุความ

อุทาหรณ์

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ก.
ทำสัญญาซื้อวัว ข. ๑ ตัว แต่ยังมีได้ส่งมอบ
อายุความ แห่ง สิทธิ เรียกร้องของ ก. ครบ
บริบูรณ์เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐
ตั้งขึ้นการขาดอายุความย่อมมีผลย้อนหลัง
ขึ้นไปถึง วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐
สมมติว่า วันนั้นตกถูกเมื่อวันที่ ๑ เมษายน
พ.ศ. ๒๔๖๔ ลูกวันนั้นต้องเป็น ของ ข. ไม่
ใช่ของ ก.

มาตรา ๑๘๓ ถ้าเวลาหนึ่ง เวลาใดในหก เดือนก่อนอายุ
ความครบกำหนดนั้น ผู้เยาว์ก็ดี ฤ็บุคคลวิกล
จริตอันศาลจะได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ
ฤ็หาไม่ก็ดี มิได้ มีผู้แทนโดยชอบธรรม
ไซ้ ท่าน ว่าอายุความ อันให้ โทษแก่บุคคล
เช่นนั้นยังไม่ ครบ บริบูรณ์ จนกว่าจะสิ้นเวลา

๔๑๘

มีหนังสือฉบับหนึ่งที่บุคคลนั้นได้สูญเสียความสา-
มารถเต็มภูมิ ฉะนั้นนับแต่เวลาเมื่อความที่ขาด
ตัวผู้แทนโดยชอบธรรมอยู่นั้นได้สิ้นไปแล้ว

บทที่ ๑

คำอธิบายศัพท์

“อายุความอันให้โทษ”

หมายถึงอายุความซึ่งบุคคลอื่นจะยกขึ้น
เป็นข้อต่อสู้สิทธิเรียกร้องของผู้เยาว์ ฯลฯ

บทที่ ๒

อทธาทรณ์

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ก. ผู้
เยาว์ ให้ยืมเงินไป ๑๐๐๐ บาท โดยได้รับความ
ยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม

เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๐ ก. บรรลุ
นิติภาวะสมมติว่า

๑. เวลาระหว่าง ๖ เดือนก่อนอายุความครบ
กำหนด คือในระหว่างวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ.

๔๑๕

๒๔๖๕ ถึงวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐ ผู้
แทนโดยชอบธรรมของ ก. ตาย

ตั้งอายุความ แห่งสิทธิเรียกร้อง ของ ก.
ย่อมมีเวลาชดออกไปอีกปีหนึ่ง นับตั้งแต่
วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๐ อันเป็นวันที่
ก. บรรลุนิติภาวะ

๒. ตามอุทธรณ์ข้างต้น แต่สมมติว่า
เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๕ ก. ได้
มีผู้แทนโดยชอบธรรมคนใหม่

ตั้งอายุความแห่งสิทธิเรียกร้องของ ก.
ย่อมมีเวลาชดออกไปอีกหนึ่งปี นับตั้งแต่
วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๕ อันเป็นวันที่
เหตุขาดตัวผู้แทนโดยชอบธรรมโดยสิ้นไปแล้ว

มาตรา ๑๘๔ ในส่วนสิทธิของผู้เยาว์ ฎาของบุคคลวิกล
จริต ไม่ว่าศาลจะได้สั่งให้เป็นคนไร้ความ
สามารถฤหาไม่ อันจะว่ากล่าวเอาแก่ผู้แทน
โดยชอบธรรมของตนนั้น อายุความไม่ครบ

บริบูรณ์จนกว่าจะพ้นปีหนึ่งภายหลัง บุคคลนั้น
ได้ถึงความสามารถเต็มภูมิ ฤๅ จนกว่าจะ
ได้มีผู้แทนโดยชอบธรรมขึ้นใหม่

วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงสิทธิของ
บุคคลผู้เสมือนไร้ความสามารถ อันจะว่า
กล่าวเอาแก่ผู้พิทักษ์ของตน ด้วยโดยอนุโลม

อุทธรณ์

๑. ก. เป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของ ข.
ผู้เยาว์

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ก. ได้
ละเมิดทำให้รถยนต์ของ ข. เสียหาย

เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ก.
บรรลุนิติภาวะ

ตั้งขึ้นสิทธิเรียกร้องของ ข. หาได้ขาด อายุ
ความตามมาตรา ๔๔๘ ไม่

ข. คงมีสิทธิฟ้องร้อง ก. ภายใน ๑ ปี คือ
ภายในวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๑

๒. ตามอุทธรณ์ข้างต้นสมมติว่า

เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ ข. ขาด

๔๒๑

จากหน้าที่ และศาลได้ตั้ง ค. ให้เป็นผู้แทน
โดยชอบธรรมคนใหม่ของ ข. ดังนี้ ข. มีสิทธิ
ฟ้องร้อง ก. ภายใน ๑ ปี คือ ภายในวันที่ ๑
มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๕

มาตรา ๑๘๕

สิทธิเรียกร้องระวางสามักรียา อายุความ
ไม่ครบบริบูรณ์จนกว่าจะขาดจากสามักรียากัน
แล้วมีหนึ่ง

มาตรา ๑๘๕

อทธาหรวณ

ก. และ ข. เป็นสามักรรยากัน

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ก. สามั

ได้ละเมิดทำให้กรรยาแขนหัก

เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ก. ข.

อย่าขาดจากสามักรรยากัน

ตั้งนัอายุความของ ข ย่อมมีกำหนดเวลา

ยัดออกไปอีก ๑ ปี นับแต่วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ.

๒๕๖๕

มาตรา ๑๙๖

อายุความแห่งสิทธิเรียกร้อง อันมีอยู่
เป็นคุณฤเป็นโทษแก่บุคคลเมื่อเวลาตายนั้น
ถ้าจะขาด ลง ภายใน เวลาต่ำกว่า ปีหนึ่งนับแต่
วันตายไซ้ ท่านให้ขยายอายุความนั้นออก
ไปปีหนึ่งนับแต่วันตาย

บทที่ ๑

คำอธิบายศัพท์

๑. อายุความแห่งสิทธิเรียกร้องอันมีอยู่
เป็นคุณ หมายความว่า ถึงการที่บุคคลอาจอ้าง
อายุความนั้นขึ้น เป็นข้อต่อสู้บุคคลอีกคนหนึ่ง
เช่น ลูกหน่ออ้างอายุความขึ้นต่อสู้เจ้าหน่อ ดังนั้น
เรียกว่า อายุความมีอยู่ เป็นคุณแก่ลูกหน่อ
๒. อายุความแห่งสิทธิเรียกร้องอันมีอยู่
เป็นโทษ หมายความว่า ถึงการที่บุคคลหนึ่ง
อาจถูกบุคคลอีกคนหนึ่งอ้างอายุความขึ้นเป็น
ข้อต่อสู้ เช่น เจ้าหน่อฟ้อง ลูกหน่อต่อศาล
แต่ลูกหน่อได้อ้างอายุความ ออก เป็นข้อต่อสู้
ดังนั้น เรียกว่า อายุความมีอยู่เป็นโทษแก่
เจ้าหน่อ.

๔๒๓

บทที่ ๒

อู่ท้าว

วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ก. ให้ข.
ยืมเงิน ๑๐๐๐ บาท

เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ ก. ตาย
ตั้งตามปกติอายุความของ ก. จะขาดลง
ณวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐ อันเป็นเวลา
ต่ำกว่า ๑ ปี นับแต่วันตาย

แต่กฎหมาย ย่อมให้ ข ยาย อายุความ ของ
ก. ออกไปเป็น ๑ ปี นับแต่วันตาย คือ ตั้งแต่
วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๕

มาตรา ๑๙๗

ถ้าในเวลาที่ยุอายุความ จะสุดสิ้น ลงนั้น มี
เหตุสุดวิสัยมากัดกันมิให้เจ้าหนี้สามารถทำให้
อายุความสุดหยุดลงได้ไซ้ ท่านว่าอายุ
ความนั้นยังไม่ครบบริบูรณ์จนกว่าจะพ้นเวลา

๔๒๔

สามสิบวัน นับแต่วันที่อุปสัค เช่นนั้น ได้สูญ
สิ้นไป

อุทาหรณ์

ก. มีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดปัตตานี ได้ขึ้นไป
จังหวัดหนองคาย แล้วให้ ข. ยืมเงินที่นั่น
๑๐๐๐ บาท เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐
แล้ว ก. ได้กลับมาจังหวัดปัตตานีตามเดิม

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๕ ที่จังหวัด
ปัตตานีเกิดอุทกภัย ก. ไม่สามารถที่จะเดิน
ทางมาฟ้อง ข. ต่อศาลจังหวัดหนองคายซึ่งมี
อำนาจ

เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๐ อุทกภัย
สงบลง ก. สามารถเดินทางมาฟ้อง ข. ได้
ตั้งขึ้นตามปกติอายุความของ ก. ย่อมสุดสิ้น
เมื่อพ้นวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐

แต่เพราะเหตุที่ ก. มีเหตุสุดวิสัยมา ก็ดังกั้น
ตั้งขึ้นกฎหมายยอมให้อายุความของ ก. ยืดออก
ไปอีก ๓๐ วัน นับแต่วันที่อุทกภัยนั้นได้สุดสิ้น

มาตรา ๑๘๘

เมื่อ กำหนดอายุความได้ ล่วงพ้นไป แล้ว
ฝ่ายลูกหนี้ชอบที่จะบอกปิดการชำระหนี้ได้

ถ้ามีการชำระหนี้ ใดๆ ไปตาม สัตถิ
เรียกร่องอันขาดอายุความแล้ว เป็นราคามาก
น้อยเท่าใด ท่านว่าจะเรียกคืนหาได้ไม่ ถึง
แม้ว่าการชำระหนี้ นั้น จะทำได้ไป เพราะไม่รู้
กำหนดอายุความก็เรียกคืนไม่ได้

วิธีเดียวกัน นี้ ท่านให้ ใช้ตลอด ถึงการรับ
สภาพความรับผิดชอบโดยสัญญาแลกเปลี่ยน ที่ ลูกหนี้
ให้ ประกันด้วย

อุทาหรณ์

วรรค ๑

ก. ให้ ข. ยืมเงิน ๑๐๐๐ บาท กำหนด
ใช้คืนวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐

เมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐ ก.
จึงฟ้อง ข. เรียกเงินรายนี้

ข. มีสิทธิบอกปิดไม่ยอมชำระหนี้ได้

วรรค ๒

ตามอุทาหรณ์ในวรรค ๑ สมมติว่า ข. ได้

๔๒๖

นำเงินมาชำระ ก. เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ.
๒๔๙๐ แล้ว

ก. ได้เงินนั้นไว้เป็นสิทธิ ข. ไม่มีอำนาจ
เรียกคืน

(ให้ดูมาตรา ๔๐๘)

วรรค ๓

ตามอุทธรณ์ วรรค ๑ สมมติว่า เมื่อพ้น
วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๐ ไปแล้ว

ข. ได้ทำหนังสือรับรองว่า เป็นลูกหนี้ ก.

หรือ ข. ได้นำที่ดินแปลงหนึ่งมาจำนองไว้กับ

ก. เพื่อเป็นประกันในหนี้รายนี้

ก. คงมีสิทธิเรียกร้องให้ ข. ชำระหนี้และ
อายุ ความยอม เริ่มนับไปภายหลังวันที่ ข. ได้
รับสภาพหนี้

มาตรา ๑๘๘

เหตุที่สิทธิเรียกร้อง ขาดอายุความ ย่อม
ไม่ห้ามผู้รับจำนอง ผู้รับจำนำ ถ้าผู้ทรงสิทธิ
ยึดหน่วงทรัพย์สิน ถ้าเจ้าหนี้ ผู้มีบริษัทธิ
เหนือทรัพย์สินอันตนได้ ยึดถือไว้ในกรณีที่

ใช้สิทธิบังคับจากทรัพย์สินที่จำนอง จำนำฤ
 ยึดได้ในวันนั้น แต่เมื่อใช้สิทธิอันนี้ท่านห้าม
 มิให้เจ้าหนี้คิดเอาดอกเบี้ยที่ค้างกว่าห้าปีขึ้นไป

อุทาหรณ์

๑. ผู้รับจำนอง (ให้ดูมาตรา ๗๐๒ - ๗๔๖)

ก. ได้ขายรถยนต์ คันหนึ่งให้ ข. ราคา
 ๒๐๐๐ บาท โดยมีเงื่อนไขว่า ข. จะ
 ต้องชำระราคา วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐
 เพื่อเป็นประกันในหนี้รายนี้ ข. ได้เอาที่
 ดิน แปลงหนึ่ง มาจำนองไว้กับ ก. ในอัตรา
 ดอก เบี้ย ร้อยละ ๑๐ ต่อปี

เมื่อพ้นวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐
 สิทธิเรียกร้องของ ก. ขาดอายุความ

แต่ ก. ผู้รับจำนองมีสิทธิ ตามมาตรา ๗๑๓ ใน
 การที่จะใช้สิทธิบังคับจากที่ดินแปลงนั้น เช่น
 เอาออกขายเพื่อรับใช้ราคา ๒๐๐๐ บาท และ
 ดอก เบี้ย ที่ค้างไม่เกิน ๕ ปี (ให้ดูมาตรา ๖๖๖)

๒. ผู้รับจำนำ (ให้ดูมาตรา ๗๔๗ -

๗๖๕) ตามอุทากาหรณ์ข้างต้น แต่สมมติว่า ข. ได้เอาแหวนเพชร วงหนึ่งมามอบให้ ก. ยึดไว้เพื่อเป็นประกัน

ก. ก็คงมีสิทธิในแหวนนั้นคล้ายกับอุทากาหรณ์ข้างต้น

๓. ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วง ข. ได้จ้าง ก.

ผู้เป็นช่างฝีมือ ทำรองเท้า ๑ คู่ราคา ๑๐ บาท ซึ่ง ข. จะต้องชำระ ณ วันที่ ๑ เมษายน .พ.ศ. ๒๔๖๐ ครั้นถึงกำหนด ข. ไม่ชำระ ก. จึงยึดหน่วงรองเท้าคู่นั้น ไว้ตามมาตรา ๒๔๑

เมื่อพ้นวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๒ สิทธิเรียกร้องของ ก.ขาดอายุความ ตามมาตรา ๑๖๕ (๑)

แต่ ก. คงมีสิทธิที่จะเอารองเท้าคู่นั้นออกขายเพื่อรับใช้หนี้

(ให้ดูมาตรา ๒๔๘)

๔. ผู้มีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินอันตนได้ยึดถือไว้ ก. เป็นเจ้าสำนักโรงแรม เป็นเจ้า

หน้ ข. ๑๐๐ บาท สำหรับค่าที่พักอาศัย และ
 ค่าอาหาร ซึ่ง ข. จะต้องชำระในวันที่ ๑ เมษายน
 พ.ศ. ๒๕๖๐ ครั้น ถึงกำหนด ข. ไม่ชำระ ก.
 จึงยึดเครื่องเสื่อผ้าของ ข. ไว้เป็นประกันตาม
 มาตรา ๖๗๕

ตามธรรมเนียมเรียกของของ ก. มีกำ
 หนดอายุความ ๒ ปี ตามมาตรา ๑๖๕ (๔)
 แต่ ก. มีสิทธิที่จะเอาเครื่องเสื่อผ้าของ ข.
 ออกขายเพื่อชำระหนี้

มาตรา ๑๙๐

เมื่อสิทธิเรียกร้องในส่วนที่เป็นประธานขาด
 อายุความแล้ว สิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้ส่วน
 ที่เป็นอุปกรณี อันต้องอาศัยส่วนที่เป็นประ
 ธาน นั้นก็ ตกเป็นอันขาดอายุความ ตามกันไป
 ด้วย แม้ ถึงว่าอายุความอันพึงใช้ เฉพาะแก่
 สิทธิเรียกร้องส่วนอุปกรณี อันนั้นจะยังไม่ครบ
 บริบูรณ์ ก็ตาม

อุทาหรณ์

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ก. ให้
 ข. ยืมเงินไป ๑๐๐๐ บาท ดอกเบี้ยร้อยละ ๑๐
 ต่อปี ซึ่งต้องชำระให้ในวันต้นปีทุกๆ ปี ข.
 ไม่ใช่เงินคืน กับทั้งไม่ส่งดอก เบี้ย จนพ้น
 วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐ ไปแล้ว ดังนี้
 ก. ไม่มีสิทธิเรียกร้องเงิน ๑๐๐๐ บาทจาก ข.
 และ ไม่มีสิทธิเรียกร้องเงินดอก เบี้ย ก้างซึ่งยัง
 ไม่ถึงกำหนด ๕ ปี เช่นดอก เบี้ยสำหรับ พ.ศ.
 ๒๔๖๖, ๒๔๖๗, ๒๔๖๘, ๒๔๖๙, ๒๔๗๐ เพราะ
 ดอก เบี้ยเป็นอุปกรณ์ ของ เงินทุน ๑๐๐๐ บาท
 ซึ่งต้องขาดอายุความตามทรัพย์สินที่เป็นประธาน

มาตรา ๑๙๑ อายุความที่กฎหมายกำหนดไว้นั้น ผู้ใด
 หากจะขายออกฤๅยน์เข้าได้ไม่

อุทาหรณ์

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ก. ให้
 ข. ยืมเงินไป ๑๐๐๐ บาท สิทธิเรียกร้องของ

๔๓๑

ก. ย่อม มีกำหนดอายุความ ๑๐ ปี ก. และ ข.
จะ ตก ลง กัน ขยายอายุความ เป็น ๑๕ ปี หรือ
ย่นอายุความเข้ามาเป็น ๕ ปี ไม่ได้ เพราะการ
ขยาย หรือ ย่นอายุความ นั้น เป็นการ ต้อง ห้าม
ชัดแจ้งโดย กฎหมาย
(ให้ ดู มาตรา ๑๑๓)

มาตรา ๑๙/๒

ประโยชน์แห่งอายุความนั้น จะอาจละเสีย
ได้ต่อเมื่ออายุความครบบริบูรณ์แล้ว แต่
การที่จะละเสียเช่นนั้น ย่อมไม่ลบล้าง สิทธิของ
บุคคลภายนอก
อนึ่งการที่ลูกหนี้ชั้นต้น ละเสียซึ่งอายุความ
นั้น ย่อมไม่ลบล้างสิทธิของผู้ค้ำประกัน

อทาทรณ

วรรค ๑ ตอน ๑

๑. เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ก.

๔๓๒

ให้ ข. ยืมเงินไป ๑๐๐๐ บาท

เมื่อพ้นวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๗๐ ไป
แล้ว ข. มีสิทธิที่จะบอกปิดการชำระหนี้ ตาม
มาตรา ๑๘๘ วรรค ๑

แต่ ข. อาจที่จะละ เสีย ซึ่งสิทธิดังกล่าวนี้
คือ ทำการตกลงอย่างใด ๆ ว่าจะไม่ถือเอา
ประโยชน์อันเกิดแต่อายุความ ให้ดูมาตรา
๑๘๘ วรรค ๒,๓

๒. ตามอุทธรณ์ข้างต้น สมมติว่า ก่อน
ครบกำหนดอายุความ ข. ได้ทำหนังสือให้ ก.
ว่า ตนสละประโยชน์อันเกิดแต่อายุความ ตั้ง
ขึ้นการตกลงนั้นใช้ไม่ได้

ตอน ๒ ตามอุทธรณ์ในตอนที่ ๑ สมมติ
ว่า ข. ได้มีเจ้าหนี้ อีกคนหนึ่งคือ ค. สำหรับ
เงินจำนวน ๕๐๐ บาท สิทธิเรียกร้องของค.
ยังไม่ขาดอายุความ

การที่ ข. สละประโยชน์แห่งอายุความให้
ก. ย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงสิทธิของ ค.

๔๓๓

ถ้า ก. ได้ชำระ เงิน ๑๐๐๐ บาทให้ ข. ไป
แล้ว ก. มีสิทธิที่จะเรียกเงิน ๕๐๐ บาท
จาก ก.

วรรค ๒

ตาม อุตสาหกรรม ๑ ในตอน ๑ สมมติว่า ข.
ได้มี ง. เป็นผู้ค้ำประกัน

ข. สละประโยชน์แห่งอายุความโดยทำ
หนังสือให้ ก. ภายหลัง ข. ไม่สามารถใช้
หนังสือ ตังนี้ ง. มีสิทธิปฏิเสธไม่ยอมใช้หนังสือได้
เพราะการ สละประโยชน์แห่งอายุความไม่ลบ
ล้าง สิทธิของผู้ค้ำประกัน

มาตรา ๑๙๓

เมื่อไม่ได้ ยก อายุ ความ ขึ้น เป็นข้อต่อสู้
ทำนว่าศาลจะอ้างเอา อายุความ มาเป็น มูล ยก
ฟ้องไม่ได้

อุตสาหกรรม

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ก. ให้
ข. ยืมเงินไป ๑๐๐๐ บาท

๔๓๔

เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ก.
จึงฟ้อง ข. เรียกเงินรายนี้

แต่ ข. มีได้ยกอายุความขึ้น เป็นข้อต่อสู้
ตั้งศาลต้องตัดสินให้ ข. ใช้จ่ายเงิน ๑๐๐๐
บาทให้ ก.

ชำนาญหอสมุด

๒ แจ้งความ

หนังสือ “นิติสาส์น” ของหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรดีพนมยงค์) เป็นหนังสือเกี่ยวกับวิชากฎหมาย ออกเป็นรายเดือนๆ ละ ๑ เล่ม ในเล่มหนึ่งๆ แบ่งออกเป็น ๓ ภาค คือ

ภาค ๑ ว่าด้วยคำอธิบายพิศดารแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ภาค ๒ ว่าด้วยวิชานิติศาสตร์บัณฑิตย์มีอาทิ เศรษฐวิทยา กฎหมายปกครอง, กฎหมายการคลัง ฯลฯ

ภาค ๓ เกี่ยวกับความรู้เบ็ดเตล็ด เช่น การวินิจฉัยปัญหาบางข้อ และคำอธิบายกฎหมายเบ็ดเตล็ด

ค่าบำรุงปีละ ๑๐ บาท ถ้าท่านผู้ใดประสงค์เป็นสมาชิกขอได้โปรดส่งเงินค่าบำรุง และแจ้งนาม,ถิ่นที่อยู่ไปยัง นายเที่ยงจินดาวัฒน์ ผู้จัดการ ฅสำนักงานซึ่งตั้งอยู่ที่ถนนสีลม เลขที่ ๕๗๖
จ.ง. จังหวัดพระนคร